

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ EĞİTİMİ VE EV YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

YETENEK HARİTALARI BELİRLENEN ÜSTÜN
YETENEKLİ ÇOCUKLARIN AİLELERİNE VERİLEN
AİLE DESTEK EĞİTİMİNİN ÇOCUKLARIN
GEREKSİNİMLERİNE YÖNELİK
FARKINDALIKLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Özlem YILMAZ DEMİREL

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Kezban TEPELİ

Konya-2021

TEŞEKKÜR

Çalışmanın en başından beri desteğini her zaman hissettiren, bilgisi ve hoşgörüsü ile çalışmanın şekillenmesini sağlayan ve zorlu olan süreci heyecanlı hale getiren kıymetli danışmanım Prof. Dr. Kezban TEPELİ hocam emekleriniz ve engin sabrınız için teşekkür ederim. İnsanın içini ısıtan gülüşleriniz hiç eksilmesin.

Engin bilgilerinden faydalanma olanağı bulduğum, çalışmaya birikimleri ile öneriler sunan sayın Prof. Dr. Ramazan ARI hocam destekleriniz için çok teşekkür ederim. Her ihtiyaç duyduğumda görüşlerine başvurduğum sayın Dr. Öğr. Üyesi Elif YILMAZ hocam samimiyetiniz ve içtenliğiniz için teşekkür ederim. Neşeniz ve çalışma azminiz hiç azalmasın. Bu çalışma kapsamında tanıma fırsatı bulduğum, uzaktan da olsa desteğini aldığım sayın Dr. Öğr. Üyesi Oktay AYDIN hocam samimiyetiniz için çok teşekkür ederim. Enerjiniz hiç bitmesin.

Çalışmaya dahil olan Karaman BİLSEM öğrencileri ve aileleri katılımlarınız, destekleriniz ve özveriniz için teşekkür ederim.

Sesimden dahi halimi anlayan, öğrenim hayatımın başlangıcından bu aşamaya gelinceye kadar her türlü desteklerini yanımda ve kalbimde hissettiğim, çalışma azimlerinden örnek aldığım annem ve babam hayatıma kattığınız her değer için çok teşekkür ederim. Anılarımın ve hayatımın her türlü anına tanıklık eden canım kardeşim varlığın ve hissettirdiklerin için teşekkür ederim.

Farkında bile olmadan, sahip olduğu farklı yanlarıyla çalışmanın konusunu belirlememi sağlayan, doktora derslerine bile birlikte katıldığım, sonsuz merhametine ve sabrına hayran kaldığım, yeri geldiğinde hayretler içerisinde bırakan desteğiyle hayatıma renk katan canım kızım Zeynep Zülal... Varlığın ve bana öğrettiklerin için sonsuz teşekkürler...

Yolu birlikte yürüdüğüm, ihtiyacım olduğu her anda desteğini hissettiğim, sakinliğiyle her türlü telaşımı hafiflettiğim eşim... Yorucu olan bu süreçte verdiği destekler için teşekkür ederim.

Özlem YILMAZ DEMİREL

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğü

	Adı Soyadı	Özlem YILMAZ DEMİREL
Öğrencinin	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi Eğitimi ve Ev Yönetimi / Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Kezban TEPELİ
	Tezin Adı	Yetenek Haritaları Belirlenen Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerine Verilen Aile Destek Eğitiminin Çocukların Gereksinimlerine Yönelik Etkisinin İncelenmesi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, yetenek haritaları belirlenen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen aile destek eğitiminin çocukların gereksinimlerine yönelik farkındalıklarına etkisini incelenmektir. Araştırmanın çalışma grubunu Karaman Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)'ne devam eden 5.-8. sınıf üstün yetenekli çocuklar ebeveynleri oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı karma yöntem tercih edilmiştir. Çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Karaman BİLSEM'de öğrenim gören 130 üstün yetenekli çocuk ve ebeveynlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla (Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Görüşlerini Belirleme Formu, Üstün Yetenekli Çocukların Görüşlerini Belirleme Formu) elde edilen nitel veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu'yla üstün yetenekli çocukların ilgi alanları doğrultusunda yetenek haritaları çıkarılmıştır.

İkinci kısmında; yarı deneysel desenlerden denkleştirilmemiş (eşitlenmemiş) kontrol gruplu ön test – son test modeli kullanılmıştır. Deneme grubunu 37, kontrol grubunu 28 ebeveyn oluşturmaktadır. Deneme grubundaki ebeveynlere araştırma

kapsamında geliştirilen 16 oturumluk Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) uygulanmıştır. Deneme ve kontrol grubundaki ebeveynlere deney öncesinde ve sonrasında “Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)” uygulanmıştır. Ayrıca deneme grubunda yer alan üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerine aile eğitimi öncesinde ve sonrasında yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla ihtiyaç analizi formu uygulanmıştır. Eğitim öncesinde elde edilen bulgularla eğitim sonrası elde edilen bulguların karşılaştırılması yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda bu çalışma kapsamında geliştirilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)’nin üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar ve etkileşimleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmış; problem olarak tanımlanan davranışlarla iletişime yönelik sorunlarda olumlu yönde değişim tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM), üstün yetenekli çocuk, aile destek eğitimi, yetenek haritası

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğü

	Adı Soyadı	Özlem YILMAZ DEMİREL
Öğrencinin	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi Eğitimi ve Ev Yönetimi / Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Kezban TEPELİ
	Tezin Adı	The Effect of Family Support Education Which is Given to Parents That Have A Gifted Child Whose Talent Map Was Created on Their Awareness About Their Child's Needs.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effect of family support education which is given to parents that have a gifted child whose talent map was created on their awareness about their child's needs. Participants of the current study are from 5th grade to 8th grade gifted children who studies in Karaman Science and Art Center and their families.

In the scope of the current study, the mixed method which includes collecting, analyzing both a qualitative and a quantitative data was preferred. The study comprises of two sections. In the first section, semi structured interview forms (Forms for Determination of Parents' Opinion who have a Gifted Children, Forms for Determination of Gifted Children's Opinion) conducted to 130 gifted children who studies in Karaman Science and Art Center (BILSEM) and their parents and obtained data which are qualitative data were analyzed by using descriptive method. In addition to this, talent map were created in the line of the interests of gifted children by using Aydın Ability Test Middle School Interest Form.

In the second and last section of the study, quasi-experimental model which is unequal control group pretest-posttest has been used. While experimental group has

37 parents, control group consists of 28 parents. Family Support Education Program (ADEP) that developed with the current study was conducted to experimental group in 16 sessions. Scale of Parents' Communication with their Children (EÇİÖ) was conducted both parents who are in the experimental group and control group before and after the experiment. In addition to this, semi structured interview forms (Family Interview Form before ADEP, Gifted Children Interview Form before ADEP, Family Interview Form after ADEP, and Gifted Children Interview Form after ADEP) and needs analysis form were conducted to gifted children and their parents who are in the experimental group. Findings of before and after trainings were compared.

Results of the current study indicates that Family Support Education Program (ADEP) that developed within the scope of this study has a positive effect on conflict between gifted children and their parents and their interaction. Also, it has been determined that there is a positive change on problem behaviors and communication problems.

Keywords: Science and Art Center (BILSEM), gifted children, family support education, talent map

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADEP: Aile Destek Eğitim Programı

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

EÇİÖ: Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

RAM: Rehberlik Araştırma Merkezi

SENG: Social Emotional Needs of Gifted Children

TDK: Türk Dil Kurumu

TEVAZU: Tecrübe Etkileşimi Vasatında Araştırmalarla Zenginleştirilmiş Uygulamalı

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xviii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Sınırlılıklar.....	7
1.5. Tanımlar	7
İKİNCİ BÖLÜM	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Zekâ.....	9
2.1.1. Zekâ Kuramları.....	10
2.2. Yetenek / Üstün Yetenek.....	17
2.3. Üstün Yetenek Kuramları.....	20
2.3.1. Renzulli Üç Halka (Küme) Kuramı.....	20
2.3.2. Beşgen (Pentagonal) Kuramı.....	22
2.3.3. Tannenbaum'un Psikososyal Kuramı.....	25
2.3.4. Yıldız Modeli	27
2.3.5. Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı (DMGT)	28

2.3.6. Piirto'nun Yetenek Gelişim Piramidi	29
2.4. Üstün Yetenek Alanları	30
2.5. Üstün Yetenekli Çocukların Genel Özellikleri	31
2.5.1. Üstün Yetenekli Çocukların Bilişsel Özellikleri	33
2.5.2. Üstün Yetenekli Çocukların Dil Gelişim Özellikleri	35
2.5.3. Üstün Yetenekli Çocukların Sosyal Özellikleri	35
2.5.4. Üstün Yetenekli Çocukların Duygusal Özellikleri	36
2.5.5. Üstün Yetenekli Çocukların Kişilik Özellikleri	37
2.5.6. Üstün Yetenekli Çocukların Psikomotor Özellikleri	38
2.5.7. Eş Zamanlı Olmayan (Asenkron) Gelişim Özellikleri	38
2.6. Üstün Yetenekli Çocukların Tanılanması	39
2.7. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimleri ve Tarihçesi	43
2.7.1. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Modelleri	46
2.7.2. Üstün Yetenekliler Eğitimi Programları (ÜYEP)	48
2.8. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Gördükleri Bilim ve Sanat Merkezileri (BİLSEM)	48
2.9. Üstün Yetenekli Çocuklara Eğitim Veren Öğretmenlerin Sahip Olması Beklenen Özellikleri	53
2.10. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Özellikleri ve Çocuğun Gelişiminde Ailenin Rolü	55
2.11. Aile Eğitimlerinde Uygulanan Modeller	57
2.12. Aile Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	59

2.13. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Anne – Babaların Eğitimleri	60
2.14. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Günlük Yaşamda Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Ailelerin Desteklenmesi).....	62
2.15. Üstün Yetenekli Çocukların İhtiyaçları ve Günlük Yaşamda Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri	64
2.16. Üstün Yetenekli Çocuklarla İlgili Yapılan Çalışmalar.....	68
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	73
YÖNTEM.....	73
3.1. Araştırma Modeli	73
3.2. Evren ve Örneklem.....	75
3.3. Veri Toplama Araçları.....	80
3.3.1. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Görüşlerini Belirleme Formu.....	81
3.3.2. Üstün Yetenekli Çocukların Görüşlerini Belirleme Formu	81
3.3.3. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ).....	81
3.3.4. Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu	82
3.3.5. Aile Gereksinimlerini Belirleme Formu.....	83
3.3.6. ADEP Öncesi Aile Görüşme Formu	84
3.3.7. ADEP Öncesi Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu.....	84
3.3.8. ADEP Sonrası Aile Görüşme Formu	84
3.3.9. ADEP Sonrası Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu.....	84
3.4. Verilerin Toplanması.....	85

3.5. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Geliştirilmesi ve Programın Genel Özellikleri.....	86
3.6. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin İçeriği ve Uygulanması	88
3.7. Verilerin Analizi.....	93
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	96
BULGULAR	96
4.1. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Görüşlerini Belirleme Formuna Dair Bulgular.....	96
4.1.1. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarının Gelişimsel Özelliklerine İlişkin Bildiklerine Dair Bulgular	96
4.2. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocukları ile Yaşadıkları Güçlüklere Dair Bulgular	111
4.3. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarının Sosyal Yaşamda ve Eğitim Alanlarında Karşılaştıkları Güçlüklere Dair Bulgular	118
4.4. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Ebeveynlerin BİLSEM'e İlişkin Görüş ve Beklentilerine Dair Bulgular	126
4.5. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Kendilerine Yönelik Algılarına Dair Bulgular	131
4.6. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Algıları ve Beklentilerine Dair Bulgular.....	135
4.7. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Yakın ve Uzak Çevre İlişkilerine Dair Bulgular	139
4.8. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM'e İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular	143

4.9. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların İlgi ve Yönelimleri Doğrultusunda Belirlenen Yetenek Haritalarına Göre Yetenek Alanlarına Dair Bulgular	145
4.10. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Verilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimine Olan Etkisine Dair Bulgular	150
4.10.1. Deneme ve Kontrol Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi (EÇİÖ) Ölçeği Ön test- Puan Ortalamalarına Dair Bulgular	150
4.10.2. Deneme Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) Ön test- Son test Puan Ortalamalarına Dair Bulgular	151
4.10.3. Kontrol Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) Ön test- Son test Puan Ortalamalarına Dair Bulgular	153
4.10.4. Deneme Grubu Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) Ön test – Son test Fark Puan Ortalamaları ile Kontrol Grubu Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) Ön test – Son test Fark Puan Ortalamalarına Dair Bulgular	154
4.11. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Üstün Yetenekli Çocuklar ile Ebeveynleri Arasındaki Etkileşim Üzerine Etkisine Dair Bulgular	156
4.11.1. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarıyla Yaşadıkları Sorunlara Dair Bulgular	156
4.11.2. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarıyla İletişimlerinde Yaşadıkları Sorunlara Dair Bulgular	161
4.11.3. Ebeveynlerin Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Etkililiğine İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular	165

4.11.4. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynleriyle Yaşadıkları Sorunlara Dair Bulgular	169
4.11.5. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynleriyle İletişimlerinde Yaşadıkları Sorunlara Dair Bulgular	171
4.11.6. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrasında Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerinin Davranışlarında ve İletişimlerinde Gözlemledikleri Değişikliklere Dair Bulgular.....	173
BEŞİNCİ BÖLÜM	176
TARTIŞMA VE YORUM	176
5.1. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Ebeveynlerden Elde Edilen Bulguların Tartışılması	176
5.2. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocuklardan Elde Edilen Bulguların Tartışılması	185
5.3. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların İlgi ve Yönelimleri Doğrultusunda Belirlenen Yetenek Haritası Bulgularının Tartışılması.....	187
5.4. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Hazırlanan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimine Etkisine Yönelik Bulguların Tartışılması.....	189
5.5. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Hazırlanan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Üstün Yetenekli Çocuklar ile Ebeveynleri Arasındaki Etkileşime Etkisine Dair Bulguların Tartışılması	190
ALTINCI BÖLÜM.....	197
SONUÇ VE ÖNERİLER	197
6.1. Sonuç.....	197
6.2. Öneriler.....	202

EK 1: Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Görüşlerini Belirleme Formu	219
EK 2: Üstün Yetenekli Çocukların Görüşlerini Belirleme Formu	221
EK 3: Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği *	223
EK 4: Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu.....	224
EK 5: Aile Gereksinimlerini Belirleme Formu	225
EK 6: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Aile Görüşme Formu	226
EK 7: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu	227
EK 8: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Aile Görüşme Formu	228
EK 9: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu	229
EK 10: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Örnek Oturum (6. Oturum)	230

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Gruplama Türleri.....	47
Tablo 3. 1. Araştırma Deseni.....	75
Tablo 3. 2. Anne ve Babaların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	76
Tablo 3. 3. Anne, Baba ve Çocuk Yaşı ve Aile Gelirlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	77
Tablo 3. 4. Çocukların Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Dağılımı	77
Tablo 3. 5. Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Anne ve Babaların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	79
Tablo 3. 6. Deneye ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Anne, Baba ve Çocuk Yaşı ve Aile Gelirlerinin Gruplar Arasında Karşılaştırılması	80
Tablo 3. 7. Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği Ön Test-Son Test Puanlarına Ait Normallik Dağılımı	94
Tablo 4. 1. Bebeklikten İtibaren Üstün Yetenekli Çocuklarda Gözlenen ve Hala Devam Eden Belirgin Davranışlar.....	97
Tablo 4. 2. Ebeveynlerine Göre Üstün Yetenekli Çocuklarının Yaşıtlarına Göre Farklı Oldukları Özellikleri	98
Tablo 4. 3. Ebeveynlerine Göre Üstün Yetenekli Çocuklarının Belirgin Özellikleri	100
Tablo 4. 4. Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarının Yetenekli Olduklarını Düşündükleri Alanlar	101
Tablo 4. 5. Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarına Dair Sahip Oldukları Bilgiler.....	102
Tablo 4. 6. Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarına Dair Sahip Oldukları Bilgileri Edindiği Kaynaklar	103
Tablo 4. 7. Ebeveynlere Göre Üstün Yetenekli Çocukların İlgi Duydukları Faaliyet Alanları	105
Tablo 4. 8. Üstün Yetenekli Çocukların Devam Ettikleri Sanatsal / Sportif Faaliyetler	106
Tablo 4. 9. Üstün Yetenekli Çocukların En Çok Soru Sordukları Konular	107
Tablo 4. 10. Ebeveynlerin Çocuklarının Gereksiz / Yersiz / Saçma Olarak Tanımladıkları Soruları.....	109
Tablo 4. 11. Ailelerin Üstün Yetenekli Çocuklarının Seçmelerini İstedikleri Meslekler	110
Tablo 4. 12. Çocuklarının Üstün Yetenekli Tanısı Almasından Sonra Ebeveynlerin Hayatlarında Görülen Değişiklikler	111

Tablo 4. 13. Çevrenin Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Görüş ve Düşünceleri	113
Tablo 4. 14. Çevrenin Üstün Yetenekli Çocuktan Beklentileri.....	114
Tablo 4. 15. Çevrenin Görüş / Düşünce ve Beklentilerinin Ebeveynin Çocuğuyla İlişkilerine Yansıma Şekli	115
Tablo 4. 16. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları	116
Tablo 4. 17. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Yaşadıkları Sorunlar	117
Tablo 4. 18. Üstün Yetenekli Çocukların Aile İçerisinde En Çok Vakit Geçirdikleri Aile Bireyleri.....	119
Tablo 4. 19. Üstün Yetenekli Çocukların Aile Dışında En Çok Vakit Geçirdikleri Bireyler	121
Tablo 4. 20. Ebeveynlerine Göre Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaş Tercihleri	122
Tablo 4. 21. Ebeveynlerine Göre Üstün Yetenekli Çocukların Okulda En Çok Sevdikleri Ders	124
Tablo 4. 22. Üstün Yetenekli Çocukların Dersi Sevme Nedenleri	125
Tablo 4. 23. Ebeveynlerin BİLSEM'e Yönelik Görüş ve Beklentileri	126
Tablo 4. 24. Ebeveynlerin BİLSEM'den Çocuklarına Yönelik Beklentileri ..	128
Tablo 4. 25. Ebeveynlerin BİLSEM'in Çocuklarına Sağlayacaklarını Düşündükleri Kazanımlar.....	130
Tablo 4. 26. Üstün Yetenekli Çocukların Kendilerini "Farklı" Kıldıklarını Düşündükleri Özellikleri	131
Tablo 4. 27. Üstün Yetenekli Çocukların Yapmaktan Hoşlandıkları / İlgi Duydukları Faaliyetler	133
Tablo 4. 28. Üstün Yetenekli Çocukların Meslek Tercihleri	134
Tablo 4. 29. Ebeveynlerinin Üstün Yetenekli Çocuklarının Meslek Seçimine Yönelik Beklentileri	136
Tablo 4. 30. Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerini "Farklı" Kıldığını Düşündükleri Özellikleri	137
Tablo 4. 31. Üstün Yetenekli Çocukların Aile İçerisinde Kendilerine En Yakın Hissettikleri Aile Bireyleri.....	139
Tablo 4. 32. Üstün Yetenekli Çocukların Aile Dışında En İyi Anlaştıkları Bireyler	141
Tablo 4. 33. Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM'e Başladıklarından Bu Yana Ebeveynlerinde Görülen Değişimler	142
Tablo 4. 34. Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM'den Kendi Adına Beklentileri	143

Tablo 4. 35. 5. Sınıfa Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması	145
Tablo 4. 36. 6. Sınıfa Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması	146
Tablo 4. 37. 7. Sınıfa Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması	147
Tablo 4. 38. 8. Sınıfa Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması	148
Tablo 4. 39. Deney Grubunda Yer Alan Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması	149
Tablo 4. 40. : Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ve Alt Boyut Ön Test Puanlarına Ait Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları.....	150
Tablo 4. 41. Deney Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla iletişimi Ölçeği Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Bağımlı Örneklem t Testi ile Karşılaştırması.....	151
Tablo 4. 42. Kontrol Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla iletişimi Ölçeği Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Bağımlı Örneklem t Testi ile Karşılaştırması.....	153
Tablo 4. 43. Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) ve Alt Boyut Ön test – Son test Fark Ortalama Puanlarına Ait Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları	154
Tablo 4. 44. Aile Destek Eğitimi Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Ailelerin Çocuklarında Problem Olarak Tanımladıkları Davranışlar..	156
Tablo 4. 45. Üstün Yetenekli Çocuklarda Problem Olarak Tanımlanan Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri.....	158
Tablo 4. 46. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Günlük Yaşamda Yaşadıkları Güçlükler	160
Tablo 4. 47. Ebeveynlerin Çocuklarıyla İletişimlerinde Zayıf ve Geliştirilmesi Gerektiğini Düşündükleri Yönleri	161
Tablo 4. 48. Ebeveynlerin Çocuklarıyla İletişimlerinde Engel Olduğunu Düşündükleri Yönleri	164
Tablo 4. 49. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)’nın Ebeveynlerin Çocuklarıyla İlişkilerine Yansıma Şekli.....	165
Tablo 4. 50. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) ile Ebeveynlerde Değişen Davranışlar.....	166

Tablo 4. 51. Aile Eğitimlerinin Tekrarlanması Durumunda Ele Alınması İstenen Konular	167
Tablo 4. 52. Ebeveynlerin Aile Eğitimine Yönelik Görüşleri.....	168
Tablo 4. 53. Üstün Yetenekli Çocukların Aileleriyle Sorun Yaşadıkları Konular	169
Tablo 4. 54. Yaşanılan Sorunlara Bulunan Çözümler.....	170
Tablo 4. 55. Üstün Yetenekli Çocukların Aileleriyle İletişimlerinde Yaşadıkları Güçlükler	171
Tablo 4. 56. Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinde Gözlemledikleri Değişiklikler	173
Tablo 4. 57. Aile Eğitimleri Sonrasında Görülen Değişimlerin Günlük Yaşantıya Etkileri	174

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Renzulli Üç Halka (Küme) Kuramı	21
Şekil 2. 2. Beşgen (Pentagonal) Kuram	23
Şekil 2. 3. Yıldız Modeli	27

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Problem Durumu

Her insan farklı özellikler ile dünyaya gelir. Gözle görülen fiziksel özelliklerin yanı sıra; zekâ gibi gözle görülemeyen ancak var olduğuna inanılan zihinsel güçler açısından da farklılıklar söz konusudur. Zekâ konusundaki bu farklılıklar çevreyi algılayış şekli, durumlara/olaylara bakış açısı, problem durumlarıyla başa çıkma, çözüm önerileri geliştirme gibi bilişsel becerilerin yanı sıra çevreye uyum, sosyal kabul, bireyin kendisini algılayış şekli gibi sosyal ve duygusal gelişim açısından da farklılıkları ortaya koymaktadır.

Zekâ ile ilgili çalışmalar yıllardır süregelmektedir. Zekâyı çok boyutlu olarak ele alan ve en çok kabul gören yaklaşım Gardner'ın Çoklu Zekâ Teorisi'dir. Gardner zekâyı; bireyin bir ya da daha fazla kültürde değer bulan bir ürün ortaya koyabilme kapasitesi, gerçek hayatta karşılaşması muhtemel problemlere karşı etkili ve verimli çözümler üretebilme becerisi ile çözüme kavuşturulması gereken yeni ya da karmaşık problemleri keşfetmesi olarak tanımlamaktadır. Herhangi bir şeyi yapabilme becerisi anlamına gelen “yetenek” sözcüğü Türkçe 'de belirli bir alanı ima etmeyen geniş ve kapsayıcı bir sözcüktür (Bedur vd., 2015).

Üstün yetenek kavramının tanımına bakıldığında farklı disiplinler tarafından farklı ifadeler ile açıklandığı görülmektedir. Genel bir ifade ile açıklayacak olursak, 1991 yılında toplanan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Konseyi, Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu Raporunda, “üstün zekâ” ve “üstün özel yetenek” kavramlarını “üstün yetenek” başlığı altında toplamış ve *“üstün yetenekliler, genel ve/veya özel yetenekleri açısından yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir”* şekilde tanımlanmıştır (MEB, 2013).

Alan yazında, ilk defa M.Ö. 6. yüzyılda (Budak, 2008) üstün yetenekli çocuklar ile ilgili çalışmaların yapılmaya başlandığı bilgisi var olup güncelliğini koruyan bu kavram üzerine hala çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir. Son yıllarda yapılan

çalışmalar “üstün yetenek” tanısı alan çocukların toplum içerisinde gün geçtikçe daha fazla yaygınlaştığı görülmektedir. Her ne kadar tanılama ve bu alandaki farkındalık artmış olmasa da günümüzde tanılanan üstün yetenekli çocukların oranı sadece %2’dir (Afat, 2013; Alma, 2015; Budak, 2008). Üstün yetenekli bireylerin toplum nüfusuna oranı %2 olarak belirtilse de bu kesimin tamamı tanılanmış ya da uygun eğitim fırsatlarına sahip olmuş değildir. Bu durum da üstün yetenekli bireylerin daha fark edilmeden, yeteneklerini ortaya koyma fırsatlarını bulamadan yok olup gitmeleri anlamına gelmektedir.

Bu bireylerin tanılanıp yetenekleri doğrultusunda uygun eğitimlere yönlendirilmeleri toplumun gelişmesi açısından gerekli olduğu kadar bireylerin kişisel hakları açısından da önem arz etmektedir. Çoğu zaman üstün yetenekli bireylerin eğitimlerinin önündeki en büyük engel; ebeveynlerin ve eğitimcilerin bu durumdaki bireylere nasıl yaklaşacaklarını, ihtiyaçlarının neler olduğunu bilmediklerinden kaynaklanmaktadır. Yaygın olan genel kanı; bu bireylerin zaten her bilgiye kendilerinden ulaşabilme kapasitelerine sahip olduklarıdır. Oysaki yapılması gereken; bireylerin ihtiyaçları ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilerek en uygun eğitimi almalarını sağlamaktır.

İlgili alan yazın incelendiğinde; üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik hazırlanmış eğitim programları ile etkili sonuçların elde edildiği ve üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerine oranla daha fazla eğitime gereksinimleri olduğu (Davaslıgil, 2000) görülmüştür. Hazırlanan bu programlar ebeveynlerin rehberlik ve desteğe ihtiyaç duydukları konuları temele alırken (Doğan ve Kesici, 2015; Işık ve Metin, 2020; Kahraman, 2016; Kalem, 2019; Karakuş, 2010; Öztapak, 2018; Saranlı, 2011) aile içi iletişim ve aile işlevselliğini ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların varlığı da dikkat çekmektedir (Çalışkan, 2017; Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010; Ihlamur, 2017; Karakuş, 2010). Üstün yetenekli çocukların yaşadıkları sorunlar, ihtiyaç ve gereksinimlerine ilişkin çalışmalar da (Altun ve Yazıcı, 2018; Avcı, 2005; Çavuşoğlu ve Semerci, 2015; Doğan, 2015; Girgin, 2019; Metin, 1999) yine sıklıkla çalışılan konular arasında yer almaktadır. BİLSEM’i konu alan çalışmalar incelendiğinde ise; ebeveynlerin ve çocukların beklentilerini (Aydoğan, 2019; Çamdeviren, 2014; Er Karataş, 2013),

görüşlerini ve sorunları (Sarı ve Öğülmüş, 2014; Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2019) ele alan çalışmaların olduğu görülmektedir.

Ebeveyn ve üstün yetenekli çocukların ihtiyaç ve gereksinimlerinin uygun bir şekilde belirlenmesi hazırlanacak olan eğitimlerin en kritik noktasını oluşturmaktadır. Bu açıdan eğitimler planlanmadan önce uygun ölçüm araçları kullanılarak ihtiyaç ve gereksinimlerin belirlenmesi oldukça önemlidir (Alma, 2015; Altun ve Yazıcı, 2018; Avcı, 2005; Dağlıoğlu vd., 2018; Kahraman, 2016; Şahin, 2014; Tortop ve Sarar, 2018). Gereksinimlere yönelik olarak planlanmış eğitimler, anne baba çocuk arasındaki etkileşimlerin artmasını ve sağlıklı ilişkilerin kurulmasını sağlayarak yaşanan sorunların azalmasına katkı sağlayacaktır (Kaynak Özmen, 2013).

Ancak bu gelişme, tek başına yeterli olmamaktadır. Yapılan tanılama sonrası gerek aile gerek eğitim aldığı kurum gerekse öğretmenin iş birliğine dayalı bir çalışma planı yürütmesi gerekmektedir. Bu gerekliliğin farkına varılması ile ebeveynlerin ve çocukların gereksinimlerinin neler olduğu sorusu araştırmacıların cevap aradığı konular arasında yer bulmaya başlamıştır. Ebeveynlerin özellikle danışmanlık olarak en çok ihtiyaç duydukları konular arasında üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri, akademik özellikleri, üstün yetenekli çocukların akranları ile ilişkileri, ebeveynlerin anne-babalık özellikleri, aile içi iletişim ve toplumsal destek konuları (İhlamur, 2017) ile üstün yetenekli çocukların sınıf arkadaşları ile ilişkilerinde anlaşılmadıklarını düşünme, ayrıca ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlarla başa çıkma konusunda kendileri yeterli görmeyerek desteğe ihtiyaç duymaları (Karakuş, 2010) yer almaktadır.

Bu gereksinimlerin yanı sıra, üstün yetenekli çocukların ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uygun ve yeterli eğitim almaları da ebeveynlerin önemle üzerinde durdukları konulardandır. Son yıllarda yaygın olarak faaliyet gösteren Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) çocukların yetenekleri doğrultusunda en uygun eğitimi almaları adına uygun ortamlar oluşturmaktadır. Bu sayede çocuklar kendilerini gerçekleştirme fırsatlarını elde etmektedirler. Ancak, tüm bunların yanı sıra, ebeveynlerin de sürecin bir parçası olarak çocuklarına destek olmaları ayrı bir önem arz etmektedir.

Bu nedenle bu çalışma, Bilim ve Sanat Merkezi'ne (BİLSEM) devam eden 5. – 8. sınıf üstün yetenekli çocukların gelişimsel özelliklerinin belirlenmesi, çocukların ilgi ve yönelimleri doğrultusunda yetenek haritalarının çıkartılarak yeteneklerinin tespit edilmesi ve bu doğrultuda gerekli yönlendirmelerin yapılması, üstün yetenekli çocukların ve bu çocukların ebeveynlerinin günlük yaşamda ve eğitim alanında karşılaştıkları sorunların belirlenmesi, aile içi iletişimde iletişim engellerinin tespit edilerek bu engellere çözüm önerilerinin sunulması, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları sorunlarda destek almak istedikleri konuların tespit edilmesi, tespiti yapılan konuların ve sorunların çözümüne yönelik olarak geliştirilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) ile ebeveynlere eğitim verilerek eğitim sonrası üstün yetenekli çocukların ve bu çocukların ebeveynlerinin günlük yaşam ve eğitim alanları ile iletişim alanlarında oluşan farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; yetenek haritaları belirlenen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen aile destek eğitiminin çocukların gereksinimlerine yönelik farkındalıklarına etkisini incelemektir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1.2.1. Alt Amaçlar

1. Çocukları BİLSEM'e devam eden ebeveynlerin;

1.1. Üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özelliklerine ilişkin bildikleri nelerdir?

1.2. Üstün yetenekli çocukları ile yaşadıkları güçlükler nelerdir?

1.3. Üstün yetenekli çocuklarının sosyal yaşamda ve eğitim alanlarında karşılaştıkları güçlükler nelerdir?

1.4. BİLSEM'e ilişkin görüş ve beklentileri nelerdir?

2. BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocukların;

2.1. Kendilerine yönelik algıları nasıldır?

2.2. Ebeveynlerine yönelik algıları ve beklentileri nelerdir?

2.3. Yakın ve uzak çevre ile ilişkileri nasıldır?

2.4. BİLSEM'e ilişkin görüşleri nelerdir?

3. BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocukların ilgi ve yönelimleri doğrultusunda belirlenen yetenek haritalarına göre yetenek alanları nelerdir?

4. Çocukları BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin etkililiğine yönelik olarak;

4.1. Çocukları BİLSEM' e devam eden üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) ebeveynin çocuğuyla iletişimini etkilemekte midir?

4.1.1. Deneme ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

4.1.2. Deneme grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test- son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

4.1.3. Kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test- son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

4.1.4. Deneme grubu ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test- son test fark puan ortalamaları ile kontrol grubu ailelerin ön test – son test fark puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

4.2. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) üstün yetenekli çocuklar ile ebeveynleri arasındaki etkileşimleri üzerinde etkili midir?

4.2.1. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla yaşadıkları sorunlar nelerdir?

4.2.2. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

4.2.3. Ebeveynlerin Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin etkililiğine ilişkin görüşleri nelerdir?

4.2.4. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında üstün yetenekli çocukların ebeveynleriyle yaşadıkları sorunlar nelerdir?

4.2.5. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında üstün yetenekli çocukların ebeveynleriyle iletişimlerinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

4.2.6. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) sonrasında üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin davranışlarında ve iletişimlerinde gözlemledikleri değişiklikler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Üstün yetenekli çocuklar, son yıllarda kendileri ile en çok çalışılan gruplar arasında yer almaktadır. Bilim ve Sanat Merkezlerinin iller ve ilçeler bazında yaygınlaşmaya başlaması ile üstün yetenekli çocuklara olan farkındalık artmaya başlamıştır. Oluşan bu farkındalık da üstün yetenekli çocuklar üzerine yapılan çalışmalara ilginin artmasını sağlamıştır. Gelişimsel özelliklerinin farklılığı, sahip oldukları potansiyel ve yetenekler araştırmacıların bu grup üzerine yoğunlaşmasını sağlamıştır. Aynı zamanda artan bu ilginin ve farkındalığın yanı sıra ebeveynlerin de yaklaşımlarında farklılaşmalar görülmeye başlamıştır. Bu farklılaşmalar çoğu zaman aile ile çocuk arasında çatışmalara neden olmaktadır. Her ne kadar araştırmaların fazla olduğunu söylemiş olsak da, üstün yetenekli çocukların yetenek alanları ve bu çocukların günlük yaşam ve eğitim alanında yaşadıkları güçlükler ile üstün yetenekli çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları sorunlar, iletişim engelleri ve aile içi iletişim üzerinde çok fazla çalışılmamış bir konudur.

Yapılan bu çalışma, üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerin günlük yaşamda ve eğitim alanında desteklenmeye ihtiyaç duydukları alanlar ve bu alanlarda yaşadıkları sorunlar, aile içi iletişim ve çocukların ilgi alanları üzerine yapılan nadir çalışmalardandır. Bu yönüyle yapılacak diğer çalışmalara öncülük etmesi düşünülmektedir.

Aynı zamanda araştırmanın deneysel boyutunda üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlere aile içi iletişimlerini geliştirmek ve destek almak istedikleri alanlarda da gerekli yönlendirmeleri yapabilmek amacıyla hazırlanmış olan 16 oturumluk aile eğitim programı sayesinde çocukları ile yaşadıkları sorunların çözümüne ilişkin farkındalığın artmasının sağlanması hedeflenmiştir. Bu sayede de, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları sorunların çözümüne ve desteklenmeye ihtiyaç duydukları alanlara yönelik rehberlik edebilecek aile eğitimlerinin yaygınlaşmasını sağlayacağı da öngörülmektedir.

Ayrıca “Yetenek Haritası” uygulaması ile de çocukların yeteneklerinin tespit edilerek, yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmesi ve bu sayede en uygun eğitimi almalarını sağlaması da çalışmanın önemi arasında yer almaktadır.

Belirtilmiş olan tüm bu etkilerin sağlanabilmesi için, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının gelişimsel özellikleri hakkında bilgileri, karşılaştıkları sorunlar, iletişim engellerinin tespiti amacıyla ebeveynlere yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmış ve bu sayede de ihtiyaçları tespit edilmiştir. Üstün yetenekli çocuklar için de benzer şekilde hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile sorunlar tespit edilerek çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bu sayede de üstün yetenekli çocuklar ile ebeveynleri arasındaki iletişim ve etkileşimin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2019 – 2020 eğitim öğretim yılında Karaman ili Merkez ilçesinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 130 üstün yetenekli çocuk ve bu çocukların ebeveynleri ile,
2. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği'nde (EÇİÖ) en düşük puanı alan deneme grubunu oluşturan 37 ve kontrol grubunu oluşturan 28 ebeveyn ve bu ebeveynlerin üstün yetenekli çocukları ile,
3. Bu çalışma kapsamında ebeveynler ile üstün yetenekli çocukları arasındaki etkileşimi desteklemek amacıyla hazırlanmış olan aile destek eğitim programı ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Üstün Yetenekli Çocuk: Genel ve/veya özel yetenekler açısından, akranlarına göre daha yüksek düzeyde performans gösterdiği, alanında uzmanlar tarafından tespit edilen bireylerdir. Yeteneklerini geliştirmeleri noktasında, normal eğitim programlarının yetersiz kaldığı, her birinin kendi ilgi ve yetenek alanları doğrultusunda farklılaştırılmış programlara ihtiyaç duyduğu kişilerdir (MEB, 1994).

Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM): “Okul öncesi eğitim, ilkökul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin (resim, müzik ve genel zihinsel yetenek)

örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumlarıdır” (MEB, 2019).

Aile Eğitimi: Çocukların yetiştirilmesi, aile ilişkileri, ailede ve toplumda anne – babaya düşen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gerekli bilgi, tutum ve becerilerin sistemli biçimde desteklenmesine yönelik eğitimsel çabalardır (Cömert ve Erdem, 2016; Çağdaş ve Seçer, 2015).

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP): Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özellikleri hakkında bilgi edinmelerini, üstün yetenekli çocukların ilgi ve yetenek alanlarına göre yetenek haritalarının belirlenmesini, üstün yetenekli çocukların ve ebeveynlerinin günlük yaşamda ve aile içi iletişimde karşılaştıkları güçlükleri ve sorunları tespit ederek çözüm önerileri geliştirmeyi, ebeveynlerin desteklenmeye ihtiyaç duydukları alanlarda gerekli yönlendirmelerin yapılmasını da içeren bir eğitim programıdır.

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ): 0-18 yaş arası çocuğa sahip ebeveynler ile kullanılmak üzere geliştirilmiş bir ölçektir. Beşli likert türünde hazırlanmış olan bu ölçekte ebeveynler ve çocukları arasındaki “problem çözme, paylaşımına açık olma, saygı-kabul, duyarlılık, engelsiz dinleme” alanlarını kapsayan 5 alt boyut bulunmaktadır (Kahraman, 2016).

Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu: Howard Gardner’ın Çoklu Zekâ Teorisi’ne dayalı olarak sekiz temel zekâ/yetenek alanını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Yetenek ve ilgi testi ile üstün yetenekli çocukların baskın oldukları alanlar tespit edilmektedir (Aydın, 2021).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Zekâ

İnsan beyninin karmaşık bir yeteneği olarak ifade edilen zekâ, 19. Yüzyıldan günümüze gelene kadar en çok tartışılan temel konulardan olmuştur. Yüzyıllar süren tartışmalara rağmen, zekâ kavramının tam olarak tanımlanamadığı görülmektedir (Metin vd., 2018). Bazı psikologlar zekâyı bireyin öğrenme yeteneği olarak tanımlarken, bazı psikologlar da problem çözme becerisi, bireylerin daha önce karşılaşmadığı soyut ve somut problemleri çözebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır (Arı, 2018).

Tarihsel açıdan bakıldığında, “üstün zekâ” tabirinin kavramsallaştırılmasında uzun yıllar Spearman’ın genel zekâ bakışının etkisinde kaldığı görülmektedir (Tortop ve Eker, 2014). Alan yazın incelendiğinde, zekâ ile ilgili çok fazla tanım karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımların ortak noktaları beceri ve yetenek kavramları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) (2019) zekânın tanımını “insanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlak, dirayet, zeyreklik, feraset” olarak belirtmektedir. Genel olarak bakıldığında, üstün zekâdan bahsedebilmek için, bireyde herhangi bir yeteneğin bulunması gereklidir.

Piaget zekânın bir takım test maddeleriyle belirlenmesine karşı çıkararak; zekâyı, organizmanın çevreye etkin bir şekilde uyum sağlamasına yardım etme, şeklinde tanımlamıştır. Piaget’ e göre; her canlı yaşayabilmek için kendine en uygun koşulları arayarak bulmaya çalışır. Bu çabayı gerçekleştiren en temel etken de bireyin zekâsıdır (Senemoğlu, 2005). Kısacası zekâ; algılama, uslama, anımsama vb. zihinsel süreçlerin gelişimi ile etkinlik kazanmadır (Dağlıoğlu, 1995).

İlk zekâ testini geri zekalı öğrencileri ayırt etmek için geliştirmiş olan Alferd Binet’e (1961) göre zekâ; belirli bir amaca yönelme, amaca erişebilmek için direnme, uyum sağlayabilme ve kendini eleştirebilmedir (Karabulut, 2019; Metin vd., 2018).

Thurstone zekâyı, zihinsel bir özellik olarak değerlendirirken, zekâ, oluşumlarının bitmemiş, erken safhasında odaksal dürtüler oluşturabilme yeteneğidir, şeklinde açıklamıştır. Bu nedenle de zekâyı, kısıtlayıcı bir süreç olan soyutlama kapasitesi olarak ifade eder (Karabulut, 2019).

Ataman (2012) zekâyı, beyin ve sinir sisteminin karşılıklı etkileşimi sonrasında ortaya çıkan çok yönlü bir olgu olarak tanımlamaktadır. Bir başka tanıma göre de zekâ; bilişsel üstünlük, yaratıcılık ve motivasyon birleşimlerinden meydana gelmektedir (Toplu, 2013).

2.1.1. Zekâ Kuramları

Bebekler, doğdukları andan itibaren çeşitli yollarla dünyayı tanıma süreci içerisine girerler. Bilişsel gelişim, bu süreç içerisinde en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilişsel gelişim denilince akla gelen en önemli kuram şüphesiz ki Jean Piaget'nin bilişsel gelişim kuramıdır.

Zekâyâ ilişkin en geniş bilişsel kuramı ortaya atan (1952) Jean Piaget'dir (Metin vd., 2018). Bu kurama bakıldığı zaman, bilişsel gelişimin en temel amacı; soyut olarak akıl yürütme, varsayımsal durumlar hakkında mantıksal düşünme, kuralları karmaşık ve yüksek yapıda olan bir örgütlemedir. Piaget'e göre bilişsel gelişim ise; organizmanın doğumundan ölümüne kadar olan süreçte farklı basamaklarında geçmesi ve düzenli bir şekilde niteliksel bir değişim içerisinde girmesidir. Piaget'nin özellikle bebeklerin duyu-motor gelişim dönemi süresince onların davranışlarındaki değişikliklere dair yapmış olduğu açıklamalar oldukça dikkat çekici olmuştur (San Bayhan ve Artan, 2004).

2.1.1.1. Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget, çocukların, dünyayı keşfetmek ve anlamak için dört dönemden geçtiklerini ifade etmektedir.

Duyu – Motor Dönem (0-2 Yaş): Bebek, bu aşamada dış dünyayı keşfetmek için duyularını ve motor becerilerini kullanır. Bu dönemin en önemli iki özelliği; bebeklerin duyularını düzenlemesi ve dönemin sembolik olmayan görüş ve hareketleri olmasıdır. 2 yaşına kadar devam eden bu süreçte bebekler, yeteneklerini organize

etmek, duyularını ve algılarını organize etmek amacıyla fiziksel hareketlerini ve faaliyetlerini geliştirirler. Dünyayı birbiriyle ilintisi olmayan resimler gibi algılayan bebek, gelişimi süresince kendini dış dünyadan ayıramama durumundan çıkarak kendisi ile çevresini ayırt etmeye başlar (Arslan, 2012; San Bayhan ve Artan, 2004).

İşlem Öncesi Dönem (2-7 Yaş): İşlem denilince, çocuğun fiziksel olarak yapmadan önce zihin ve akıl yoluyla kabul etmiş olduğu faaliyetler bütününi içselleştirmesi ifade edilmektedir. İşlem öncesi dönemde düşünce hala daha iyi organize edilememiş olsa da; mantık ilkeleriyle kesin olan kurallara üst derecede kendini uydurma ve organize etme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemdeki davranışlarda, düşünce seviyesini organize etme yeteneğinin başladığı görülmektedir. İç temsil süreçlerini daha karmaşık ve çok boyutlu olarak kullanmaya başlar. Simgeler, sözcükler ve nesnelere arasındaki ilişkileri bilinçli olarak kullanır (Arslan, 2012; San Bayhan ve Artan, 2004).

Somut İşlemler Dönemi (7-11 Yaş): Somut işlemler dönemi olarak adlandırılan süreç, insan zihninin ulaşabileceği gelişim düzeyinin sondan bir önceki basamağıdır. Bu sürece erişen çocuk; mantıksal ilişkileri kavramaya başlar ve algılamayla ilgili düşünceleri daha çok mantıksal kurullarla kaynaşır. Nesnelere hakkında nedensel mantık ilişkileri kurulur. İşlem öncesi dönemle kıyaslandığında, somut işlemler döneminde dilin öğrenilmesi, sosyalleşme ve özellikle de düşünme süreçlerinde önemli ilerlemeler olur. Çocukların “somut” olan, başka bir deyişle elle tutulabilen nesnelere hakkında nedenleri ileri sürebilmesi ve çocukların bir şeyi organize etmek ve sistemli bir yola koymak için zihinlerini çalıştırmaları da “işlemler” kavramı olarak tanımlanır (Arslan, 2012; San Bayhan ve Artan, 2004).

Soyut İşlemler Dönemi (11 Yaş ve sonrası): Piaget’e göre zihinsel gelişimin son dönemi olarak nitelendirilmektedir ve 11 yaş sonrasında başlayan bu dönem ergenliğin sonuna kadar devam etmektedir. Bu dönemde, düşünce esnektir; çocuk karmaşık durumların üstesinden gelmeyi öğrenmektedir. Görünen gerçeğin, gerçeğin kendisi olduğu konusunda kuşku duymaktır. Olayların arkasında bulunan nedenleri aramaya çalışır. Bu sırada da olaylar arasındaki ilişkileri birer birer ele almaktadır. Soyut işlemler döneminde olan çocuk, varsayımsal sonuç elde etme becerisinde

başarılı olur. Sorunla karşılaştığında mümkün olabilecek tüm olanaklarla ilgili teorileri üretmeye başlar (Arslan, 2012; San Bayhan ve Artan, 2004).

2.1.1.2. Çoklu Zekâ Kuramı

Harward Gardner (1983- 1989) tarafından geliştirilmiş olan “Zihin Çerçevesi” adlı kitabında yedi ayrı ve evrensel kapasite önermiş olduğu bu kuram; zekâ kavramına farklı bir görüş getirmiştir. Gardner’ın doğrudan üstün zekâ üzerine çalışmaları bulunmamaktadır. Fakat yapmış olduğu çalışmalar, zekâ kavramının açıklanması açısından son derece önem arz etmektedir. Geliştirmiş olduğu zekâ tanımı ile sonraki yıllarda geliştirilen üstün yetenekliler için hazırlanan eğitim programlarının fikrinsel temellerini oluşturmuştur (Demirel, 2008; Sak, 2010).

Gardner, problem çözme becerisinin, bir ürün oluşturarak üretmenin yapılandırılmış zekâ testlerine göre daha fazla özelliği olduğunu düşünmektedir (San Bayhan ve Artan, 2004). Gardner’a göre zekâ; problem çözme kapasitesi olarak bir ya da birden fazla kültürel yapıda değeri olan ürün çıkarmaktır. Kuramın temeli, biyolojik ve kültürel boyutlara dayanmaktadır. Gardner IQ testleri karşı çıkararak, tek bir zekâ alanını ölçmenin bireylerdeki diğer yetenekleri göz ardı ettiğini savunmaktadır. Bu nedenle bireylerin 8 yetenek alanından birine sahip olduğunu dile getirmektedir. Bu 8 yetenek alanı ile kişinin güçlü ve zayıf olduğu zekâ alanları belirlenmektedir (Karabulut, 2019; Karabey ve Yürümezoğlu, 2015; Karadağ, 2009). Bu alanlardan birinde ya da birkaçında problem çözebilme becerisine sahip olabilmenin üstün yetenekliliğin bir ölçüsü olduğu düşünülmektedir.

Gardner’ın tanımlamış olduğu zekâ alanları şu şekildedir:

Sözel –Dilsel Zekâ: Bir dilin temel işlemlerini açıkça kullanabilme yeteneğidir. Dili yazılı ve sözlü olarak kullanabilme, yeni bir öğrenebilme, kişisel amaçlarını gerçekleştirebilmek için dili etkili kullanabilmeyi kapsar. Kelimeleri kullanma-yorumlama yeteneği, yazılı ve sözlü anlatımda becerikli olma, öykü, şiir yazma bu alana özgü yeteneklerdir.

Mantıksal – Matematiksel Zekâ: Sayılar, tümdengelim ya da tümevarım yoluyla akıl yürütme, somut problem çözebilme, birbirleri ile ilişkili kavramlar

kurabilme, düşünceler arasındaki karmaşık ilişkileri anlayabilme yeteneğidir. Mantık yürütme sayesinde matematik problemlerini analiz edebilme, araştırmalarda bilimsel yolları kullanabilme, sorunları çözebilme kapasitesidir. Zekâ testlerinin ölçmekte olduğu yetenek alanını içermektedir. Bu alan, toplum tarafından fazlaca değer görmektedir. Bu zekaya sahip olan çocuklar, okulların giriş sınavlarında üstün başarı göstermektedirler.

Görsel – Uzamsal Zekâ: Renkler, desenler, imgeler, şekiller, resimler ve her türlü görsel sembolleri algılayabilme yeteneğidir. Üç boyutlu düşünebilme yeteneği, nesneleri zihinde canlandırabilme kapasitesi bu alanın en belirgin özelliğidir.

Bedensel – Kinestetik Zekâ: Vücut ve vücut organlarını kullanabilme ve yönetebilme ve koordinasyon sağlayabilme ile ilgilidir. “Beden dili” olarak da adlandırılabilir. Zihin ve beden bağlantısını çok iyi biçimde kurabilmektedirler.

Müziksel – Ritmik Zekâ: Sesleri, ritimleri ve notaları tanıyabilme, ayırt edebilme, kullanabilme ve yeniden yorumlayabilme yeteneğidir. Bu zekâ alanına sahip olan kişiler, bir şarkının ritmini kolaylıkla yakalayabilmektedirler.

Kişisel – İçsel Zekâ: Kişinin kendisine ait güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varabilmesi, hissettiği duygulara karşı duyarlı olabilmesi yeteneğidir. Sahip olduğu iç görü sayesinde kendine ait yargı ve zihinsel dünyasını tanıyabilmesi, kendine ait davranışları yönetebilme kapasitesidir. Kişinin kendisinin nasıl çalıştığını, kendisini güdüleyenleri ve bunlarla birlikte nasıl çalışacağını anlama yeteneğidir.

Kişilerarası – Sosyal Zekâ: Kişinin çevresindeki bireylerle iletişim kurabilmesi, onları tanıyabilmesi, anlayabilmesi, kişilerin ruhsal durumlarını ve yeteneklerini tanıyabilmesi yeteneğidir. Bu durum başka bireyleri anlama olarak da ifade edilebilir. Liderlik özelliğinin üstün olması durumudur.

Doğa Zekâsı: Gardner’ın en son olarak tanımladığı zekâ alanıdır. Doğayı anlayarak, doğaya katkıda bulunabilme yeteneğidir. Canlı ve cansız varlıkları tanıyabilme, kavrayabilme, sınıflandırma yapabilmesidir (Ataman, 2011; Demirel, 2007; Karadağ, 2009; Sak, 2010).

Belirlenen bu alanlar sayesinde üstün yetenekli öğrenciler, yetenekleri ihmal edilmeden eğitim alma imkânlarına sahip olabilmektedirler. Bu nedenle de üstün yetenekli öğrencilerin çok yönlü becerilerinin anlaşılmasını sağlayan çoklu zekâ anlayışı büyük öneme sahiptir (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015).

Son yıllarda bu kavram, oldukça tartışılan ve geniş etki gücüne sahip olan bir kuramdır. Gardner'ın kuram için kullanmış olduğu ismin bu durumda katkısı çok fazladır. İnsanların farklı alanlarda zeki olabilecekleri iddiası son derece hümanist bir durumdur ve pozitifdir. Her ne kadar bu kuramın doğruluğunu kanıtlayan bilimsel çalışmalar bulunsa da bunun karşıtı olan araştırmalar da mevcuttur (Sak, 2010).

2.1.1.3. Tek Etmen Kuramı

Zekâyı genel bir yetenek olarak algılayan bu kurama göre; zekâ, bireyin çevresine uyumunu etkin bir şekilde sağlayan soyut ve bir o kadar da genel bir yetenektir (Başaran, 2010; Metin vd., 2018).

2.1.1.4. Çift Etmen Kuramı

Spearman (1927) tarafından geliştirilen bu kurama göre; zihinsel güç, genel yetenek ve birçok özel yetenek alanlarından meydana gelmektedir. Zekâ olarak adlandırılan bu genel yetenek; karmaşık durumlardaki ilişkileri görebilme gücüdür. Bu kurama göre; belirli herhangi bir düşünme becerisinde iyi olan bir bireyin diğer düşünme becerilerinde de iyi olduğu varsayılmaktadır. Okuma – yazmayı kolay ve çabuk öğrenen bir çocuğun sayısal ilişkileri de kolaylıkla kavraması gibi. Bireyin yetenekleri sadece bununla da sınırlı değildir. Bu genel yeteneğinin yanı sıra resim, müzik, sanat ve spor gibi alanlarda da özel yetenekleri bulunabilir (Gürel ve Tat, 2010; Metin vd., 2018).

2.1.1.5. Çok Etmen Kuramı

Bireylerin günlük yaşam davranışlarını düzenleyen zekâ, tek bir genel yetenek yerine birden çok özel yeteneğin bir araya gelmesinden oluşan bir potansiyeldir. Thorundike' a göre zekâ; mekanik, sosyal ve soyut olmak üzere üç türdür:

Mekanik zekâ; cihaz ya da alet kullanma ve makine işletebilme becerisidir.

Sosyal zekâ; kişiler arası ilişkileri anlama ve duruma göre davranabilme gücüdür.

Soyut zekâ; sözcükler, sayı ve formüller gibi semboller ve bilimsel ilkeleri kavrama durumudur.

Thurstone (1933) ise zekâyı birçok düşünsel yeteneğin karışımı olarak görmektedir:

Sözel anlayış; kelimeleri tanıma ve anlamadır.

Sözel akıcılık; sözel ve yazılı olarak kelimelerle ifadeleri hızlı bulabilme becerisidir.

Sayısal yetenek; basit olan matematiksel işlemleri hızlı ve doğru şekilde yapabilmeydir.

Uzay ilişkilerini kavrama; nesnelerin uzaydaki biçimlerinin şemalarına bakarak cihazların nasıl işleyebileceğini anlayabilme kabiliyetidir.

Bellek; akılda tutma gücüdür.

Algısal hız; karmaşık olan bir nesnenin ayrıntılarını fark edebilme, nesnelere benzerlik ve farklılıkları algılayabilme durumudur.

Mantıksal düşünme; akıl yürütebilme gücüdür (Metin vd., 2018).

2.1.1.6. Başarılı Zekâ Kuramı

Sternberg (1997) tarafından geliştirilen bu kurama göre analitik zekâ, yaratıcı zekâ ve pratik zekâ günlük yaşamda aktif olarak kullanılmaktadır. Bu açıdan da zekâ, toplum içerisinde çevreye uyum sağlama, çevreyi değiştirme, uygun çevreyi seçme gibi davranışlarda karşımıza çıkmaktadır (Metin vd., 2018).

Analitik Zekâ: Bireyin kendi fikirlerinin değer ve sınırlılıklarını kapsayan eleştirel değerlendirmedir. Analitik zekâ; yaratıcı süreçte keşfetme aşamasını oluşturur. Bu aşama da amaca ulaşmada kullanılacak yollar ya da düşüncelerin en iyisine karar verme durumudur. Sorunlarını sağduyulu olarak çözen analitik becerileri

gelişmiş bireyler, hayatta daha az hata yaparlar ve zekâ ve başarı testlerinde yüksek performans sergilerler.

Yaratıcı Zekâ: Üst-bileşen ve bilgi elde etme bileşenlerinden meydana gelmektedir. Üst-bileşen; planlama, izleme ve değerlendirmeyi içeren yönetsel bir süreçtir. Süreç içerisinde kişiler problemlere daha çabuk çözüm bulabilirler. Çok sayıda yeni fikirler üretebilme, problemlerin farkına varabilme ve bunları tanıyabilme, yeni ürünler oluşturabilme veya var olan ürünleri detaylandırarak değiştirebilme kapasitesini ifade etmektedir.

Pratik Zekâ: Günlük yaşamda karşılaşılan problemleri ekonomik, ergonomik ve akıllıca yollarla çözerek fikirlere uyarlayabilme kapasitesidir. Yaşadıkça ve deneyimler kazandıkça gelişen bir zihinsel kapasite durumudur (Metin vd., 2018).

2.1.1.7. Thurstone Grup Faktörleri Kuramı

Bu kurama göre; kişiler arasında görülen zihinsel farklılıklar bazı bağımsız faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu farklılıklar; sözel anlama, kelime akıcılığı, sayısal yetenek, görsel yetenek, hafıza, algısal hız, tümevarım ve tümdengelim akıl yürütmeden kaynaklanmaktadır. Sıralanan bu yedi faktör, Thurstone'un Temel Zihinsel Yetenek Testleri'nin temelini oluşturmaktadır (akt. Dere, 2019).

2.1.1.8. Guilford'un Zekâ Yapısı Kuramı

Bu kuram, zekayı, değişik tür ve farklı biçimde bilginin işlenebilmesi için işlev veya yeteneklerin sistemli toplamı olarak ifade etmektedir. "Yetenek" bireysel farklılıklar, "işlevler" bireysel davranışlar olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan ele alındığında, zekâ; işlem, kapsam ve üründen oluşmaktadır. Kapsam, algılanan ve anlamlandırılan sözcük; işlem, kapsamı bilerek bellek ve yaratıcılık yaşantılarına bağlı olarak yaparak sonucu değerlendirmek; ürün ise, zihinsel davranışlar neticesinde sergilenen davranışlardan meydana gelmektedir (Dere, 2019).

2.1.1.9. Akıcı ve Kristalize Zekâ Kuramı

Horn ve Cattell tarafından geliştirilmiş olan bu kuramda zekaya ilişkin yetenekler, hiyerarşik bir yaklaşımla iki temelde değerlendirilmektedir (Kafadar, 2004). Akıcı zekâ akıl yürütme ve muhakeme yapmanın farklı formlarına; kristalize

zekâ da bilgi ve dil yeteneğinin farklı formlarına odaklandıkları için, akıcı ve kristalize zekâyı, içeriğinde kısıtlı sayıda bir ya da birkaç değişken bulunan ölçeklerle basitçe tanımlamak kolay değildir (Beauducel vd., 2001). Bu açıdan bakıldığında; Horn ve Cattell (1966) akıcı zekâyı ilişkileri anlama çıkarma, kavram oluşturma, akıl yürütme ve soyutlamada anlık farkındalığı sürdürme olarak tanımlamışlardır. Akıcı zekada yeni bilgilerle akıl yürütme yeteneğinden söz edilirken kristalize zekada önceden öğrenilmiş bilgileri kullanabilme becerisinden söz edilir (Shipstead vd., 2016). Akıcı zekada muhakeme ve yeni problemleri çözmek için edinilen bilgilere duyulan gereksinim göz önünde bulundurulduğunda kristalize zekâ ile tezatlık oluşturdukları söylenebilir. Kristalize zekâ, öğrenme ve kültürel etkilere bağlıdır. Kristalize zekâ, deneyim, kavrama ve bilgeliği yansıtırken; akıcı zekâ ise, karmaşık ilişkileri tanımlayabilme, kavramayla bağlantılı olarak varsayımlarda bulunabilme yeteneğini yansıtır ve genel bilgilerin daha az rol oynadığı bilişsel görevlerle ölçülür (Oktay, 2019).

2.2. Yetenek / Üstün Yetenek

Yetenek kavramı çoğu zaman zekâ ile birlikte anılmaktadır. Eski çağlardan günümüze gelene kadar nitelikli bireyleri tanımlamak için çok farklı kavramlar kullanılmıştır. Bu kullanılan kavramlar arasında “zeki, akıllı, dahi” gibi terimler yer almıştır. Kullanılan bu terimlerin ortak noktaları; bireylerin yeteneklerine göre değerlendirildiğidir. Dünya tarihinde ilk defa Eflatun “Devlet” adını verdiği kitabında üstün yetenekli bireyleri tanımlarken “Altın Nitelikli Sınıf” olarak ifade etmiştir (Karabulut, 2019). Bu açıdan bakıldığında, üstün zekâ da üstün yetenek de bilimsel olduğu kadar aynı zamanda sosyolojik kökenlere de sahiptir (Sak, 2010).

Günümüzde ise “üstün yetenek” kavramı, başlı başına ayrıcalıklı bir özellik veya sadece bazı kişilerde gözlenebilen bir özellik olmaktan çok yeteneği hangi düzeyde olursa olsun insanların tümünde gözlenebilen özelliklerin var olma derecesinde, görülme sıklığında, ortaya çıkış zamanı ile bir araya gelişindeki özgürlükten kaynaklanan bir özellik olarak değerlendirilmektedir. Kısacası; üstün yetenekli bireyler farklı türden insanlar değil; kimi özellikleri dolayısıyla dağılımı, sıklığı, zamanlaması ve birleşimi açısından farklılık gösteren bireylerdir (Karabulut, 2020).

Yetenek kavramı TDK tarafından “*bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, istidat, kabiliyet, kudret*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Genel yetenek tanımının dışında üstün yetenek kavramı araştırmacılar tarafından farklı tanımlamalarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bilimsel bir kavram olarak 19. yüzyıldan beri üstün yetenekliliğin en güçlü göstergesi zekâ kavramı ve bu zekâyı ölçtüğü varsayılan zekâ testleridir. Bu testler aracılığıyla yapılan değerlendirmelerden zekâ bölümü puanları devamlı olarak 130 ve daha üstü olan bireyler üstün yetenekli olarak kabul edilmektedir (Ersoy ve Avcı, 2004). Bazı araştırmacılar, geçerliliği ve güvenilirliği ispatlanmış zekâ testlerinden devamlı olmak şartı ile 140 Zekâ Bölümü (ZB) ve üzerinde bireyleri esas alırken diğer bir kesim araştırmacılar da böyle bir tanımlamanın, sadece belirli bir ZB’nü ifade etmesi nedeniyle bu durumu sakıncalı olarak nitelendirmektedirler (Aydoğan, 2019). Her ne kadar üstün yetenek kavramı ile ilgili farklı tanımlamalar yapılmış olsa da ortak gelinen nokta, ZB’nün 130 ve üzerinde olduğudur. Üstün yetenek bireyi diğer bireylerden ayrıcalıklı yapan bir durum olmaktan ziyade, birtakım özelliklerin dağılımı, yoğunluğu, zamanlaması ve bileşenleri bakımından diğer bireylerden anlamlı oranda farklılık göstermesi durumudur (Aydoğan, 2019; MEB, 2019; Özbay, 2013).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1991 yılında düzenlenen Birinci Özel Eğitim Konseyi, Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu Raporu’nda *üstün zekâ* ve *üstün özel yetenek* kavramları tek bir başlık olarak *üstün yetenek* olarak adlandırılmıştır ve şu şekilde tanımlanmıştır: “*Üstün yetenekliler, genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşıtlarına göre yüksek performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir. Üstün yetenekliler, bu yeteneklerini geliştirmede normal eğitim programları yetersiz kaldığı için kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda farklılaştırılmış programlara ihtiyaç duymaktadır*” (Birinci Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu, 1991).

Üstün yetenekliler alanındaki ilk çalışma 1865 yılında Sir Francis Galton tarafından yapılmıştır. Galton’un bu çalışması, üstün yetenekliler alanındaki çalışmaların başlangıcı sayılmaktadır (Özgen, 2019). Yapmış olduğu araştırmalar sonucunda yayınladığı “Kalıtımsal Dahi” isimli kitabında kendi çağdaşlarının okul ve kolej yılları ile sonraki yaşamlarını incelemiş ve yeteneğin soya geçtiğini fark etmiştir

(Güçyeter, 2018). O tarihten bu yana üstün zekâ ve üstün yetenek kavramlarının tanımı toplumdan topluma, kültürden kültüre ve zamandan zamana süreç içerisinde değişiklikler göstermiştir (Sak, 2010).

Üstün yeteneğin tanımlanması Lewis Terman ile başlamıştır. Her ne kadar bu alanda belli bir kuramı olmasa da ilk kuramsal çalışmaları başlatmıştır. Terman, üstün yeteneği, Stanford-Binet zekâ testleri aracılığıyla ölçülebilen ve akranları ile karşılaştırıldığında ilk yüzde birlik dilimde olan genel zihinsel yetenek olarak tanımlamıştır. Terman, ayrıca, üstün yetenekli bireyleri tanımlarken IQ kriterini de kullanmıştır. Terman'ın esas savunduğu nokta; üstünlük durumunun garip ya da gizemli bir değişimi yansıtmayıp; problem çözmede hassas değerlendirmeler yaparak yeni karşılaşılan durumlara uyum sağlama, farklı durumları deneyerek ders çıkarabilme gibi sıra dışı olan yetenekten kaynaklanıyor olması durumudur (Demirel, 2008; Sternberg ve Davidson, 2005).

Renzulli'ye göre üstün yetenek; insanın özelliklerinin üç öbeği arasında oluşan ilişkiden meydana gelmektedir. Bunlar da;

- Yetenek,
  - ☐ Genel Yetenek
  - ☐ Özel Yetenek
- Yaratıcılık,
- Motivasyondur.

Üstün yetenekli olan çocuklar, belirtilmiş olan bu üç bileşeni geliştirme yeteneğine sahip ayrıca bu bileşenleri insan performansının değerli alanlarından herhangi birinde kullanabilen kişidir (Karabulut, 2019). Renzulli, ayrıca, üstün yetenek kavramını açıklarken yaratıcılığın önemini vurgulamış, geleneksel zekâ testleri ile ZB puanlarının üstün yetenekliliği tanılamada yetersiz kaldığını ifade etmiştir (Karabulut, 2020).

Üstün yetenek kavramı, Marland Raporu'nda;

- Genel Zihinsel Yetenek,
- Özel Akademik Yetenek,

- Yaratıcı veya Üretici Düşünce Yeteneği,
- Liderlik Yeteneği,
- Görsel ve Gösteri Sanatlarında Yetenek,
- Psiko-motor Yetenek

alanlarından bir veya birden fazlasında yüksek performans ve başarı gösterme şeklinde tanımlanmıştır (Karabulut, 2020).

2.3. Üstün Yetenek Kuramları

2.3.1. Renzulli Üç Halka (Küme) Kuramı

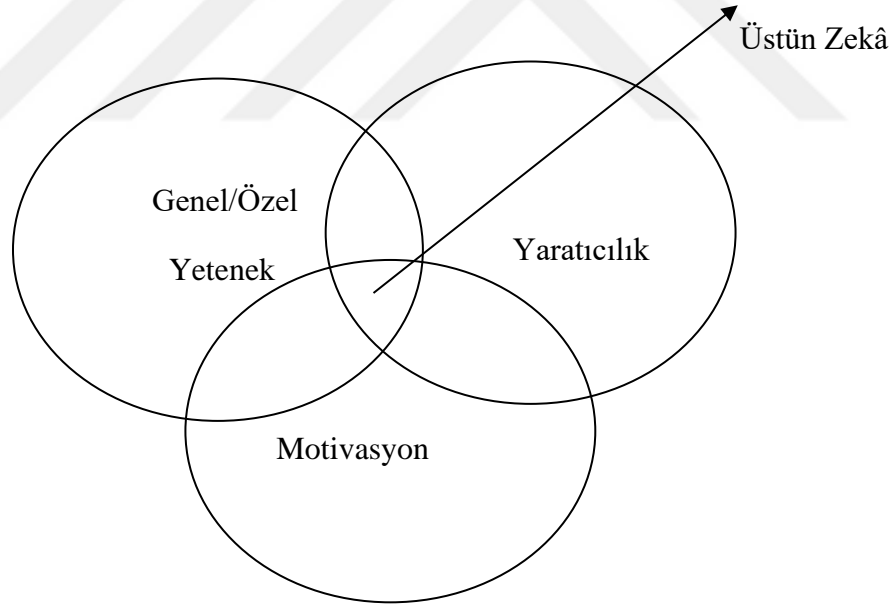
Üstün yetenek konusunda başarılı birçok çalışmaya imza atmış olan Renzulli (1978) üstün yeteneğin, ortalama üstü genel ya da özel yeteneğin, yaratıcı yeteneğin ve motivasyonun etkileşimi ile ortaya çıktığını savunmaktadır. Bunlardan birinin dahi eksik olması üstünlük durumunu ortadan kaldırır. Buna karşın genel ya da özel yetenek alanlarında %15-20'lik dilimde bulunmak üstünlük potansiyeline sahip olduğunun göstergesidir (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015; Metin vd., 2018; Sak, 2017).

Renzulli'ye göre; üstün yeteneklilik, birbiriyle etkileşim içerisinde bulunan genel ve özel yetenek düzeyi, yeni ve farklı düşünceler oluşturarak bu düşünceleri yeni karşılaşılan durumların çözümünde uygulama yeteneği olan yaratıcılık ve bir işe başlayıp o işi sonuna kadar götürebilme yeteneği olan motivasyon kavramlarından oluşmaktadır. Kişide bulunan potansiyelin üstün yetenek olarak değerlendirilebilmesi için bu üç özelliğin kendi arasında etkileşim halinde olması gereklidir (Levent, 2011).

Üç Halka Kuramı'nda bireyin akademik başarısı esas alınmamaktadır. Bu kurama göre; birey akademik olarak başarılı sayılmasa bile belirli bir alanda yeterli motivasyon, yetenek ve yaratıcılığa sahipse üstün yetenekli olarak değerlendirilmesi mümkündür. Buna örnek olarak da Mozart gösterilebilir. Mozart'ın herhangi bir alandaki akademik başarısından söz edilmeksizin motivasyon, yetenek ve yaratıcılığının üstün olarak tanılanması ile 19 yaşında ilk eserini bestelemiştir. Mozart'ın 3 yaşından beri babasından müzik eğitimi aldığı gerçeğinden hareketle ilgili alanda iyi düzeyde eğitim almanın önemi de ortaya çıkmaktadır (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015).

Bu kuramda üst düzey becerilere sahip olunmasının gerekliliği belirtilmektedir. Sözel ve sayısal beceriler bu alan içerisinde değerlendirilirken, bireyin ilgili alanda gösterdiği performans açısından hızlı ve kolay öğrenebiliyor olması da önemli olan ölçütlerdendir. Bu açıdan bakıldığında zaman, bu kuram, açık bir şekilde yaratıcılığı üstün yeteneğin önemli bir parçası olarak görmektedir. Yaratıcılığın hem yetenekliliğin hem de zekânın önemli bir unsuru olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca bu kuram; risk alabilme, açık olma, orijinallik, sonuçlar hakkında kolayca kestirimlerde bulunabilme, problem çözebilme yeteneği gibi birçok etmeden de oluşmaktadır (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015).

Şekil 2. 1. Renzulli Üç Halka (Küme) Kuramı

Kaynak: Sak, 2017

Şekil 1’den de anlaşılacağı üzere, üstün yetenek; “motivasyon (göreve bağlılık), ortalama üzeri yetenek (kabiliyet) ve yaratıcılık” unsurlarının kesişimlerinden oluşmaktadır.

Ortalama üzeri yetenek hem genel yetenekleri hem de belirgin ve baskın olan özel yetenekleri açıklamak ve de ayırım yapabilmek için kullanılmıştır. Genel yetenekle soyut düşünme, bilgiyi işleme kapasitesi, deneyimlerden elde edilen becerileri yaşamda karşılaşılan yeni durumlara uyarlama ve kullanabilme kapasitesi gibi zihinsel yeteneklerden söz edilmektedir. Özel yetenekler denildiğinde ise; gerçek yaşamda kullanılan, mesleki alanlarda gözlenebilen yetenekler bütünüdür. Bu açıdan bakıldığında genel yetenek için bütün özel yeteneklere az veya çok katkıda bulunduğu söylenebilir (Akar ve Şengil Akar, 2012; Sak, 2017).

Motivasyon (Göreve bağlılık); başlanılan işi bitirme veya yarım bırakmama olarak açıklanabilir. Bunun yanı sıra, motivasyon; özgüven, işe kendini adama, azim, ilgi, istek, problemleri tanımlayabilme ve bu problemleri çözebilme yeteneğine sahip olma inancı, görev aşkı bileşenlerini de bünyesinde barındırmaktadır. Belirli bir alana duyulan derin ilgi ve meslek ile kendini bütünleştirme, olağanüstü buluş ve başarıların temelindeki en önemli faktörlerdir. Büyük buluşların temelinde yatan bu etkenler, mucidin derin ve sonsuz ilgi ve merakı sayesinde ortaya çıkar (Akar ve Şengil Akar, 2012; Sak, 2017).

Yaratıcılık; düşüncede esnek olma, akıcılık, özgünlük, deneyimlere açık olma durumu, olaylara karşı hassasiyet ve risk alabilme gibi kavramların birleşimidir (Akar ve Şengil Akar, 2012; Sak, 2017).

2.3.2. Beşgen (Pentagonal) Kuramı

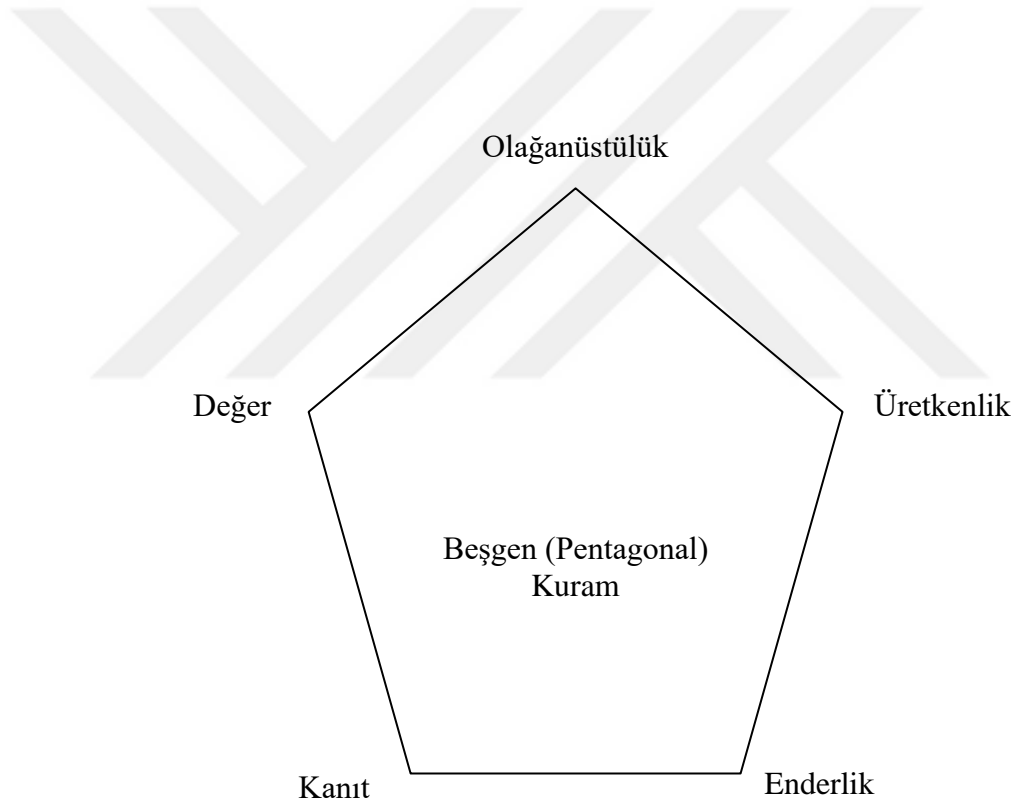
Stern ve Zhang (1995) tarafından geliştirilen kurama göre; zekâ düzeyinin yargılanmasında ölçütler vardır. Bir kişinin üstün sayılabilmesi için olağanüstülük, enderlik, üretkenlik, kanıt ve değer ölçütlerini sağlaması gerekmektedir (Akar ve Şengil Akar, 2012; Metin vd., 2018).

Üstünlük ölçütü, herhangi bir veya daha fazla alanda yaşıtlarına oranla daha yüksek performans gösterme durumudur. *Nadirlik* ölçütü, sahip olunan yeteneğin yaşıtları arasında çok nadir olarak ortaya çıkması durumudur. *Üretkenlik* ölçütü, üstün olunan alanda üretken olmaya açık olma durumudur. *Kanıt* ölçütüne göre, bireyin üstün yetenekli olarak kabul edilebilmesi için durumunun testlerle veya ortaya koymuş olduğu ürünlerle kanıtlanması gerekmektedir. *Değer* ölçütüne gelindiğinde ise; üstün

yetenek durumunun toplum tarafından değerli görülmesi durumudur (Akar ve Şengil Akar, 2012).

Bu kuram, bireylerin düşünce ve yargılarıyla zihinlerinde oluşturmuş oldukları inanış sistemi olduğu için örtüktür ve örtük kuramlar bilimsel yöntemlerle kanıtlanarak ortaya çıkmazlar; bunun yerine insanların zihinlerinde yaşantılar yoluyla bu tür değerler oluşur (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015; Sak, 2017).

Şekil 2. 2. Beşgen (Pentagonal) Kuram

Kaynak: Sak, 2017

2.3.2.1. Olağanüstülük Ölçütü

Tanımlanması oldukça zor bir ölçüt olan olağanüstülük; bireyin zihinsel işlev gerektiren durumlarda bir veya birden fazla alanda, akranlarına oranda belirgin şekilde

çok daha iyi olması durumudur. Bunun tespit edilebilmesi için, bireyin, akranları ile karşılaştırılması gerekmektedir. Bu karşılaştırma yalnızca yaş ve eğitim düzeyiyle değil aynı zamanda karşılaştırmanın yapıldığı alandaki deneyim olanaklarını da içermesi gerekmektedir. Olağanüstülüğün ölçütünün ne olduğu ne kadar olağanüstü olması gerektiği durumu tartışmalıdır; buna bağlı olarak da bu göreceli bir durumdur (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015; Sak, 2017).

2.3.2.2. Enderlik Ölçütü

Akran grupları ile karşılaştırıldığında bireyin yeteneğinin çok ender rastlanan türden olması durumudur. Bu ölçüt, olağanüstülük ölçütünü telafi ederek destekler niteliktedir. Bireyin herhangi bir alanda çok iyi olması, içinde bulunduğu toplumda örneğine az rastlanır bir durum olmadığı sürece, enderlik ölçütünü sağladığını söylemek uygun olmayacaktır (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015; Sak, 2017).

2.3.2.3. Üretkenlik Ölçütü

Bir bireyin üstün olarak kabul edilebilmesi için, üstünlük özellikleri göstermiş olduğu alanda üretkenliğe açık olması da gerekmektedir. Bazı kuramcılara göre; herhangi bir IQ testinden çok üstün performans sergilemek yeterli görülmemektedir. Bunun nedeni olarak da testteki performansın bireyin üretkenliği ya da günlük hayatında yapabildiklerini göstermeye yetmemesi gösterilmektedir. Buna karşıt görüşü savunan kuramcılara göre de bireyin testteki performansı gerçek üretkenliğini göstermese de, üretkenliğe yatkın ve potansiyelinin olduğunu düşündürmektedir (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015; Sak, 2017).

2.3.2.4. Kanıt Ölçütü

Bireyin üstünlük, enderlik ve üretkenlik alanlarında gerekli ölçütleri sağlamış olması üstün olması için yeterli gelmemektedir. Üstün olabilmesi için bir de bunu kanıtlaması gerekmektedir. Bu noktada, üstünlüğün belirlenmesi için kullanılan değerlendirme araçlarının bilimsel olarak geçerli de olması, yeteneği ve zekâyı doğru olarak ölçmesi de gerekmektedir (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015; Sak, 2017).

2.3.2.5. Değer Ölçütü

Bir bireyin üstün olarak kabul edilebilmesi için, içinde bulunduğu toplum tarafından kendisinde bulunan yeteneğe değer verilmesi de gerekmektedir. Yetenek; içinde bulunulan toplumun ihtiyaçlarına cevap verdiği sürece değerlidir. Bu durum da, toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015; Sak, 2017).

Beşgen (Pentagonal) Kuram'a genel olarak bakıldığında, zekâ ve yeteneği oluşturan yapıların her biri birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu sebeple üstün bireyleri tanılamak için kullanılan salt bir ölçüm aracı yoktur. Bir alandaki üstün bireyler tanılanırken, ilgili alanda önemli işlevleri olan zihinsel beceriler dikkate alınarak ilgili becerileri ölçen araçlardan faydalanılmalıdır (Sak, 2017).

2.3.3. Tannenbaum'un Psikososyal Kuramı

Tannenbaum (1983) toplumun ihtiyaç ve değer yargılarını temel alarak geliştirdiği kuramında, üstün yetenekleri psikososyal olarak sınıflandırmıştır. Bu kurama göre, ihtiyaç hiyerarşisini Tannenbaum dört sınıfa ayırarak ele almıştır: Bunlar; *ender yetenekler*, *artık yetenekler*, *hisseli yetenekler* ve *şaşırtıcı yetenekler*dir (Demirel ve Sak, 2011).

Yeteneklerin toplumsal değerleri toplumun mesleklere ve yeteneklere olan ihtiyaç düzeylerine göre çeşitlilikler göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında, üstün yetenek hiyerarşisinin toplum tarafından belirlendiğini söyleyebiliriz. Bu durum da toplum içerisinde bazı olağanüstü yetenek türlerine olağandan fazla değer verilirken bazı sıra dışı yetenek türlerine yok denecek kadar az değer verildiği görülmektedir. Oysaki toplumun daha az değer verdiği bir yetenek türü daha fazla değer verdiği yetenek türüne göre psikolojik açıdan daha karmaşık ve bilişsel açıdan da daha üst bir düzeyde olabilir (Sak, 2010). Buradan hareketle bir yetenek türünün bilişsel ya da psikolojik değerinin yüksek olması toplum tarafından da öyle kabul edileceğini garanti etmemektedir, denilebilir.

Ender Yetenekler: İki önemli ayırt edici özelliği bulunmaktadır. Bunların ilki kısıtlı sayıda olmaları, ikinci özelliği ise toplumun en önemli gereksinimlerini

karşılıyor olmalarıdır. Tannenbaum' a göre evrensel hayatın daha sağlıklı, güvenli, entelektüel ve kolay olabilmesi için bu yeteneklerin varlıkları oldukça büyük önem arz etmektedir. Bu yeteneklere insanlığın var oluşu için hayati derece ihtiyaç duyulmakla birlikte aynı zamanda insanlığın mevcudiyeti de bu yeteneklere bağlıdır. Kurtuluş Savaşı sırasında Atatürk'ün önderliği, A. Grahambell' in telefonu icat etmesi gibi durumlar göz önünde bulundurulduğunda, insanlığın bu tür yeteneklere her zaman ihtiyacı olduğu bir gerçektir (Metin vd., 2018; Sak, 2010).

Artık Yetenekler: Van Gogh, Tolstoy, Shakespeare gibi ortaya çıkardıkları olağanüstü ürünleriyle insanların duygularını ve duyarlılıklarını sanat, edebiyat, felsefe, müzik gibi alanlarda artıran yetenekli kişiler bu grup içerisinde yer almaktadırlar. Bu yeteneğe sahip olan bireyler toplumlar tarafından istisna olarak değerlendirilmektedirler. Buna karşın insanlığın fiziksel devamlılığının kültürel zenginlikten daha üstün tutulması nedeniyle bu yeteneğe sahip bireylerin medeniyet kalitesini artırması ve toplumları kültürel olarak geliştirmiş olmaları görmezden gelinmemektedir (Metin vd., 2018; Sak, 2010).

Hisseli Yetenekler: Bu grup içerisinde var olanlar; genelde toplumun kamu hizmetlerinde ihtiyaç duyulan üstün ve özel yetenekli kişilerdir. Doktor, öğretmen, avukat gibi meslek gruplarında olan bireyler bu grupta yer alır ve bu tür yeteneğe sahip olan bireylerden toplumların çizgisini değiştirecek yaratıcı ürünler ortaya çıkarmaları genelde beklenmez. Ancak bu grupta yer alan bazı bireyler zaman içerisinde göstermiş oldukları başarıları nedeniyle yükselişleri yukarı yönde olarak artık yetenek ya da ender yetenek grubuna da dahil olabilmektedirler (Metin vd., 2018; Sak, 2010).

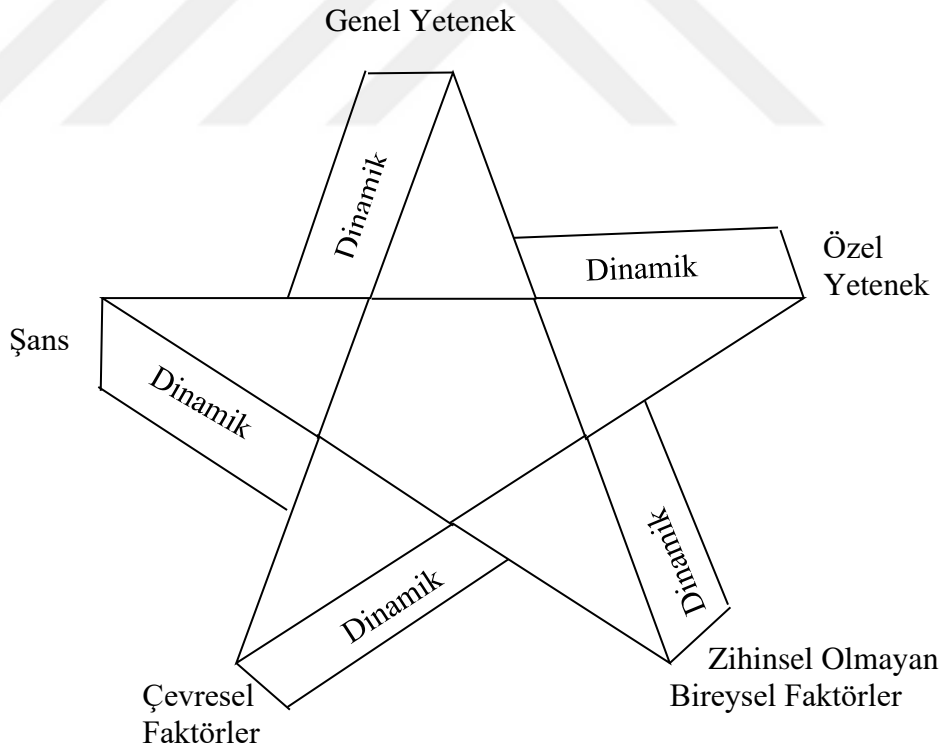
Şaşırtıcı Yetenekler: Toplum içerisinde yaşayan bireylerin eğlenme, gülme ve tepki açısından şaşırtıcı olarak değerlendirilen ihtiyaçlarını karşılayan yetenekler ile zaman içerisinde değerlerini yitirmiş olan yeteneklerdir. Rekorlar kitabında yer alan yetenekler, tersinden okuma, hızlı okuma, karmaşık problemleri çözme gibi beceriler bu grup içerisinde değerlendirilir. Eskiden var olan ama günümüzde pek rastlanılmayan, nalbant ve semerci gibi, yetenekler de bu grup içerisinde yer almaktadır (Metin vd., 2018; Sak, 2010).

2.3.4. Yıldız Modeli

Tannenbaum üstün yeteneğin sadece yetişkinlerde bulunabilen bir yeti olduğu ve çocukların üstün yetenekli olamayacağı yönünde son derece iddialı bir teori ortaya atmıştır. Bu teoriye göre çocukluk dönemindeki bireyler sadece üstün yeteneğe dair potansiyele sahip olabilirler. Geliştirmiş olduğu modele göre; üstün zekâ ile olağandışı başarı arasında bir ilişkinin olduğunu iddia etmektedir. Çocukluk dönemindeki üstün yetenek potansiyeli desteklendiği takdirde yetişkinlik döneminde ortaya çıkar, görüşünü savunur (Metin vd., 2018).

Tannenbaum'a göre; üstünlük durumunu 5 faktör oluşturmaktadır:

Şekil 2. 3. Yıldız Modeli

Kaynak: Sak, 2017

Genel Yetenek: Genel zihinsel güç olarak da adlandırılan bu alan bireyin tüm davranışlarını az veya çok etkileyen genel bir kapasitedir. Soyut düşünme, akıl yürütme ve çıkarım yapma vb. becerileri kapsamaktadır.

Özel Yetenek: Üstünlük durumunun oluşabilmesi için genel kapasite alanlarından olan müzik, matematik, sanat ve dil becerileri gibi yetenek alanlarının olgunlaşması gerekmektedir. Genel yetenek başlı başına bir kişiyi üstün yapabilecek kapasiteyi içermemektedir.

Zihinsel Olmayan Bireysel Faktörler: Olağanüstü başarının gerçekleşebilmesi için genel ve özel yetenek tek başlarına yeterli değildir. Bunun için ayrıca motivasyon, sağlıklı yaşam, olumlu benlik algısı, azim ve vizyon gibi başarının oluşmasına olumlu katkıları bulunan bireysel faktörler de yeteneğin gelişerek olgunlaşmasına destek sağlamaktadırlar.

Çevresel Faktörler: Çevresel faktörler, üstünlük durumun oluşumunda şekillendirici rol oynamaktadırlar. Çevresel faktörler üstün zekâ ve olağanüstü başarı için gereklidir; ancak tek başına yeterli gelmemektedir. Çevresel faktörler içerisinde aile ortamı, arkadaşlıklar ve okul grupları gibi bireyin içerisinde yaşadığı toplumun sosyal ve ekonomik bileşenleri de etkili olmaktadır.

Şans: Şans faktörü, yeteneğin oluşumunda büyük bir etkiye sahiptir. Şans faktörünün bireyin yeteneğinin gelişiminde önemli bir etken olduğu tahmin edilmektedir (Metin vd., 2018).

Bu model açısından değerlendirildiğinde, çocuklarda var olan potansiyelin yeteneğe dönüşebilmesi için 5 faktörün de gelişim süreci içerisinde aktif rol oynaması ve desteklenmesi gerekmektedir.

2.3.5. Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı (DMGT)

Gagne tarafından ortaya atılan bu yetenek gelişim modeline göre; üstün zekâyı ve üstün yeteneği birbirinden ayıran, üstün yetenek kavramının belirleyicilerini ve bu belirleyicilerin üstün yeteneğin oluşumunda oynamış oldukları gelişimsel roller ile üstün zekanın yeteneğe dönüşümü açıklanmaktadır (Metin vd., 2018).

Üstün zekâ ile üstün yeteneği kesin çizgilerle birbirinden ayırmaktadır. Bu model üstün zekâ, üstün yetenek, çevresel katalizörler, bireysel katalizörler, deneyim, öğrenme, şans gibi bileşenlerden oluşmaktadır. Üstün yeteneklilik, zekâ kavramına paralel olarak anlamı ve kapsamı sürekli değişen ve de gelişen bir olgudur. Üstün yeteneklilik alanında çok fazla çeşitlilik bulunmaktadır. Üstün yetenekli bireylere evrensel bağlamda tüm kültür, etnik ve sosyoekonomik gruplarda yaşayan insanlar arasından rastlanıldığına kabul edilmektedir. Buna rağmen, üstün yeteneğin nasıl tanılanacağı, gösterileceği, destekleneceği ve öngörüleceği noktalarında netlik bulunmamaktadır (Metin vd., 2018).

2.3.6. Piirto'nun Yetenek Gelişim Piramidi

Piirto, yaratıcı kişi ve yaratıcı çevre üzerine odaklanmıştır. Piirto'nun geliştirmiş olduğu yetenek gelişim piramidine göre; birey, süreç, ürün ve çevre faktörlerini içeren özellikler piramidi oluşturur. Buna göre yaratıcı ürünler ortaya koyan bir kişi hayatının belirli herhangi bir alanında yeteneklere sahiptir (Metin vd., 2018).

Piirto'nun yetenek gelişim modeli, genetik, duygusal, bilişsel yetenek ve çevre boyutlarından oluşmaktadır:

Genetik Boyut: Kalıtsal özellikler, yetişkin olmaya başlanıldığında baskın hale gelirler.

Duygusal Boyut: Yaratıcılık, güçlü önseziler, kararlılık, işine tutkuyla bağlılık, kavrayabilme yeteneği, hayal gücüne sahip olma, irade sahibi olma, isteklilik gibi özellikler başarılı olmak için gereklidir.

Bilişsel Boyut: Her ne kadar üstün yeteneğin belirlenebilmesi için zekâ testleri geliştirilmiş olsa da bu testler belirli birtakım standartlara sahip olmamaları nedeniyle kavramsaldırlar ve yanıltıcı olabilmektedirler. Bu testler geliştirilmemiş olsalardı bile üstün yetenekli kişiler tanılanabilirlerdi. Çünkü geliştirilen bu zekâ testlerinin ölçmüş oldukları zekâ düzeyleri, iş ve sosyal hayat gibi alanlardaki günlük yaşam becerileri devam ettirebilmek için gereklidir.

Yetenek Boyutu: Modeldeki piramidin en üzerinde yer alan bu boyuta göre yeteneklerin büyük bir çoğunluğu kesin olarak bilinen belirleyici davranışlara göre

tanımlanmaktadır. Dil yetenekleri gelişmiş bireylerin edebi açıdan değerli olan eserleri okumayı tercih etmeleri gibi. Bu boyutta resim, müzik, matematik, fen bilimleri vb. belirli bir alanda belirli yetenek türleri olmalıdır. Çok yetenekli bir ressamın zekâ testinden almış olduğu ZB puanı, onun yeteneği için belirleyici değildir (Metin vd., 2018).

Çevre Boyutu: Piramit modelinde çevre boyutu *şans, ev-aile ortamı, okul ortamı, toplumsal ve kültürel çevre* olmak üzere beş etkenden etkilenmektedir. Bunun yanı sıra genlerden gelmiş olan temel kişilik üzerine kurularak bilişsel yetenekle sağlamlık kazanır ve üstün yeteneğin vücut bulmasıyla ortaya çıkar (Metin vd., 2018).

2.4. Üstün Yetenek Alanları

1991 yılında MEB tarafından düzenlenen 1. Özel Eğitim Konseyi'nde Amerika tarafından yayınlanan raporda yer alan üstün yetenek alanları benimsenmiştir. Buna göre üstün yetenek alanları aşağıda verildiği gibidir (MEB, 1991):

Genel Zihinsel Yetenek: Zekâ testlerinden genellikle 130 ve üstü ZB'ne sahip olan çocuklar genel zihinsel yetenek grubu içerisinde yer almaktadırlar. Çok soru soran ve mükemmel bir belleğe sahip olan bu çocuklar, kavramları kolaylıkla anlayabilirler, kelime hazineleri oldukça gelişmiştir, yeni fikirleri akranlarına nazaran daha kolay genelleşirebilirler, üst düzey becerilerden olan analiz etme, sentez gibi becerilere sahiptirler.

Bu grupta yer alan çocuklar, akranlarından en az iki yıl önce kelimelerin ve sayıların anlamlarını ve değerlerini öğrenmektedirler. Deneme ve keşfetmeye her zaman hazır olan bu çocukların astronomi, metafizik, dünya bilimleri gibi alanlar ilgilerini çekmektedir. Uzun süreli bellekleri gelişmiş olduğu için daha önceden gördüklerini, duyduklarını hatırlarında tutarlar. Yaratıcılıkları gelişmiştir, hazır-cevap, uyanık ve bir o kadar da girişken özelliklere sahiptirler (Ataman, 2003; Baykoç Dönmez, 2009).

Belli Bir Akademik Alanda Özel Yetenek: Callahan'a (1979) göre; genel zihinsel yetenek alanında yer alan çocuklara benzer özellikler göstermelerine rağmen yetenekleri sadece bir ya da birkaç alanla sınırlıdır (Metin vd., 2018).

Yaratıcı ve Üretici Düşünme Yeteneği: Clark (1997) ve Smutny (1990) üstün yetenekli çocukları, akranlarına nazaran daha maceracı olan bu çocuklar, bağımsız, esnek, meraklı, duyarlı ve becerikli olarak ifade ederler. Sezgileri güçlüdür. Orijinal fikirlere sahiptirler. Risk almayı severler. Günlük yaşam içerisinde farklı olan durumları kolaylıkla fark edebilirler. Yeni deneyimlere açıktırlar (Metin vd., 2018).

Liderlik Yeteneği: Maker'e (1982) göre; üstün yetenekli çocukların sosyal becerileri oldukça gelişmiştir. Empati kurma ve iletişim becerileri gelişmiştir. Kendilerinden yaşça büyük yetişkinlerle güçlü bağlılıklar kurabilirler. İçinde buldukları toplumdaki bütün bireylerle konuşacak ve tartışacak ortak noktalar bulabilirler (Metin vd., 2018).

Görsel ve Performans Sanatlarında Yetenek: Gardner (1999) ve Renzulli'nin (1986) ifadelerine göre; görsel sanatlar ve performans sanatları alanlarında yetenekli olan çocuklar; genel zihinsel, özel akademik yetenek ve yaratıcılık alanları ile benzerlikler göstermektedirler. Sözsüz iletişim, fiziksel koordinasyon, müzik-resim-çizim vb. alanlarda yetenekleri oldukça yüksektedir (Metin vd., 2018).

Psikomotor Alanda Üstün Yetenek: Eby ve Smutny'e (1990) göre; bu alan, spor dalları ve el sanatlarını kapsamaktadır. Bu çocuklar atletik bir yapıya sahiptirler; fiziksel güçlerini sergileyebildikleri oyunlardan hoşlanırlar. Hareketleri dengeli, güvenli ve koordinelidir. Enerjileri yüksektir (Metin vd., 2018).

2.5. Üstün Yetenekli Çocukların Genel Özellikleri

Her çocuk, gelişim alanlarında sergiledikleri özelliklere göre farklılıklar göstermektedir. Aynı yaş grubunda olan çocukların gelişim alanlarına göre özellikleri çok farklı olabilmektedir. Bireysel farklılıklar olarak tanımlanan bu durum; üstün yetenekli çocukların gelişim alanları için de geçerlidir. Her çocuk gelişim alanlarında tamamlamaları gereken ödevleri tamamladıktan sonra bir sonraki evreye geçerler. Ancak bu evrelerin tamamlanması kimi çocukta erken ve hızlı olabilirken, kimi çocukta da daha geç ve yavaş olabilmektedir. Burada esas olan çocuğun tek bir gelişim alanına göre değil; tüm gelişim alanlarının dikkate alınarak değerlendirilmesidir. Çocukların kendilerinden beklenen özellikleri erken evrelerde yapabiliyor olmaları her zaman için bu çocukların üstün yetenekli oldukları anlamına gelmeyebilir. Burada esas

olarak dikkat edilmesi gereken nokta; çocukların kendilerini gerçekleştirebilecekleri ve yeteneklerini gösterip geliştirebilecekleri ortamları bulmuş olmalarıdır. Bu noktada çocukla ilgilenen yetişkinler olan anne – baba ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Çocukların gelişimlerini destekleyebilmek için en uygun ortamları hazırlamak çoğu zaman yetişkinlere düşmektedir.

Üstün yetenekli çocukların tanınması ve yetenekli oldukları alanların belirlenmesi amacıyla çocuklarda sıklıkla gözlenen özelliklerin bulunduğu çok fazla sayıda özellik listeleri oluşturulmuştur. Yetenek kavramının tanımı, ortaya çıkma şeklinin kültürden kültüre farklılık göstermesi dikkate alındığı zaman farklı yaş grupları, cinsiyet, ailenin yaşadığı coğrafya ve ailenin sosyo-ekonomik özellikleri gibi pek çok etmen listelerin çok olmasını nedenini açıklamaktadır (Akarsu, 2004). Bu açıdan bakıldığında zaman, üstün yetenekli bireyler, diğer insanlardan farklılıklar gösteren bir tür değil; bazı özelliklerin dağılımları, yoğunlukları, zamanlama ve kompozisyonları açısından anlamlı derecede farklılık gösteren kişilerdir (MEB, 2016).

Doğumu takip eden aylardan itibaren üstün yetenekli çocuklar normal gelişim gösteren akranlarından belirgin farklılıklar göstermeye başlamaktadır. Bebeklerin göstermiş oldukları bu karakteristik özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Dikkat sürelerinin daha uzun olması,
- Daha az uykuya ihtiyaç duyma,
- Aktif olma hali,
- Doğumu takip eden ilk aylardan itibaren kendilerine bakan kişileri tanıma ve onlara gülümseme,
- İlk aylardan itibaren dil gelişimlerinin başlaması,
- Kitaplara duyulan olağanüstü ilgi,
- Merak duygusuna bağlı olarak aşırı soru sorma,
- Uyarılara karşı tepkisel davranışlar sergileme (Sak, 2010).

Bebeklik sonrası üstün yetenekli çocukların özelliklerine bakıldığında dikkat çeken yaygın özellikler de şu şekildedir:

- Yüksek düzeydeki kelime hazinesi,

- Olağanüstü enerji seviyesi,
- Deney yapma isteği,
- Uzun süreli konsantrasyon,
- Sabırsızlık hali,
- Duygularında görülen yüksek düzeydeki yoğunluk ve derinlik hali,
- Karmaşık düşünme becerileri,
- Detayların farkında olma,
- Karşılaştıkları durumlar karşısında farklı yollar arama ve bulma ihtiyacı,
- Görsel ve motor becerilerde akranlarından ileri seviyede olma,
- Gelişmiş hayal gücü ve mizah duygusu (Amend vd., 2016; Clark, 2015).

2.5.1. Üstün Yetenekli Çocukların Bilişsel Özellikleri

Üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren akranlarına oranla gerek nitelik gerekse nicelik bakımından çok farklı ve üst düzey zihinsel özellikler gösterdikleri görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında zaman; farklılık gösterdikleri en belirgin alan bilişsel gelişim alanıdır. Onları akranlarından ayıran en belirgin farklılıkları; hızlı ve derinlemesine öğrenme, farklı alanlara ilgi duymalarıdır (Metin vd., 2018).

Aşırı meraklı olmaları, öğrenmek için irdeleyici sorular sorma, problem çözme becerileri, akranlarının üstünde konsantrasyon gösterme, akranlarından farklı stillerde öğrenme, parçadan bütüne – bütünden parçaya akıl yürütme, kuvvetli belleğe sahip olma, enerji ve dikkat sürelerinin uzun olması, öğrenme hızlarının yüksek olması, olağanüstü düzeyde bilgiye sahip olma, sıra dışı hafıza yeteneği, ileri düzeyde anlama yeteneği, kapsamlı sentezleme yeteneği özellikleri arasındadır. Ayrıca akademik becerileri ortalama öğrenilen yaştan iki yıl daha önce kazanmaları ve bunlarla ilgili işlemleri yüksek performansla yapabilmeleri de ayırıcı özelliklerindedir. Bu durum onların bilgiye aç olma ve çevre hakkında sürekli olarak bilgi edinme çabalarından kaynaklanır. Sunulan bilgileri kolayca özümseyerek anımsayabilirler. Bu beceri, farklı konularda derinlemesine bilgi sahibi olmalarına katkı sağlar. Sıra dışı kavrayış ve algılama becerilerine sahip olmaları onların, daima aktif olmayı isteyen bireyler olmalarını sağlar (Aydoğan, 2019; Güçyeter, 2018; Metin vd., 2018).

Üstün yetenekli çocukların ilgi alanları, akranların ilgi alanlarından belirgin şekilde farklılıklar göstermektedir. Uzay, gezegenler, dinazorlar, mikroplar, insan vücudu, eski paraları veya yaprakları vb. biriktirmek bu çocukların ilgi alanlarına girenlerden sadece birkaçıdır (Metin vd., 2018). Bu denli derin ve yoğun merak duygularının olması, sunulan bilgilerin daha kolay özümsemek anımsanmasını sağlamaktadır. Herkes için bilinen yanıtlar bu çocukları tatmin etmeye yetmez. Herkes tarafından bilinen yanıtların mantıksal yönünü görmeye çalışırlar (Ataman, 2008).

Erken yaşlardan itibaren nicel olan durumları merak ederler ve anlamaya çaba sarf ederler. Matematik problemlerini çözmede azim ve enerjileri oldukça yüksektir. Matematikle ilgili alanlarda zihinsel faaliyetlerini esneterek tersine çevirebilirler. Matematik işlemlerinde tümevarım, tümdengelim, analitik düşünme becerileri gelişmiştir. Bağlantılar arasındaki ilişki, kanıt, matematiksel sembol ve çözüm yöntemleri gibi durumları kolaylıkla hatırlayabilirler. Karşılaştıkları yeni durum ya da olayları önceki karşılaştıkları durum ya da olaylara transfer etmede başarılıdırlar. Herkes tarafından bilinen soruların cevaplarının mantıksal yanlarını görebilirler (Aydoğan, 2019; Dağlıoğlu, 2010).

İlgi alanları dahilinde olan konuları araştırma konusunda içten gelen bir motivasyona sahiptirler. Merak ettikleri konular üzerinde uzun araştırmalar yapabilirler. İlgili oldukları alanlardaki konular hakkında derin ve yoğun bilgiye sahip olurlar. Karmaşık işlerden tekdüze işlere oranla daha çok keyif alırlar. Dünya sorunları üzerine sohbet etmekten ve bu konularla ilgilenmekten mutlu olurlar (Aydoğan, 2019; Çağlar, 2004).

Bilişsel gelişimlerinde görülen bu özellikler, üstün yetenekli çocukların akademik özelliklerine de yansımaktadır. Bilişsel açıdan ilgi alanları desteklenmiş çocuk, öğrenmeye karşı içsel motivasyon gerçekleştirmiş olur. İçsel motivasyonu yüksek olan çocuklar da ilgi alanları içerisine giren konular üzerinde dikkatlerini daha uzun süreli toplayabilirler. Bu da beraberinde akademik başarıyı getirir.

2.5.2. Üstün Yetenekli Çocukların Dil Gelişim Özellikleri

Normal gelişim gösteren çocukların 1 yaş civarında tek sözcük, 18 ay civarında ise 2 sözcükle kendilerini ifade etmeye başladıkları görülmektedir. Üstün yetenekli çocuklarda bu durum ortalama 2 ay kadar öncesinde görülmeye başlamaktadır. Çocuklarda görülen bu erken konuşma, üstün yeteneğin en güvenilir belirtisi olarak nitelendirilmektedir (Metin vd., 2018). Bu çocukların yaklaşık yarısı kendileri istedikleri için ve neredeyse yardım almaksızın daha okula başlamadan evvel okumayı öğrenirler. Sadece okuma becerilerinde değil; aynı zamanda ezberden toplama ve çıkarma gibi sayısal becerileri de yerine getirebilirler. Bu durum da çocukların sayılara ne kadar hâkim olduklarının bir göstergesidir (Jost, 2006). Zengin bir kelime dağarcığına sahip oldukları için kendileri daha rahat ve özgürce ifade edebilmektedirler. Kendilerini ifade etmede desteğe ihtiyaç duymazlar. Erken konuşma becerilerinin gelişmiş olmasına bağlı olarak iletişim kurma konusunda başarılıdırlar (Baykoç Dönmez, 2011; Çağlar, 2004).

2.5.3. Üstün Yetenekli Çocukların Sosyal Özellikleri

Normal gelişim gösteren akranları ile kıyaslandıklarında üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri daha iyi düzeydedir (Plucker ve Callahan, 2008). Soru sormayı seven, sorgulayan, sorumluluk alan ve aldığı sorumluluğu yerine getiren bireylerdir. Üstün yetenekli bireyler, kendileri gibi olan, benzer özelliklere sahip kişilerle arkadaşlık kurmaktadır. Bunun nedeni de kendilerini karşıdaki kişilere daha rahat ifade edebilmeleridir (Çalışkan, 2017). Benzer özelliklere sahip olmak anlaşılmayı kolaylaştırmaktadır. Dil gelişim alanlarındaki görülen farklılıklar sosyal yöndeki ilişkilerine de olumlu yansımaktadır. Zengin ve gelişmiş kelime dağarcığına sahip olmalarını üstün yetenekli çocukların iletişim yönlerinin gelişmelerine de etki etmektedir. Kendini kolaylıkla ve rahatça ifade etme, girdikleri ortamlarda dikkatleri üzerlerine çekme ve arkadaşları arasında “aranılan kişi” olmalarını da sağlamaktadır.

Görüşlerini açıkça söylemekten çekinmezler. Mizah duyguları oldukça gelişmiştir. Güzellik ve estetik duyguları gelişmiştir (Ataman, 2008). Arkadaşları arasında popülariteleri yüksektir. Ders dışı faaliyetlerde yer almaktan çok hoşlanırlar.

Okula karşı çok isteklidirler (MEB, 2009). Sosyal içerikli konulara ilgi duyarlar (Clark, 2002).

Dil becerilerinin gelişmiş olması, üstün yetenekli çocukları sosyal ilişkilerinde de başarılı hale getirmektedir. Kelime dağarcıklarının geniş olması sayesinde kendilerini rahat ifade ederek sosyal ortamlara uyumları kolay olmaktadır. Sosyal ortamlardaki kuralları çabuk kavrayarak uyum sağlayabilmektedirler. Çocukların sosyal yönden gelişmelerinde içinde buldukları sosyal çevrenin etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Kendisine sunulan uyarıcı çevre imkanları, üstün yetenekli çocukların, farkındalıklarının artmasına, çevreye ve topluma karşı daha duyarlı olmasına olanak sağlamaktadır.

Bilişsel alanda sahip oldukları gözlem ve problem çözme becerilerini sosyal ilişkilerinde de kullanırlar. İyi gözlemci olma becerileri sayesinde sosyal ortamlara uyum sağlamaları kolaylaşır. Davranışlarını buldukları ortama göre düzenleyebilirler. Toplumsal yaşamda karşılaştıkları problemlere geniş ve farklı açılardan bakabilmeleri sayesinde sorunlara kolaylıkla çözüm önerileri geliştirebilir ve bunları uygulamaya geçirebilirler.

Normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi, üstün yetenekli çocuklarda da buldukları çevrenin çocuklara sunmuş olduğu imkân ve olanaklar gelişimleri üzerine doğrudan etki etmektedir. Çocuk, içinde bulunduğu toplum tarafından ne kadar kabul görürse, yetenekleri ve ilgi alanları ne kadar desteklenirse sosyal yönden de o kadar gelişme gösterecektir.

2.5.4. Üstün Yetenekli Çocukların Duygusal Özellikleri

Üstün yetenekli çocukların duygusal alandaki en önemli özellikleri; aşırı duyarlılık ve duygusal yoğunlukları nedeniyle görülen tepkisellikleridir. Duygularını yoğun yaşayan bu çocuklar başkalarının duygularını daha iyi kavramaktadırlar (Metin vd., 2018). Yüksek ses, acı ve ağrıya karşı aşırı duyarlıdırlar. Karşılarındaki kişilerin duygu, düşünce ve isteklerini tahmin edebilirler. Karşılaştıkları yeni durum ve olaylara kolaylıkla uyum sağlayabilirler (MEB, 2009). Kişilerarası ilişkilerinde iyidirler, kendisini ve diğer bireyleri anlama ve duygularını ifade etme, üstün yetenekli

çocukların özellikleri arasındadır (Neihart, 2007). Öz farkındalık özellikleri yüksektir. Üst düzey ahlaki yargılama, yüksek beklenti ve mükemmeliyetçilik duyguları görülür. Erken yaşlardan itibaren idealizm ve adalet gibi duyguları geliştirmiştir. Olağandışı duygusal yoğunluk görülür, etik ve adalet duyguları geliştirmiştir (Clark, 2015).

Üstün yetenekli olarak anılan ve kabul edilen bireyler duygusal olarak hassastırlar (Çalışkan, 2017). Üstün yetenekli çocukların duygusal gelişimleri yaşadıkları çevreden büyük oranda etkilenmektedir. Destekleyici bir ortamın olması bu çocukların benlik saygısının gelişimini olumlu yönde etkileyerek stres ile başa çıkabilmelerini kolaylaştırmaktadır.

Toplum tarafından kabul gören becerilere sahip olmak, üstün yetenekli çocukların özgüvenlerinin de yüksek olmasını sağlamaktadır. Özlerinde çalışkan olmaları, dışsal motivasyona ihtiyaç duymadan hedefledikleri amaçlarına ulaşmalarını kolaylaştırır. Başarı, onlar için en büyük motivasyon kaynağıdır; kişisel hatalarını görerek bunları kolayca düzeltebilir (Aydoğan, 2019).

2.5.5. Üstün Yetenekli Çocukların Kişilik Özellikleri

Her birey, farklı kişilik özelliklerine sahiptir. Birçok alanda olduğu gibi, kişilik özellikleri açısından da, üstün yetenekli bireyler normal gelişim gösteren akranlarından farklılaşmaktadırlar. Öz farkındalığın erken gelişmesi ile birlikte egosantrik düşünce daha az görülmektedir. Empati becerilerini daha erken yaşlarda kazanmaktadırlar. Kendinden emin ve bağımsız davranışlar sergilerler. Bu çocukların büyük çoğunluğunda mükemmeliyetçilik mevcuttur. Kendilerine hedef belirleme ve bu hedeflere ulaşmak için sabırlı ve mücadeleci davranma özellikleri sayesinde başarılı ürünler ortaya çıkarabilmektedirler (Clark, 2002; Metin vd., 2018). Kitap okumaktan zevk alırlar, meraklı ve merhametlidirler. Liderlik yönleri güçlüdür, otoriteyi sorgularlar. Çok soru sorarlar. Özgüvenleri yüksektir ve rekabeti severler. Kişisel farkındalıkları yüksektir. Kendilerini gerçekleştirme ihtiyacı içindedirler. Risk almayı severler. Doğaldırlar ve yapmacık hareket etmezler. Mükemmeliyetçidirler (Clark, 2002; Cutts ve Moseley, 2004; Levent, 2011).

2.5.6. Üstün Yetenekli Çocukların Psikomotor Özellikleri

Üstün yetenekli olan çocuklar, doğdukları andan itibaren normal gelişim gösteren akranlarına oranla farklılıklarını belli etmektedirler. Normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla ortalamanın üzerinde doğum ağırlığı ve boya sahiptirler. Bağışıklık sistemleri daha güçlüdür ve hastalıklara karşı daha dirençlidirler. Yürüme gibi hareket becerilerini akranlarından daha önce gerçekleştirirler (Aydoğan, 2019).

Bunların yanı sıra üstün yetenekli çocuklar, bebekliklerinden itibaren aşırı hareketlilikleri ile dikkatleri çekmektedir. Doğdukları andan itibaren normal gelişim gösteren akranlarına oranla daha uzun ve ağır olarak dünyaya gelmektedirler. İri ve kuvvetli olmaları bu çocukları akranlarından ayıran özellikler arasında yer almaktadır. Akranlarına oranla daha hızlı olgunlaşmaktadırlar. Az uyku ihtiyacı, hastalıklara karşı direnç ve bağışıklıklarının yüksek olması ile genel sağlık durumlarının normalin üzerinde iyi seyretmesi de üstün yetenekli çocukların psikomotor gelişim özelliklerindedir (Dağlıoğlu, 2010; Karabulut ve Ekici, 2020).

2.5.7. Eş Zamanlı Olmayan (Asenkron) Gelişim Özellikleri

Akranları ile kıyaslandığı zaman bilişsel, sosyal, duygusal ve psikomotor gelişim alanlarının farklı zamanlarda geliştikleri görülmektedir. Duygusal yaşları ile zekâ yaşlarının tutmaması nedeniyle akranlarının yanı sıra aile yaşamı içerisinde de sorunlar yaşayabilmektedirler. Zihinsel yönden üstün olmalarına rağmen sosyal ve duygusal alan açısından bakıldığında akranları ile aralarında derin farklılıklar görülebilmektedir (Ataman, 2011).

Bu gibi durumlarla karşılaşıldığı zaman ebeveynler de çocuklarına nasıl davranmaları gerektiği konusunda zorluklar yaşayabilmektedirler. Genellikle ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarından beklentileri zekâ yaşına paralel yönde olmaktadır. Oysaki çocukların duygusal gelişimleri zekâ yaşları ile doğru orantılı oranda gelişim göstermeyebilir. Bu durumda üstün yetenekli çocuğundan beklentisini yüksek tutan aile ile çocuk arasında uyumsuzluklar ve anlaşmazlıklar görülebilmektedir.

2.6. Üstün Yetenekli Çocukların Tanılanması

Tanılama, belirli özellikleri taşıyan veya belirli bir sınıfa dahil olan kişileri belirleme süreci olarak tanımlanmaktadır. Üstün çocukları tanılama da; başarı, zeka ve yaratıcılık gibi bireysel özelliklerine dahil bilgilerin toplanması ve toplanmış olan bu bilgiler ışığında çocukların zihinsel kapasitelerini ya da potansiyelleri hakkında kararların alındığı bir süreçtir, şeklinde ifade edilebilir (Sak, 2010). Üstün yetenekli çocukların, özellikleri gereği tanılanmaları kompleks ve bir o kadar da zor bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstün yeteneklilik kavramında tam bir görüş birliğinin bulunmaması, bu çocukların değerlendirilmelerini de zor kılmaktadır (Şahin, 2012).

Tanılamadaki temel amaç; üstün yetenek potansiyeli olan çocuğun güçlü ve zayıf olduğu yönlerini tespit ederek yetenekli olduğu alanda temel ihtiyaçlarının belirlenmesi ve eğitim planı yapılmasıdır (Clark, 2015; Yılmaz, 2015). Çocuğun üstün yetenekli tanısını almış olması ebeveynleri tarafından özelliklerinin bilinmesini, ihtiyaçlarının fark edilmesini, gelişimsel ve akademik alanlarda teşvik edilmesini, çocuğun yetenekleri doğrultusunda eğitim almasını da zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, tanılamada, erken müdahale oldukça önemlidir.

Erken müdahale sayesinde, üstün yetenekli tanısı alan çocukların ihtiyaçlarının karşılanabilmesine yönelik gerekli olan desteklerin zamanında yapılması, karşılaşılabilecek muhtemel olan sorunların önlenmesi, gerekli durumlarda sorunlara müdahale edilmesi sağlanabilmektedir (Clark, 2015; Kahraman, 2016).

Tanılamada erken müdahale kadar önemli olan konulardan diğeri de üstün yetenekli çocukların değerlendirilmesidir. İlgili alanyazın incelendiği zaman, üstün yetenekli çocukları tanılamak için yapılan ölçme ve değerlendirme çalışmalarında; standart zekâ, bireysel ve grup zekâ testleri, performans testleri, yetenek ve başarı testlerinin olduğu kadar gözlem metoduna da yer verildiği görülmektedir. Öğretmenlerin ilgili öğrenciler ile ilgili kanaat ve görüşleri, uzman kişilerin yapacağı görüşmeler gibi hususlara dikkat edilmektedir (Bildiren ve Uzun, 2007; Kahraman, 2016).

Üstün yetenekli çocukların tanılanmalarında en uygun yöntem; bilişsel, duyuşsal, devimsel, duygusal gelişim alanlarındaki performansının standart ölçekler kullanılarak gösterdiği performansın profillerinin çıkartılmasıdır (MEB, 2007).

Günümüzde üstün yetenekli çocukların tespit ve tanılanmalarına yönelik çok çeşitli tanımlamalar kullanılmaktadır. Renzulli'nin belirtmiş olduğu üstün yeteneğin üç ögesi (genel anlksal gelişimde ortalamanın üzerinde olmak, yaratıcılık ve yüksek görev anlayışı) tanılanmada en yaygın kullanılan ifade olarak karşımıza çıkmaktadır.

Marlow Raporu'nda ise;

1. Genel Zihinsel Yetenek
2. Özel Akademik Yetenek
3. Yaratıcı Düşünce Yeteneği
4. Liderlik Yeteneği
5. Görsel Sanatlarda Yetenek
6. Psikomotor Yetenek alanlarının birinde ya da birkaçında yüksek performans gösterme şeklinde açıklanmaktadır (Bildiren ve Uzun, 2007).

Üstün yetenekli çocuklar için sürecin başlanması, üstün yetenekliliğin tanılanması ile gerçekleşmektedir. Ancak bu tanılama süreci, en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Ancak üstün yetenekli çocuklarda sadece tanılama tek başına yeterli olmamaktadır. Asıl süreç tanılama sonrasında yeteneklerine uygun eğitimin verilmesi ile ortaya çıkmaktadır.

Bir çocuktaki yetenek ne kadar erken fark edilirse, o ölçüde kendisinde var olan kapasitesinin körelmesine etki edecek olan faktörlerden uzak kalabilir. Yeteneklerinin geliştirilebilmesi için o denli uygun ortam sağlanabilir (Levent, 2011).

Üstün yetenekli çocukların var olan potansiyellerinin değerlendirilebilmesi için, çocuğun, kapsamlı bir tanılama sürecinden geçmiş olması gerekmektedir. Bu süreç içerisinde birden çok tanılama aracının tanılama sürecine dahil edilmesi daha güvenilir sonuçların elde edilmesini sağlayacaktır (Bildiren ve Uzun, 2007). Buna karşı; üstün yetenekli çocuklar tanılanırken, çocuğun sahip olduğu zekâ ya da yetenek düzeyi akranlarından bariz bir şekilde farklılık gösteriyor ve düzeyinin üzerinde ise bu

çocukların belirlenmeye ihtiyacı yoktur. Fakat farklılığı akranlarından belirgin şekilde farklılık göstermeyen, ortalamanın biraz üzerinde yetenek gösteren çocukların mutlaka tanılanması ve tanılama bazı yöntemlerin esas alınması gerekmektedir (Ataman, 2011).

Tanılama ne kadar erken süreçte yapılırsa, çocuk da yeteneklerine uygun eğitimi almaya o kadar erken başlayacak ve yetenekleri doğrultusunda gelişme fırsatı bulacaktır. Ancak özellikle okul öncesi dönemde bu çocukların tanılanmaları oldukça zor olmaktadır. Bu nedenle üstün yetenekli çocukların tanılanmaları ilköğretim döneminde gerçekleşmektedir.

Üstün yetenekli çocukların tanılanabilmeleri için çocuğun bilişsel, psikomotor, sosyal ve duygusal gelişim alanlarındaki performanslarının ölçekler kullanılarak belirlenmesi gerekmektedir. Belirtilen bu gelişim alanlarının bazıları için geliştirilmiş ve standartlaştırılmış ölçüt bağımlı ölçekler bulunmakta ve kullanılmaktadır (Ataman, 2011). Ayrıca üstün yetenekli çocuk için tanılama yapılırken çocuğun sağlığı, yeteneği, yaratıcılığı, sosyal olgunluk düzeyi, ilgileri, duygusal gelişimi, akademik başarı durumu gibi değişik durumların ortaya çıkarılması da hedeflenenler arasında yer almaktadır (Özsoy vd., 2002).

Alanında yetişmiş öğretmenlerin gözlemleri ile dengelendiği zaman tarama için *grup zekâ testleri* kullanılabilir. Fakat güdüsel ve duygusal sorunlara sahip üstün yetenekli çocuklar bu tanılamalarda gözden kaçabilmektedirler. Ayrıca bu testler, ilköğretim düzeyinde bulunan çocuklarda kullanılmaktadır (Ataman, 2011).

Grup testleri ile benzer sınırlılıklara sahip olan *başarı testleri* çocukların farklı alanlardaki akademik becerilerini belirleme açısından önem taşımaktadır. Ancak bu testler, öğrenme güçlüğüne sahip üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ölçüt olarak kullanılamamaktadır. İlköğretim çağında bulunan çocuklarda kullanılması uygundur (Ataman, 2011).

Performans testleri, özellikle sanat gibi alanlarda çocuğun performans ve potansiyelini değerlendirmeye yöneliktir (Kahraman, 2016).

Bireysel zekâ testleri klasik ve geleneksel olarak üstün yetenekli çocukları belirlemede neredeyse kesin tanılama yapmayı mümkün kılmaktadır. Ancak bu testlerde de üstün yetenekli çocukların sınıf ortamı içerisinde ne şekilde bir performans gösterecekleri kestirilememektedir (Ataman, 2011).

Üstün yetenekli çocukların tanılanmasında yaygın olarak kullanılan birçok test bulunmaktadır. Türkiye’de yaygın olarak kullanılan bu testler şu şekildedir:

- Sosyometrik ölçümler için “Rol Dağıtım”, “Sosyometrik Metot”, “Bu Kimdir?”,
- Bireysel zekâ testleri için “Stanfort Binet Zekâ Testi, Uluslararası Leiter Zekâ Testi”, “Peabody Alıcı Dil Testi”, “Goodenough İnsan Resmi Çizme Testi”,
- Psikomotor beceriler için “Oseretsky Psiko Devimsel Gelişim Ölçeği”,
- Sosyal olgunluk için “Vineland Sosyal Olgunluk Testi”,
- Kişilik ölçümleri için “Psikanalitik Hikayeler Testi”, “Beier Resim Yorumlama Testi” (Sarar, 2018).

Bunların yanı sıra, bu çocukların öğretmenlerinin gözlem ve kanaatleri, arkadaşlarının gözlem ve kanaatleri, aile geçmişi gibi durumlar da çocukların üstün yeteneklilik açısından tanılanmasında değerlendirilen kriterler arasında yer almaktadır (Ataman, 2011). Ayrıca tanılama yapılırken zekanın; genel zihin yeteneği, üst düzeyde başarı, özel akademik yetenek, yaratıcılık, liderlik ve performansa dayalı sanat yeteneği gibi yönleri de dikkate alınmalıdır (Levent, 2011).

Tanılamada kullanılan testlerin yanı sıra, üstün yetenekli olduğu düşünülen çocuklara ilişkin veriler aşağıdaki kaynaklardan da toplanabilmektedir:

- Öğretmen, okul müdürü, uzman görüşleri,
- Kişilerin kendileri için yapmış oldukları teklifler,
- Çocuklar için tutulan öğrenci ilgi envanteri, anekdot kayıtları, biyografik veriler vb.,
- Aile görüşmeleri,
- Çocuğun kendisi ve arkadaşları ile yapılmış olan görüşmeler,

- Çocuğun çeşitli alanlarda göstermiş olduğu başarılar (Clark, 2002; Levent, 2011).

Ülkemizde üstün yetenekli çocukların tanınmaları Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) tarafından yapılmaktadır. Burada çocuklara bireysel zekâ testleri uygulanmakta ve sonuçları değerlendirilmektedir (Akkanat, 2004). Bireysel zekâ testleri öncesinde grup tarama testlerine tabi tutulan öğrenciler, bu aşamayı geçmelerinin ardından RAM'a yönlendirilmekte ve bireysel zekâ testlerine dahil olmaktadır. Grup ve bireysel değerlendirmelerin ardından çocuklar BİLSEM'e yönlendirilmektedir. Yönlendirilen çocuklar yetenekleri doğrultusunda genel yetenek, resim ve müzik alanlarında eğitim almaktadırlar.

1972'de yayınlanan Marland Raporu verilerine göre, bir toplumdaki nüfusun yaklaşık %5'lik kısmı üstün yetenekli ve zekâ geriliği özelliklerine sahip bireylerden oluşmaktadır. Bu grup içerisinde %2-3'lük kısım da üstün yetenekli birey olarak kabul edilmektedir (Marland, 1972).

2.7. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimleri ve Tarihçesi

Üstün yetenekli çocukların eğitimlerinin tarihine bakıldığında, Ataman (2014) ve Enç'e (2005) göre; yapılan ilk çalışmaların Yunanlılar zamanında Eflatun'a kadar uzandığı ve üstün yetenekli çocukların eğitilmesinde esas olan durumun yeteneklerinin belirlenmesi ve yeteneklerinin özelliklerine göre eğitim almalarının sağlanması gerektiği belirtilirken (Alma, 2015; Erdem, 2015); bazı kaynaklarda da M.Ö. 6. Yüzyılda Eski Sparta'ya kadar uzandığı belirtilmektedir. Bu coğrafyada, üstün yetenekli erkek çocuklar 7 yaşlarına geldiklerinde dövüş ve savaş sanatıyla ilgili eğitimlere yönlendirilmişlerdir. M.S. 618 – 907 yılları arasında ise Eski Çin'de yer alan Tang Dynasty Hanedanlığı'nın, üstün yetenekli çocukların yetenekleri sarayda değerlendirdiği görülmektedir (Budak, 2008). Bu bilgilerden hareketle; üstün yetenekli çocukların eğitimleri üzerine yapılan çalışmaların asıl üzerinde durdukları noktanın; üstün yeterlilik performansının ortaya çıkışına etki eden faktörlerin neler olduğudur, denilebilir (Simonton, 2001; Tortop ve Eker, 2014).

Genel olarak toplumlara bakıldığında zaman, her sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyde ve tüm toplumlarda belirli bir oranda var oldukları bilinen üstün yetenekli bireylerin doğuştan getirmiş oldukları olağandışı potansiyellerini işlemeleri ve ortaya koyabilmeleri, içinde buldukları toplumlar açısından oldukça stratejik bir öneme sahiptir (Bakioğlu ve Levent, 2013; Mertol ve Zorlu, 2015; Özbay, 2013).

Üstün yetenekli çocuklarla ilgili olan en önemli konuların başında, bu çocukların eğitimleri gelmektedir. Üstün olan çocukların yeteneklerinin özellikleri doğrultusunda gelişebilmeleri için, düzenli ve sistematik bir eğitim sistemi içerisinde yer almaları gerekmektedir. Bunun için de maksimum fayda görebilecekleri eğitim ortamlarının oluşturulması gerekmektedir.

İlköğretimden başlayarak, öğretim programlarının öncelikli olarak, çocukların çoğunluğunda bulunan genel ve olağan yeteneklere göre düzenlemiş olduğu görülmektedir. Bu durum da üstün yetenekli çocukların, yeteneklerinin çok az bir kısmını kullandıkları için onların ilköğretim ve ortaöğretim süreçlerinde başarılı olmalarını sağlamaktadır. Fakat öğretim kademeleri yükseldikçe okul başarısızlık oranları artmaktadır (Ataman, 2011). Genel olarak bu duruma bakıldığında, ilköğretim çağından itibaren üstün yetenekli çocukların okul programlarına ilgisiz kaldıkları görülmektedir. Bu da çocukların okul başarısızlıkları yaşayarak okula karşı ön yargı geliştirmesine ve akademik yönden başarılarının düşük olmasına neden olmaktadır.

Üstün yetenekli çocukların eğitimlerindeki temel amaç; çocukların aklını sadece bilgilerle doldurmak olmayıp, bu çocukların bilgi üreticileri haline gelmesini sağlamaktır. Bu da sistematik düşünebilmeleri, buluş, icat ve değerlendirme yapabilmeleri için kendilerine olanak sağlamayla gerçekleşebilir. Bu noktada çocukların gelişimlerini üst noktaya çıkarabilmek için öğretmen tarafında çocuğa sunulan ortama ve çocuk tarafından başlatılmış olan keşif yoluyla tetiklenen zihinsel uyarıcılara ihtiyaç duyulmaktadır. Oyun temelli etkinlikler, proje çalışmaları, sanatsal etkinlikler ile çocukların eleştirel, yaratıcı ve farklı perspektif açısından düşünmelerine olanak sağlamaktadır (Dağlıoğlu, 2018).

Üstün yetenekli çocukların eğitim alacakları eğitim ortamlarının özelliklerine bakıldığında; öncelikle olumlu atmosfere sahip olması gerektiği bilinmektedir. Olumlu

eğitim ortamları, çocukların kendilerini keşfetmelerine yardımcı olmasının yanı sıra akademik başarılarını, sosyal-duygusal gelişimleri ile bilişsel gelişimlerini destekleyerek motivasyonlarına, ilgi ve tutumlarına olumlu yönde katkılar sunmaktadır (Metin vd., 2017).

Üstün yetenekli çocukların eğitimleri ile ilgili ilk bilimsel çalışma ve araştırmaların 20. yüzyılın başlarından itibaren Terman ile başladığı varsayılmaktadır. Terman, 250 bin kadar öğrenci arasından belirlemiş olduğu 1500 öğrenciyi 25 yıl süre ile belirli aralıklarla takip ederek elde ettiği verileri ciltler halinde yayınlamıştır. Amerika’da yapılan bu çalışmaların yanı sıra Rusya’da da üstün yetenekli çocukların eğitimlerine yönelinmiştir (Erdem, 2015).

Üstün yetenekli çocukların eğitimlerinde esas olan nokta; farklı gelişen ve birbirinden farklı yetenek alanlarına sahip olan çocuklar için en uygun eğitim olanaklarını, materyallerini ve ortamlarını sunmaktır. Buradaki amaç çocukların sahip oldukları potansiyellerin açığa çıkarılarak yetenekleri doğrultusunda insanlığa fayda sağlayabilmeleri için desteklemektir. Bunun için de bu çocukların erken çocukluk döneminden itibaren tanılanarak kendileri için en uygun öğrenme programları ile eğitim sistemine dahil edilmeleri gerekmektedir.

Tarih içerisinde, üstün yetenekli çocukların en iyi değerlendirildiği dönem Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulmuş olan Enderun Mektepleri’dir. Enderun Mektepleri, gelişmiş olan birçok devletin üstün yeteneklilerin eğitimlerine yönelik kaynak örneği taşımıştır. Cumhuriyet tarihine bakıldığında ise, yine, özel ve üstün yetenekli çocukların eğitimlerine büyük önem verildiği görülmektedir. Yasalarda yapılan çeşitli düzenlemeler ile bu “özel” kişiler için çok çeşitli fırsatlar oluşturulmuştur (Baykoç, 2005).

Türk eğitim sistemi içerisinde yapılan bu düzenlemeler şu şekildedir:

- Enderun Okulu,
- 3803 Sayılı Kanun,
- 6660 Sayılı Müzik, Resim ve Diğer Güzel Sanatlar Dallarında Olağanüstü Yetenek Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Eğitilmesini Düzenleyene Yasa,

- Fen Liseleri,
- Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin 1964 Yılından İtibaren 5 Yıl Süre ile Bazı İlkokullarda Özel Sınıf ve Türdeş Kümeler Denemesi,
- 1416 Sayılı Yasa,
- TÜBİTAK Bursları ve Yarışmaları,
- Anadolu Liseleri,
- Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri,
- Yüksek Öğretim Kredi ve Bursları,
- 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (Baykoç, 2005).

2.7.1. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Modelleri

1. Zenginleştirme: Üstün yetenekli çocukların eğitimlerinde en sık kullanılan yöntemdir. Kullanılan bu yöntem ile gerek ilköğretim gerekse ortaöğretim çağındaki çocukların ihtiyaçları karşılanarak desteklenmeleri sağlanmış olur. Zenginleştirme, içerik ve sürece ilişkin amaçlara ulaşmada kullanılan yöntemleri kapsamaktadır. Süreç yaratıcı düşünme, problem çözme ve bilimsel düşünme gibi becerileri kapsarken, içerik bu süreçlerin geliştirildiği ders konularını, projeleri ve etkinlikleri kapsamaktadır. Zenginleştirme yönteminin etkin ve etkili bir şekilde kullanılabilmesi için üstün yetenekli çocuğun ihtiyaçlarının belirlenerek eğitim sisteminin içerisinde dahil edilmesi gerekmektedir (Baykoç Dönmez, 2011; Clark, 2015).

Zenginleştirme modeli ile yapılmak istenen müfredat kapsamının genişletilerek ileri düzeyde yer alan konulara değinilmesidir. Konferanslar, seminerler, alan gezileri, öğrenme merkezleri vb. bunlara örnek olarak gösterilebilir. *İçerik transferi, müfredat daraltma, bağımsız çalışma, saha gezileri, okul sonrası programlar* zenginleştirme türleri arasında yer almaktadır (Sak, 2010).

2. Hızlandırma: Üstün yetenekli çocuklar için hazırlanan ve uygulanan programın çeşitli uyarlamalar yolu ile tamamlanması gereken normal süreden önce sonlandırılmasıdır. Çocuğun okula erken başlaması, ders ya da sınıf atlaması, eğitim süresinin zamanından önce tamamlanması, çocuğa kurs, seminer, grup toplantıları gibi imkanları sunulması hizmetlerini kapsamaktadır. Hızlandırma, ayrıca, üstün yetenekli çocukların eğitimlerindeki kalıcılığı destekleyerek sınıfta sıkılmalarının önüne geçen etkili yöntemlerden biridir. Bu yöntem üstün yetenekli çocukların akademik ve bilişsel

becerilerine olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Üstün yetenekli çocuklara sağlanan hızlandırma yönteminin türleri; *okula erken başlama, sınıf yükseltme, üniversiteye erken başlama, uluslararası bakalorya programı (IB), ikili kayıt, onur sınıfları, ileri yerleştirme sınıfları, üstten ders alma, ders hızlandırması ve sınavla ders geçme* şeklindedir (Aydoğan, 2019; Sak, 2017).

3. Gruplama: Üstün yetenekli çocukların yetenek düzeyleri doğrultusunda farklı okul, farklı sınıf ya da aynı sınıf içerisinde farklı biçimlerde eğitim- öğretim faaliyetlerine katılımın sağlandığı bir stratejidir. Bu stratejinin çocukların başarıları üzerinde önemli etkisinin olduğu kabul edilmektedir (Sak, 2017).

Tablo 1.1. Gruplama Türleri

Gruplama Türü	Tam Zamanlı	Yarı Zamanlı
Homojen	<ul style="list-style-type: none"> • Tam özel sınıf • Özel okul • Okul içinde okul • Sınıflar arası özel sınıf • Erken özel sınıf • Hızlandırılmış sınıflar arası sınıf • XYZ grupları 	<ul style="list-style-type: none"> • Kısmen özel sınıf • Kaynak oda • Derse dayalı tekrarlı gruplar • Sınıf içi benzer yetenek grupları
Heterojen	<ul style="list-style-type: none"> • Karma sınıf • Normal sınıfta öğretim 	<ul style="list-style-type: none"> • Sınıf içi karışık yetenek grupları • Sınıf içi çok düzeyli gruplar

Kaynak: Sak, 2017

Tablo 1’de olduğu gibi bir gruplama uygun şekilde planlanıp yapıldığı zaman; üstün yetenekli çocukların, kendilerinde var olan yetenekleri geliştirme noktasında ilerleme kaydettikleri ve yapılan uygulamaların bu çocukların olumlu benlik algısı geliştirmelerine katkı sağladığı görülmektedir (Baykoç Dönmez, 2011; MEB, 2009).

4. Mentörlük: Deneyimli ve bilgili olan bir kişinin daha az deneyim ve daha az bilgiye sahip olan bir kişinin amaçlarını gerçekleştirebilmesi için bire bir ilişki içinde bulunarak bu kişiye yardımcı olması durumudur (Goff ve Torrance, 1999). Mentörlük, üstün yetenekli çocukların eğitimlerinde en etkili yöntemler

arasında yer alır. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar neticesinde, mentörü olan çocukların mentörü olmayan çocuklara göre okulda daha başarılı oldukları, daha az devamsızlık yaptıkları, okula karşı olumlu tutumlar geliştirdikleri, üniversiteye gitme olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Sak, 2017).

Mentörlük, üstün yetenekli çocukların sosyal, entelektüel, sosyal- duygusal ve akademik gelişimlerini desteklemek amacını taşımaktadır. *Öğretmen, rehber, danışman, uzman, rol modeli ve arkadaş* mentörlerin rollerindedir (Sak, 2017).

2.7.2. Üstün Yetenekliler Eğitimi Programları (ÜYEP)

2007 yılında Anadolu Üniversitesi'nin TÜBİTAK desteği ile Üstün Zekalıların Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından geliştirilmiştir. Program içeriğinde matematik ve fen alanlarında üstün yetenekli olan öğrenciler belirlenerek hafta sonu programı şeklinde hizmet vermektedir. Üstün Yetenekli öğrenciler için hazırlanmış olan bu program kapsamında zenginleştirme ve hızlandırma stratejileri kullanılarak müfredatlar hazırlanmakta ve uygulanmaktadır (Demirel Gürbüz ve Ayas, 2014).

Program içerisinde, programa özgü olan tanılama araçları bulunmaktadır. Güz, bahar ve yaz aylarında hizmet vermek üzere düzenlenmiştir. Program kapsamında bahar ve güz dönemlerini kapsayan yarıyılta hafta sonları matematik, fen bilimleri ile karakter eğitimleri derslerine yer verilmektedir. Yaz yarıyılında ise, iki haftalık süreçten oluşan ve hafta içi olarak yapılan planlamada zorunlu derslerin yanı sıra yaratıcı drama, dijital öyküleme, sanatsal fotoğrafçılık, yaratıcı yazın gibi seçmeli dersler sunulmaktadır. Dersler İlgili üniversitenin öğretim üyeleri danışmanlığında ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimleri üzerine lisansüstü eğitimi almış olan eğitimciler tarafından yürütölmektedir (Demirel Gürbüz ve Ayas, 2014).

2.8. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Gördükleri Bilim ve Sanat Merkezileri (BİLSEM)

1992 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özel gereksinimli çocukların eğitimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş olan Özel Eğitim ve Rehberlik ve Danışma

Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde üstün yeteneklilerin eğitimi şubesi oluşturularak üstün yetenekli çocuklar için çalışmalar başlatılmıştır (Baykoç, 2005).

Okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim çağında olan özel ve üstün yetenekli çocukların bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve var olan kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamaları amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından açılmaktadır (MEB, 2001). Bu merkez, üstün ya da özel yetenekli okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağında olan çocukların ilgili ve yetenekli oldukları alanlar doğrultusunda okul zamanları dışında örgün eğitim aldıkları kurumdur (Karabulut, 2020). Ankara Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi 1995 yılında kurulmuş olup üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim veren kurumların ilkidir.

Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve lise çağlarında bulunan öğrenciler, tanılmalılarının yapılmasının ardından yetenekleri doğrultusunda, örgün eğitim zamanları dışında belirli zamanlarda BİLSEM bünyesinde yetenekleri doğrultusunda eğitilmektedirler. Bu sayede, üstün yetenekli çocuklar sadece akademik yönden değil; aynı zamanda ilgi ve yetenek alanları doğrultusunda eğitim alma imkanına da sahip olabilmektedirler.

BİLSEM' e kayıtları yapılan öğrenciler;

- a) Uyum,
- b) Destek eğitimi,
- c) Bireysel yetenekleri fark ettirme,
- d) Özel yetenekleri geliştirme,
- e) Proje üretimi ve yönetimi eğitim programlarına alınırlar.

Programları tamamlayan öğrencilere tamamladığı her programın sonunda BİLSEM müdürlüğü tarafından “Program Tamamlama Belgesi” verilir (MEB, 2001).

BİLSEM' de üstün yetenekli çocuklar için hazırlanacak olan eğitim öğretim programları belirlenen ilkeler çerçevesinde hazırlanarak geliştirilir. Bu ilkeler aşağıdaki gibidir:

a) Programlar, ilgili öğretmenlerin rehberliğinde, öğrenci merkezli olarak disiplinlerarası bir yapıda her bir öğrencinin ilgi, yetenek ve potansiyellerine göre farklılaştırılarak ve zenginleştirilerek hazırlanır.

b) Planlama, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenme, gerçek yaşam problemlerine çözüm üretebilen, bilimsel araştırma ve buluşlar yapabilen bireyler olarak yetişmesine olanak sağlayacak şekilde yürütülür.

c) Disiplinler arası yaklaşımlar göz önünde bulundurularak, öğrencinin, herhangi bir disiplinde derinlemesine ve ileri düzeyde bilgi, beceri kazandırma amacıyla hazırlanarak yürütülür.

d) Gerçekleştirilen bütün etkinliklerin temelini proje üretme ve geliştirme çalışmaları oluşturur.

Üstün yetenekli çocukların belirlenmesi için yapılan tanılama sürecindeki aday gösterme ve aday gösterilen öğrenciler arasından üstün yetenekli çocukların seçilme sürecinde takip edilen işlem basamakları şu şekildedir:

Aday Gösterme: Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan tanılama yaşı ya da sınıf seviyesi esas alınarak ve genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar ile müzik alanlarında özel yetenekli olduğu düşünülen öğrencilerin BİLSEM'e aday gösterilmesi ile ilgili iş ve işlemler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan tanılama takvimi doğrultusunda yürütülür (MEB, 2001).

Görsel sanatlar ve müzik alanlarında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen tanılama yaşı ya da sınıf seviyesi dışında aday gösterilen öğrencilerin başvuruları, il tanılama sınav komisyonuna yapılır. İl tanılama sınav komisyonu tarafından görsel sanatlar ve müzik yetenek alanlarında özel yetenekli olarak tanılananlar destek eğitim odalarından yararlanırlar (MEB, 2001).

Tanılama: BİLSEM'e kaydı yapılacak öğrencilerin tanılamalarına ilişkin iş ve işlemler Millî Eğitim Bakanlığı, il tanılama sınav komisyonu, BİLSEM ve rehberlik araştırma merkezi tarafından yürütülür.

Tanılama sürecine ilişkin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılacak iş ve işlemler şu şekildedir:

- a) Sınav ve tanılama takvimini belirlemek,
- b) Tanılama yaş ve sınıf düzeyini belirlemek,
- c) Gözlem formlarını değerlendirerek grup değerlendirmesine katılacak öğrencileri belirlemek,
- ç) Grup tarama ölçme araçları ve ölçütlerini belirlemek,
- d) Grup tarama testinin, aynı tarihte ve saatte uygulanarak merkezi sistemle yapılmasını sağlamak,
- e) Grup değerlendirmesinde belirlenen ölçütte veya üzerinde performans gösteren öğrencilerin bireysel değerlendirmeye alınmasını sağlamak,
- f) Bireysel değerlendirmede kullanılacak objektif ve standart testleri belirlemek ve uygulamayı yapacak olan uzman personelin yetiştirilmesini sağlamak,
- g) Güzel sanatlar ve müzik yetenek alanlarında değerlendirmeye alınacak olan öğrencilerin değerlendirme kriterlerini belirlemek,
- ğ) İl tanılama sınav komisyonu tarafından tanılama sonuçları bildirilmiş olan öğrencilerden BİLSEM'e yerleştirilmeye hak kazanan öğrencileri belirlemek.

Tanılama sürecine ilişkin rehberlik ve araştırma merkezi tarafından yapılan iş ve işlemler şu şekildedir:

- a) İl tanılama sınav komisyonu tarafından verilen görevleri yerine getirmek,
- b) Bireysel tanılamayı yapacak olan öğretmenleri il tanılama sınav komisyonuna önermek,
- c) Genel zihinsel yetenek alanında aday gösterilen öğrencilerin bireysel değerlendirmesini yapmak (MEB, 2001).

Grup Tarama: Aday gösterilen öğrencilerin grup taraması sınavında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan ölçütler esas alınır. Aday gösterilmiş olan öğrenciler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen ölçme araçları ile grup taramasına alınır (MEB, 2001).

Bireysel İnceleme: Tanılama takvimi sürecinde grup taramasında belirlenen ölçütte veya üzerinde bir performans gösteren öğrencilerin listesi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından il sınav komisyonuna gönderilir. İl tanılama sınav komisyonu Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan ölçütler doğrultusunda objektif ve standart ölçme araçları aracılığıyla öğrencilerin bireysel incelemesi yapılır.

Bireysel inceleme süreci ile ilgili genel yetenek alanına ait olan evraklar rehberlik ve araştırma merkezinde, görsel sanatlar ve müzik alanlarına ait evraklar BİLSEM arşivlerinde muhafaza edilir (MEB, 2001).

Yukarıda verilen kriterler değerlendirildiğinde üstün yetenekli çocukların tanılanmaları ile başlayan sürece ülkemizde ne kadar çok önem verildiği görülmektedir. Üstün yetenekli çocukların BİLSEM bünyesinde almış oldukları eğitimler sayesinde kendi yetenek, ilgi ve potansiyellerinin farkına varmaları sağlanarak kendi hızlarında gelişmeleri desteklenmektedir.

BİLSEM'e kayıt yapan öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ölçüldükten sonra kendi içerisinde bir düzene sahip olan işlem basamakları ile eğitim programlarına dahil edilmektedirler. Bu işlem basamakları şu şekilde sıralanmaktadır:

- a) Uyum Programı
- b) Destek Eğitim Programı
  - 1. İletişim Becerileri Programı
  - 2. Bilimsel Çalışma Yöntemleri Programı
  - 3. Bilgisayar Programı
  - 4. Yabancı Dil Programı
  - 5. Problem Çözme Teknikleri Programı
  - 6. Grupla Çalışma Teknikleri Programı
  - 7. Öğrenme Yöntemleri Teknikleri
  - 8. Sosyal Etkinlikler Programı
  - 9. Araştırma Teknikleri Programı
- c) Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı
- d) Özel Yetenekleri Geliştirme Programı
- e) Proje Üretimi Programı

Belirlenmiş olan bu program Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 25.10.2001 tarih ve 370 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiş olan Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesinde yer almaktadır.

2.9. Üstün Yetenekli Çocuklara Eğitim Veren Öğretmenlerin Sahip Olması Beklenen Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklara eğitim veren öğretmenlere en az bu çocukların ebeveynleri kadar görev düşmektedir. Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri, ilgi ve yetenek alanlarını bilerek bu doğrultuda eğitim ortamının hazırlanması, materyal sunumu ve etkinliklerin planlanması gibi hususları göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Çocukların öğrenmelerindeki kalıcılığı sağlayabilmek için en uygun öğretim yöntemlerini ve stratejileri belirlemek de öğretmene düşen görevler arasında yer almaktadır.

Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin de üstün yetenekli olması gerekli midir? sorusuna cevap verilebilmesi için, üstün yeteneğe yüklenmiş olan anlamın derinleştirilmesi gerekmektedir. Üstün yetenekli çocuklara öğretmen seçerken öğrencilerin yetenek düzeyleri ve eğitim kademelerine dikkat edilmelidir. Örneğin; ilköğretimde üstün yetenekli çocuklara sıradan bir matematik öğretmeni eğitim verebilecekken, lise düzeyindeki üstün yetenekli öğrencilere sıradan bir matematik öğretmenin eğitim vermesi beklenilmemelidir. Çünkü bu kademedeki bulunan öğrenciler, üniversite düzeyinde akademik ve bilişsel gelişime ulaşmışlardır. Bu açıdan bakıldığında, üstün yetenekli çocuklara eğitim veren öğretmenlerin alanlarında derin bilgi birikimine sahip, etkili öğretim yöntemlerini bilen, araştırmacı, eleştirilere açık, düşünsel açıdan sıra dışı olmaları gerekmektedir (Sak, 2017).

Bu bağlamda üstün yetenekli çocuklarla çalışan öğretmenlerin sahip olması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Güçlü sorular sorarak çocukların farklı ve yeni düşünceler ve kavramlara ilişkin uygulamalar geliştirmesini desteklemek,
- Sınıfta yapılan çalışmalara ilişkin inceleme ve araştırma ödevleri vermek,

- Çocukların kendi hızlarında ilerlemelerine fırsat vermek ve onları bu noktada desteklemek,
- İlgi duydukları konular hakkında araştırma yapmaları konusunda desteklemek ve çalışmalarını sınıf ortamında arkadaşları ile paylaşmaları için uygun ortamları oluşturmak,
- Yeteneklerinin farkına varmalarını sağlamak,
- Alışılmışın dışında olan görüşlerini paylaşmaları konusunda desteklemek,
- Çok çeşitli öğrenme aktivitelerine yer vermek ve bunları kullanmak,
- Çocukların kendi ilgi ve bilgi düzeylerinde ilerlemelerine destek olmak,
- Çocukların yaratıcı düşüncelerini pekiştirmek,
- Çocukların bağımsız çalışmalarını desteklemek,
- Farklı düşünme noktasında çocukları cesaretlendirmek,
- Üstün yetenekli çocukların özel olarak rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyduğunu bilerek kendini bu alanda yetiştirmek,
- Entelektüel, edebi ve kültürel konularda kendini geliştirmek,
- Yeniliklere ve yeni fikirlere açık olmak, düşüncelerinde esnek olmak,
- Sorumluluk sahibi olmak ve sorumluluk almaktan çekinmemek,
- Başarıya tutkun, hassas ve anlayışlı olmak,
- Sürekli olarak sahip olduğu bilgileri artırmak ve yenileme isteğine sahip olmak (Ataman, 2011; Bildiren ve Öznacar, 2012; Sak, 2017; Sarar, 2018).

Bunların yanı sıra, yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkan, üstün yetenekli çocukların öğretmenlerinin sahip olması gereken en önemli öğretmen yeterlilikleri de şu şekilde sıralanmaktadır:

- İlgi alanlarının çeşitlilik göstermesi,
- Sorunlara karşı duyarlılık,
- Öğrenmeye karşı ilgili olma,
- Öğretimde farklı yöntemler kullanmaya istekli ve yeterli olma,
- Adil ve tarafsız olma,
- İşbirlikçi olma ve demokratik tutum sergileyebilme,
- Esnek olma,

- Espri duygusu ve yeteneğine sahip olma (Ataman, 2011).

2.10. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Özellikleri ve Çocuğun Gelişiminde Ailenin Rolü

Aile kavramı, tüm toplumların temelini oluşturan bir yapı taşıdır. Aile; bir kadın ve bir erkekle başlayan sosyal bir birimdir. Birçok becerinin temellerinin atıldığı yer olan aile, bireyin zekâ gelişimi kalıtsal açıdan etkilediği kadar çocuğa sağlanan uyarıcı çevre ve koşullar açısından da etkilemektedir (Metin vd., 2018).

Aile ortamında çocuğa verilen değer ve önem, çocukluk çağından itibaren gelişimini doğrudan etkilemektedir. Ailenin içinde bulunduğu sosyal çevre, kültürel özellikler, sosyo - ekonomik durum, çocuğa sağlanan imkânlar (kitap, oyuncak alımı gibi) çocuğun zekâ bölümüne doğrudan etki etmektedir (Metin vd., 2018). Ailedeki birey sayısının artması çocuklara sağlanan imkânların değişiklik göstermesine de neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalara göre, çekirdek ailede yetişen çocuklar ile geniş ailede yetişen çocukların ZB'lerinde farklılıklar olduğunu göstermiştir. Çekirdek ailede yetişen çocukların ZB'leri benzer koşullara sahip geniş ailede yaşayan çocuklara oranlar daha yüksek bulunmuştur (Metin vd., 2018).

Aile, çocuklarının gelişimleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olan, şüphesiz ki, en etkili olan kurumdur. Çocuklar için doğumla başlayan öğrenme süreci ailede başlamakta; bu açıdan bakıldığı zaman da anne-babaların çocukların eğitimlerindeki rolünün büyüklüğü ve önemi ortaya çıkmaktadır (Ersoy ve Tezel Şahin, 1999).

Çocuğun sosyalleşme süreci ailede başlamaktadır. Aile içerisinde anne-babasından edindiği kazanımlar, çocukların toplumsal yaşamdaki davranışları üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Aile içerisinde yeterince sevgi, şefkat ve ilgi göremeyen çocuk, sosyal ilişkilerini düzenlenmekte sorunlar yaşayabilmekte hatta davranış problemleri bile sergileyebilmektedir. Bu noktada anne-babaların çocuklarına karşı sergilemiş oldukları tutum ve davranışları çocukların toplum içerisinde kendilerini kabulleri ve sosyal ilişkileri üzerinde belirleyici olmaktadır.

Çocukların gelişimsel olarak her yönden sağlıklı bir birey olarak gelişebilmesi için biyolojik gereksinimlerinin olduğu kadar duygusal gereksinimlerinin de karşılanması gereklidir. Bunun için de kendisine destek olan kişilere ihtiyaç duymaktadır. Çocuklar, karşılaştıkları sorunlarla nasıl başa çıkacaklarına dair gerekli olan çözüm yollarını aile içerisinde anne-babalarından öğrenirler. Bu aynı zamanda onların sağlıklı bir kişilik geliştirmelerine, yaşamdan zevk almalarına, yeteneklerini geliştirmeleri için fırsatlar elde etmelerine, toplum içerisinde mutlu bireyler olmalarına katkı sağlamaktadır. Özellikle yaşamlarının ilk yıllarında tüm gelişim alanlarındaki (bedensel, bilişsel, sosyal-duygusal vb.) ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Tüm bunları en iyi şekilde karşılayacak kurum da hiç şüphesiz ki ailedir. Anne-babalar çocuklarına davranışları ile örnek teşkil ederler ve sağlıklı birer kimlik kazanmalarına yardımcı olurlar. Çünkü çocuklar kendilerine anne-babalarını örnek alırlar; onlarla özdeşim kurarlar ve davranışlarını taklit ederek benzer davranış kalıplarını sergilerler (Dönmezler, 1999). Bunun yanı sıra, üstün yetenekli çocukların ailelerinin çocuklarına arkadaş seçimleri konusunda, ilgi duydukları alanların farkına varmaları konusunda ve ev dışında yapılan etkinlikleri planlamada çocukları ön planda tutarak, çocuklarının özerklik kazanmalarını sağlamaları da desteklendiği görülmektedir (Colangelo ve Dettman, 1983).

Çocuğun gelecek yaşantısına temel oluşturan aile, çocuğa sundukları sayesinde, onların gelecekteki yaşantılarının yönünü belirlemektedirler. Bu açıdan bakıldığı zaman anne-babaların çocuklarına karşı geliştirdikleri tutumlar, çocuğun olgunluğa erişmesi sürecinde en az kalıtım kadar etkili olmaktadır (Güler, 2009). Fakat üstün yetenekli bir çocuğa sahip çoğu aile, çocuklarının henüz okula dahi başlamadan önce üstünlük özellikleri sergilediklerini fark etmeyle birlikte mükemmeliyetçilik, duyarlılık, az uyku gibi deneyimler yaşamaya başlarlar (Kahraman, 2016). Bu durum aynı zamanda, ebeveynler için daha farklı sorumlulukları üstlenmeleri anlamına da gelmektedir. Çünkü üstün yetenekli çocukların özellikleri gereği farklı ilgi alanları ve ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Bu ilgi alanlarını ve ihtiyaçlarını fark edip üstün yetenekli çocuğuna gereksinim duyduğu rehberliği yapabilmek ebeveynlerin normal gelişim gösteren bir çocuğa sahip olmaktan daha fazla enerji ve zaman harcamasına neden olabilmektedir.

Ayrıca, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuklarının farklılıklarına yönelik olarak ihtiyaç duydukları kaynaklara ve desteğe yeterince ulaşamamaları daha fazla kafa karışıklığı yaşamalarına neden olmaktadır (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010). Bunun yanı sıra, ebeveynlerin, üstün yetenekli çocuklarının başarılarına daha fazla önem verdikleri bilinmektedir. Bu da ebeveynlerin, çocuklarından beklentilerinin yükselmesine, yükselen beklentinin de üstün yetenekli çocuklara fazladan yük olmasına neden olmaktadır (Landau ve Weissler, 1993).

2.11. Aile Eğitimlerinde Uygulanan Modeller

Günümüz hızlı değişimleri ebeveynlerin ihtiyaçlarında da farklılaşmaları beraberinde getirmektedir. Bu değişimler karşısında anne-baba eğitimlerine ilişkin gereksinimler doğrultusunda farklı aile eğitim programlarının geliştirilmesine ve bu programların sadece geliştirilmekle kalmayıp işlerlik kazandırılması da gerekmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan aile eğitim programlarının hedefleri, içerikleri, eğitimde kullanılan yöntem ve teknikler, eğitimin süresi, eğitimde esnasında kullanılan malzemeler, eğitimlere katılan ebeveynlerin özellikleri, aile eğitimlerini veren eğitimcinin özellikleri de farklılaşmaktadır (Alakoç Pirpir, 2011).

Şüphesiz ki, üstün yetenekli çocukların eğitimlerinde, ailelerin çocuklara olan yaklaşımları, çocuklarının gelişimsel özelliklerini ve eğitimsel ihtiyaçlarını bilmeleri, çocuklarını yönlendirmede oldukça etkilidir. Bu etkililik durumu, potansiyeli olan çocuğun üstün yetenekli tanısı alması kadar önemlidir. Bu önemin farkında olan ebeveynler, çocuklarının gelişimsel özellikleri ve eğitimsel ihtiyaçları doğrultusunda çocuklarını yönlendirmektedirler. Ancak, bazen de, ebeveynlerin bu konularda rehberliğe ve gerekli yönlendirmelere ihtiyaç duyduğu da bir gerçektir. Üstün yetenekli çocukların gelişimsel özelliklerinden dolayı gerek bu çocukların gerekse de ebeveynlerinin yönlendirmeye gereksinim duymadıkları yönündeki yanlış kanılar, ebeveynlerin, üstün yetenekli çocukları hakkında eksik ya da yanlış bilgiler edinmelerine sebep olabilmektedir.

Alan yazında yapılan çalışmalara bakıldığında zaman, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitimlerine yönelik olarak geliştirilmiş az sayıda aile eğitim modelinin olduğu görülmektedir. Bu alanda geliştirilmiş olan eğitim modellerinden biri olan

SENG (Social Emotional Needs of Gifted Children) Aile Eğitim Modeli ABD’de üstün yetenekli çocukların sosyo-duygusal ihtiyaçlarına yönelik problemlerin ortadan kaldırılması amacıyla geliştirilmiştir. Üstün yetenekli çocukların gelişimleri süresince yaşamaları muhtemel olan sosyo-duygusal sorunlardan ebeveynlerin haberdar edilerek eğitilmeleri esasına dayanmaktadır. Üstün yetenekli çocukların motivasyon sorunları, değerler eğitimi, sosyal ve arkadaş çevreleri, disiplin konuları, mükemmeliyetçilik, beklenmedik başarısızlıkları gibi konuları içermektedir. Program içeriğinde, düzenlenen her oturumda grup rehberleri tarafından ebeveynlerin belirlenmiş olan bu sorunlarla ilgi deneyimlerini paylaşmaları istenir. Paylaşımlar sonrasında ebeveynlere ele alınan sorunlarla ilgili yapmaları gerekenler hakkında ödevler verilir ve verilen ödevlerin denetimi takip eden bir sonraki oturumda gerçekleştirilir (Saranlı ve Metin, 2014).

Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri için geliştirilen bir diğer aile eğitim programı da TEVAZU (Tecrübe Etkileşimi Vasatında Araştırmalarla Zenginleştirilmiş Uygulamalı) Üstün Yetenekliler Aile Eğitim Programı’dır. Tortop (2016) tarafından geliştirilen bu modele göre Bandura’nın Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı’nın ilkeleri programın temelini oluşturmaktadır. Programın içeriğinde, ebeveynlerin üstün yetenekli çocukları ile yaşamış oldukları sorunlarda kendileri dışındaki ebeveynlerin uyguladıkları ve başarı elde ettikleri durumların paylaşılması, bu sayede dolaylı öğrenmenin gerçekleşmesi, ele alınan sorunu yaşayan ebeveynlerin duygu ve düşüncelerini paylaşabilecekleri etkileşim ortamlarının oluşturulması ve bu sayede fizyolojik ve duygusal durumların kontrol altında tutulması gibi etkenlerle kuramsal temel oluşturulmuştur.

SENG ve TEVAZU aile eğitimlerinin yanı sıra Aileden Aileye (Family-to-Family) programı da ebeveynler için kullanılan bir modeldir. Bu modele göre de; ebeveynlerin, kendileri gibi ebeveynlerle bir arada bulunarak kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak hedeflenmiştir. Tecrübe ve bilgi paylaşımlarının yapıldığı bir modeldir (Baxter, 2001). Belirtilen bu aile eğitim modelleri dışında ev merkezli aile eğitimi, kurum merkezli aile eğitimi, uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilen aile eğitimleri gibi uygulamalar da bulunmaktadır.

2.12. Aile Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Aile eğitimlerindeki en temel amaç; hedef kitlenin ihtiyaç ve gereksinimlerini belirleyerek bu doğrultuda hazırlanan içerik sayesinde bireylerin eğitim ve yönlendirilmelerinin yapılmasını sağlamaktır. Bu sayede aile içi dinamiklerin daha sağlam ve sağlıklı ilerlemesi hedeflenmektedir. Aile eğitimleri planlanırken; ihtiyaç ve gereksinimler tespit edilmeli ve buna göre programlar hazırlanarak uygulanmalıdır. Yeni düzenlenen her bir aile eğitiminde, katılımcıların özellikleri ve ihtiyaçları ile gereksinimlerinin farklılık göstereceği göz önünde bulundurularak, her yeni grup için o gruba özgü eğitimler planlanmalıdır.

Aile eğitim programlarının geliştirilme aşamasında planlama ve uygulama büyük önem arz etmektedir (Ünal, 2015). Aile eğitim programı geliştirilirken; eğitimin yapılacağı mekân, hedef kitleye eğitimin duyurulması, eğitim ortamında gerekli düzenlemelerin yapılması ve bunların yanı sıra eğitim programının içeriği ve eğitim sunulurken kullanılacak yöntem ve tekniklerin belirlenmesi gerekmektedir (Aral ve Kılınc, 2015; Ersay, 2013; Ünsal, 2015). Yöntem ve tekniklerin kullanılması, aile eğitimlerinin amacına ulaşılmasını sağlamada önemli bir yere sahiptir. Aile eğitimlerinde kullanılan yöntem ve tekniklerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Anlatım Yöntemi: Ailelere sunulması planlanan oturum konularının, eğitmen aracılığıyla materyaller aracılığıyla (görsel ve işitsel) aktarılmasıdır. Bu yöntemde eğitmen aktif bir rolde iken, katılımcı ebeveynler pasif rolde olurlar. Bu durumda da, eğitim sürelerinin de uzun olması durumunda, ebeveynler eğitimlerden sıkılarak devam konusunda sorunlar yaşayabilmektedirler (Balat, 2012; Demirel, 2005; Uzunboylu ve Hürsen, 2011). Bilgi aktarımı için uygun olan bu yöntem mümkün olduğunca kısa tutularak, soru-cevap, beyin fırtınası gibi tekniklerle de desteklenmelidir.

Tartışma Yöntemi: Belirlenen konu hakkında, ebeveynlerin görüşlerini ifade etmelerini sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntem ebeveynlerin aktif katılım sağladıkları bir yöntemdir. Aktif katılım sağlanması, öğrenilenlerin de kalıcılığını sağlamaktadır (Demirel, 2005).

Problem Çözme Yöntemi: Ele alınan konu hakkında belirlenen problemin çözümüne ilişkin kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem ile karşılaşılan problemlerin nasıl çözüleceği ve çözüme ilişkin çözüm önerileri oluşturulur (Demirel, 2005; Küçükahmet, 2006). Bu yöntem ile karşılaşılması muhtemel problemler hakkında varsayımlar yürütülerek, benzer durumlarla karşılaşılması halinde problemin çözümüne daha kısa sürede ulaşma sağlanacaktır.

Örnek Olay Yöntemi: Gerçek yaşam deneyimleri ile ebeveynleri karşı karşıya getirerek, eğitim ortamında kuram ve uygulama arasındaki boşluğun doldurulmasına yardım eden bir yöntemdir (Şahin vd., 2010).

Beyin Fırtınası: Grup içerisindeki tüm katılımcıların, belirlenen konu hakkında, fikirlerini bildirdiği, fikirlerin açığa çıktığı, yaratıcı ve orijinal fikirlerin üretildiği fikir jimnastiğidir. Belirlenen süre içerisinde çözümlenmesi gereken problemin, katılımlı öğretim sayesinde çözümünün sağlanması şeklinde yapılan öğretim tekniğidir (Duru, 2007; Gürdal vd., 2001).

2.13. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Anne – Babaların Eğitimi

Hiç şüphesiz ki eğitimin ilk ve en temel basamağı aile içerisinde gerçekleşmektedir. Bu gerçekten hareketle aile; çocuğun ilk eğitimi için olduğu kadar sosyal ve duygusal yönden gelişimi için de oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Sağlıklı kurulan aile ilişkileri, sağlıklı çocukların gelişmesi açısından oldukça önemlidir.

Bu açıdan bakıldığında zaman ebeveynlerin, çocuklarının özellikleri, eğitimi, ihtiyaçları ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanan aile eğitim programları büyük önem taşımaktadır. Bu amaçlarla hazırlanan aile eğitim programlarının genel amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Ebeveynlerin doğum öncesi dönemden başlayarak, çocuğun tüm gelişim evreleri ve alanları konusunda bilgilendirmek,
- Çocuk yetiştirme tutumları konusunda ebeveynlere rehberlik etmek,
- Aile içi iletişimi desteklemek,
- Çocuk sağlığı ve beslenmeleri konusunda bilgilendirmek,

- Ebeveynleri çocuklarının akademik becerilerine yönelik bilgilendirmek,
- Ev ortamında çocuklara yönelik olarak yapılacak düzenlemeler konusunda ebeveynleri yönlendirmek,
- Problem çözme becerilerini geliştirerek karşılaşılan problemlere çözümler üretmelerini sağlamak (Çağdaş ve Şahin Seçer, 2006; Ersoy ve Tezel Şahin, 1999; Tezel Şahin ve Özyürek, 2010).

Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmak ebeveynler için kimi zaman gurur ve mutluluk kaynağı olurken kimi zaman da endişe ve kaygı kaynağı olabilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarının özelliklerini bilerek ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde çocuklarını yönlendirmesi ebeveynler için kimi zaman zor olsa da çocuk açısından olması gereken aile içi iletişim ve eğitim yöntemidir. Bunun tersi durumlarda ise; çocuğunun özelliklerini bilmeyen, çocuğa nasıl yaklaşacağı konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan ya da yaptıklarının doğruluğundan kuşku duyan ebeveynler için üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmak stres kaynağı olabilmektedir. Bu şekildeki bir stres durumu gerek çocuk gerekse ailenin diğer bireyleri için durumu içinden çıkılmaz bir hale sokabilmektedir.

Üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerle yapılan bir çalışmada; üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere göre birbirleri ile daha ilgili ve birbirlerine daha bağlı oldukları bulunmuştur. İlgili çalışmada, aile işlevselliklerinin aile değerlendirme ölçeği ile ortaya konulduğunda problem çözme, duygusal olarak tepki verebilme, aile içi rollerin düzenlenmesi, aile bireyleri arasındaki iletişim ve davranış kontrolünün sağlanması boyutlarında da anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Yıldırım, 2012).

Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olan ailelerde ebeveynlerin çok iyi birer dinleyici olmaları gerekmektedir. Çünkü üstün yetenekli çocuklar, özellikleri gereği, farklı düşünme becerilerine ve çıkarım yapma özelliğine sahiptirler. Çocuklar gün boyunca uyarıcı çevreden toplamış oldukları bilgileri analiz ederler. Sonrasında da değerlendirmeler yaparak toplamış oldukları tüm bu bilgileri özümlemek, öğrendikleri bilgileri aktarmak ve paylaşmak ihtiyacı duyarlar. Bu süreçte ebeveynler çocukların

anlattıklarını dinleyerek edinmiş oldukları bilgilerde bütünlüğü sağlamalarına yardımcı olmalıdırlar (MEB, 2014).

Üstün yetenekli çocuğa sahip olmanın, ebeveynlere, normal gelişim gösteren çocuğa sahip olmaktan daha fazla sorumluluk getirdiği düşünülmektedir. Ayrıca bu süreçte çocukların ilgi ve yetenek alanlarının desteklenmesi noktasında da zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010).

Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olan ebeveynlerin karşılaştıkları en büyük sorunların başında iletişim gelmektedir. Ebeveynler, çocuklarının, kardeş, arkadaş ve çevre ile uyumsuzluk yaşamalarından, akranları tarafından dışlanmalarından, üstün yetenekli olan çocukların kendilerini rahat bir şekilde ifade edememelerinden dolayı zorluklar yaşadıklarını belirtmektedirler. Ayrıca ailelerin yaşadıkları bir diğer sorun da çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramamaları ve destek olamamaları olarak karşımıza çıkmaktadır (Karakuş, 2010).

2.14. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Günlük Yaşamda Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Ailelerin Desteklenmesi)

Toplum yapısına bakıldığı zaman, toplumu oluşturan en küçük birimin aile olduğu görülmektedir. Çocukların içinde buldukları ilk sosyal çevre olan aile, onların tüm gelişim alanlarının temelini atıldığı ve geliştiği bir ortam olması nedeniyle, özellikle de hayatın ilk yıllarında, oldukça büyük bir öneme sahiptir.

Üstün yetenekli bir çocuğa anne babalık yapmak, normal gelişim gösteren bir çocuğa anne babalık yapmaktan daha zorlayıcı ve bir o kadar da daha fazla sorunla karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir (Colangelo ve Dettman, 1983). Tüm gelişim alanları açısından akranlarından farklı özelliklere sahip olan üstün yetenekli çocuklar, aile içerisinde de bu özellikleri nedeniyle diğer aile bireylerinden ayrılmaktadır. Gelişim alanlarındaki dönemlere akranlarına oranla daha erken evrelerde ulaşmaya başlayan üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek aile ortamlarına ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığı zaman, ebeveynlerin, çocuk yetiştirme sorumluluğunun yanı sıra, çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilme sorumluluğu da artmaktadır.

Ebeveynlerin yaşadıkları zorlukların başında, çocukların gelişimleri hakkında yeterli bilgiye sahip olma ve onları yeteneklerine ve gelişimsel özelliklerine göre yönlendirme gelmektedir. İhtiyaçların farklılaşması, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuğa karşı olan sorumluluklarını bir kat daha arttırmaktadır. Çocuklarının yetenekleri ve özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan anne-babalar çocukları ile başta iletişim olmak üzere birçok noktada zorluklar yaşamaktadırlar. Anne-baba-çocuk arasındaki iletişim sorunları, zaman zaman eşler arasındaki ilişkilerde de sorunlar yaşanmasına sebep olabilmektedir. Bu şekilde bir döngü içerisinde en çok zarar gören üstün yetenekli çocuk olmaktadır.

İletişim sorunlarının yanı sıra ebeveynler zaman zaman çocuk yetiştirme hususunda da zorluklar yaşayabilmektedirler. Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuna çok korumacı yaklaşması ya da çocuktan beklentilerinin yapabileceklerinin üzerinde olması, özellikle çocuklardaki kaygı seviyesini artırmaktadır. Anne babanın çocuğuna karşı tutarsız bir tutum sergilemesi, aile içerisinde iletişimin ve paylaşımın sınırlı olması, aile içi bağların zayıf olması, çocuğun günlük yaşamında yapacaklarının anne babanın kontrolünde olması, çocuk yetiştirmede demokratik tutumun benimsenmemiş olması gibi durumlar, üstün yetenekli çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010).

Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarında görülen bu farklılıklar ebeveynlerin de aynı oranda güçlük yaşamalarına neden olmaktadır. Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olan ebeveynlerin yaşadıkları güçlükler genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuğun gelişimsel alanlarına yönelik olarak gerekli olan bilgiye sahip olamama,
- Çocukların farklılaşan istek, ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamada güçlüklerle karşılaşmaları,
- Çocuklarının kendilerine sordukları soruları cevaplarken zorlanma, çocuğa tatmin edici bir cevap verememe nedeniyle kendilerini yetersiz hissetme,
- Çocukların istekleri ve ihtiyaçları konusunda sabırlı davranamama,
- Çocukların aile içerisindeki bireylerle (kardeş gibi), sosyal çevrede (arkadaş gibi) yaşadıkları uyum problemlerine çözüm bulamama,

- Arkadaş edinmede güçlük yaşayan çocuklarının, kendilerini akran gibi görmesi nedeniyle zorluklar yaşama,
- Karar mekanizmasının çocuğun kontrolünde ve tek elinde olması,
- Çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan zaman ve maddi imkanlara sahip olamama,
- Rehberlik etmede zorlanma ve sosyal imkanları yeterince karşılayamamaya bağlı olarak gelişen sorunlar (Erden, 2004).

Yukarıda belirtilmiş olan sorunlar, üstün yetenekli bir çocuğa sahip olan hemen her ailenin yaşadıkları sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlerin, üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özellikleri, ilgi ve ihtiyaçlarının farkında olmaları, yaşanması muhtemel olan sorunların büyük bir kısmını ortadan kaldıracaktır. Bu noktada ebeveynlere, çocuklarının gelişimsel özellikleri (bilişsel, dil, sosyal-duygusal, kişilik, akademik alanlar gibi) ihtiyaçları, ilgi ve gereksinimleri, çocuk yetiştirme tutumları, aile içi iletişim gibi kendilerinin en çok zorlandıkları alanlarda desteklerin verilmesi hem ebeveynler için hem de üstün yetenekli çocuklar için yarar sağlayacaktır. Bu yönlendirmeler sayesinde aile içerisinde daha olumlu bir hava oluşacak ve yaşanması muhtemel sorunlar ya hiç görülmeden tedbir alınmış olacak ya da çok az sayıda sorun görülerek ortadan kalkmış olacaktır.

2.15. Üstün Yetenekli Çocukların İhtiyaçları ve Günlük Yaşamda Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Her çocuğun içinde bulunduğu yaş ve döneme göre ihtiyaçları farklılıklar göstermektedir. Duruma üstün yetenekli çocuklar açısından bakıldığı zaman bu ihtiyaçlar daha da çeşitlenebilmektedir. Gelişimsel özelliklerine en uygun şekilde desteklenebilmeleri üstün yetenekli çocukların en önemli ihtiyaçları arasında yer almaktadır.

Üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik, aşırı rekabet durumu, kaygı durumları, kendilerini fazla eleştirmeleri ve zaman zaman yaşamış oldukları sosyal izolasyon, bu çocukları normal gelişim gösteren akranları ile kıyaslandıklarında daha fazla psikolojik ve duygusal problemler yaşadıklarını göstermektedir (Tohum ve Tortop, 2018). Bu durum da üstün yetenekli çocuklar üzerinde kurulan baskıdan

kaynaklanabilmektedir. Oluşan baskının kaynağını da, bu çocukların farklı olan özellikleri nedeniyle kendilerinden beklenen, özellikle akademik alandaki yüksek başarı beklentisi oluşturmaktadır.

Her ne kadar üstün yetenekli çocuklardan yüksek akademik başarı beklentisi olsa da, bu çocuklar, zaman zaman akademik başarısızlıklar da yaşayabilmektedirler. Belirtilen bu akademik başarısızlığın altında yatan nedenlere bakıldığı zaman mükemmeliyetçilik, gerçekçi olmayan akademik hedefler belirleme, konsantrasyon sorunları, okula karşı geliştirilen olumsuz tutum, evde ve okulda yapılan çalışmalarını bitirememesi / çalışmak istememesi, aşırı özeleştiride bulunma gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Davis ve Rimm, 2004; Kahraman, 2016). Yaşanan bu durumlar sadece belirtilmiş olan alanlarla sınırlı kalmayıp, üstün yetenekli çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerine de olumsuz yansımalar da bulunmaktadır.

Üstün yetenekli çocuklar aile içerisinde anne ve babaları ile sorun yaşadıkları gibi kardeşleriyle de sorunlar yaşayabilmektedirler. Keirouz (1990) üstün yetenekli çocuğun normal gelişim gösteren bir kardeşe sahip olması, hem üstün tanısı almış çocuk açısından hem de kardeşi açısından sorunlar oluşturabildiğini ifade etmiştir (Kahraman, 2016).

Gelişimsel açıdan farklılık gösteren üstün yetenekli çocukların ihtiyaçları da akranlarına göre farklılıklar göstermektedir. Ebeveynlerin, çocuklarının bu ihtiyaçlarının farkında olmaları, çocuklarının gelişimlerinin desteklemeleri noktasında kendilerine yol gösterici olmaktadır. Çünkü üstün yetenekli çocukların zihinsel heyecan, karşılaşılan güçlüklerle mücadele, keşfetme, üretme ve yaratıcılık gibi beklenti ve ihtiyaçları akranlarından belirgin şekilde farklılaşmaktadır. Bu noktada ebeveynlerin çocukları ile ilgili edinmiş oldukları deneyimler, çocukları için yol gösterici olmaktadır (Özbay, 2013).

Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçları genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- Üstün yetenekli çocukların tümü tıpkı normal gelişim gösteren akranları gibi, bir birey olarak gelişimlerini her yönden tamamlamaya ihtiyaç duymaktadırlar.

- İçinde buldukları çevreleri tarafından dikkate alınmak ve anlaşılma isterler.

- Anne babaları tarafından sevilme nedeni olarak başarılı ve yetenekli olmaları durumunda, sürekli olarak başarılı olma kaygısı yaşarlar ve bu durum huzursuzluk ve güvensizliğin oluşmasına zemin hazırlar.

- Gelişimleri süresince, yeteneklerinden yararlanabilecekleri ve kendilerine yol gösterebilecek eğitim modellerine gereksinim duyarlar. Bu nedenle de erken tanılanmaya ihtiyaçları vardır.

- Tanılanma sürecinde anne-baba ve öğretmen iş birliğine ihtiyaç duyarlar. Bu sayede yapılan erken tanılama sayesinde tüm gelişim alanlarında, çocuğu destekleyecek katkılar sağlanmış olur.

- Yetenekli oldukları alanların yanı sıra fiziksel, duygusal ve sosyal açılardan ihtiyaçlarının fark edilmesine ihtiyaç duyarlar.

- Fiziksel aktivitelerde bulunmaya ihtiyaç duyarlar.

- Yeteneklerini geliştirebilecekleri eğitim ortamlarının yanı sıra gelişimlerinin desteklenebilecekleri çevre koşullarının oluşturulmasına da ihtiyaç duyarlar.

- Kendileri ile benzer özelliklere ve yeteneklere sahip çocuklarla bir arada olma ve iletişim kurmaya ihtiyaç duyarlar.

- Yönlendirilmekten hoşlanmadıkları için direktiflere göre hareket etmezler.

- Sahip oldukları özellikleri ve yeteneklerini kendileri yönetmek ve yönlendirmek isterler. Bu nedenle de kendi özelliklerine liderlik etmeye ihtiyaçları vardır.

- Öğrenmeye ve araştırmaya olan ilgileri nedeniyle çevrelerinde ulaşabilecekleri daha çok kaynakların bulunmasına ihtiyaç duyarlar.

- Sürekli olarak birbirine benzeyen faaliyetlerden zevk almadıkları için yeteneklerini ortaya koyabilecekleri ve aynı zamanda da geliştirebilecekleri farklı etkinliklere ihtiyaç duyarlar.

- Okuldaki derslerini fazla çaba göstermelerine gerek olmadan takip edebildikleri için planlı bir şekilde ve uzun süreli olarak ders çalışma

alışkanlığına sahip olamazlar. Bu nedenle planlı, düzenli ve uzun süreli ders çalışma alışkanlıklarının kazandırılmasına ihtiyaç duyarlar.

- Zaman baskısı altında çalışmakta zorlandıkları için çalışacakları zamanlarını kendilerinin yönetmelerine ihtiyaç duyarlar.
- Kendilerini gerçekleştirebilecekleri, yeteneklerini ortaya koyabilecekleri bir eğitim ortamına ve okula ihtiyaç duyarlar.
- Potansiyellerini sergileyebilecekleri ve geliştirebilecekleri, bu doğrultuda geliştirilmiş ve hazırlanmış olan bireysel eğitim programlarına ihtiyaç duyarlar.
- Yapılandırılmış eğitim programlarının yerine, yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış eğitim programlarına ihtiyaç duyarlar.
- Soyut düşünmeye yönelten, deney ve gözlem yapmaya, inceleme ve araştırmalarına olanak sağlayacak programların hazırlanmasına ve oluşturulmasına ihtiyaç duyarlar (Özbay, 2013).

Üstün yetenekli çocuklar günlük yaşam içerisinde aile üyeleriyle, arkadaşlarıyla ve içinde buldukları toplumun bireyleriyle olan ilişkilerinde ve iletişimlerinde zaman zaman zorluklar ve sorunlar yaşayabilmektedirler. Karşılaştıkları bu problem durumları, üstün yetenekli çocukların günlük rutinlerine doğrudan etki etmektedir. Bu etkiler ihtiyaçlarının karşılanmasında, sosyal kabul ve iletişimde hatta akademik başarılarında da kendisini göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında, üstün yetenekli çocukların karşılaştıkları sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Öğrenme yöntemlerinin kendileri özgü olması nedeniyle, özellikle okulda, kendilerinden çözmeleri istenilen problemleri öğretmenin betimlediği şekil yerine kendi yöntemlerine göre çözmeyi tercih ederler. Bu durum da, otoriteye saygısızlık olarak düşünüldüğünde kendilerini tehdit altında hissederler.
- Normal gelişim gösteren akranlarından farklılaşan özelliklerinin olması nedeniyle sınıfta tüm dikkatleri üzerlerine çekebilirler.
- Rutin çalışmalardan ve ödevlerden çabuk sıkılmaları nedeniyle kendilerinden istenilenleri tamamlamadan yarım bırakabilirler.

- Aşırı hareketli oluşları zaman zaman dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sahip olarak algılanmalarına sebep olabilir.

- İlgi alanlarına giren konular hakkında derinlemesine ve detaylı incelemelerde bulunurlar; bu sebeple de işlerini tamamlamakta zorlanabilirler. Bu zorlanma, kendilerinde, hayal kırıklığı yaşamalarına ve bu durumu çevrelerine de yaşatmalarına sebep olabilir.

- Başarısızlık durumları üstün yetenekli çocukları çok çabuk etkiler.
- Başladıkları işlerini kendi bildikleri gibi yapmak istemeleri nedeniyle tavsiye almak istemezler. Bu da onların hatalar yapmalarına sebep olabilir.

- Kimi zamanlarda, gereğinden fazla yenilikçi olabilirler.
- Akranlarından farklı gelişimsel özelliklere sahip olmaları nedeniyle, akran grupları tarafından yanlış yorumlanmalarına (kendini beğenmiş gibi) ve bu sebepten dışlanmalarına neden olabilir.

- Aşırı derecede otoriter olmaları durumunda farklı fikirlere önem vermeleri etkilenebilir ve iletişim problemleri yaşayabilirler (Özbay, 2013).

2.16. Üstün Yetenekli Çocuklarla İlgili Yapılan Çalışmalar

Üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerine yönelik yapılan çalışmalar son yıllarda oldukça artmıştır. Yapılan çalışmalar özellikle üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri, BİLSEM etkinliklerini içeren çalışmalar, aile ve uzman görüşlerini içeren çalışmalar gibi geniş bir alana yayılmıştır. Bu bölümde de üstün yetenekli çocuklar ile ilgili yapılan bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Alemdar (2009) yapmış olduğu tez çalışmasında, erken çocukluk dönemindeki üstün yetenekli çocukların belirlenmesine yönelik aile ve uzman görüşlerini karşılaştırmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, ailelerin ve uzmanların gözlem puanları karşılaştırılmıştır. Aile gözlem puanları ile uzman gözlem puanları arasında orta düzeyde doğrusal ilişkinin var olduğu saptanmıştır.

Alma (2015) tarafından yapılan doktora tez çalışmasında, üstün yetenekli çocukların yeteneklerinin okul öncesi dönemde derecelendirilmesine ilişkin ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasına yer verilmiştir. Bu çalışma ile uyarlaması yapılan ölçeğin geçerli ve güvenilir bir test olduğu sonucuna varılmış ve üstün yetenek

potansiyeli olan çocukların okul öncesi dönemden itibaren “üstün yetenek potansiyeli olan birey” olarak tanımlanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Karakuş (2010) yaptığı çalışmada üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin karşılaştıkları güçlükleri belirlemeyi amaçlamıştır. Adana BİLSEM’e devam eden öğrenciler ve ebeveynleri ile gerçekleştirilen çalışmada, üstün yetenekli çocukların sınıf arkadaşları ve aile içerisindeki bireylerle çatışma halinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Üstün yetenekli çocukların okulda yeterince anlaşılammaktan dolayı sıkıntı yaşayabilecekleri üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocukları ile yaşadıkları sorunlar ile başa çıkma becerileri konusunda yeterli olmadıkları ve desteklenmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bencik Kangal ve Arı (2013) Ankara BİLSEM’e devam eden öğrencilerin ahlaki yargılama düzeylerinin gelişmesinde destekleyici eğitim programının çocuklardaki ahlaki yargılama düzeyine olan etkisine bakmışlardır. Deneme modelinde hazırlanmış olan bu tez kapsamında 10 haftalık drama programının etkililiği gözlenmiştir. Çalışma sonucunda uygulanan programın son test puan ortalamaları bazında, deney grubunda yer alan üstün yetenekli çocukların, ahlaki yargı puan ortalamalarının etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ölçüde arttığı gözlenmiştir.

Doğan ve Kesici (2015) tarafından yapılan çalışmada, liseye devam eden üstün yetenekli çocukların psikolojik ihtiyaçlarını belirlenmesi hedeflenmiştir. “Yeni Psikolojik İhtiyaçlar Değerlendirme Ölçeği”nden yararlanarak veriler toplanmıştır. Bu çalışmada anne ve babaların eğitim düzeyine göre inceleme yapıldığında, anne babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe üstün yetenekli çocukların ihtiyaç düzeylerinin düştüğü görülmüştür. Yine aynı çalışmada algılanan akademik başarı ihtiyaçlarına bakıldığında özellikle ihtiyacın akademik başarısı yüksek olan öğrenciler lehine anlamlı şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ihlamur (2017) tarafından hazırlanmış olan yüksek lisans tezinde, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin danışmanlık ihtiyaçları konusu ele alınmıştır. Ebeveynlerin ihtiyaç duydukları konular arasında üstün yetenekli çocukların gelişimsel ve akademik özellikleri, akran ilişkileri, ebeveynlik özellikleri, aile içi iletişim ve toplumsal destek konularında ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.

Ogurlu (2016) yapmış olduğu çalışmada, ilkokul ikinci sınıfa devam eden 43 üstün yetenekli çocuğun ebeveynlerine 8 oturumluk aile eğitimi gerçekleştirmiştir. Buradaki amaç, geliştirilen aile eğitim programının ailelerin öz-yeterliliklerine ve üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili farkındalıklarına etkisini araştırmaktır. Ana Babalık Yetkinlik ölçeği kullanılarak öntest-sontest tek gruplu araştırma modelinde, eğitime katılan ebeveynlerin ebeveyn öz-yeterliliklerinin ve üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili farkındalıklarının olumlu yönde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ogurlu ve Yaman (2013), 1.-5. sınıfa devam eden üstün yetenekli 133 çocuğun ebeveynine yönelik olarak çocuklarıyla ilgili rehberlik desteğine ihtiyaç duydukları alanları belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin, aşırı duyarlılık, yetenek geliştirme programlarının eksikliği, mükemmeliyetçilik, düzensizlik, kurallara aşırı bağlılık konularında desteklenmeye ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşmışlardır.

Üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerini içeren çalışmalara bakıldığında zaman gerek üstün yetenekli çocukların gerekse ebeveynlerin farklı alanlarda bilgilendirilmeye ve yönlendirilmeye ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Belur (2014) yaptığı çalışmada, üstün yetenekli çocuk tanılama sürecine katılmış ve Şanlıurfa BİLSEM'e kayıt hakkı kazanan ve kazanamayan çocukların anne babalarının rehberlik gereksinimlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya babaların daha yoğun katılım (%56) gösterdiklerini, anne babaların bilgi edinmek için en çok yararlandığı kaynakların BİLSEM resmî web sayfası (%54) ve sınıf öğretmenleri olduklarını tespit etmiştir. Anne babaların rehberlik gereksinimlerinin çocuklarının akademik, sosyal ve duygusal, ailenin çocuklarına sağladığı imkanlarla ilgili yaşanan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin rehberlik hizmetleri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Güneş (2020) üstün yetenekli çocukların ve ailelerinin psiko sosyal sorunları olduğunu ve bu sorunları PDR servislerinin tek başlarına gideremediklerini, bu durumun ekip çalışması gerektirdiği sonucuna ulaşmıştır. Milli Eğitim tarafından üstün yetenekli çocuklara rehberlik hizmeti verecek olan ekibin içerisinde kimlerin olacağı ve ilgili kişilerin yapacakları görev tanımlarının belirlenmiş olmasına rağmen gerekli personelin istihdam edilmesi bulgusuna ulaşılmıştır. Gömülü teori yönteminin

kullanıldığı bu çalışmada, üstün yetenekli çocukları hakkında ebeveynlerin, BİLSEM öğretmenlerinin ve idarecilerin bilgi eksikliklerini gidermek için desteklenmeleri gerektiği yer verilen bulgular arasındadır. Okul öncesi ve üniversitedeki üstün yeteneklilerin sistem dışında kalmış olmaları da yine çalışmada yer alan bulgulardandır.

Aydoğan (2019), 2018-2019 yılında üstün yetenekli çocuğa sahip anne babalarla yapmış olduğu çalışmasında 30 ebeveyn ile çalışmış ve bu ebeveynlerin BİLSEM hakkındaki görüşleri, üstün yetenekli çocuğa sahip olma ile ilgili yaşadıkları sorunlar ile ilgili konulardaki beklenti ve çözüm önerilerine yer vermiştir. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özelliklerini fark edebilme, sağlıklı iletişim kurabilme, kişilik özelliklerine uygun davranışlar sergileyebilme, yaşadıkları sorunları çözebilme, BİLSEM'in fiziki ve donanım eksikliklerinin bulunması ve uygulama günleri ve saatleri konularında sorunlar yaşadıklarını tespit etmiştir. Anne ve babaların tespit edilen bu sorunlarına karşı BİLSEM'in yeni bir binaya taşınması, BİLSEM bünyesinde kadrolu öğretmen sayısının artırılması, sosyal etkinliklere daha fazla yer verilmesi ile aile ve okul öğretmenlerinin çocukların yaşadıkları sorunlar konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Kalem (2019) yapmış olduğu çalışmasında, 12 deney ve 12 kontrol olmak üzere 24 anne baba ile çalışmıştır. Deney grubunda yer alan ebeveynlere verilen 6 haftalık aile eğitiminin üstün yetenekli çocuklarının özelliklerinin farkındalıklarına olan etkisine bakılmıştır. Eğitim sonrasında deney ve kontrol gruplarının son test puanları sonucunda aile eğitimine katılan ebeveynler lehine anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile eğitimleri sonucunda, ebeveynler ile üstün yetenekli çocukları arasında etkili iletişimin ve ilişkilerin sağlandığı sonucuna da yer verilmiştir.

Çamdeviren (2014) BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin çocuklarıyla iletişimlerinde karşılaştıkları güçlükleri, BİLSEM'de yaşadıkları zorlukları tespit etmeyi amaçladığı çalışmasında 108 veli ile çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda, ebeveynlerin, çocuklarının özel yeteneklerinin farkında olma, çocuklarının kendilerine sordukları soruları cevaplandırmada, gelişimsel özelliklerini

bilmede ve iletişim konularında sorunlar yaşadıklarını tespit etmiştir. Tespit edilen güçlüklerin aşılmasına yönelik olarak üstün yetenekli çocukların BİLSEM'deki eğitim sürelerinin artırılması, üstün yetenekli çocukların daha gelişmiş araç gereçleri kullanmasına olanak sağlanması, merkez bünyesinde yapılan etkinliklerin hafta sonunda yer alması ve üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin çocukların özellikleri hakkında bilinçlendirilmesi önerilerinde bulunmuştur.

Er Karataş (2013) yapmış olduğu çalışmada İstanbul Bilim ve Sanat Merkezleri'nde devam eden 104 öğrenci, 54 veli ve 22 öğretmen ile çalışmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, ebeveynlerin, BİLSEM'lerin üstün yetenekli çocuklarının akademik başarılarına katkı sağlamadığı, BİLSEM çalışma saatlerinin okul saatleri ile çakıştığı, BİLSEM'de uygulanan program sürelerinin, araç gereçlerin merkez dışında yer verilen etkinliklerin yetersiz olduğu, kurum bünyesinde uygulanan programların çocukların potansiyellerine göre belirlenmediği yönünde görüş bildiklerini ifade etmiştir. Ancak öğretmenlerin ilgili konulardaki görüşlerinin ebeveynlerden daha olumlu olduğu yönündeki bulgulara da yer verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Yetenek haritaları belirlenen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen destek eğitiminin çocukların gereksinimlerine yönelik farkındalıklarına etkisinin incelendiği bu çalışma içerisinde ilgili bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, eğitim programının geliştirilerek uygulanması, verilerin toplanması ve analizi çalışmalarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

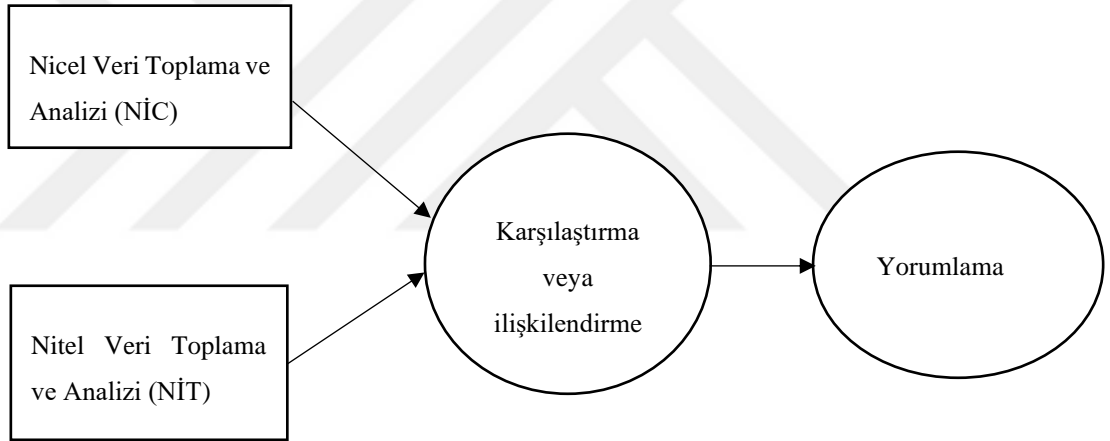
Bu araştırma, yetenek haritaları belirlenen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen aile destek eğitiminin çocukların gereksinimlerine yönelik farkındalıklarına etkisini incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın ilk kısmında; nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların belirli bir konu hakkında görüş ve düşüncelerini derinlemesine ortaya koymayı sağlayan nitel araştırma yöntemi, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algı ve olayların gerçekçi ve bütüncül şekilde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu bilgidен hareketle, araştırmanın nitel kısmında; üstün yetenekli çocuklar ve bu çocuklara sahip ebeveynlerin, üstün yetenekli çocuğun gelişimsel özelliklerini, günlük ve sosyal yaşamda karşılaşılan güçlükleri belirlemek ve BİLSEM'e yönelik görüşlerini tespit etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmede, görüşülene kendini ifade etme imkânı ve gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi kolaylıklar bulunmaktadır (Büyüköztürk vd., 2016). Bu şekildeki görüşmede, belirlenen amaç doğrultusunda hazırlanan açık uçlu sorular katılımcılara sorulur.

Araştırmanın ikinci kısmını oluşturan bölümde hem nicel hem de nitel yaklaşımların değerli olduğu ifadesinden (Johnson & Christensen, 2014) yola çıkılarak nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı yakınsayan paralel karma yöntem modelinde çalışılmıştır. Bu yöntem göre; araştırma problemine uygun olarak kapsamlı analiz zemini oluşturmak amacıyla nitel ve nicel verinin birleştirilmesi ya da kaynaştırılması söz konusudur. Bu kapsamda nitel ve nicel türden olan veriler aynı

zaman diliminde toplanır ve elde edilen tüm veriler genel sonuçlar yorumlanırken birleştirilir. Çelişkiler veya birbiriyle örtüşmeyen bulgular açıklanır ya da ayrıntılı olarak irdelenir. Bu açıdan bakıldığında karma yöntem birkaç aşamayı içeren işlemlerden oluşmaktadır (Creswell, 2017). Çalışma işlem basamaklarına göre değerlendirildiğinde; deneysel kısımdaki nicel verilerle yapılan işlemin etkililiği değerlendirilir; nitel veri kısmında ise oluşan etkililiğin nasıl gerçekleştiğine dair açıklamalarda bulunulur.

Belirtilen yönteme ilişkin araştırma deseni şu şekildedir:

Şekil 4: Yakınsayan Paralel Karma Yöntem Deseni

Kaynak: Creswell, 2017

Araştırmanın nicel boyutunda yarı-deneysel desenlerden denkleştirilmemiş (eşitlenmemiş) kontrol gruplu ön test- son test tercih edilmiştir. Bu modelde, kendiliğinden oluşmuş (sınıf, kurum gibi) ya da yapılan çalışmaya katılmaya gönüllü olan kişilerden bir grup oluşturulur. Atama işlemi rastgele yapılmadığından yarı-deneysel olarak adlandırılır (Creswell, 2017). Bilimsel değeri yüksek olduğu belirtilen deneysel modellerde deney ve kontrol olmak üzere iki grup bulunur. Her iki grupta da deney öncesinde ve deney sonrasında aynı ölçümler yapılır. Ön test - son test kontrol gruplu modele benzeyen bu desenin tek ve en önemli farkı grupların yansız (R)

atanmayışlarıdır. Ama katılımcıların benzer nitelikte olmasına olabildiğince özen gösterilir (Karasar, 2017).

Araştırma deseni şu şekildedir (Karasar, 2017):

Tablo 3. 1. Araştırma Deseni

	Ön Test	Uygulama	Son Test
Deneme Grubu	<i>Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)</i>	Aile Eğitim Programı	<i>Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)</i>
Kontrol Grubu	<i>Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)</i>		<i>Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)</i>

Karma yöntemin kullanıldığı bu araştırmada, nitel ve nicel veriler eş zamanlı olarak toplanmıştır. Yalnızca deneme grubunda yer alan ebeveynlere eğitim öncesi ve eğitim sonrası yarı yapılandırılmış formda hazırlanan görüşme formları verilmiştir. Kontrol grubunda yer alan ebeveynlere ise herhangi bir işlem uygulanmamıştır.

Toplanan her bir veri analiz edilerek bulgular kısmında verilmiştir. Tüm verilerin toplanması ve aile eğitimlerinin tamamlanmasının ardından nitel ve nicel verilerin birbirleri ile örtüşen ve örtüşmeyen yönleri detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evrenini, 2019-2020 eğitim öğretim yılı Karaman ili Merkez ilçesinde bulunan BİLSEM'e devam eden 5.-8. sınıflarda öğrenim gören 130 üstün yetenekli çocuk ve bu çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunu belirlerken aşamalı yöntem kullanılmıştır. Çalışmanın nitel ve nicel bölümüne ait örneklem grubunu belirlemede aşağıda verilen basamaklar takip edilmiştir:

Araştırmanın nitel verilerinden oluşan ilk kısmında, Karaman BİLSEM' e kayıtlı 5.-8. sınıf arasında öğrenim görmekte olan 130 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri ile görüşülmüştür. Nitel desenlerden durum çalışması kullanılarak gerçekleştirilen görüşmede, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynler için hazırlanmış olan kişisel bilgiler ve ebeveynlerin çocuklarının gelişimsel özellikleri, günlük yaşamda ve sosyal alanlarında karşılaştıkları sorunları, ebeveynin üstün yetenekli çocuklarıyla olan etkileşimlerini ve BİLSEM'e ilişkin görüşlerini tespit etmeyi içeren görüşme formu (EK 1) uygulanmıştır.

Üstün yetenekli çocukların kendilerine yönelik algıları, ebeveynlerine yönelik algıları ve beklentileri, yakın ve uzak çevresiyle olan ilişkileri ve BİLSEM' e ilişkin görüş ve beklentilerini tespit etmek amacıyla hazırlanmış olan görüşme formu (EK 2) üstün yetenekli çocuklara uygulanmıştır.

Aşağıda üstün yetenekli çocukların ebeveynleri ve çocuklara ait kişisel bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 3. 2. Anne ve Babaların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

		n	%
Anne eğitim	İlkokul	7	5.3
	Ortaokul	23	17.7
	Lise	15	11.6
	Lisans ve üzeri	85	65.4
Anne meslek	Özel sektör	19	14.6
	Kamu sektörü	54	41.5
	Ev Hanımı	57	43.8
Baba eğitim	İlkokul	4	3.2
	Ortaokul	19	14.7
	Lise	9	6.9
	Lisans ve üzeri	97	75.2
Baba meslek	Özel sektör	64	49.2
	Kamu sektörü	66	50.8
Toplam		130	130

Araştırmada annelerin %5.3'ünün ilkokul, %17.7'sinin ortaokul, %11.6'sının lise, %65.4'ünün lisans ve üzeri eğitim düzeyinde; annelerin %14.6'sının özel sektörde, %41.5'inin kamu sektöründe çalıştığı ve %43.8'inin ise ev hanımı olduğu görülmektedir. Babaların %3.2'sinin ilkokul, %14.7'sinin ortaokul, %6.9'unun lise, %75.2'sinin ise lisans ve üzerinde eğitilmiş olduğu; %49.2'sinin özel sektörde ve %50.8'inin ise kamu sektöründe çalıştığı görülmektedir.

Tablo 3. 3. Anne, Baba ve Çocuk Yaşı ve Aile Gelirlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

	n	$\bar{X}$	SS	Minimum	Maksimum
Anne yaşı	130	39.30	4.30	29	49
Baba yaşı	130	42.70	4.60	30	54
Çocuk yaşı	130	10.90	1.10	10	14
Aile geliri	130	8105.50	3736.90	2.000.00	20.000.00

Araştırmada annelerin yaşı ortalama 39.3, babaların ortalama yaşı 42.7, çocukların ortalama yaşı 10.9 ve aylık ortalama gelir ise 8.105.5 TL olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 4. Çocukların Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kız	65	50.0
	Erkek	65	50.0
Öğrenim gördüğü sınıf	5.sınıf	64	49.2
	6.sınıf	36	27.7
	7.sınıf	18	13.8
	8.sınıf	12	9.2
Doğum sırası	1.	72	55.4
	2.	40	30.8
	3. ve üzeri	18	13.8
Kardeş sayısı	Yok	18	13.8
	1	63	48.5
	2 ve üzeri	49	37.7

BİLSEM'e devam etme süresi	3 yıl ve altı	72	55.3
	3 yıl üzeri	58	44.7
Toplam		130	100.0

Araştırmada çocukların %50'sinin kız, %50'sinin erkek olduğu; %49.2'sinin 5.sınıf, %27.7'sinin 6.sınıf, %13.8'inin 7.sınıf ve %9.2'sinin 8.sınıf düzeyinde eğitim gördüğü; çocukların %55.4'ünün doğum sırasının 1.sırada, %30.8'inin 2.sırada ve %13.8'inin ise 3. ve üzerinde olduğu; çocukların %13.8'inin kardeşinin olmadığı bununla birlikte %48.5'inin 1 kardeşi ve %37.7'sinin ise 2 ve üzerinde kardeşi olduğu; çocukların %55.3'ünün BİLSEM'e 3 yıl ve altında devam ettiği, %44.7'sinin ise 3 yıl ve üzerinde devam ettiği görülmektedir.

Ebeveynlerle yapılan görüşmenin ardından, ebeveynlerin çocukları ile iletişim düzeylerinin tespit edilmesi ve deneme – kontrol gruplarının oluşturulabilmesi için Kahraman (2016) tarafından geliştirilen Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) ebeveynlere dağıtılmış ve doldurulması sağlanmıştır (EK 3). Ölçekten alınan puanlar en yüksekten en düşüğe doğru sıralanmış ve sıralama sonrasında en düşük puanı alan 65 ebeveyn deneme ve kontrol grubuna dahil edilmek üzere belirlenmiştir. Bu 65 ebeveyn deneme ve kontrol grubuna katılmaya gönüllü olan ve planlama ve zaman açısından uygun olduğunu belirten 37 ebeveyn deneme, aile destek eğitim programına katılmaya planlama ve zaman açısından uygun olmadığını belirten 28 ebeveyn ise kontrol grubuna dahil edilmiştir.

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği anne babalara sunulmuştur. Formu kimin dolduracağını kararı anne babalara bırakılmıştır. Ölçek, bazı ailelerde anne, bazı ailelerde baba tarafından doldurulmuştur. Süreç, formu doldurmaya gönüllü olan anne ya da baba ile sürdürülmüş ve nitel görüşme formları da Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği'ni dolduran anne ya da baba ile devam etmiştir. Ölçek ve formları dolduran anne veya babanın eğitime katılması esas alınmıştır. Bu nedenle çalışma kapsamında katılımcı anne babalar için “ebeveyn” ifadesi kullanılmıştır. Tüm veriler çalışmaya baştan beri katılmak için zaman açısından uygun ve gönüllü olan anne ya da babadan alınmıştır. Eğitim süresince, formları dolduran anne ya da babanın yanı

sıra, bilgilenecek isteyen diğer ebeveyn de istediği takdirde eğitimlere katılım sağlamıştır.

Aşağıda deneme ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlere ait kişisel bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 3. 5. Deneme ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Anne ve Babaların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

		Deneme (n=37)		Kontrol (n=28)		χ^2 (p)
		n	%	n	%	
Anne eğitim	Lisans öncesi	13	35.1	5	17.9	1.592 (0.107)
	Lisans ve üzeri	24	64.9	23	82.1	
Anne meslek	Özel sektör	5	13.5	5	17.9	2.033 (0.362)
	Kamu sektörü	15	40.5	15	53.6	
	Ev hanımı	17	45.9	8	28.6	
Baba eğitim	Lisans öncesi	11	29.7	6	21.4	0.220 (0.639)
	Lisans ve üzeri	26	70.3	22	78.6	
Baba meslek	Özel sektör	19	51.4	15	53.6	0.031 (0.859)
	Kamu sektörü	18	48.6	13	46.4	

Ki-kare ilişki testi

Araştırmada deneme grubunda yer alan annelerin %35.1'inin lisans öncesi, %64.9'unun lisans ve üzeri eğitim düzeyinde; annelerin %13.5'inin özel sektörde, %40.5'inin kamu sektöründe çalıştığı ve %45.9'unun ise ev hanımı olduğu görülmektedir. Babaların %29.7'sinin lisans öncesi, %70.3'ünün ise lisans ve üzerinde eğitilmiş olduğu; %51.4'ünün özel sektörde ve %48.6'sının ise kamu sektöründe çalıştığı görülmektedir.

Kontrol grubunda yer alan annelerin %17.9'unun lisans öncesi, %82.1'inin lisans ve üzeri eğitim düzeyinde; annelerin %17.9'unun özel sektörde, %53.6'sının kamu sektöründe çalıştığı ve %28.6'sının ise ev hanımı olduğu görülmektedir. Babaların %21.4'ünün lisans öncesi, %78.6'sının ise lisans ve üzerinde eğitilmiş olduğu; %53.6'sının özel sektörde ve %46.4'ünün ise kamu sektöründe çalıştığı görülmektedir.

Gruplar ile (deneme-kontrol) anne ve babaların özellikleri arasındaki ilişki durumu ki-kare ilişki testi ile değerlendirildiğinde anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0.05$). Sonuç olarak gruplar homojen dağılım göstermiştir.

Tablo 3. 6. Deneme ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Anne, Baba ve Çocuk Yaşı ve Aile Gelirlerinin Gruplar Arasında Karşılaştırılması

	Deneme (n=37)		Kontrol (n=28)		t	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Anne yaşı	40,70	4,22	39,71	3,79	0,977	0,332
Baba yaşı	44,03	4,61	42,89	3,60	1,076	0,286
Çocuk yaşı	10,84	0,90	11,04	1,14	-0,784	0,436
Aile geliri	9.148,65	4.235,23	8.246,43	3.487,60	0,916	0,363

Bağımsız örneklem t testi

Araştırmada deneme grubunda yer alan annelerin ortalama yaşı 40.7, babaların ortalama yaşı 44.03, çocukların ortalama yaşı 10.84 ve aylık ortalama gelir ise 9.148,65 TL olarak görülmektedir.

Kontrol grubunda yer alan annelerin ortalama yaşı 39.71, babaların ortalama yaşı 42.89, çocukların ortalama yaşı 11.04 ve aylık ortalama gelir ise 8.246,43 TL olarak görülmektedir.

Gruplar arasında (deneme-kontrol) ortalama farklılıkları test etmek için bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$). Anne yaşı, baba yaşı, çocuk yaşı ve aylık gelir deneme ve kontrol gruplarında farklılık göstermemiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama araçları olarak; Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Görüşlerini Belirleme Formu, Üstün Yetenekli Çocukların Kendi Özelliklerine Yönelik Görüşlerini Belirleme Formu, Ebeveynin Çocuğuyula İletişimi Ölçeği (EÇİÖ), Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu, Aile Gereksinimlerini Belirleme Formu, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Aile Görüşme Formu, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Aile Görüşme Formu, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Görüşlerini Belirleme Formu

Araştırmacı tarafından bu çalışma için geliştirilmiş olan form, 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm ebeveynlere ait kişisel bilgiler (yaş, cinsiyet, meslek ve aylık gelir durumu), ikinci bölümde ise ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özellikleri hakkında bildiklerini, günlük yaşamda yaşam ve sosyal ilişkilerine yönelik görüşlerini, üstün yetenekli çocuklarıyla olan etkileşimlerini ve BİLSEM'e yönelik görüş ve beklentilerini içeren 21 soru bulunmaktadır (EK 1).

Formda yer alan sorular, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının gelişimsel özellikleri ve üstün yetenekli çocuklarıyla ebeveynlerinin karşılaştıkları sorunlar ve güçlüklerle ilgili alan yazın dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan form uzman görüşüne sunulmuş olup uzmanlardan gelen dönütler neticesinde forma son şekli verilmiştir.

3.3.2. Üstün Yetenekli Çocukların Görüşlerini Belirleme Formu

Araştırmacı tarafından bu çalışma için geliştirilmiş olan form, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm kişisel bilgilerden (yaş, öğrenim gördüğü sınıf, kardeş sayısı ve BİLEM'e devam süresi) ikinci bölüm ise üstün yetenekli çocukların kendilerine yönelik algıları, ebeveynlerine yönelik algıları, beklentileri ile yakın ve uzak çevreleriyle olan ilişkileri ve BİLSEM'e yönelik görüş ve beklentilerini içeren 10 sorudan oluşmaktadır (EK 2).

Formda yer alan sorular, üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri, üstün yetenekli çocukların karşılaştıkları güçlükler ve sosyal ilişkileriyle ilgili alan yazın dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan form uzman görüşüne sunulmuş olup uzmanlardan gelen dönütler neticesinde forma son şekli verilmiştir.

3.3.3. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)

Kahraman (2016) tarafından 0-18 yaş arası çocuğa sahip ebeveynler ile kullanılmak üzere geliştirilmiş bir ölçektir. Geliştirilen bu ölçek, özel ve devlet okullarına devam eden 574 çocuğun ebeveyninden alınan veriler ışığında hazırlanmıştır. Beşli likert türünde hazırlanmış olan ve 27 maddeden oluşan bu ölçekte

ebeveynler ve çocukları arasındaki “problem çözme, paylaşımaya açık olma, saygı-kabul, duyarlılık, engelsiz dinleme” alanlarını kapsayan 5 alt boyut bulunmaktadır (EK 3). “Her zaman”, “sıklıkla”, “bazen”, “ara sıra”, “hiçbir zaman” olarak derecelendirilen ölçekte alınan puan, ebeveynin çocuğuyla iletişim düzeyini göstermektedir. Ölçekte “engelsiz dinleme” alt boyutunun maddeleri ters puanlanmaktadır. Puanın yüksekliği ebeveyn ile çocuk arasındaki iletişimin etkili olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. KMO örneklem uygunluk katsayısı .910, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 5335.151 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak amacıyla yapılmış olan varimax döndürme işlemi sonucu ve çizgi grafiği (scree plot) incelendiğinde kalan 27 maddeli ölçeğin beş faktörlü olduğu ve toplam varyansın %54.363’ünü açıkladığı görülmüştür.

Ölçeğin güvenilirlik analizleri kapsamında iç tutarlılık analizi ve test-tekrar test analizi yapılmıştır. Ölçeğin tamamı ve alt boyutları için hesaplanan Cronbach alfa değerleri problem çözmede .762, paylaşımaya açık olmada .842, saygı-kabulde .768, duyarlılıkta .769, engelsiz dinlemede .703, toplamda .865 şeklindedir. 4 hafta arayla 81 katılımcıyla yapılan birinci ve ikinci uygulama arasındaki alt ölçek ve toplam puan korelasyonları karşılaştırıldığında, test- tekrar test ölçek toplam puan korelasyonunun .899 olduğu ve test-tekrar test arasında ise engelsiz dinleme alt boyutu dışında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Ölçeğin bu araştırmada hesaplanan Cronbach alfa değeri ise .856’dır (Kahraman, 2019).

3.3.4. Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu

Aydın (2021) tarafından geliştirilen Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu, Howard Gardner’ın Çoklu Zekâ Teorisine dayalı olarak sekiz temel zekâ/yetenek alanını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin standardizasyon çalışmaları, ortaokul kademesi 5-8. sınıfa devam eden 138’i kız, 129’u erkek olmak üzere toplam 267 öğrenciden elde edilen veriler üzerinden yapılmıştır.

Ölçek, Çoklu Zekâ Teorisi'ne uygun olarak 8 faktörlü bir yapı olarak analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlara göre toplam varyans %66.819 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt faktörleri ile ilgili olarak yapılan iç tutarlılık katsayısı analiz sonuçları .810 ile .936 arasında değişmektedir. Yetenek alanlarına göre Cronbach alfa değerleri; Doğa Yeteneği alt faktörü için .928, Müzik Yeteneği alt faktörü için .931, Bedensel Yetenek alt faktörü için .926, Dil Yeteneği alt faktörü için .928, Matematik Yeteneği alt faktörü için .936, Görsel Yetenek alt faktörü için .906, Kişisel Yetenek alt faktörü için .861 ve Sosyal Yetenek alt faktörü için .810 olarak belirlenmiştir.

Ölçeğin faktör analizi sonrasında yapılan madde analizlerinde, ölçeğin 8 temel faktörde ve 58 maddeden oluştuğu görülmüştür. Ölçeğin madde yapısına bakıldığında, doğa zekâ/yetenek alanında 10 madde, müzikal/işitsel yetenek, sözel/dilsel yetenek ve bedensel/kinestetik zekâ/yetenek alanlarında 8'er madde, mantıksal/matematiksels zekâ/yetenek ve görsel/uzamsal zekâ/yetenek alanlarında 7'şer madde, kişisel/özedönük zekâ/yetenek ve sosyal zekâ/yetenek alanlarında da 5'er madde yer almaktadır (EK 4).

Ölçekle ilgili yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile ilgili sonuçlarına göre model uyum indeks değerleri, CMIN/DF 1.652, GFI 0.748, CFI .902, RMSEA ise 0.05'tir. Maddeler düzeyinde ise Estimate değerleri 0.644 ile 0.873 arasında değişmektedir (Aydın, 2021).

3.3.5. Aile Gereksinimlerini Belirleme Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan bu formda, yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler ışığında hazırlanan eğitim programı konularına ek olarak, ebeveynlerin zorluk yaşadıklarını düşündükleri ve destek almak istedikleri konuları belirlemek hedeflenmiştir. Ebeveynlerden, eğitim almak istedikleri bu konuları önem sırasına göre sıralamaları istenmiş ve son olarak "diğer" seçeneği ile belirlenen konular dışında eğitime dahil edilmesini istedikleri konuları belirtmeleri istenmiştir. Önem sırasına göre analizleri yapılan bu konular eğitim programına dahil edilmiştir (EK 5). Hazırlanan form uzman görüşüne sunulmuş olup uzmanlardan gelen dönütler neticesinde forma son şekli verilmiştir.

3.3.6. ADEP Öncesi Aile Görüşme Formu

9 soruluk olarak hazırlanmış olan form, aile eğitimleri öncesinde deneme grubuna dahil edilen ebeveynlere uygulamak amacıyla geliştirilmiştir. Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla davranışsal olarak yaşadıkları sorunlar, çocuklarıyla iletişimde yaşadıkları sorunlar, üstün yetenekli çocuklarının günlük yaşamda ve sosyal ilişkilerinde karşılaştıkları güçlükler ve anne baba çocuk iletişimine yönelik sorulardan oluşmaktadır (EK 6). Hazırlanan form uzman görüşüne sunulmuş olup uzmanlardan gelen dönütler neticesinde forma son şekli verilmiştir.

3.3.7. ADEP Öncesi Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu

7 soruluk olarak hazırlanmış olan form, aile eğitimleri öncesinde deneme grubunda yer alan ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarına uygulanmak amacıyla geliştirilmiştir. Çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinde sorun yaşadıkları konuları, günlük yaşam ve sosyal ilişkilerinde karşılaştıkları güçlükler ve ebeveynleriyle olan iletişimlerine yönelik sorulardan oluşmaktadır (EK 7). Hazırlanan form uzman görüşüne sunulmuş olup uzmanlardan gelen dönütler neticesinde forma son şekli verilmiştir.

3.3.8. ADEP Sonrası Aile Görüşme Formu

Deneme grubunda yer alan ebeveynlere verilen eğitim ile eğitim öncesinde tanımlanan çocuklarıyla yaşadıkları davranışsal sorunları, iletişimde yaşadıkları sorunları, üstün yetenekli çocuklarının günlük yaşamda karşılaştıkları güçlükler ile anne baba çocuk iletişimine ve ADEP'e ilişkin görüşlerini içermektedir. Form 8 sorudan oluşmaktadır (EK 8). Hazırlanan form uzman görüşüne sunulmuş olup uzmanlardan gelen dönütler neticesinde forma son şekli verilmiştir.

3.3.9. ADEP Sonrası Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu

Deneme grubunda yer alan ebeveynlere verilen eğitimin üstün yetenekli çocuklar üzerindeki etkilerini eğitim öncesi ile kıyaslayarak değerlendirmek amacıyla hazırlanan bu forum 4 sorudan oluşmaktadır (EK 9). Hazırlanan form uzman görüşüne sunulmuş olup uzmanlardan gelen dönütler neticesinde forma son şekli verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın nitel verileri araştırmacı tarafından bu çalışma kapsamında hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme soruları araştırmacı tarafından ebeveynler ve üstün yetenekli çocuklarla yapılan yüz yüze ve bire bir görüşmeler ile sorulmuştur. 2019-2020 eğitim öğretim yılında Karaman ili Merkez ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Bilim ve Sanat Merkezi'ne (BİLSEM) devam eden üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerinden veriler toplanmadan önce; araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, elde edilen verilerin sadece belirtilen çalışma kapsamında kullanılacağı ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı bilgisi hem ebeveynlere hem de üstün yetenekli çocuklara verilmiştir. Ebeveynler ve üstün yetenekli çocuklar için geliştirilen görüşme formları araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Araştırmanın nicel verileri Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. İlgili ölçek, çocukları BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocuğa sahip 130 ebeveyne dağıtılmıştır ve ebeveynler ölçeği bireysel olarak cevaplamıştır. Ölçekten alınan puanlar en yüksekte en düşüğe doğru sıralanmış ve sıralama sonrasında en düşük puanı alan 65 ebeveyn deneme ve kontrol grubuna dahil edilmek üzere belirlenmiştir. Bu 65 ebeveyn deneme ve kontrol grubuna katılmaya gönüllü olan ve planlama ve zaman açısından uygun olduğunu belirten 37 ebeveyn deneme, aile destek eğitim programına katılmaya planlama ve zaman açısından uygun olmadığını belirten 28 ebeveyn ise kontrol grubuna dahil edilmiştir.

Aile Destek Eğitim Programı öncesinde; deneme grubunda yer alan üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlere Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Aile Görüşme Formu, bu ebeveynlerin çocuklarına da Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu uygulanmıştır. Uygulanan bu formlar ile ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla yaşadıkları davranışsal ve iletişimsel sorunlar, üstün yetenekli çocukların sosyal ilişkilerinde ve günlük yaşantılarında karşılaştıkları güçlükler tespit edilmiştir. Yarı yapılandırılmış şekilde hazırlanan bu görüşme formları üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerine ayrı ayrı 15 dakikalık online görüşmeler planlanarak uygulanmıştır.

Aile Destek Eğitim Programı sonrasında; deneme grubunda yer alan üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlere Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Aile Görüşme Formu, bu ebeveynlerin çocuklarına da Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu uygulanmıştır. Uygulanan bu formlar ile programın etkililiği ve programa ilişkin görüşler tespit edilmiştir. Yarı yapılandırılmış şekilde hazırlanan bu görüşme formları üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerine ayrı ayrı 15 dakikalık online görüşmeler planlanarak uygulanmıştır. Ayrıca Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği hem deneme hem de kontrol gruplarına son test olarak uygulanmıştır. Görüşme formları ve ölçekten elde edilen veriler, bulgular kısmında detaylı olarak sunulmuştur.

3.5. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Geliştirilmesi ve Programın Genel Özellikleri

Bu çalışma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen “Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)” kullanılmıştır. Program geliştirmenin temelinde “programlı öğrenme” yer almaktadır. Programlı öğrenme; verilen eğitimin başarıya ulaşabilmesi için küçük adımlarla çalışmanın, etkin katılım sağlamanın, hataların anında ve yerinde düzeltilmenin ve eğitim süresince kademeli ilerlemenin önemine vurgu yapmaktadır (Demirel, 2017). Ayrıca, Ar (1996)'a göre, programlı öğrenme, önceden belirlenen hedeflere ulaşmak için dikkatle düzenlenmiş ve sıralanmış, kontrollü öğrenme yaşantılarından meydana gelen bir süreçtir (akt. Uz, 2009).

Programlı öğrenmenin yanı sıra, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik olarak hazırlanmış olan SENG (Social Emotional Needs of Gifted Children) Aile Eğitim Modeli ve TEVAZU (Tecrübe Etkileşimi Vasatında Araştırmalarla Zenginleştirilmiş Uygulamalı) Üstün Yetenekliler Aile Eğitim Programı'ndan da yararlanılmıştır. SENG (Social Emotional Needs of Gifted Children) Aile Eğitim Modeli'nde üstün yetenekli çocukların sosyo-duygusal ihtiyaçlarına yönelik problemlerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Model, üstün yetenekli çocukların gelişimleri süresince yaşamaları muhtemel olan sosyo-duygusal sorunlardan ebeveynlerin haberdar edilmesi esasına dayanmaktadır. Üstün yetenekli çocukların motivasyon sorunları, değerler eğitimi, sosyal ve arkadaş çevreleri, disiplin konuları,

mükemmeliyetçilik, beklenmedik başarısızlıkları gibi konuları içermektedir (Saranlı ve Metin, 2014).

TEVAZU (Tecrübe Etkileşimi Vasatında Araştırmalarla Zenginleştirilmiş Uygulamalı) Üstün Yetenekliler Aile Eğitim Programı ise; Bandura'nın Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı'nın ilkelerine dayanılarak oluşturmaktadır. Programın içeriğinde, ebeveynlerin üstün yetenekli çocukları ile yaşamış oldukları sorunlarda kendileri dışındaki ebeveynlerin uyguladıkları ve başarı elde ettikleri durumların paylaşılması, bu sayede dolaylı öğrenmenin gerçekleşmesi, ele alınan sorunu yaşayan ebeveynlerin duygu ve düşüncelerini paylaşabilecekleri etkileşim ortamlarının oluşturulması ve bu sayede fizyolojik ve duygusal durumların kontrol altında tutulması gibi etkenlerle kuramsal temel oluşturulmuştur (Tortop; 2016).

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik geliştirilen bu modellerden yararlanılarak hazırlanan Aile Destek Eğitim Programı'nda; ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarını ne kadar tanıdıkları ve çocukları hakkında bildiklerinden yola çıkılarak üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri hakkında bilgi vermek, ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadıkları davranış ve iletişim sorunlarını tespit ederek çözüm önerileri geliştirmek, ebeveynlerin desteklenmeye ihtiyaç duydukları konuların tespit edilerek bu yönde yönlendirmelerde bulunmak, yetenek haritaları çıkarılan üstün yetenekli çocukların ilgi duydukları ve yetenekli oldukları alanlar doğrultusunda gerek duydukları rehberliği sağlayabilmeleri için ebeveynlerinin eğitilmeleri esasına dayanan ihtiyaç ve iletişim bir programdır. Programın ilk aşamasında, Aile Destek Eğitim Programı'nın hazırlanabilmesi için üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri ve karşılaşılan güçlükler ile ilgili alan yazın taraması yapılarak geliştirilmek istenen programa yönelik kazandırılmak istenen hedef ve hedef davranışları belirlemek amacıyla ön çalışma yapılmıştır. Ayrıca bu ön çalışmanın içerisinde;

- Araştırmanın ilk kısmında yer alan 130 ebeveynden alınan nitel veriler,
- Ön testten elde edilen veriler,
- Ebeveynlere uygulanan ihtiyaç analizi sonrası elde edilen veriler,
- TİK komitesinin görüşleri dikkate alınmıştır.

Ardından ikinci aşama olarak dikkate alınan veriler ve görüşlere göre hedef ve hedef davranışlar belirlenmiş, belirlenen hedef ve hedef davranışlar doğrultusunda içerik ve etkinliklerle 14 oturum oluşturulmuştur. Deneme grubunda yer alan ebeveynlere uygulanan Aile Gereksinimleri Belirleme Formu'ndan elde edilen verilerle de 2 ek oturumun hedef ve hedef davranışları ile bunlara yönelik içerik ve etkinlikler de programa dahil edilerek 16 oturumluk aile eğitim oturumları planlanmıştır.

Oturumlara son hali verilmeden önce doktora düzeyinde 5 uzmanın görüşlerine sunulmuştur. Eğitim alanında olması, program geliştirmeye hâkim olması, ele alınan değişkenlerle çalışmış olması, üstün yetenekli çocuklara yönelik deneyimleri olması gibi özellikler dikkate alınarak seçilen uzmanlara ait bilgiler şu şekildedir:

1. Birinci uzman, çocuk gelişimi alanında doktorasını tamamlamış ve üniversitede çocuk gelişimi alanında Profesör olarak görev yapmaktadır.

2. İkinci uzman, PDR alanında doktorasını tamamlamış ve üniversitede çocuk gelişimi alanında Profesör olarak görev yapmaktadır.

3.Üçüncü uzman, okul öncesi alanında doktorasını tamamlamış; ayrıca çocuk gelişimi bölümünde ikinci doktorasına devam etmekte ve Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

4.Dördüncü uzman, üniversitede ilköğretim alanında Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar konusunda çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca üstün yetenekli çocuklara yönelik ilgi ve yönelim testi geliştirmiştir.

5.Beşinci uzman, çocuk gelişimi alanında doktorasını tamamlamış ve okul öncesi eğitim alanında Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

3.6. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin İçeriği ve Uygulanması

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda, aile eğitim programı oturumlarının sonunda ebeveynlerin ulaşması beklenen kazanımlar şu şekildedir:

1. Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının özelliklerinin farkına varmalarının sağlanması,

2. Üstün yetenekli çocukların ve ebeveynlerinin günlük yaşam, sosyal ilişkiler ve iletişim alanlarında yaşadıkları sorunlara çözüm önerilerinin sunulması,
3. Ebeveyn çocuk iletişim becerilerinin güçlendirilmesi,
4. Üstün yetenekli çocukların ilgi ve yönelim alanlarına göre ebeveynleri tarafından desteklenmesi.

Hazırlanan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin içeriği şu şekildedir:

1. Oturum: Tanışma, Eğitim Kurallarının Belirlenmesi, Aile Destek Eğitim Programının Tanıtılması

Hedefler

- Grup üyelerine kendini tanıtabilme, grup üyelerini tanıyabilme
- Grup kurallarını oluşturabilme
- Programın gerekliliğini kavrayabilme

2. Oturum: Üstün Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri

Hedefler

- Üstün yetenekli çocukların özelliklerini fark edebilme
- Baskın oldukları ilgi ve yetenek alanlarına göre üstün yetenekli çocuklarını nasıl destekleyebileceklerinin farkına varabilme

3. Oturum: Baskın İlgi ve Yetenek Alanları Hakkında Bilgilendirme ve Raporların Değerlendirilmesi

Hedefler

- Üstün yetenekli çocukların ilgi ve yönelimlerine göre baskın oldukları alanların özelliklerini kavrayabilme
- Üstün yetenekli çocuğunun baskın olduğu alanlara göre çocuğunu yönlendirmenin önemini kavrayabilme

4. Oturum: Üstün Yetenekli Çocukların Akademik Özellikleri, Motivasyonları ve Desteklenmeleri

Hedefler

- Üstün yetenekli çocukların akademik motivasyonunu etkileyen olumlu / olumsuz etkenleri kavrayabilme
- Üstün yetenekli çocukların akademik başarıları için evde doğru çalışma ortamının hazırlanmasının önemini kavrayabilme

5. Oturum: Anne-Baba Tutumları

Hedefler

- Anne baba tutumlarının çocuk yetiştirme üzerine etkilerini kavrayabilme
- Olumlu – olumsuz anne – baba tutumlarını ayırt edebilme

6. Oturum: Aile İçi İletişim ve Aile İçi İletişimin Önemi

Hedefler

- Aile içi iletişimin önemini ve gerekliliğini fark edebilme
- Aile içi iletişimi kolaylaştıran ve zorlaştıran etkenleri fark edebilme

7. Oturum: Aile İçi İletişim ve Aile İçi İletişimin Önemi- 2

Hedefler

- Aile içi iletişimde olumlu davranışların farkına varabilme
- Aile içi iletişimde olumsuz davranışları çözebilme

8. Oturum: Anne-Baba-Çocuk Çatışmaları

Hedefler

- Anne – baba – çocuk arasındaki çatışmaları kavrayabilme
- Anne – baba – çocuk arasındaki çatışmaları çözmede kullanılan yöntemleri kavrayabilme

9. Oturum: Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Sorunlar ve Karşılaştıkları Güçlükler (Korkular ve Kaygılar)

Hedefler

- Korku ve kaygı durumlarını tanımlayabilme
- Korku ve kaygı durumlarında uygun yaklaşım yollarını kullanabilme
- Korku ve kaygı durumlarına çözüm önerileri sunabilme

10. Oturum: Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Sorunlar ve Karşılaştıkları Güçlükler (Problem Davranışlar)

Hedefler

- Problem olan davranışları tanımlayabilme
- Yaşanılan problem davranışlardaki bireysel farklılıkları kavrayabilme
- Problem davranışlarda uygun yaklaşım yollarını kullanabilme
- Problem davranışlara uygun çözüm önerileri sunabilme

11. Oturum: Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Sorunlar ve Karşılaştıkları Güçlükler (Problem Davranışlar-2)

Hedefler

- Problem davranışlarda uygun yaklaşım yollarını kullanabilme
- Problem davranışlara uygun çözüm önerileri sunabilme

12. Oturum: Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Karşılaştıkları Güçlükler (Mutsuzluk/Memnuniyetsizlik Hali)

Hedefler

- Mutsuzluk ve memnuniyetsizlik durumlarını fark edebilme
- Mutsuzluk ve memnuniyetsizlik durumlarında uygun yaklaşım yollarını kullanabilme
- Mutsuzluk ve memnuniyetsizlik durumlarına çözüm önerileri sunabilme

13. Oturum: Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Karşılaştıkları Güçlükler (Aşırı Duygusallık / Alınganlık)

Hedefler

- Aşırı duygusallık ve alınganlık durumlarını fark edebilme
- Aşırı duygusallık ve alınganlık durumlarında uygun yaklaşım yollarını kullanabilme
- Aşırı duygusallık ve alınganlık durumlarında çözüm önerileri sunabilme

14. Oturum: Ek Oturum 1 (Ebeveynlerin İhtiyaç Duydukları Konular: Zaman ve kriz yönetimi, stresle başa çıkma)

Hedefler

- Zaman yönetiminde çocuklara rehberlik edebilme
- Zaman yönetiminde ortaya çıkan sorunlara çözüm üretebilme
- Kriz ve stres durumlarıyla başa çıkabilme
- Kriz ve stres durumlarında uygun başa çıkma yöntemlerini kullanabilme

15. Oturum: Ek Oturum 2 (Ebeveynlerin İhtiyaç Duydukları Konular: Karakter ve değer eğitimi, beslenme, sağlık)

Hedefler

- Değer eğitiminde çocuklara örnek olabilme
- Sağlıklı beslenme için çocukları yönlendirebilme
- Sağlığın önemini çocuklara aktarabilme

16. Oturum: Üstün Yetenekli Çocukların Günlük Yaşamda Karşılaştıkları Güçlük ve Zorluklar ile Aile İçi İletişime Yönelik Aile Destek Eğitimi Programının Sonlandırılması ve Değerlendirilmesi

Hedefler

- Oturumlarda ele alınan konularla ilgili kendilerinde neleri fark ettiklerini açıklayabilme

- Oturumlarda kazandıkları bilgi ve becerileri yaşamlarında nasıl kullandıklarını açıklayabilme

Yüz yüze planlanmış olan aile eğitimleri pandemi koşulları nedeniyle online (çevrimiçi) ortamda gerçekleştirilmiş ve uzaktan eğitime göre oturumlarda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler sonrası yeniden uzman görüşlerine başvurulmuştur. Grup oturumlarının süresinin 60 dakika ile sınırlandırılması, 16 oturum hazırlanması, oturumların beş gün ara ile yapılması, ebeveynlerin katılım sağlayabilecekleri saatler kendilerine sorularak en uygun zaman diliminin belirlenmesi program süresince dikkatle ele alınmıştır.

Aile eğitim oturumları, anlatım yöntemi, tartışma yöntemi, problem çözme yöntemi, örnek olay yöntemi ve beyin fırtınası kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte yapılan her oturumun ardından “soru-cevap” yöntemi kullanılmıştır. Eğitim oturumlarının sonunda, ilgili oturumda yer verilen konular dahilinde bilgi yapıları ve çalışma sayfaları ebeveynlere iletilmiştir. Ayrıca, bir sonraki oturuma kadar, ilgili oturumda ele alınan konular ile ilgili olarak ebeveynlere çocukları ile yapacakları konusunda yönlendirme ve bilgilendirmeler yapılmıştır. Takip eden ilk oturumda, bir önceki oturumda istenilenler ile ilgili yapılan çalışmaların dönütleri alınmış, gerekli hallerde yeni yönlendirmeler yapılarak ilgili oturuma geçilmiştir.

3.7. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen nitel veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Görüşlerini Belirleme Formu, Üstün Yetenekli Çocukların Kendi Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Görüşme Formu, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Aile Görüşme Formu, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Aile Görüşme Formu, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu'nun betimsel analizleri yapılmıştır. Betimsel analiz kapsamında; görüşme formlarında yer alan soruların her birine verilen cevaplar, kendi içerisinde olmak üzere okunmuştur; anlam açısından benzerlik gösterenler aynı kategoride ele

alınarak sınıflandırılmıştır. Yapılan bu sınıflama işlemi ile temalar tespit edilmiş; her bir tema da kendi içerisinde alt temalara ayrılmıştır. Buradaki amaç elde edilen bulguları düzenleyerek sunmaktır. Bunun yanı sıra her bir soruya verilen cevapların toplam sayısı alınarak frekans ve yüzdelik değerleri ile tablolarda sunulmuştur. Ayrıca görüşme formlarına ait alıntılara doğrudan yer verilerek görüşme formunda yer alan ilgili soru hakkındaki düşünceler açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen nicel verilerin analizi SPSS 26.0 kullanılarak yapılmıştır. Araştırma desenine uygun olarak deneme ve kontrol grubunun öntest, sontest puanları arasındaki farkın anlamlılığı incelenmiştir. Verilerin normallik dağılımının belirlenmesinde Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları ve çarpıklık ve basıklık kat sayıları kullanılmıştır (bkz. Tablo 3.7). Değerlendirme sonucunda parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek için ki-kare ilişki testi; bağımsız iki grubun ortalamalarını karşılaştırılmasında parametrik testlerden bağımsız örneklem t testi (independent sample t test) ve bağımlı iki grubun ortalamaları karşılaştırılmasında (ön test-son test) bağımlı örneklem t testi (paired sample t test) kullanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında tüm test sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Tablo 3. 7. Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği Ön Test-Son Test Puanlarına Ait Normallik Dağılımı

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)	
	Test istatistiği	Sd.	P			
Ön test	Paylaşma Açık Olma	.239	65	.000	0.405	-1.443
	Saygı Kabul	.251	65	.000	0.938	-0.165
	Duyarlılık	.106	65	.065	0.126	-0.535
	Problem Çözme	.114	65	.036	0.106	-0.123
	Engelsiz Dinleme	.134	65	.006	0.183	-0.993

	Toplam	.100	65	.172	-0.293	-0.976
	Paylaşım Açık Olma	.202	65	.000	0.000	-0.710
	Saygı Kabul	.147	65	.001	-0.127	-0.633
	Duyarlılık	.128	65	.010	0.330	-0.668
Son test	Problem Çözme	.130	65	.008	0.052	0.789
	Engelsiz Dinleme	.130	65	.008	0.505	1.349
	Toplam	.153	65	.001	0.362	1.528

Araştırmada ailelerin ebeveyn çocuk iletişimi ölçeği alt boyut ve genel ön test ve son test puanlarına ait normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirildiğinde; ebeveyn çocuk iletişimi alt boyutlarından duyarlılık ve toplam ön test puanları dışında veriler normal dağılım göstermemiştir ($p < 0.05$). Ancak puanların normal dağılım göstermemesine rağmen normal dağılımın diğer varsayımları olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 2 arasında olduğundan ebeveyn çocuk iletişimi ölçeğinden elde edilen verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (George & Mallery, 2020).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu araştırmada, yetenek haritaları belirlenen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen aile destek eğitiminin çocukların gereksinimlerine yönelik farkındalıklarına olan etkisi karma yöntemle incelenmiştir. Bu kapsamda, araştırmanın nitel boyutuna ait yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının gelişimsel özellikleri hakkında bildiklerine, çocuklarıyla yaşadıkları güçlüklerle ve BİLSEM'e ilişkin görüşlerine; üstün yetenekli çocukların da kendilerine ve ebeveynlerine yönelik algılarına ve beklentilerine, yakın ve uzak çevreleriyle ilişkileri ile BİLSEM'e ilişkin görüşlerine ait bulgulara yer verilmiştir. Ardından BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocukların BİLSEM'de tanılanan alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu'na göre belirlenen yetenek haritaları doğrultusunda tespit edilen yetenek alanları karşılaştırılmıştır. Son olarak da Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nın etkililiğine yönelik olarak toplanan nitel ve nicel verilerle ilgili bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Görüşlerini Belirleme Formuna Dair Bulgular

Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Görüşlerini Belirleme Formu ile elde edilen ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özellikleri, üstün yetenekli çocukları ile yaşadıkları ve günlük yaşamda ve eğitim alanlarında karşılaştıkları güçlükler ve BİLSEM'e yönelik görüşlerini içeren bulgular şu şekildedir:

4.1.1. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarının Gelişimsel Özelliklerine İlişkin Bildiklerine Dair Bulgular

Çocukları BİLSEM'e devam eden ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özelliklerini belirlemeye yönelik olarak sorulan sorular ve ebeveynlerden alınan cevaplara ait bulgular aşağıda sunulmuştur:

“Bebeklikten itibaren çocuğunuzda gözlemediğiniz ve hala devam eden en belirgin özelliği/davranışı nedir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili olarak yapılan çözümlemelere ilişkin bulgular Tablo 4.1'de temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 4. 1. Bebeklikten İtibaren Üstün Yetenekli Çocuklarda Gözlenen ve Hala Devam Eden Belirgin Davranışlar

Gelişim Alanlarına Yönelik Davranışlar	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Bilişsel özellikler (Güçlü bir hafızaya sahip olma, dikkatin uzun süreli olması, konuşulanları hatırlama/unutmama, neden-sonuç ilişkisi kurma, sürekli soru sorma, zihinden işlemler yapma, meraklı olma, araştırmalar yapma, gözlem yapma)	E3, E23, E24, E25, E26, E27, E28, E29, E30, E31, E32, E36, E37, E38, E39, E40, E41, E59, E61, E63, E64, E65, E66, E71, E72, E77, E78, E79, E80, E81, E82, E83, E84, E85, E86, E87, E88, E89, E90, E91, E102, E103, E104, E105, E106, E107, E108, E109, E110, E115, E116, E117, E118, E119, E120, E121, E124, E125, E129	59	45.4
Duygusal özellikler (Kendine güven duyma, neşeli ve pozitif olma, duygusallık, sabırlı olma, içe kapanıklık, inatçılık, yardımseverlik, sorumluluk alma)	E1, E2, E18, E19, E20, E33, E34, E35, E50, E51, E52, E53, E54, E55, E56, E57, E58, E67, E68, E69, E70, E98, E99, E100, E101, E112, E113, E114, E126, E127, E128, E130	32	24.7
Dil becerileri (Erken konuşma, çok konuşma, zengin kelime dağarcığına sahip olma, uzun cümleler kurma)	E7, E8, E9, E10, E11, E12, E13, E14, E15, E45, E46, E47, E48, E49, E74, E75, E76, E92, E93, E94, E95, E96, E97, E111, E123	25	19.2
Motor beceriler (Resim yapma, enstrüman çalma, sportif faaliyetlere ilgi duyma)	E4, E5, E6, E16, E17, E21, E22, E42, E43, E44, E60, E62, E73, E122	14	10.7

Tablo 4.1. incelendiğinde ebeveynlerin sırasıyla çocuklarının bilişsel özellikler (%45.4), duygusal özellikler (%24.7), dil becerileri (%19.2) ve motor beceriler

(%10.7) alanlarında bebeklikten itibaren görülmeye başlayan ve hala devam etmekte olan belirgin özelliğe sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: E31 “*Küçük yaşlarından beri parmaklarını kullanarak saymaya çalışır, sayıları karıştırdığı zaman tekrar baştan başlardı. 5 yaşına geldiğinde eldeli toplama ve onluk bozmadan çıkarma işlemleri yapardı.*”, E106 “*İlginç araştırmalar yapar. Sıra dışı şeyler ilgisini çeker. Bu ilgisini 4 yaşında fark ettik. Hala da ilgisi bu yönde.*”, E123 “*2 yaşında kurmuş olduğu cümleler son derece anlaşılır ve uzundu. En az 3 kelimedenden oluşan cümleler ile kendisini ve isteklerini ifade ederdi.*”, E50 “*Evde ben ne iş yapsam o da aynısını yapmaya çalışırdı, kendince yardım ederdi. Büyüdükçe de değişmedi, çevresindeki herkese bir şeyler yaparken yardımcı olmaya çalışır.*”, E44 “*Kâğıdı kalemi çok seviyordu, koltuklara, kapıların buzlu camlarına resim yapardı. Bu özelliği değişmedi mesela, her defterine kitabına küçük de olsa bir şeyler çizer.*”

“*Çocuğunuzu yaşlılarından farklı kıldığını düşündüğünüz özellikleri nelerdir?*” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4. 2. Ebeveynlerine Göre Üstün Yetenekli Çocuklarının Yaşıtlarına Göre Farklı Oldukları Özellikleri

Gelişim Alanlarına Yönelik Özellikler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Bilişsel Alan (Söylenenleri kısa sürede algılama, güçlü görsel hafıza, yeni şeyler öğrenmeye karşı meraklı olma, hızlı düşünme ve karar verme, hızlı bir ezber yeteneğine sahip olma, öğrendiklerini unutmama)	E5, E9, E10, E11, E20, E21, E24, E27, E29, E31, E36, E38, E39, E40, E44, E48, E49, E63, E64, E65, E66, E67, E68, E80, E81, E82, E83, E87, E88, E89, E95, E96, E97, E98, E100, E101, E102, E103, E104, E105, E111, E112, E114, E115, E116, E117, E122, E123, E124, E125, E126, E130	52	40.0
Dil ve İletişim Alanı (Kendini ifade etmede akranlarından daha becerikli olma, anlatılanları dinlemekten memnun olma, hazırcevap olma, akıcı konuşma ve kurallı cümleler kurma)	E7, E8, E14, E15, E17, E18, E22, E30, E35, E37, E45, E46, E47, E52, E53, E54, E55, E59, E60, E69, E70, E71, E72, E76,	38	29.2

	E77, E78, E84, E85, E86, E93, E94, E99, E109, E110, E118, E119, E120, E121		
Sosyal-Duygusal Alan (Kendisinden yaşça büyük arkadaş seçimi, özgüvenin yüksek olması, duygusallık ve duyarlılık, akranlarından daha önce sosyal olgunluğa erişme, yardımsever ve paylaşımcı olma, aldığı sorumluluğu yerine getirme, yaşadığı problemleri kendi başına çözmeye çalışma)	E3, E4, E12, E13, E23, E28, E33, E34, E41, E42, E56, E57, E61, E62, E73, E74, E79, E91, E92, E127, E128	21	16.2
Motor Alan (Motor becerilerin erken gelişmesi, erken yaşlardan itibaren yazı yazma çabası, resim çizme, yazı yazmaya çalışma)	E1, E2, E6, E16, E19, E25, E26, E32, E43, E50, E51, E58, E75, E90, E106, E107, E108, E113, E129	19	14.6

Tablo 4.2. incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarının bilişsel alanda (%40), dil ve iletişim alanında (%29.2), sosyal-duygusal alanda (%16.2) ve motor alanda (%14.6) üstün yetenekli çocuklarını yaşlıtlarından farklı kılan özelliklere sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: E37 “Söylenenleri çok kısa sürede algıladı. Farklı yorumlar yapıp yaşlıtlarından farklı bir kelime zenginliği, anaokuluna gittiği zamanlarda özellikle deyim ve atasözlerini kullanarak, kendisini ifade ederdi.”, E59 “Konuşma yeteneği ilk konuşmaya başladığından bu yana yaşlıtlarına göre hep çok iyiydi. Okuma yazmayı bilmeden dinzorları internetten araştırıp pek çok ayrıntısını öğrenmişti. Haberleri dikkatlice dinleyip yorum yapardı. Hala da öyledir.”, E89 “Yön duygusu müthüştür. Gittiği bir sokağı asla unutmaz, nerede ne var bilir.”, E42 “Her şeyi tekeline almayı sever. Her şeyi tek başına yapacağını düşünür; aslında yapar da.”

“Size göre çocuğunuzun en belirgin özellikleri nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4. 3. Ebeveynlerine Göre Üstün Yetenekli Çocuklarının Belirgin Özellikleri

Gelişim Alanlarına Yönelik Belirgin Özellikler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Bilişsel ve Akademik Özellikler (Görsel-işitsel algının yüksek oluşu, mantıklı karar verme, birbirinden farklı ilgi alanlarına ve bu alanlarda bilgiye sahip olma, yeni bilgileri öğrenmeye istekli olma)	E2, E4, E5, E6, E10, E13, E14, E18, E20, E21, E22, E24, E27, E29, E30, E31, E39, E40, E41, E42, E43, E44, E48, E49, E50, E51, E58, E59, E60, E63, E64, E65, E66, E67, E78, E79, E80, E81, E82, E83, E87, E88, E95, E96, E97, E98, E99, E100, E101, E102, E103, E104, E105, E109, E110, E111, E112, E114, E115, E116, E117, E118, E119, E120, E123, E124, E125, E126, E129, E130	70	53.8
Duygusal Özellikler (Aşırı duygusallık, yüksek estetik algı, isteklerinin yerine gelmesi için ısrarcı olma, duygularının farkında olma ve duygularını dile getirme)	E1, E3, E7, E8, E9, E16, E17, E23, E28, E32, E33, E34, E37, E38, E45, E46, E47, E55, E56, E57, E61, E62, E68, E69, E70, E71, E75, E76, E77, E89, E90, E91, E92, E108, E113, E127, E128	37	28.5
Sosyal İlişkiler (Yaşça büyüklerle iletişime geçme, sorumluluklarını yerine getirme, hazırcevap olma, sosyal ilişkilerin güçlü olması)	E11, E12, E15, E19, E25, E26, E35, E36, E52, E53, E54, E72, E73, E74, E84, E85, E86, E93, E94, E106, E107, E121, E122	23	17.7

Tablo 4.3'te ebeveynlerin çocuklarının en belirgin özelliklerinin tema ve alt temaları yer almaktadır. Buna göre ebeveynler, çocuklarının belirgin özelliklerini bilişsel ve akademik özellikler (%53.8), duygusal özellikler (%28.5) ve sosyal ilişkiler (%17.7) olarak tanımlamışlardır.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: E15 üstün yetenekli çocuğunun belirgin özelliklerini “*Sosyal ilişkileri kuvvetli, kendisinden yaşça büyük kişilerle iletişime geçmekten hoşlanan, sorumluluk sahibi ve estetik algısı yüksek*” olarak tanımlarken E19 “*Başkalarının sorumluluklarını bile üstlenen zarar görenler için üzülen ve karşısındakine zarar verdiğini düşündüğü kişilerle iletişime geçmeyi tercih etmeyen*” olarak tanımlamıştır. Bunlara ek olarak E23 “*aşırı duygusal, estetik algısı yüksek*”, E96 “*Görsel hafızası kuvvetli, ezberi yüksek, büyüklerle kolay*

iletişim kuran”, E27 “Sosyal ilişkileri kuvvetli, işitsel algısı yüksek”, E130 “Mantıklı karar verebilen, her söze verilecek cevabı olan, ısrarcı” cevaplarını vererek belirtmişlerdir.

“Çocuğunuzun yetenekli olduğunu düşündüğünüz özellikleri nelerdir?”

sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.4’te verilmiştir.

Tablo 4.4. Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarının Yetenekli Olduklarını Düşündükleri Alanlar

Çocukların Yetenekli Oldukları Düşünülen Alanlar ve Özellikleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Matematik ve Fen Bilimleri (Mekanik aletler, zekâ oyunları, problem cümleleri oluşturup çözme, yaratıcı düşünme, deney yapma, icatlar yapma, doğa gözlemleri yapma, hayvanların yaşamları)	E1, E3, E4, E6, E7, E8, E9, E11, E12, E13, E14, E16, E18, E19, E21, E23, E24, E25, E29, E30, E31, E32, E36, E37, E38, E39, E40, E41, E43, E44, E46, E48, E49, E51, E57, E59, E60, E61, E62, E63, E66, E67, E68, E69, E70, E71, E72, E75, E76, E78, E80, E81, E83, E84, E85, E86, E87, E89, E92, E93, E94, E95, E96, E97, E98, E99, E100, E102, E103, E105, E106, E107, E108, E109, E110, E111, E112, E114, E115, E116, E117, E118, E119, E120, E121, E122, E123, E124, E125, E126, E128	91	70.0
Güzel Sanatlar (Detaylı resim yapma, üç boyutlu ürün tasarlama, müzik, şiir yazma, ikinci dil öğrenimi)	E2, E5, E10, E15, E17, E20, E22, E26, E27, E28, E33, E34, E35, E42, E45, E47, E50, E52, E53, E54, E55, E56, E58, E64, E65, E73, E74, E77, E79, E82, E88, E90, E91, E101, E104, E113, E127, E129, E130	39	30.0

Tablo 4.4’e bakıldığı zaman ebeveynler, matematik ve fen bilimleri (%70.0) alanlarında ve güzel sanatlar (%30.0) alanlarında çocuklarının yetenekli olduklarını düşünmektedirler.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: E21 *“Matematik alanında iyidir. Deneyleri de sever. Evde sürekli deneyler yapar.”*, E56 *“Müzikte ve yabancı dilde iyi. Yabancı dile 3 yaşından beri ilgili, yabancı dildeki müzikleri ezberler.”*, E77 *“Resim alanında yeteneklidir. Süreli resim çizer ve çizdiği resimlerde tefferruatlara dikkat eder; orjinaline çok yakın benzerlikte çizimleri var.”*, E99

“Mekanik aletler, askeri silah ve tank tasarımları yapmayı sever. Anaokulunda büyük araba, tır, uçak, silah resimleri yapardı. Şu anda da zaman zaman tasarım defterine çizim yapar.”, E111 “Bahçesi olan bir evde oturuyoruz. Hava şartları hiç fark etmez sürekli bahçeye çıkar. Küçük bir büyüteç almıştık çok istediği için, onunla otlara bakar, yağmur sonrası damlalara bakar. Kar yağdığında kollarındaki kar tanesinin şekillerini inceler. Kar tanesinin şekilleri daha iyi görünsün diye siyah mont bile aldırdı.”, E125 “Yoğun bir hayvan sevgisi var. İmkân bulsa eve her çeşit hayvandan birer tane alır, o derece yani.”

“Üstün yetenekli çocukların yetenek ve özelliklerine dair sahip olduğunuz bilgiler nelerdir? Bu bilgileri hangi kaynaklardan edindiniz?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.5 ve 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4. 5. Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarına Dair Sahip Oldukları Bilgiler

Üstün Yetenekli Çocuklarına Dair Sahip Oldukları Bilgiler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Sayısal ve fen bilimleri konularına ilgi duymaları	E8, E9, E10, E11, E18, E19, E20, E21, E30, E33, E34, E35, E40, E50, E51, E52, E53, E56, E57, E58, E59, E60, E63, E68, E69, E70, E71, E78, E83, E84, E85, E86, E97, E98, E99, E100, E103, E105, E108, E111, E116, E117, E118, E119, E124, E129	45	34.7
Çok meraklı olmaları	E1, E2, E3, E4, E7, E14, E15, E16, E29, E31, E32, E36, E43, E44, E45, E46, E47, E48, E49, E61, E62, E64, E65, E66, E67, E87, E88, E89, E90, E91, E92, E93, E94, E102, E104, E106, E112, E113, E114, E115, E123, E125, E126, E130	44	33.9
Resim ve müziğe ilgi duymaları	E5, E12, E22, E23, E24, E25, E37, E39, E54, E55, E72, E73, E74, E75, E81, E82, E101, E107, E120, E121	20	15.3

Hafıza ve zekâ oyunlarına ilgi duymaları	E13, E26, E27, E29, E38, E41, E42, E77, E79, E80, E96, E109, E122, E128	14	10.8
Yeterli bilgim yok	E6, E17, E28, E43, E76, E95, E110	7	5.3

Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarının yeteneklerine dair sahip oldukları bilgilerin sırasıyla sayısal konulara ilgi duymaları (%34.7), meraklı olmaları (%33.9), resim ve müzik konularına ilgi duymaları (%15.3), hafıza ve zeka oyunlarına ilgi duymaları (%10.8) olarak tanımlarken yeterli bilgiye sahip olmadığını (%5.3) belirten az sayıda ebeveynin olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin ilgi soruya verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir: E1 “*Her konuda bilgi sahibi olmak istiyorum. Çok soru soruyorum, soruları hiç bitmiyor. Bu durum bizim için bazen çok yorucu oluyor. İstediği cevabı alamayınca soruları bitmiyor.*”, E103 “*Makinelerin nasıl çalıştıklarını merak eder. Bazen bozulan oyuncaklarını inceler. Bazı oyuncakları da sırf içini görmek için bozuyor da olabilir, bilemiyorum.*”, E12 “*Müzik kulağı çok iyidir. Yabancı şarkıları bile birkaç sefer dinlese öğrenir.*”, E80 “*Kutu oyunlarını çok seviyor. Arkadaşları ile sürekli oynuyor.*”, E17 “*Pek bilgim olduğu söylenemez.*”

Tablo 4. 6. Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarına Dair Sahip Oldukları Bilgileri Edindiği Kaynaklar

Bilgileri Edindikleri Kaynaklar	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
BİLSEM bünyesinde verilen eğitimler ve yapılan aile bilgilendirme toplantıları	E10, E11, E12, E35, E36, E37, E38, E39, E40, E58, E65, E66, E67, E70, E71, E72, E73, E74, E75, E79, E80, E81, E82, E92, E93, E100, E101, E102, E105, E106, E115, E129, E130	33	25.4
Çocuklarını gözlemleyerek / kıyaslama yaparak	E18, E21, E22, E23, E29, E30, E31, E32, E45, E46, E47, E48, E49, E52, E53, E54, E55, E57, E69, E83, E84, E85, E88, E89, E90, E94, E96, E97, E120, E121, E122, E128	32	24.6

BİLSEM giriş sınavına yönlendirilmesi ile süreci araştırma esnasında bilgi edinme	E1, E2, E3, E5, E7, E8, E9, E14, E20, E41, E51, E59, E60, E61, E64, E77, E78, E91, E107, E109, E114, E116, E118, E125	24	18.5
Öğretmen bilgilendirmeleri	E13, E15, E16, E24, E25, E26, E33, E34, E50, E62, E68, E86, E87, E98, E103, E104, E112, E113, E123, E127	20	15.4
Sosyal medya ve internet	E4, E19, E27, E42, E44, E56, E63, E99, E108, E111, E117, E119, E124, E126	14	10.8
Fikrim yok	E6, E17, E28, E43, E76, E95, E110	7	5.3

Ebeveynlerin, üstün yetenekli çocuklarının yeteneklerine dair sahip oldukları bilgileri edindiği kaynaklara bakıldığında ilk sırada BİLSEM bünyesinde verilen eğitimler ve yapılan aile bilgilendirme toplantıları (%25.4) yer almaktadır. Bilgi edinme kaynaklarını sırasıyla, üstün yetenekli çocuklarını kardeşleri ya da akranları ile kıyasladıkları gözlemlerden (%24.6), BİLSEM giriş sınavına yönlendirilmesi ile süreci araştırma esnasında bilgi edinme (%18.5), öğretmenlerin yapmış oldukları bilgilendirmeler (%15.4), sosyal medya ve internet (%10.8) oluştururken ebeveynlerin küçük bir kısmı (%5.3) yeterli bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E91 “Öğretmeni çocuğumu BİLSEM sınavı için aday gösterdiği söyledi. Daha önce duymamıştım. Nedir diye araştırırken öğrendim.”, E37 “Okuldan ve BİLSEM’den edindiğim bilgiler çok etkili oldu.”, E18 “Okuldaki öğretmeni çok ilgili. Her çocuk için ayrı ayrı anlatır. A....’in çok akıllı olduğunu söylerdi.”, E128 “Biz geniş ve kalabalık bir aileyiz. Kuzenleri ile hep bir arada büyüdü. Kendinden büyük kuzenleriyle bir arada olurdu hep, büyümüş de küçülmüş gibiydi. Akranlarından daha olgun davranırdı.”, E124 “Sosyal medyada takip ettiğim topluluklar, uzmanlar var. Onlardan edindiğim bilgilerin faydalı olduğunu söyleyebilirim.”, E6 “Hiçbir fikrim yok.” diyerek sahip oldukları bilgilerin kaynağını belirtmişlerdir.

“Çocuğunuzun ilgi duyduğu faaliyet alanları nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4. 7. Ebeveynlere Göre Üstün Yetenekli Çocukların İlgi Duydukları Faaliyet Alanları

İlgi Duyulan Faaliyet Alanları	Görüne Yapılan Ebeveynler	f	%
Bilişim ve Fen Bilimleri <ul style="list-style-type: none"> • Deney yapma • Robotik kodlama • Zekâ oyunları • Bilgisayar oyunları 	E5, E6, E7, E8, E9, E10, E11, E16, E17, E18, E19, E20, E21, E29, E30, E32, E34, E35, E39, E40, E41, E42, E43, E45, E46, E49, E50, E51, E52, E56, E57, E59, E60, E62, E63, E66, E67, E68, E69, E70, E71, E75, E76, E77, E78, E82, E83, E90, E95, E96, E97, E104, E105, E106, E107, E108, E112, E113, E114, E115, E116, E117, E118, E122, E126, E127, E128, E129, E130	70	53.9
Güzel Sanatlar <ul style="list-style-type: none"> • Resim • Müzik • Tiyatro / sinema • Belgeseller • Şiir / hikâye yazma • Yabancı diller 	E1, E2, E14, E15, E22, E23, E26, E27, E28, E33, E36, E37, E47, E53, E54, E55, E64, E65, E73, E74, E80, E87, E88, E89, E91, E93, E94, E102, E103, E108, E109, E110, E124, E125	34	26.1
Spor <ul style="list-style-type: none"> • Basketbol • Voleybol • Futbol 	E3, E4, E12, E13, E24, E25, E31, E38, E44, E48, E58, E61, E72, E79, E81, E84, E85, E86, E92, E98, E99, E100, E101, E111, E119, E123	26	20.0

Ebeveynlere üstün yetenekli çocuklarının ilgi duydukları faaliyet alanlarının neler olduğu sorulmuştur. Ebeveynlerin verdikleri cevaplar neticesinde, çocukların, en çok bilişim ve fen bilimleri alanlarına (%53.9) ilgi duydukları görülmüştür. Bu sıralamayı güzel sanatlar (%26.1) ve spor alanları (%20.0) izlemektedir.

Ebeveynlerin ilgili soruya vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E36 “Belgesel izlemeyi çok sever. Özellikle eşyaların nasıl yapıldığı ile ilgili olanlar çok ilgisini çeker.”, E37 “Kendi kendine şiirler, hikâyeler yazar. Bunun için ayrı bir defteri bile var. Bazen yazdıklarını bize de okur.”, E44 “Spor kanallarını çok sever. Özellikle basketbol maçlarını izlemeyi çok sever.”, E105 “Evde sürekli deneyler yapar. Sürekli bir şeyleri bir şeylerin içine katar. Evde kullanılmayan ne varsa bir yere saklar. Lazım olur diye. Biraz dağınık aslında ama sakladıklarını bulur.”, E129 “Farklı konuşmaları sever. Y... kanalından sürekli yabancı çizgi filmler ve şarkılar izler.”

“Çocuğunuzun devam ettiği sanatsal / sportif faaliyetler nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4. 8. Üstün Yetenekli Çocukların Devam Ettikleri Sanatsal / Sportif Faaliyetler

Üstün Yetenekli Çocukların Devam Ettikleri Sanatsal/Sportif Faaliyetler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Devam etmiyor	E6, E7, E10, E11, E13, E16, E19, E23, E24, E25, E26, E27, E28, E29, E30, E31, E33, E38, E39, E40, E41, E42, E46, E48, E50, E51, E52, E53, E54, E55, E56, E57, E59, E60, E61, E62, E63, E66, E67, E68, E70, E72, E74, E75, E76, E77, E79, E80, E81, E82, E83, E87, E88, E89, E90, E94, E95, E96, E97, E98, E100, E101, E102, E103, E105, E106, E107, E108, E112, E113, E115, E116, E118, E120, E121, E122, E123, E126, E127, E128, E130	81	62.2
Özel dersler (matematik, fen bilimleri)	E5, E8, E9, E17, E18, E32, E35, E43, E45, E49, E64, E69, E71, E78, E84, E86, E99, E104, E114, E117, E129	21	16.1
Spor kursları (futbol, basketbol, voleybol)	E3, E4, E12, E20, E44, E58, E85, E92, E111, E119	10	7.9

Resim Kursu	E1, E2, E14, E21, E37, E47, E73, E91, E125	9	6.9
Enstrüman çalma eğitimi (gitar, piyano)	E15, E22, E34, E36, E65, E93, E109, E110, E124	9	6.9

Üstün yetenekli çocukların devam ettikleri sanatsal ya da sportif faaliyetlere ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar genel itibariyle tabloda verilen şekildedir. Elde edilen verilere göre; üstün yetenekli çocukların büyük bir çoğunluğu (%62.2) herhangi bir sanatsal ya da sportif faaliyete devam etmemektedir. En çok devam ettikleri alanlar sırasıyla özel dersler (%16.1), spor kursları (%7.9) ile resim kursu (%6.9) ve enstrüman çalma kurslarıdır (%6.9). Çocukların, ilgi duydukları alanlar ile ilgili faaliyetlerde kursa devam ettikleri ya da özel ders aldıkları görülmektedir. Devam edilen kurs ve alınan özel dersler, BİLSEM bünyesinden ayrı planlanan faaliyetlerdir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E91 “*Resim çizmeyi çok seviyor. Ders almak istedi biz de destek olmaya çalıştık.*”, E111 “*Futbolu seviyor. Futbol okuluna gidiyor.*”, E5 “*Aslında çok başarılı bir çocuk. Ama matematikte biraz zorlanıyor. Bu yüzden ders almasını uygun gördük.*”, E57 “*BİLSEM yeterince yorucu, geç saatlere kadar dersleri var. Hem orada aldıkları dersler de yeterli, çocuğu fazlaca yormaya gerek yok.*”

“*Çocuğunuzun en çok soru sorduğu konular nelerdir?*” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4. 9. Üstün Yetenekli Çocukların En Çok Soru Sordukları Konular

En Çok Soru Sorulan Konular	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Evren / Canlılar <ul style="list-style-type: none"> ● Uzay ● Gezegenler ● Dünyanın oluşumu ● Bitkiler ● Nesli tükenen hayvanlar / dinazorlar 	E4, E6, E7, E14, E15, E16, E19, E23, E24, E27, E28, E29, E32, E33, E35, E36, E37, E38, E39, E40, E41, E44, E49, E50, E51, E52, E53, E56, E57, E62, E64, E65, E66, E67, E68, E69, E70, E73, E74, E77, E78, E80, E87, E88, E90, E92, E93, E94, E95, E97, E104, E105, E106, E108, E109, E110, E111, E112, E114, E115, E121, E123,	68	52.4

	E124, E126, E127, E128, E129, E130		
Teknoloji <ul style="list-style-type: none"> • Robotik kodlama • Yazılım • Robotlar • Uçaklar • Silahlar 	E1, E8, E10, E11, E12, E17, E18, E22, E30, E31, E42, E43, E47, E54, E55, E59, E60, E61, E63, E71, E72, E75, E76, E82, E83, E84, E89, E91, E98, E99, E100, E107, E116, E117, E119, E120, E122	37	28.4
Sosyal Bilimler <ul style="list-style-type: none"> • İnsan davranışlarının nedenleri • Çocukların duygularının nedenleri • Devletlerin yönetim şekilleri 	E3, E5, E21, E25, E26, E34, E45, E46, E48, E58, E79, E81, E85, E86, E96, E102, E103, E113, E125	19	14.6
Soru Sormaz	E2, E9, E13, E20, E101, E118	6	4.6

Ebeveynler çocuklarının en çok evren / canlılar (%52.4) hakkında sorular sorduklarını ifade etmişlerdir. Bu soruları sırasıyla teknoloji (%28.4) ve sosyal bilimler (%14.6) takip ederken çocuklarının soru sormadıklarını (%4.6) ifade eden ebeveynler de olmuştur.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E3 “*Hemen hemen her alana ilgi duyuyor. İnsanların nasıl olduğu, dünyanın nasıl oluştuğu gibi konular hep ilgisini çekiyor.*”, E5 “*Bebekliği ile ilgili sorular sorar. Bebekken neler yapardım? Neden öyle davranırdım? gibi.*”, E13 “*Kendisi araştırır. Bize soru sormaz.*”, E19 “*3 yaşından itibaren dinazorları merakla araştırmıştır. Şimdilerde insan davranışları hakkında sorular sorar, neden insanlar böyle davranır? sorusunu sorar hep.*”, E33 “*Uzay ve dinazorlar hep ilgisini çekmiştir. Son zamanlarda da robotik kodlama ile ilgili sorular soruyor.*”

“**Çocuğunuzun gereksiz / yersiz / saçma**” olarak tanımlayabileceğiniz soruları nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4. 10. Ebeveynlerin Çocuklarının Gereksiz / Yersiz / Saçma Olarak Tanımladıkları Soruları

Gereksiz / Yersiz / Saçma Olarak Tanımlanan Sorular	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Yok	E1, E2, E7, E9, E10, E15, E22, E23, E26, E27, E36, E38, E41, E42, E50, E52, E61, E62, E64, E67, E71, E73, E74, E75, E80, E87, E89, E90, E96, E98, E104, E105, E106, E107, E111, E113, E120, E121, E123, E124, E127	41	31.6
Merak ettikleri konulara dair sorular	E16, E19, E20, E28, E30, E31, E32, E33, E35, E40, E44, E45, E46, E51, E53, E55, E57, E58, E66, E70, E79, E85, E91, E92, E93, E94, E95, E99, E102, E103, E108, E110, E116, E118, E122, E125, E128, E129, E130	39	30.0
Eleştirel sorular	E4, E5, E12, E14, E17, E21, E34, E39, E47, E48, E54, E56, E59, E65, E68, E69 E76, E77, E78, E82, E83, E86, E97, E101, E112, E114, E115, E117	28	21.5
Soyut kavramlara dair sorular	E3, E6, E8, E11, E13, E18, E24, E25, E29, E37, E43, E49, E60, E63, E72, E81, E84, E88, E100, E109, E119, E126	22	16.9

Tabloya bakıldığı zaman ebeveynler genel olarak çocuklarının gereksiz / yersiz / saçma olarak ifade edebilecekleri sorularının olmadıklarını ifade ederlerken (%31.6), merak ettikleri konulara dair (%30.0), eleştirel yaklaştıkları konulara dair (%21.5) ve soyut kavramlara dair (%16.9) sorular sorduklarını belirtmişlerdir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: E7 “Hiç böyle bir soru ile karşılaşmadım.”, E15 “Pek yoktur, mantıklıdır.”, E30 “Soruları bizim bile aklımıza gelmeyen şeyler olur genelde, saçma soruları olmaz.”, E55 “Saçma değil de şaşırtıcı soruları olur. Merak eder araştırır, araştırdıklarını bize soru olarak sorar.” E99 “Eskiden sadece duvarlara resim çizerlermiş, o zaman dinazorların özelliklerinin ne olduğunu ve boylarını nasıl ölçmüşler? Diye sormuştu. Çok şaşırmıştım.” şeklinde cevaplar verilmişken, E14 “Dedesinin neden çok ilaç kullanmasına rağmen bir türlü

iyileşmediğini sorgular. Dedesinin ilaçlarını boşuna kullandığını iddia eder.” çocuğunun böyle bir söyleminin olduğunu ve çocuklarının bu şekildeki düşüncelerinin kendilerini şaşırttıklarını ifade etmişlerdir. E63 *“Yakın zamanda gece korkuları başladı. Kötü bir şey yaptığım için mi kötü rüya görüyorum der, sakinleştirmeye çalışırım.”*, E109 *“Görmediğimiz şeylere nasıl inanabiliriz ki, diye sorar. Ne cevap vereceğimi pek bilemem.”* şeklindeki ifade etmişlerdir.

“Çocuğunuzun hangi mesleği seçmesini / yönelmesini istersiniz?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4. 11. Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarının Seçmelerini İstedikleri Meslekler

Meslek Grupları	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Sağlık (doktor, veteriner, eczacı, diş hekimi)	E4, E10, E11, E12, E23, E24, E26, E30, E31, E36, E38, E40, E43, E46, E47, E53, E54, E55, E56, E62, E67, E68, E70, E73, E75, E76, E77, E78, E80, E81, E85, E86, E89, E90, E91, E95, E96, E101, E106, E107, E108, E112, E114, E115, E116, E120, E122, E124, E128, E130	50	38.5
Çocuğun tercihi	E1, E3, E6, E15, E17, E18, E22, E25, E27, E34, E35, E37, E44, E45, E60, E61, E83, E84, E92, E93, E97, E98, E99, E104, E110, E111, E119, E121, E126, E127, E129	31	23.8
Fen / mühendislik (mimarlık, mühendislik, gök bilimi)	E5, E9, E16, E19, E28, E29, E32, E33, E39, E48, E50, E51, E52, E58, E59, E64, E65, E66, E71, E72, E87, E88, E100, E102, E105, E109, E117, E118, E125	29	22.3
Sosyal alanlar (hukuk, polislik, ilahiyat, öğretmenlik)	E2, E7, E8, E13, E14, E20, E21, E41, E42, E49, E57, E63, E69, E74, E79, E82, E94, E103, E113, E123	20	15.4

Ebeveynlerin, çocuklarından meslek seçimine yönelik beklentileri; sırasıyla sağlık (%38.5), mutlu hissedecekleri ve insanlığa faydalı olacakları ve kendi tercih ettikleri meslekler (%23.8), fen / mühendislik (%22.3), sosyal alanlarını (%15.4) seçmelerini isteyen ebeveynler bulunmaktadır.

Verilen cevaplar şu şekildedir: E3 “Kendisi karar vermeli. Çocuğum hangi meslekte mutlu olacaksa o mesleği seçmesini isterim.”, E15 “Kızım hangi mesleği seçerse seçsin elinden gelenin en iyisini yapacağını bildiğim için karışmam.”, E17 “Eğitimi için gerekeni yaptıktan sonra meslek seçimi tamamen onun tercihidir; karışmam.”, E18 “Kendisini hangi meslekte mutlu hissederse seçebilir.”, E27 “Ne İsterse yapabilir; insanlara faydalı olacağı, seveceği ve mutlu olacağı herhangi bir meslek olabilir.” E37 “Mutlu olacağı, toplumda kabul gören, kendisine, ailesine, milletine ve insanlığa yarar sağlayacağı bir mesleğe yönelmesini istiyoruz.”. Bunların dışında çocuklarının meslek seçimlerine yönelik istekleri olan ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar da şu şekildedir: E26 “Doktorluk tercihimiz, eğer olamazsa istediği herhangi bir meslek olabilir.”, E14 “Hakim ya da savcı olabilir. Bunlardan birini seçmesi en büyük isteğim.”, E19 “Çizim yeteneğinden dolayı mimar olmasını istiyoruz.”, E29 “Mühendislikte başarılı olacağını düşünüyoruz.”, E2 “Polisliğin kendisine çok yakışacağını düşünüyorum. O yüzden polislik olabilir.”, E5 “Gök cisimlerini sürekli araştırır ve bir teleskop sahibi olmak istiyor. O yüzden gökbilimi ile ilgili bir alan seçmeli.”, A13 “İlahiyat alanında başarılı olacağını düşünüyorum.”

4.2. Çocukları BİLSEM’e Devam Eden Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocukları ile Yaşadıkları Güçlüklere Dair Bulgular

Çocukları BİLSEM’e devam eden ebeveynlerin üstün yetenekli çocukları ile yaşadıkları güçlüklere belirlemeye yönelik olarak sorulan sorular ve ebeveynlerden alınan cevaplara ait bulgular aşağıda sunulmuştur:

“Çocuğunuz üstün yetenekli tanısı aldığından beri hayatınızda olan değişiklikler nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4. 12. Çocuklarının Üstün Yetenekli Tanısı Almasından Sonra Ebeveynlerin Hayatlarında Görülen Değişiklikler

Meydana Gelen Değişiklikler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Değişiklik yok	E4, E5, E6, E7, E8, E13, E19, E20, E21, E22, E24, E25, E34, E41, E42, E43, E48, E49, E50, E51, E52, E60,	52	40.0

	E63, E67, E68, E69, E70, E74, E75, E76, E77, E78, E83, E84, E85, E86, E87, E89, E90, E91, E96, E97, E98, E101, E102, E107, E108, E116, E117, E118, E124, E125		
Çocuğun özgüveninin artması	E1, E2, E9, E10, E15, E16, E23, E32, E33, E35, E36, E37, E38, E44, E45, E55, E56, E64, E65, E66, E79, E88, E94, E95, E104, E106, E111, E113, E114, E121, E126, E127, E128, E130	34	26.2
Çocuğun yeteneklerinin farkına varılması	E3, E12, E14, E17, E18, E28, E29, E30, E40, E46, E47, E58, E59, E61, E80, E81, E92, E93, E99, E109, E110, E115, E119, E123, E129	25	19.2
Beklentinin artması	E11, E26, E27, E31, E39, E53, E54, E57, E62, E71, E72, E73, E82, E100, E103, E105, E112, E120, E122	19	14.6

Ebeveynlerin kendilerine yöneltilen, çocuklarının üstün yetenekli olduktan sonra hayatlarında bir değişiklik olup olmadığı yönündeki soruya ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu (%40) herhangi bir değişikliğin olmadığını belirtirlerken, çocuklarının özgüvenlerinin arttığını (%26.2), çocuklarının yeteneklerinin farkına vardıklarını (%19.2) ve çocuklarına yönelik beklentilerinin arttığını (%14.6) söyleyen ebeveynler de olmuştur.

Ebeveynlerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir: A15 “Daha yoğun, kendine daha güvenli ama daha yorgun.”, A30 “Çocuğumuzun yeteneklerinin farkına vardık”; A1, A2, A16 ve A23 “Kendisine olan güveni arttı”, A125 “yok / herhangi bir değişiklik olmadı” cevaplarını vermişlerdir.

“Çevrenizin üstün yetenekli çocuğunuzla ilgili görüş / düşünce / beklentileri nelerdir? Bu durumlar çocuğunuzla olan ilişkinize nasıl yansıyor?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.13, 4.14 ve 4.15’te verilmiştir.

Tablo 4. 13. Çevrenin Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Görüş ve Düşünceleri

Görüş ve Düşünceler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Merhametli / yardımsever olmaları	E1, E2, E5, E7, E8, E12, E13, E16, E20, E22, E26, E27, E29, E30, E31, E33, E37, E38, E40, E41, E46, E47, E48, E51, E54, E59, E61, E65, E66, E67, E70, E71, E72, E73, E76, E78, E83, E84, E85, E88, E89, E93, E95, E97, E98, E104, E105, E106, E109, E113, E114, E115, E116, E120, E121, E122, E125, E127, E129	59	45.4
Akranlarından daha zeki ve uslu olmaları	E9, E10, E14, E15, E17, E18, E19, E32, E42, E44, E45, E56, E62, E63, E64, E77, E90, E101, E102, E107, E108, E117, E118, E119, E124, E126	26	20.0
Sorumluluk sahibi olmaları	E3, E4, E21, E28, E34, E39, E43, E50, E52, E53, E57, E60, E74, E79, E82, E91, E92, E96, E99, E100, E103, E111, E123	23	17.7
Yaşının üzerinde olgunluk sergilemeleri	E6, E11, E23, E24, E25, E35, E36, E49, E55, E58, E68, E69, E75, E80, E81, E86, E87, E94, E110, E112, E128, E130	22	16.9

Üstün yetenekli çocuğun çevresinin çocuğa dair görüş ve düşünceleri, öncelikli olarak üstün yetenekli çocukların merhametli ve yardımsever oldukları (%45.4) yönündedir. Ardından akranlarından daha zeki (çalışkan) ve uslu oldukları (%20.0), sorumluluk sahibi oldukları ve üstlendikleri sorumlulukları yerine getirdikleri (%17.7), yaşlarının üzerinde bir olgunluk sergiledikleri (%16.9) yönünde olmuştur.

Tablo 4. 14. Çevrenin Üstün Yetenekli Çocuktan Beklentileri

Beklentiler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Yüksek akademik başarı	E2, E3, E8, E10, E11, E12, E15, E17, E19, E21, E24, E27, E29, E31, E32, E37, E40, E45, E47, E49, E51, E52, E57, E60, E61, E62, E67, E70, E71, E74, E76, E77, E80, E82, E84, E86, E88, E90, E91, E96, E98, E99, E101, E104, E107, E108, E112, E113, E114, E117, E119, E120, E121, E123, E126	55	42.3
Popüler mesleğe sahip olma (doktor, hakim vb.)	E5, E6, E7, E13, E14, E22, E23, E25, E26, E34, E41, E42, E43, E44, E56, E59, E64, E65, E66, E73, E75, E78, E79, E85, E87, E92, E93, E94, E95, E105, E109, E110, E118, E127, E128, E129, E130	37	28.5
Asla yanlış yapmama / örnek davranışlar sergileme	E1, E16, E20, E28, E33, E35, E36, E50, E53, E63, E68, E72, E81, E89, E100, E102, E115, E116, E122	19	14.6
Her alanda yetenekli olma	E4, E9, E18, E30, E38, E39, E46, E48, E54, E55, E58, E69, E83, E97, E103, E106, E111, E124, E125	19	14.6

Üstün yetenekli çocuğun çevresinin çocuktan en büyük beklentisinin yüksek akademik başarı (%42.3) olduğu görülmüştür. Ardından popüler bir mesleğe sahip olma (%28.5) ile asla yanlış yapmama / örnek davranışlar sergileme (%14.6) ile her alanda yetenekli olma (%14.6) beklentileri takip etmiştir.

Tablo 4. 15. Çevrenin Görüş / Düşünce ve Beklentilerinin Ebeveynin Çocuğuyla İlişkilerine Yansıma Şekli

Ebeveynin Çocuğuyla İlişkilerine Yansıma Şekli	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Beklentilerini yükseltme	E3, E5, E6, E8, E9, E11, E12, E16, E17, E18, E19, E21, E23, E26, E27, E29, E31, E35, E37, E38, E40, E41, E42, E44, E47, E48, E49, E50, E54, E56, E59, E60, E63, E64, E65, E68, E70, E72, E73, E75, E76, E77, E80, E87, E88, E89, E91, E94, E95, E98, E100, E101, E107, E108, E109, E111, E113, E116, E117, E118, E125, E126, E128, E130	64	49.3
Çocukla olan ilişkilere etki etmeme	E1, E2, E4, E14, E15, E24, E25, E34, E36, E45, E46, E51, E52, E53, E57, E58, E62, E66, E67, E74, E78, E79, E83, E84, E85, E86, E90, E93, E97, E99, E102, E103, E104, E105, E106, E112, E114, E115, E120, E121, E122, E123, E124, E129	44	33.8
Akademik yönden başarılı olmaları konusunda çocuk üzerinde baskı kurmaları	E7, E10, E13 E20, E22, E28, E30, E32, E33, E39, E43, E55, E61, E69, E71, E81, E82, E92, E96, E110, E119, E127	22	16.9

Üstün yetenekli çocuğun çevresinin çocuktan beklentilerinin, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkilerine yansımasına bakıldığı zaman, ebeveynlerin çocuklarından yüksek beklenti (%49.3) içerisine girdikleri ve akademik yönden başarılı olmaları konusunda çocuklarının üzerinde baskı kurdukları (%16.9) görülmektedir. Bu karşın bu beklentilerin çocukları ile ilişkilerine etki etmediğini (%33.8) ifade eden ebeveynler de olmuştur.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E9 “Çok zeki olduğu söyleniyor. İleride çok iyi yerlere geleceğini düşünüyorlar. Biz de ailesi olarak

derslerinde başarılı olmasını bekliyoruz tabii...”, E90 “Bazen ilerisi için çok fazla beklenti içerisinde giriyor büyüklerimiz. Bizim için çok önemli değil. Mutlu olsun ileride yeter ki.”, E11 “Yaşının üstünde davranışlar sergilediği, sorumluluk sahibi olduğu söylenir. Aramızdaki ilişkiyi olumlu etkiliyor. Gurur duyuyoruz onunla.”, E22 “Sevilen ve iyi bir mesleğe sahip olacağı düşünülen bir çocuk. Biz de öyle düşünüyoruz. Daha çok ders çalışması yönünde telkinlerde bulunuyoruz.”, E63 “Çok uslu, küçük bir baba gibi kardeşini koruyan, merhamet gösteren bir abi, mantıklı, asla yanlış yapmayacağı düşünülen bir çocuk. Hal böyle olunca, biz de çocuk değil büyük bir insanmış gibi beklentilere girebiliyoruz.”, E34 “Başarı beklerler. Bizim çocuğumuzla olan ilişkilerimizi etkilememektedir.”

“Çocuk yetiştirme tutumunuzu nasıl tanımlarsınız (demokratik / otoriter gibi)?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.16’da verilmiştir.

Tablo 4. 16. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları

Aile Tutumları	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Demokratik	E13, E14, E18, E20, E22, E23, E27, E29, E30, E33, E38, E39, E41, E42, E43, E46, E48, E49, E51, E56, E58, E60, E61, E62, E64, E67, E69, E71, E72, E73, E76, E78, E79, E82, E83, E84, E89, E90, E91, E93, E95, E97, E98, E103, E105, E107, E110, E111, E112, E116, E120, E124, E125, E127, E128, E130	56	43.1
Disiplinli / Otoriter	E4, E5, E7, E11, E17, E25, E28, E35, E36, E37, E40, E47, E53, E54, E55, E66, E74, E75, E77, E85, E86, E87, E88, E94, E104, E106, E117, E118, E119, E121, E129	31	23.9
Aşırı Korumacı / Aşırı Kuralcı	E3, E6, E9, E10, E12, E16, E19, E26, E31, E32, E50, E59, E65, E99, E100, E108, E122, E123, E126	19	14.6
Hoşgörülü	E1, E2, E8, E21, E24, E34, E44, E45, E52, E63, E68, E80, E81, E92, E101, E102, E113, E114	18	13.8
Tutarsız Tutum	E15, E57, E70, E96, E109, E115	6	4.6

Ebeveynlere çocuk yetiştirme tutumlarını nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda, ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun kendisini demokratik (%43.1) olarak tanımladıkları görülmektedir. Ebeveynler sırasıyla kendilerini disiplinli / otoriter (%23.9), aşırı korumacı / aşırı kuralcı (%14.6), hoşgörülü (%13.8) ve tutarsız tutum (%4.6) sergileyen olarak tanımlamaktadırlar.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E14 “*Sorunu dinlerim. Annesi ile paylaşıyorum; sonra gerektiği kadar demokratik gerektiği kadar hoşgörülü olmaya çalışırım. Ama genel olarak demokratik davranırız.*”, E15 “*Sanırım adil olamıyorum; üç çocuk ve yaşları çok yakın. En büyük A.... (BİLSEM’e devam eden) olunca ona pek etkisi olmuyor ortanca ise daha şanssız bu konuda...*”, A26 “*Aşırı kuralcı ve mükemmeliyetçiyim. Her şey yolunda gitsin isterim. Aksiliği sevmem ve tahammül edemem.*”, E29 “*Eskiden fazla kontrolçüydük ama artık daha demokratik.*” şeklinde ifadelerle çocuklarını yetiştirmede kullandıkları tutumlarla kendilerini algılayış şekillerini ifade etmişlerdir.

“*Çocuğunuzla yaşadığınız sorunlar nelerdir?*” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4. 17. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Yaşadıkları Sorunlar

Yaşanılan Güçlükler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Davranışlara yönelik sorunlar (Unutkanlık, sakarlık, mükemmeliyetçilik, inatçılık, sorumluluklarını yerine getirmeme, korkular/kaygılar, aşırı duygusallık, tırnak yeme, memnuniyetsizlik)	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E8, E9, E10, E11, E12, E13, E14, E15, E16, E17, E18, E19, E21, E22, E23, E24, E25, E26, E27, E28, E30, E31, E32, E33, E34, E37, E42, E43, E44, E46, E48, E52, E57, E59, E63, E86, E87, E89, E95, E96, E101, E106, E107, E113, E116	51	39.2
Eğitime yönelik sorunlar (Ödev takibi, zamanı planlama)	E7, E20, E29, E35, E36, E39, E41, E47, E49, E50, E51, E56, E58, E62, E65, E67, E68, E70, E71, E73, E75, E76, E78, E81, E83, E85, E88, E91, E92, E93, E97,	40	30.8

	E102, E103, E108, E109, E117, E118, E122, E124, E130		
İletişime yönelik sorunlar (anlaşılmadığını düşünme, kriz ve stres yönetimi)	E38, E40, E54, E55, E61, E64, E69, E74, E77, E84, E90, E94, E98, E105, E110, E111, E120, E121, E125, E126, E129	21	16.2
Sorun yaşanmıyor	E45, E53, E60, E66, E72, E79, E80, E82, E99, E100, E104, E112, E114, E115, E119, E123, E127, E128	18	13.8

Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarının çoğunlukla davranışlara yönelik alanda (%39.2) sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim alanına yönelik yaşanan sorunlar (%30.8) ve iletişime yönelik sorunlar (%16.2) olduğunu belirten ebeveynlerin yanı sıra sorun yaşamadığını (%13.8) ifade eden ebeveynler de olmuştur.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E15 “*Odadan odaya geçerken ya ayağı takılır ya eli, sakarlık çok fazla*”, E7 “*Okuldan geldikten sonra hemen ödevlerini yapıp kurtulmasını söyleriz. Zamanı ona kalsın diye ama hep son ana bırakır.*”, E72 “*Gayet uyumlu bir çocuk, sorun yaşatmıyor.*”

4.3. Çocukları BİLSEM’e Devam Eden Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarının Sosyal Yaşamda ve Eğitim Alanlarında Karşılaştıkları Güçlüklerle Dair Bulgular

Çocukları BİLSEM’e devam eden ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının sosyal yaşamda ve eğitim alanlarında karşılaştıkları güçlükleri belirlemeye yönelik olarak sorulan sorular ve ebeveynlerden alınan cevaplara ait bulgular aşağıda sunulmuştur:

“Çocuğunuz aile içerisinde en çok kiminle vakit geçirir? Sizce bunun nedeni ne olabilir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4. 18. Üstün Yetenekli Çocukların Aile İçerisinde En Çok Vakit Geçirdikleri Aile Bireyleri

En Çok Vakit Geçirilen Aile Bireyi	Nedenleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Anne	<ul style="list-style-type: none"> ● Daha anlayışlı davrandığı için ● Her şeyi konuşabildiği için ● Tüm soruları cevaplandığı için ● Birlikte vakit geçirdiklerinde kendisini daha huzurlu ve güvende hissettiği için ● Çalışma saatlerinin uygun olması ve evde daha fazla zaman geçirebildikleri için 	E2, E3, E6, E7, E8, E12, E15, E16, E20, E22, E24, E25, E26, E29, E30, E33, E37, E38, E41, E42, E43, E49, E51, E52, E53, E60, E61, E62, E64, E72, E73, E74, E75, E76, E84, E86, E89, E90, E91, E94, E95, E96, E101, E102, E103, E107, E108, E109, E110, E114, E119, E120, E121, E122, E123, E125, E126, E127, E128, E129, E130	61	46.9
Baba	<ul style="list-style-type: none"> ● Fiziksel aktivite yapabildikleri için ● Ortak ilgi alanları olduğu için (bilgisayar oyunları, arabalar, müzik vb.) ● Birlikte gezebildikleri için 	E4, E18, E21, E32, E35, E36, E48, E50, E54, E63, E65, E70, E82, E83, E85, E87, E88, E93, E98, E99, E100, E105, E106, E115, E116, E117, E124	27	20.8
Büyükanne/Büyükbaba	<ul style="list-style-type: none"> ● Her istediğini yaptığı için 	E10, E11, E13, E14, E17, E19, E23, E27, E28, E31, E44, E45, E47, E55, E56, E66, E67, E68, E79, E80, E81, E104, E112, E113	24	18.4
Abla/Ağabey	<ul style="list-style-type: none"> ● Kendisini anladıklarını düşündüğü için ● Kolay iletişime geçebildiği için 	E1, E5, E9, E39, E46, E57, E59, E77, E78, E97, E118	11	8.5

Yaşça Kendisinden Küçük Kardeş	<ul style="list-style-type: none"> ● Ona yeni şeyler öğretebildiği için ● Kardeşe sahip olmayı çok istediği için 	E34, E37, E40, E58, E71, E92, E111	7	5.4
---------------------------------------	--	------------------------------------	---	-----

Ebeveynler çocuklarının aile içerisinde en çok anne (%46.9) ile vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Bunları sırasıyla baba (%20.8), büyükanne/büyükbaba (%18.4), abla/ağabey (%8.5) ve yaşça kendilerinden küçük kardeşleri (%5.4) ile vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir.

Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlere, çocuklarının en çok hangi aile üyesiyle vakit geçirmekten hoşlandığı sorulmuştur. E1 “Anne ile geçirmek istiyor. Sorunlarını benimle daha iyi çözdüğü için ve çalışma saatlerimden dolayı.”, E16 “Sorduğu sorulara cevap alabildiği için annesiyle.”, E20 “Annesiyle, kendisini daha huzurlu ve güvende hissettiği için.”, E26 “Annesiyle vakit geçirmek ister; sebebini çözemedim.”; E3 “Babasıyla daha eğlenceli vakit geçirdiğini düşünüyorum. Çünkü babası oyun oynamak ve gezdirmek için daha çok zaman ayırabiliyor.”, E14 “Bilgisayar oyunları, müzik, yemek gibi ortak ilgi alanları olduğu için babasıyla daha çok vakit geçirir.”, E29 “Babasıyla fiziksel aktiviteler yapmayı sevdiği için babası.”; E25 “İletişimlerinin kuvvetli olması nedeniyle ablası.”, E37 “Abisiyle, sebebi de kendisiyle ilgilendiğini düşündüğü için.”; E24 “Kardeşiyle vakit geçirmekten çok hoşlanır. Ona oyunlar oynatmak, yeni şeyler öğretmek çok hoşuna gidiyor.”; E11 “Anneannesi ve dedesiyle. Çünkü onların anılarını dinlemek hoşuna gidiyor ve her isteğini yerine getiriyorlar.”, E80 “Büyükanne ve büyükbabası ile çok iyi anlaşır. İlk torun olduğu için herkesin ilk göz ağrısı, A.... da bunun farkında olduğu için iletişimleri çok çok iyi.”, şeklinde cevaplar alınmıştır.

“Çocuğunuzun aile dışında en iyi anlaştığı kişiler kimlerdir? Sizce bunun nedeni ne olabilir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4. 19. Üstün Yetenekli Çocukların Aile Dışında En Çok Vakit Geçirdikleri Bireyler

Aile Dışında En Çok Vakit Geçirilen Birey	Nedenleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Kendisinden yaşça büyük herkes	<ul style="list-style-type: none"> • Olumlu düşüncelere sahip oldukları için • Çok çeşitli alanlarda konuşacak konular bulabildiği için • Kendisini daha rahat ifade ettiği için 	E5, E6, E13, E14, E17, E18, E19, E20, E25, E29, E31, E32, E33, E34, E35, E38, E39, E40, E44, E45, E47, E48, E49, E50, E54, E55, E56, E58, E59, E65, E66, E71, E72, E73, E76, E77, E78, E81, E82, E84, E85, E92, E93, E94, E95, E96, E97, E99, E100, E104, E105, E106, E109, E110, E115, E116, E122, E123, E124, E127, E129, E130	62	47.7
Arkadaşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Ortak ilgi alanlarına sahip oldukları için • Birlikte etkinlik yaptıkları için (futbol / basketbol oynama vb.) 	E1, E2, E3, E4, E7, E10, E15, E16, E21, E22, E24, E26, E30, E36, E41, E42, E43, E46, E52, E53, E57, E60, E61, E62, E63, E68, E70, E74, E75, E79, E80, E83, E86, E89, E90, E91, E98, E101, E102, E107, E108, E112, E113, E114, E117, E119, E120, E121, E125, E126, E128	51	39.2
Kuzenler	<ul style="list-style-type: none"> • Benzer düşüncelere 	E8, E9, E11, E12, E23, E27, E28, E37, E51,	17	13.1

	sahip olduğu için • Uzun süre vakit geçirme imkânı buldukları için • Yaşları yakın olduğu için	E64, E67, E69, E87, E88, E103, E111, E118		
--	--	---	--	--

Ebeveynlere, çocuklarının ailesi dışında en iyi kimlerle anlaştığı sorulduğunda kendisinden yaşça büyük herkesle anlaştığını (%47.7) ifade eden ebeveynler ilk sırada yer alırken, bunları sırasıyla arkadaşlar (%39.2) ve kuzenler (%13.1) izlemektedir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E3 “Arkadaşlarıyla iyi anlaşır. Akran olmaları ve ortak beğeni alanları olmaları anlaşmalarının nedeni olabilir.”, E23 “Kuzeni ile iyi anlaşır. Kendi görüşlerine yakın olduğu için.”, E20 “İyi niyetli olduğunu hissettiği ve olumlu düşüncelere sahip olduğunu düşündüğü herkesle iyi anlaşır.”, E14 “Kendisinden yaşça büyük herkesle iyi anlaşır. Çünkü herkesle ayrı ayrı konuşacak şeyler bulur.”, E25 “Ablasının arkadaşları ile iyi anlaşır. Büyüklere kendisini daha rahat ifade edebiliyor.”

“Çocuğunuzun arkadaş tercihleri nasıldır? Arkadaşları hangi yaş grubundandır?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4. 20. Ebeveynlerine Göre Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaş Tercihleri

Arkadaş Tercihleri ve Yaş Grupları	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Büyük yaş aynı cinsiyet	E1, E4, E5, E6, E9, E10, E11, E12, E13, E14, E15, E18, E20, E26, E29, E30, E31, E34, E36, E38, E42, E43, E45, E47, E52, E53, E54, E55, E60, E61, E62, E63, E64, E69, E71, E72, E78, E82, E83, E84, E90, E98, E103, E104, E105, E110, E111, E115, E116, E118, E122, E123, E124, E127, E130	55	42.3
Büyük yaş karşı cinsiyet	E2, E3, E7, E8, E16, E17, E22, E23, E24, E27, E32, E35, E39, E40, E44, E46, E49, E50, E56, E58, E59, E67, E68, E70, E73, E74, E75, E76,	39	30.0

	E77, E85, E86, E87, E88, E94, E95, E96, E106, E109, E129		
Aynı yaş aynı cinsiyet	E19, E21, E25, E28, E41, E48, E51, E66, E81, E91, E93, E97, E99, E100, E101, E102, E107, E108, E112, E119, E120, E121, E125, E126, E128	25	19.3
Aynı yaş karşı cinsiyet	E33, E37, E57, E65, E79, E80, E89, E92, E113, E114, E117	11	8.4

Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarının arkadaş tercihlerinin genellikle kendilerinden yaşça büyük kişilerden oluştuğunu belirtmektedirler. Arkadaş tercihlerinde cinsiyete göre bir ayırım yapmadıkları, konuşabilecekleri ortak konuların olması ve kendilerini tercih ettiği kişilerin yanında daha rahat ifade edebilmelerinin belirleyici olduğunu belirtilmiştir. Üstün yetenekli çocukların arkadaş tercihleri şu şekildedir: Kendilerinden yaşça büyük ve aynı cinsiyet (%42.3), kendilerinden yaşça büyük karşı cinsiyet (%30.0), aynı yaş aynı cinsiyet (%19.3) ve aynı yaş karşı cinsiyet (%8.4).

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E19 “*Arkadaşı E.... İle çok iyi anlaşır. İmkanları olsa aynı evde yaşarlar.*”, E57 “*Sınıfta çok arkadaş yoktur. H..... onun en yakın arkadaşı, bitkilerden, yaptıkları koleksiyonlardan bahsederler sürekli.*”, E115 “*Konuştuğu kişinin yaşı hiç önemli değildir aslında. Yeter ki konuşabilecek konusu olsun. Aynı cinsiyetten olan kişilerle mutlaka ortak bir nokta bulur kendisine.*”, E85 “*Kendi cinsiyetinden olan kişilerle bazen anlaşamadığı olur. Ama büyüklerle anlaşması küçüklere göre daha iyi.*”

“Çocuğunuzun okulda en çok sevdiği ders hangisidir? Sizce bu dersi sevmesinin nedeni ne olabilir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.21 ve 4.22’de verilmiştir.

Tablo 4. 21. Ebeveynlerine Göre Üstün Yetenekli Çocukların Okulda En Çok Sevdikleri Ders

Dersler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Matematik	E1, E2, E3, E4, E8, E11, E13, E18, E19, E22, E25, E26, E28, E30, E31, E32, E34, E38, E40, E44, E48, E49, E50, E51, E56, E58, E61, E65, E69, E73, E74, E75, E81, E82, E83, E91, E92, E99, E102, E104, E111, E115, E119, E123, E125	45	34.6
Fen Bilgisi	E5, E6, E7, E20, E35, E39, E46, E47, E53, E54, E55, E66, E79, E80, E86, E87, E88, E89, E98, E103, E112, E113, E121, E124, E127	25	19.3
Bilişim Teknolojileri	E14, E16, E17, E29, E41, E42, E43, E57, E59, E60, E67, E76, E78, E84, E85, E93, E97, E101, E107, E110, E122, E129	22	16.9
İngilizce	E9, E10, E21, E27, E33, E45, E63, E64, E68, E70, E77, E90, E94, E95, E105, E106, E114, E120, E126, E130	20	15.4
Görsel Sanatlar / Müzik	E12, E15, E23, E24, E36, E37, E52, E62, E71, E72, E96, E100, E108, E109, E116, E117, E118, E128	18	13.8

Ebeveynlere üstün yetenekli çocuklarının en sevdiği derslerin hangileri olduğu sorulduğunda, ebeveynlerin verdiği cevaplara göre en sevilen dersin matematik (%34.6) olduğu görülmüştür. Bu dersleri sırası ile fen bilgisi (%19.3), bilişim teknolojileri (%16.9), İngilizce (%15.4) ile görsel sanatlar / müzik (%13.8) dersleri takip etmiştir.

Tablo 4. 22. Üstün Yetenekli Çocukların Dersi Sevme Nedenleri

Nedenler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Yaptıkları öğretmenleri tarafından takdir edildiği için	E2, E3, E4, E11, E12, E13, E15, E17, E22, E23, E24, E29, E36, E37, E41, E43, E44, E48, E52, E57, E60, E62, E67, E71, E72, E73, E74, E75, E84, E85, E93, E96, E97, E100, E101, E107, E108, E109, E116, E117, E118, E122, E128, E129	44	33.9
Araştırma yapabildiği için	E1, E8, E14, E16, E18, E19, E25, E26, E28, E30, E31, E32, E34, E38, E40, E42, E49, E50, E51, E56, E58, E59, E61, E65, E69, E76, E78, E81, E82, E83, E91, E92, E99, E102, E104, E110, E111, E115, E119, E123, E125	41	31.5
Fen bilimlerine ilgisi olduğu için	E5, E6, E7, E20, E35, E39, E46, E47, E53, E54, E55, E66, E79, E80, E86, E87, E88, E89, E98, E103, E112, E113, E121, E124, E127	25	19.2
Yabancı dillere ilgili olduğu için	E9, E10, E21, E27, E33, E45, E63, E64, E68, E70, E77, E90, E94, E95, E105, E106, E114, E120, E126, E130	20	15.4

Bu derslerin sevilme nedenleri olarak, yaptıklarının öğretmenleri tarafından takdir edilmeleri (%33.9) ilk sırada yer almaktadır. Bu nedenleri sırası ile araştırma yapabiliyor olmaları (%31.5), fen bilimlerine ilgi duyuyor olmaları (%19.2) ve yabancı dillere duydukları ilgi (%15.4) takip etmektedir.

Ebeveynlerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir: E41 “Çevre kendisinden çok şey bekliyor, biz de bekliyoruz tabi. Böyle olunca yaptıklarının beğenilmesini, takdir görmesini istiyor. Öğretmeni yaptıklarını beğendiğini söylerse ondan mutlusu olmaz.”, E1 “Sayıları çok seviyor, kendi kendine problemler yazıp onları çözmeye çalışır.”, E113 “Sürekli malzeme ister. En son b.....(boraks) istedi. Bir de gıda boyası, doğal karışımlar için bunlar gerekiymiş.”, E126 “Amcası

Hollanda’da yaşıyor. Gelmelerini en çok o bekler. Türkçe cümle kurar çevirmelerini ister. Öğrendiklerini defterine yazar. Aklına geldikçe çıkarır kendince çalışır işte.”

4.4. Çocukları BİLSEM’e Devam Eden Ebeveynlerin BİLSEM’e İlişkin Görüş ve Beklentilerine Dair Bulgular

“*BİLSEM’e yönelik görüş ve beklentileriniz nelerdir?*” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.23’te verilmiştir.

Tablo 4. 23. Ebeveynlerin BİLSEM’e Yönelik Görüş ve Beklentileri

Görüş ve Beklentiler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
<p>Kurumda Verilen Eğitime İlişkin Görüşleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocukların gelişimlerinin desteklenmesi • Sosyalleşmelerinin desteklenmesi • Çocukların kendi yeteneklerinin farkına varmalarını sağlaması • Çocuklara önemli ölçüde bir katkısının bulunmayışı • Çocuklara sunulan müfredatın üstün yetenekli çocuğun ihtiyaçlarına yönelik olmayışı ve yetersiz kalışı 	E2, E4, E6, E7, E9, E10, E14, E15, E16, E23, E26, E27, E30, E35, E36, E39, E41, E42, E43, E45, E50, E51, E58, E59, E61, E62, E67, E68, E77, E78, E79, E80, E84, E86, E89, E90, E91, E98, E100, E101 E105, E106, E107, E108, E109, E111, E112, E113, E117, E118, E119, E120, E122, E124, E125, E127, E128, E130	58	44.6
<p>Kurumun Fiziki Şartlarına Yönelik Görüşleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiziki şartlarının çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak düzenlenmesi • Atölyelerin çeşitli olması • Fiziki koşulların çocukların sayısına göre yeterli olması 	E1, E3, E8, E12, E13, E17, E25, E28, E31, E32, E34, E37, E38, E44, E49, E52, E53, E55, E57, E60, E64, E69, E70, E73, E74, E75, E81, E87, E88, E93, E95, E96, E97, E102, E103, E104, E114, E115, E116, E121, E126	41	31.6
<p>Kurum Personeline İlişkin Görüşleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenlerin gelişmeye açık olması • Öğretmenlerin fedakâr olması • Projelerde çocukları desteklemesi 	E5, E11, E18, E19, E20, E21, E22, E24, E29, E33, E40, E46, E47, E48, E54, E56, E63, E65, E66, E71, E72, E76, E82, E83, E85, E92, E94, E99, E110, E123, E129	31	23.8

<ul style="list-style-type: none"> ● İdari kadroda bulunan personelin velilere ihtiyaç duydukları desteği vermesi ● Personel kadrosunun üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarını anlamadıkları ve ihtiyaçlarını karşılayamadıkları 			
--	--	--	--

Ebeveynlerin BİLSEM'e yönelik görüşleri "kurumda verilen eğitime / kurumun fiziksel şartlarına / kurum personeline" ilişkin olmak üzere gruplanmıştır. Ebeveynlerin belirtmiş oldukları görüşler sırası ile kurumda verilen eğitime (%44.6), kurumun fiziki şartlarına (%31.6) ve kurum personeline ilişkin (%23.8) olmuştur.

Belirlenen bu temalara göre ebeveynlerin görüşleri şu şekildedir: E2 "Özgüveninin gelişmesini sağladı. Kendi gibi arkadaşları olduğu için sosyalleşmeye de başladı.", E4 "Öncelikle çocukların kendi özelliklerinin farkına varmasını sağladı. Çocukların üretme yeteneklerini ortaya çıkardı.", E9 "Mesleki olarak, öğretmenlerin güzel yönlendirdiklerini düşünüyorum.", E11 "BİLSEM'in sunduğu atölyeler çok çeşitli ve çocuklara farklı deneyimler sunuyor. Ayrıca öğretmenler çocuklarla çok alakadar oluyorlar.", E16 "BİLSEM'i önemsiyoruz. Çünkü çocukların gelişmelerini desteklediklerini görüyoruz. Çocuklar için sürekli etkinlikler hazırlıyorlar.", E23 "Öncelikle programlarının yoğun olduğunu, çocukların hayatlarını birazcık zorlaştırdığını demeden, herhalde, kimse geçemez. Lakin kazandırdıklarının, kaybettirdiklerinin kat be kat üzerinde olduğunu bilincindeyiz.", E30 "BİLSEM, çocuklarımızın ilgi ve yetenek alanlarını ortaya çıkardı. Sosyal ilişkilerini geliştirdi. Çocuklar artık kendilerini daha rahat ifade edebiliyorlar. Eğitimler sayesinde çocukların gelecekte çok daha iyi yerlere gelmesini sağlayacak.". Bu şekildeki olumlu görüşlerin yanı sıra olumsuz görüş bildiren ebeveynler de olmuştur: E29 "Yaklaşık 3 yıldır devam etmesine rağmen çok fazla bir gelişme olmadı. Müfredat ve yetenekli öğrenciye hitap edecek yetenekte öğretmen ve idareci kadrosuna sahip olması gerekiyor.", E33 "Ülkemizde üstün yetenekli çocukların heba olup gitmesine engel olabilecek bir kurumun olması çok güzel. Fakat yeterli olmadığını düşünüyorum. 4 yıldır devam ettiği BİLSEM' de farklı bakış açıları görebildiği için mutluyum ama çocuğa özel daha etkili projeler yapılabilirdi; öğretmenlerin bazıları aşırı fedakarken

bazılarının ne yapacağını bile bilmemesi çocukların BİLSEM’ den soğumasına sebep olabiliyor.”

“BİLSEM’den çocuğunuza yönelik beklentileriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.24’te verilmiştir.

Tablo 4. 24. Ebeveynlerin BİLSEM’den Çocuklarına Yönelik Beklentileri

Ebeveynlerin BİLSEM’ den Çocuklarına Yönelik Beklentileri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Akademik başarılarına katkı sağlayarak artırması	E2, E4, E7, E10, E16, E23, E26, E30, E31, E34, E35, E41, E43, E45, E49, E51, E58, E62, E67, E68, E77, E78, E80, E84, E86, E89, E90, E91, E98, E101, E105, E106, E107, E109, E111, E112, E113, E118, E119, E120, E127	41	31.5
Hazırlanan projelerle çocukların araştırma çabalarının cesaretlendirilmesi	E3, E8, E13, E18, E22, E28, E32, E38, E47, E50, E53, E55, E59, E61, E69, E75, E85, E88, E94, E97, E100, E115, E121, E124, E125, E129	26	20.0
Toplumun ihtiyaç ve gereksinimlerinin farkında olarak buna yönelik çalışmalar yapma	E9, E14, E15, E46, E54, E56, E72, E73, E76, E79, E82, E92, E95, E96, E104, E114, E117, E122, E126	19	14.6
Sevdikleri ve ilgi duydukları alanda gelişimlerini destekleme	E1, E6, E20, E21, E25, E37, E39, E44, E52, E57, E60, E64, E70, E102, E103, E108, E116, E130	18	13.9
Hazırladıkları projelerle kendilerini uluslararası platformlarda tanıtmaları	E11, E12, E17, E24, E27, E36, E42, E63, E74, E81, E87, E93, E99, E110, E128	15	11.5

Gelişimlerini desteklemede yetersiz	E5, E19, E29, E33, E40, E48, E65, E66, E71, E83, E123	11	8.5
-------------------------------------	---	----	-----

Çocukları üstün yetenekli olan ebeveynlerin BİLSEM’den çocukları adına en büyük beklentileri akademik başarılarına katkı sağlayarak arttırması (%31.5) yönünde olmuştur. Bu beklentileri sırası ile hazırlanan projelerle çocukların araştırma çabalarının desteklenmesi (%20.0), toplumun ihtiyaç ve gereksinimlerinin farkında olarak çalışmalar yapma (%14.6), çocukların sevdikleri ve ilgi duydukları alanlarda gelişmeleri destekleme (%13.9), hazırlanan projelerle çocukların kendilerini uluslararası platformlarda tanıtabilmeleri (%11.5) izlemiştir. Bu olumlu beklentilerin yanı sıra BİLSEM’in çocuklarının gelişimlerini desteklemede yetersiz kaldığını (%8.5) ifade eden ebeveynlerin de olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir: E67 *“Bu çocukların kapasiteleri var. Ödevlerle okuldaki başarılarının artması da desteklenmeli.”*, E116 *“İlgilerinin olduğu alanı desteklemekte zorlanıyoruz. BİLSEM bunu yapıyor. Daha da geliştirilebilir aslında.”*, E73 *“Vatana millete faydası olacak işler yaparak çocukları da buna özendiriyorlar.”*, E11 *“Öğretmenleriyle çok güzel projeler yapıyorlar, ama bunlar daha da artabilir. Daha büyük başarılar olabilir.”*, E88 *“Çocuğumuz biraz çekingen. Önceden daha çekinirdi, BİLSEM’e başladığından beri açıldı. İstenilenleri yapar ama olmazsa diye de tedirgin olur. Biraz da cesaretlendirilebilir. Biz evde yapmaya çalışıyoruz ama pek etkili olmuyor.”*, E123 *“Başka illerdeki BİLSEM’lerin çalışmalarına ve başarılarına bakınca buradaki öğretmenler daha pasif, bazıları da isteksiz. Bu değişmeli. Bu çocuklar özel çocuklar.”*

“BİLSEM’in çocuğunuza sağlayacağı kazanımların neler olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.25’te verilmiştir.

Tablo 4. 25. Ebeveynlerin BİLSEM'in Çocuklarına Sağlayacaklarını Düşündükleri Kazanımlar

BİLSEM'in Çocuklarına Yönelik Sağlayacağı Kazanımlar	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Enerji ve potansiyellerinin olumlu yönde kullanılmasını sağlama	E2, E7, E12, E18, E26, E28, E30, E31, E34, E36, E43, E47, E53, E55, E58, E59, E61, E73, E80, E81, E85, E86, E87, E88, E92, E94, E95, E100, E105, E106, E109, E113, E120, E121, E124, E129	36	27.7
Farkındalıkları yüksek bireyler olmasını sağlama	E6, E14, E20, E35, E37, E45, E57, E60, E63, E64, E67, E74, E77, E79, E82, E91, E98, E99, E102, E103, E104, E110, E111, E112, E119, E130	26	20.0
Sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesi	E8, E13, E16, E17, E23, E24, E27, E41, E42, E51, E54, E69, E75, E76, E89, E90, E93, E115, E118, E122, E127, E128	22	16.9
Gizli kalmış yetenek alanlarının ortaya çıkmasını sağlama	E1, E9, E11, E15, E21, E25, E39, E44, E46, E49, E50, E52, E70, E78, E84, E107, E108, E114, E116, E117, E126	21	16.1
Kendilerine olan güvenlerinin artması	E3, E4, E10, E22, E32, E38, E56, E62, E68, E72, E96, E97, E101, E125	14	10.8
Çocuklarda ciddi bir gelişme görülmediği için çok etkili olmadıkları	E5, E19, E29, E33, E40, E48, E65, E66, E71, E83, E123	11	8.5

Ebeveynler, BİLSEM'in çocuklarına yönelik sağlayacağı en büyük kazanımın, çocuklarının enerji ve potansiyellerinin olumlu yönde kullanmalarını sağlayacağı

(%27.7) yönünde olacağını ifade etmişlerdir. Bu kazanımları sırası ile farkındalıkları yüksek bireyler olmaları (%20.0), sorgulama ve eleştirel düşünme becerileri gelişmiş (%16.9), henüz açığa çıkmamış gizli kalmış yetenek alanlarının ortaya çıkmalarını sağlama (%16.1), çocukların kendilerine olan güvenlerinin artması (% 10.8) izlerken bu zamana kadar çocuklarında ciddi bir gelişme görmediklerini düşündükleri için etkili bir kazanım sağlamayacağı (%8.5) yönünde görüş bildiren ebeveynlerin olduğu da görülmüştür.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E92 “*Aslında çok boş vakitleri kaldığı söylenemez ama boş kalınca tabletle çok vakit geçiriyor. Onun yerine daha faydalı şeylere yönelebilir.*”, E3 “*Biraz geri planda olan bir çocuk. Daha girişken olsun isterim.*”, E16 “*Her şeyi olduğu gibi kabul eden bireyler yerine sorgulayan biri olmasını isterim. Körü körüne kabullenmesin her şeyi.*”, E35 “*Çevresinde ne olup bittiğinin bilincinde yetişmeli bu çocuklar.*”, E117 “*Ben çocuğumun hala özünü bulamadığını düşünüyorum. Çünkü her şeye hevesleniyor. Bir bakmışız bir zaman sonra hevesi geçmiş.*”, E29 “*Öğretmenler her çocukla bire bir özel olarak ilgilenmeli, ama bu pek mümkün olmadığı için çok bir beklentimiz yok açıkçası.*”

4.5. BİLSEM’e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Kendilerine Yönelik Algılarına Dair Bulgular

BİLSEM’e devam eden üstün yetenekli çocuklarının kendilerine yönelik algılarını belirlemeye yönelik olarak sorulan sorular ve çocuklardan alınan cevaplara ait bulgular aşağıda sunulmuştur:

“*Sizi yaşitlarımızdan “farklı” kıldığını düşündüğünüz özelliğiniz var mı? Neden böyle düşünüyorsunuz?*” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.26’da verilmiştir.

Tablo 4. 26. Üstün Yetenekli Çocukların Kendilerini “Farklı” Kıldıklarını Düşündükleri Özellikleri

“Farklı” Olduğu Düşünülen Özellikler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Gelişimsel özellikler (mükemmeliyetçi olma, çok)	Ç5, Ç7, Ç8, Ç11, Ç12, Ç15, Ç19, Ç21, Ç23, Ç24, Ç28, Ç29, Ç32,	68	52.4

soru sorma, meraklı olma, merhametli olma, gözlem yapma, güçlü hafızaya sahip olma,)	Ç33, Ç34, Ç36, Ç37, Ç38, Ç39, Ç41, Ç44, Ç45, Ç46, Ç48, Ç49, Ç51, Ç52, Ç54, Ç55, Ç60, Ç61, Ç64, Ç67, Ç68, Ç69, Ç70, Ç71, Ç73, Ç75, Ç76, Ç77, Ç81, Ç83, Ç86, Ç87, Ç89, Ç90, Ç91, Ç93, Ç94, Ç96, Ç98, Ç99, Ç100, Ç102, Ç106, Ç108, Ç109, Ç111, Ç112, Ç115, Ç116, Ç121, Ç122, Ç126, Ç127, Ç128, Ç130		
Akademik özellikler (matematik-fen bilgisi derslerini sevmeye, görsel sanatlar-müzik derslerini sevmeye, bilişim teknolojileri derslerini sevmeye)	Ç9, Ç13, Ç14, Ç16, Ç18, Ç20, Ç22, Ç25, Ç26, Ç27, Ç31, Ç35, Ç42, Ç43, Ç50, Ç53, Ç56, Ç57, Ç62, Ç65, Ç66, Ç72, Ç74, Ç78, Ç79, Ç82, Ç84, Ç88, Ç95, Ç97, Ç103, Ç104, Ç105, Ç107, Ç110, Ç113, Ç114, Ç118, Ç119, Ç120, Ç123, Ç124, Ç125, Ç129	44	33.8
Farklılık yok	Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç6, Ç10, Ç17, Ç30, Ç40, Ç47, Ç58, Ç59, Ç63, Ç80, Ç85, Ç92, Ç101, Ç117	18	13.8

Vermiş oldukları cevaplara göre çocukların, en çok gelişimsel özellikleri (%52.4) açısından farklı olduklarını düşünmektedirler. Sonrasında akademik özellikleri (%33.8) açısından farklılıklarını ifade etmişlerken az sayıdaki üstün yetenekli çocuk normal gelişim gösteren akranları ile aralarında farklılık olmadığını (%13.8) belirtmişlerdir.

Çocukların vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: Ç14 “Resim yapmayı seviyorum. Herkes güzel yaptığımı söyler.”, Ç22 “Bence matematik dünyanın en güzel şeyi olabilir. Arkadaşlarım zor olduğunu söylüyor ama bana göre çok eğlenceli.”, Ç64 “Detaylara çok dikkat ederim. Çünkü onlar yanlış olursa hepsi yanlış oluyor.”, Ç73 “Galiba çok soru sormam, annem ve babam bazen sus artık derler.”, Ç80 “Bana göre tek farkım okuldan sonra BİLSEM’e gelmem. Başka farkım yok.”

“Yapmaktan hoşlandığınız/ilgi duyduğunuz faaliyetler nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.27’de verilmiştir.

Tablo 4. 27. Üstün Yetenekli Çocukların Yapmaktan Hoşlandıkları / İlgi Duydukları Faaliyetler

Faaliyetler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Resim yapma	Ç11, Ç16, Ç18, Ç19, Ç20, Ç24, Ç27, Ç28, Ç30, Ç31, Ç38, Ç41, Ç43, Ç45, Ç47, Ç48, Ç50, Ç51, Ç55, Ç58, Ç68, Ç69, Ç74, Ç84, Ç86, Ç93, Ç101, Ç105, Ç112, Ç123, Ç124	31	23.9
Kitap okuma	Ç4, Ç15, Ç37, Ç39, Ç54, Ç63, Ç65, Ç66, Ç67, Ç75, Ç79, Ç80, Ç81, Ç82, Ç83, Ç102, Ç110, Ç125, Ç128, Ç130	20	15.4
Enstrüman çalma (gitar, piyano)	Ç5, Ç10, Ç13, Ç21, Ç25, Ç26, Ç33, Ç42, Ç70, Ç87, Ç91, Ç97, Ç106, Ç108, Ç116, Ç121, Ç127	17	13.1
Akıl oyunları	Ç1, Ç2, Ç7, Ç34, Ç59, Ç60, Ç72, Ç90, Ç98, Ç99, Ç109, Ç113, Ç114, Ç122	14	10.8
Bilgisayar oyunları oynama	Ç9, Ç14, Ç23, Ç36, Ç49, Ç76, Ç77, Ç78, Ç107, Ç111, Ç117, Ç118, Ç120	13	10.0
Futbol / voleybol / basketbol oynama / izleme	Ç6, Ç22, Ç29, Ç40, Ç52, Ç64, Ç71, Ç92, Ç100, Ç103, Ç104, Ç126	12	9.2
Bulmaca çözme	Ç12, Ç35, Ç44, Ç53, Ç56, Ç57, Ç62, Ç85, Ç94, Ç96, Ç115, Ç129	12	9.2
Belgesel / film izleme	Ç3, Ç8, Ç17, Ç46, Ç61, Ç73, Ç88, Ç89, Ç95, Ç119	10	7.7
Uçurtma uçurma	Ç32	1	0.7

Üstün yetenekli çocuklara yapmaktan hoşlandıkları / ilgi duydukları faaliyetler sorulduğu zaman, çocukların en çok resim yapmaktan (%23.9) hoşlandıkları görülmüştür. Yapmaktan hoşlandıkları / ilgi duydukları diğer faaliyetler sırasıyla; kitap okuma (%15.4), enstrüman çalma (%13.1), akıl oyunları (%10.8), bilgisayar

oyunları oynama (%10.0), futbol/voleybol / basketbol oynama / izleme (%9.2), bulmaca çözüme (%9.2), belgesel / film izleme (%7.7) ve uçurtma uçurma (%0.7)dir.

Çocukların vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç11 “*Resim yapmak çok keyifli, çok rahatlatıcı.*”, Ç40 “*Maçları seviyorum hem izlemeyi hem de oynamayı...*”, Ç127 “*Bir alet çalabilmek bence çok büyük bir farklılık, ben de farklı biriyim.*”, Ç79 “*Kitap okumak severek yaptıklarımından*”, Ç53 “*Bulmaca çözerken bazen yeni kelimeler çıkıyor, onları araştırıyorum, yeni kelimeler öğreniyorum.*”, Ç7 “*Satranç oynamak güzel. Farklı teknikler bağlantılar kurabiliyorsun.*”, Ç32 “*Güzel havalarda köye gidip uçurtma uçururum.*”, Ç76 “*Ödevler bazen çok oluyor. Çok ödev veriyorlar. Okuldaki öğretmenler de veriyor. Bitince hemen bilgisayar oyunu oynuyorum.*”, Ç61 “*Eşyaların nasıl yapıldığı ile ilgili belgeselleri seviyorum. Bana değişik geliyor.*”

“**Hangi mesleği seçmek istersiniz?**” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.28’de verilmiştir.

Tablo 4. 28. Üstün Yetenekli Çocukların Meslek Tercihleri

Meslek Tercihleri	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Sağlık (doktor / veteriner / eczacı, diş hekimi)	Ç1, Ç4, Ç7, Ç19, Ç21, Ç22, Ç26, Ç30, Ç35, Ç40, Ç42, Ç47, Ç48, Ç53, Ç54, Ç55, Ç58, Ç59, Ç63, Ç66, Ç67, Ç70, Ç73, Ç75, Ç81, Ç84, Ç85, Ç89, Ç90, Ç95, Ç98, Ç102, Ç105, Ç108, Ç109, Ç111, Ç113, Ç117, Ç118, Ç121, Ç122, Ç124, Ç126	43	33.1
Sosyal Alanlar (hukuk / polislik / ilahiyat / öğretmenlik / psikolog)	Ç2, Ç11, Ç12, Ç15, Ç23, Ç24, Ç31, Ç34, Ç44, Ç45, Ç60, Ç65, Ç68, Ç69, Ç71, Ç74, Ç87, Ç92, Ç93, Ç94, Ç96, Ç103, Ç104, Ç119, Ç123, Ç127	26	20.0
Kararsız	Ç6, Ç8, Ç9, Ç13, Ç17, Ç28, Ç29, Ç33, Ç36, Ç38, Ç39, Ç49, Ç51, Ç52, Ç77, Ç78, Ç79, Ç80, Ç86, Ç88, Ç97, Ç99, Ç100, Ç115, Ç116, Ç128	26	20.0

Fen / Mühendislik (mimarlık / mühendislik / gök bilimi)	Ç3, Ç10, Ç14, Ç16, Ç18, Ç25, Ç27, Ç37, Ç41, Ç43, Ç46, Ç50, Ç57, Ç62, Ç64, Ç72, Ç76, Ç82, Ç83, Ç91, Ç101, Ç106, Ç107, Ç112, Ç120	25	19.2
Bilim İnsanı	Ç5, Ç20, Ç32, Ç56, Ç61, Ç110, Ç114, Ç125, Ç129, Ç130	10	7.7

Üstün yetenekli çocuklara meslek tercihleri sorulduğu zaman; sırasıyla sağlık (%33.1), sosyal alanlar (%20.0), fen / mühendislik alanlarını (%19.2) seçmek istediklerini ya da bilim insanı (%7.7) olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra kararsız (%20.0) olduğunu belirten çocukların olduğu da görülmektedir.

Üstün yetenekli çocukların seçmek istediklerine ilişkin soruya çocukların vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir: Ç14 “*Yazılım mühendisi olmak isterim. Hayalimdeki meslek bu.*”, Ç15 “*Psikolog olmak isterim. Çünkü insanların yaşadıklarından dolayı onlara yardımcı olmak istiyorum ve belki farkında olmadıkları hastalıklarından da kurtarmak istiyorum.*”, Ç24 “*Çocuklara bir şeyler öğretmeyi seviyorum. O yüzden öğretmen olmak isterim.*”, Ç26 “*Veteriner olmak isterim. Çünkü hayvanları çok seviyorum.*”, Ç27 “*Mimar ya da mühendis olmak isterim. Çünkü resmim ve matematiğim iyi.*”, Ç29 “*Ailem mühendis olmamı ister ama ben hangi mesleği seçeceğimi bilmiyorum. Yanlış seçim yapmaktan korkuyorum.*”, Ç32 “*Bilim insanı olmayı çok ama çok istiyorum. İnsanlar için faydalı şeyler yapabileceğime inanıyorum.*”

4.6. BİLSEM’e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Algıları ve Beklentilerine Dair Bulgular

BİLSEM’e devam eden üstün yetenekli çocuklarının ebeveynlerine yönelik algılarını ve beklentilerini belirlemeye yönelik olarak sorulan sorular ve çocuklardan alınan cevaplara ait bulgular aşağıda sunulmuştur:

“*Ailenizin meslek seçiminize yönelik beklentileri nelerdir?*” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.29’da verilmiştir.

Tablo 4. 29. Ebeveynlerinin Üstün Yetenekli Çocuklarının Meslek Seçimine Yönelik Beklentileri

Ebeveynlerin Beklentileri	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Çocuğun tercihi	Ç1, Ç3, Ç6, Ç12, Ç15, Ç17, Ç18, Ç21, Ç22, Ç24, Ç25, Ç27, Ç32, Ç40, Ç41, Ç42, Ç44, Ç45, Ç60, Ç61, Ç66, Ç67, Ç75, Ç78, Ç79, Ç80, Ç83, Ç84, Ç88, Ç91, Ç92, Ç97, Ç98, Ç100, Ç106, Ç110, Ç11, Ç112, Ç113, Ç121, Ç122, Ç124, Ç128, Ç129	44	33.8
Sağlık (doktor, veteriner, eczacı, diş hekimi)	Ç4, Ç10, Ç11, Ç23, Ç26, Ç28, Ç30, Ç31, Ç36, Ç37, Ç38, Ç43, Ç46, Ç47, Ç48, Ç51, Ç52, Ç53, Ç55, Ç56, Ç62, Ç68, Ç70, Ç71, Ç76, Ç77, Ç81, Ç85, Ç86, Ç89, Ç90, Ç96, Ç101, Ç103, Ç104, Ç107, Ç108, Ç115, Ç116, Ç120, Ç126, Ç130	42	32.3
Fen / mühendislik (mimarlık, mühendislik, gök bilimi)	Ç5, Ç7, Ç9, Ç16, Ç19, Ç29, Ç33, Ç34, Ç35, Ç39, Ç50, Ç54, Ç58, Ç59, Ç63, Ç64, Ç65, Ç72, Ç87, Ç93, Ç95, Ç99, Ç102, Ç105, Ç109, Ç114, Ç117, Ç118, Ç119, Ç125, Ç127	31	23.9
Sosyal alanlar (hukuk, polislik, ilahiyat, öğretmenlik)	Ç2, Ç8, Ç13, Ç14, Ç20, Ç49, Ç57, Ç69, Ç73, Ç74, Ç82, Ç94, Ç123	13	10.0

Üstün yetenekli çocukların büyük çoğunluğu, ebeveynlerinin meslek seçimlerini kendi tercihlerine (%33.8) bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra ebeveynlerinin sırasıyla sağlık (%32.3), fen / mühendislik (%23.9) ve sosyal alanlardan (%10.0) bir meslek seçmeleri konusunda yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir.

Üstün yetenekli çocuklara göre ebeveynlerinin meslek seçimlerine yönelik beklentilerine ilişkin soruya çocukların vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir: Ç14 “Ailem hakim ya da avukat olmamı ister.”, Ç15 “Ailemin seçmemi istedikleri bir meslek yok. Yani bunu dile getirmiyorlar en azından. Sadece birkaç mesleği seçmemi istemiyorlar.” (Ailenin hangi mesleği seçmesini istediği çocuğa sorulmuştur. Ancak, çocuk, bu soru karşısında tedirgin olmuş ve cevap vermek istemediğini belirtmiştir.),

Ç24 “Ailem kararı bana bıraktı.”, Ç26 “Ailem doktor olmamı ister.”, Ç27 “...Ailem bu meslekleri yapabileceğimi düşündükleri için ne istersem onu seçebileceğimi söyler.”, Ç29 “Ailem mühendis olmamı ister ama ben hangi mesleği seçeceğimi bilmiyorum. Yanlış seçim yapmaktan korkuyorum.”, Ç32 “Ailem bu konuda kararı bana bıraktı; çünkü seçimi en iyi benim yapabileceğimi düşünüyorlar.”

“Ailenizi diğer ailelerden farklı kıldığını düşündüğünüz özellikleri nelerdir?”

sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.30’da verilmiştir.

Tablo 4. 30. Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerini “Farklı” Kıldığını Düşündükleri Özellikleri

“Farklı” Olduğu Düşünülen Özellikler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Anlayışlı / saygılı / ilgili	Ç2, Ç3, Ç4, Ç8, Ç9, Ç15, Ç16, Ç18, Ç20, Ç21, Ç23, Ç26, Ç30, Ç31, Ç33, Ç35, Ç36, Ç37, Ç38, Ç40, Ç44, Ç46, Ç47, Ç49, Ç50, Ç52, Ç55, Ç60, Ç61, Ç68, Ç73, Ç75, Ç77, Ç81, Ç82, Ç84, Ç86, Ç89, Ç91, Ç95, Ç99, Ç102, Ç109, Ç117, Ç121, Ç123, Ç125, Ç127	48	36.9
Özverili	Ç7, Ç10, Ç19, Ç22, Ç25, Ç27, Ç28, Ç43, Ç53, Ç54, Ç65, Ç69, Ç76, Ç79, Ç90, Ç93, Ç105, Ç108, Ç112, Ç113, Ç114, Ç116, Ç128	23	17.7
Yok	Ç1, Ç6, Ç11, Ç13, Ç34, Ç48, Ç57, Ç58, Ç59, Ç62, Ç63, Ç66, Ç74, Ç78, Ç83, Ç94, Ç101, Ç111, Ç119, Ç120, Ç122, Ç129, Ç130	23	17.7
Eğlenceli	Ç5, Ç12, Ç14, Ç17, Ç24, Ç32, Ç39, Ç42, Ç56, Ç67, Ç70, Ç71, Ç72, Ç87, Ç88, Ç92, Ç96, Ç103, Ç106, Ç118	20	15.4
Sinirli / kızgın / aşırı kuralcı	Ç29, Ç41, Ç45, Ç51, Ç64, Ç80, Ç85, Ç97, Ç98, Ç100, Ç104, Ç107, Ç110, Ç115, Ç124, Ç126	16	12.3

Üstün yetenekli çocukların, ebeveynlerini, diğer ebeveynlerden “*farklı*” kıldığını düşündükleri özelliklerin başında ebeveynlerinin anlayışlı / saygılı / ilgili (%36.9) olduğu özelliği gelmektedir. Bu özellikleri sırası ile özverili olmaları (%17.7), eğlenceli olmaları (%15.4) gibi olumlu özellikler takip etmektedir. Bunun yanı sıra ebeveynlerini sinirli / kızgın / aşırı kuralcı (%12.3) olarak tanımlayan çocuklar olmakla birlikte ebeveynlerinin diğer ebeveynlerden farklı olmadığını (%17.7) düşünen çocukların olduğu da görülmektedir.

Çocukların vermiş olduğu cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç14 “*Ailem çok eğlenceli bir aile.*”, Ç15 “*Annemle diğer anne-çocuklara göre daha iyi anlaşıyoruz.*”, Ç16 “*Var. Birbirimize karşı çok saygılıyız.*”, Ç20 “*Hepsi de çok iyi insanlar.*”, Ç22 “*Evet. Ailem benim için diğer ailelerden daha çok uğraşiyor.*”, Ç25 “*İsteklerimi olabildiğince yerine getirmeye çalışıyorlar.*”, Ç29 “*Ailem benimle ilgilenir ama kızdıkları zamanlar da çok olur.*”

Üstün yetenekli çocuklara “***Anne babanızın nasıl birer ebeveyn olmasını istersiniz?***” sorusu sorulmuş ve “***Keşke annem....., çünkü.....***” / “***Keşke babam....., çünkü.....***” kısımlarını doldurmaları istenmiştir. Çocukların genel olarak bu soruya tedirgin yaklaştıkları ve cevap vermekten çekindikleri gözlenmiştir. Verdikleri cevapların ebeveynleri ile paylaşılmayacağı bilgisi çocuklara tekrar hatırlatılmıştır. Bunun üzerine çocukların verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç97 “*Keşke annem başkalarıyla konuştuğu gibi benimle de konuşsa, çünkü benimle yumuşak konuşmaz / Keşke babam isteklerime izin verse, çünkü her şeyi annene sor der.*”, Ç15 “*Keşke annem daha anlayışlı olsaydı, çünkü onunla okul ve arkadaşlarım hakkında daha çok konuşmak isterdim. / Keşke babam bu kadar kuralcı olmasaydı çünkü arkadaşlarım ile sosyal etkinliklere katılamıyorum.*”, Ç45 “*Keşke annem daha anlayışlı olsa, çünkü hep ceza veriyor / Keşke babam çok kuralcı olmasa, çünkü çok disiplinli.*”, Ç41 “*Keşke annem diğer anneler kadar anlayışlı olsa, çünkü her şeye kızar / Keşke babam da diğer babalar gibi olsa çünkü o da annem kadar kızar.*”, Ç64 “*Keşke annem kardeşimle ilgilendiği kadar benimle de ilgilense, çünkü sen kendin yaparsın diyor hep / Babam böyle iyi.*”, Ç115 “*Annemden memnunum ama keşke babam bu kadar çok kızgın biri olmasa, çünkü çok sinirli, her şeye kızıyor.*”. Verilen

bu cevapların dışında, diğer çocuklar anne ve babalarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

4.7. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Yakın ve Uzak Çevre İlişkilerine Dair Bulgular

BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocuklarının yakın ve uzak çevre ilişkilerini belirlemeye yönelik olarak sorulan sorular ve çocuklardan alınan cevaplara ait bulgular aşağıda sunulmuştur:

“Aile içerisinde kendinize en yakın hissettiğiniz aile bireyi kimdir? Neden böyle düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.31'de verilmiştir.

Tablo 4. 31. Üstün Yetenekli Çocukların Aile İçerisinde Kendilerine En Yakın Hissettikleri Aile Bireyleri

En Yakın Hissedilen Aile Bireyi	Nedenleri	Görüşme Yapılan Çocuk	f	%
Anne	<ul style="list-style-type: none"> Anne ile her şeyi konuşabildiği için Yanında kendisini daha rahat hissettiği için Kendisiyle daha çok ilgilendiği için Her konuya çözüm ürettiği için 	Ç1, Ç7, Ç10, Ç12, Ç18, Ç19, Ç20, Ç22, Ç23, Ç24, Ç26, Ç27, Ç35, Ç36, Ç37, Ç40, Ç41, Ç43, Ç44, Ç51, Ç53, Ç54, Ç55, Ç57, Ç58, Ç59, Ç62, Ç63, Ç65, Ç66, Ç67, Ç68, Ç71, Ç72, Ç75, Ç76, Ç77, Ç79, Ç84, A86, A89, Ç90, Ç94, Ç95, Ç96, Ç99, Ç101, Ç102, Ç103, Ç104, Ç107, Ç108, Ç110, Ç112, Ç114, Ç115, Ç119, Ç120, Ç122, Ç125, Ç126, Ç128, Ç129, Ç130	64	49.2
Baba	<ul style="list-style-type: none"> Her Şeyi yapabildiği için Daha iyi iletişim kurabildiği için Kendisini anladığı için 	Ç2, Ç3, Ç4, Ç13, Ç16, Ç17, Ç30, Ç31, Ç34, Ç38, Ç39, Ç42, Ç48, Ç49, Ç50, Ç52, Ç56, Ç61, Ç64, Ç70, Ç73, Ç74, Ç78, Ç80, Ç81, Ç82, Ç83, Ç85, Ç88, Ç91, Ç93, Ç98, Ç100, Ç105, Ç106, Ç109,	42	32.3

		Ç113, Ç116, Ç117, Ç123, Ç124, Ç127		
Büyük Kardeş	<ul style="list-style-type: none"> • Kendisini anladığı için • Yanında kendisini daha rahat hissettiği için 	Ç5, Ç6, Ç9, Ç14, Ç21, Ç25, Ç32, Ç33, Ç45, Ç46, Ç47, Ç69, Ç97, Ç118, Ç121	15	11.6
Küçük Kardeş	<ul style="list-style-type: none"> • İyi anlaştıkları için • Sözü dinlediği için • Keyifli vakit geçirdikleri için 	Ç8, Ç11, Ç28, Ç29, Ç60, Ç87, Ç92, Ç111	8	6.2
Hiç kimse	<ul style="list-style-type: none"> • Her konuyu konuşamadığını düşündüğü için 	Ç15	1	0.7

Üstün yetenekli çocuklar aile içerisinde kendilerine en yakın olarak annelerini (%49.2) görmektedirler. Bu aile üyelerini sırasıyla baba (%32.3), büyük kardeş (%11.6) ve küçük kardeş (%6.2) olduğunu belirtmişlerken bir çocuk (%0.7) aile içerisinde kendisine yakın hissettiği bireyin olmadığını ifade etmiştir.

Çocukların vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç18 “Annem; çünkü her konuya çözüm üretir.”, Ç24 “Annem benimle daha çok ilgilendiği için annemi daha yakın bulurum.”, Ç26 “Annem; çünkü benim dilimden anlıyor.”, Ç27 “Abim, daha rahat oluyorum yanında çünkü.” Ç16 “Bu kişi babamdır. Çünkü onunla her şeyi paylaşabilirim.”, Ç29 “Küçük kardeşim A... ile iyi anlaşırım. Çünkü o da bence üstün yetenekli, arkadaşlarına göre farklı bir çocuk.”. Sadece Ç15 “Hiç kimse yok. Çünkü ailemle sadece genel konuları konuşabilirim, her konuyu değil.” diyerek aile içerisinde kendisine yakın hissettiği aile bireyinin olmadığını belirtmiştir.

“Aile üyeleri dışında en iyi anlaştığınız bireyler kimlerdir? Neden böyle düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.32’de verilmiştir.

Tablo 4. 32. Üstün Yetenekli Çocukların Aile Dışında En İyi Anlaştıkları Bireyler

En İyi Anlaşılan Birey	Nedenleri	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Arkadaşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Her şeyi paylaşabildikleri için • Benzer fikirlere sahip olduklarını düşündükleri için • Çocukluktan beri beraber oldukları için 	Ç2, Ç4, Ç5, Ç6, Ç9, Ç14, Ç17, Ç20, Ç21, Ç25, Ç27, Ç29, Ç30, Ç31, Ç32, Ç33, Ç34, Ç35, Ç40, Ç43, Ç44, Ç45, Ç53, Ç54, Ç55, Ç61, Ç63, Ç64, Ç68, Ç69, Ç75, Ç78, Ç81, Ç82, Ç83, Ç84, Ç97, Ç99, Ç100, Ç108, Ç109, Ç110, Ç111, Ç115, Ç117, Ç118, Ç127, Ç128, Ç129, Ç130	50	38.4
Büyükanne / Büyükbaba	<ul style="list-style-type: none"> • İyi anlaştıkları için • Eğlendikleri için 	Ç1, Ç7, Ç10, Ç11, Ç12, Ç15, Ç18, Ç23, Ç36, Ç38, Ç39, Ç42, Ç46, Ç48, Ç49, Ç51, Ç56, Ç58, Ç62, Ç66, Ç67, Ç71, Ç76, Ç77, Ç80, Ç85, Ç86, Ç87, Ç94, Ç95, Ç96, Ç98, Ç101, Ç102, Ç105, Ç107, Ç112, Ç113, Ç116, Ç119, Ç121, Ç122, Ç125	43	33.1
Teyze / Hala	<ul style="list-style-type: none"> • Kendilerini anladıklarını düşündükleri için • Söylediklerini önemseyip dinledikleri için • Sıcakkanlı davrandıkları için 	Ç8, Ç16, Ç19, Ç22, Ç24, Ç26, Ç28, Ç41, Ç50, Ç52, Ç57, Ç60, Ç65, Ç74, Ç89, Ç92, Ç106, Ç114, Ç123, Ç126	20	15.4
Dayı /Amca	<ul style="list-style-type: none"> • Kendilerini anladıklarını düşündükleri için 	Ç3, Ç13, Ç37, Ç47, Ç59, Ç70, Ç72, Ç73, Ç79, Ç88, Ç90, Ç91, Ç93, Ç103, Ç104, Ç120, Ç124	17	13.1

Üstün yetenekli çocuklar aile dışında en çok arkadaşlarıyla (%38.4) iyi anlaştıklarını ifade etmişlerdir. Çocukların anlaştıkları kişiler sırasıyla büyükanne / büyükbaba (%33.1), teyze / hala (%15.4), dayı / amca (%13.1) dir.

Üstün yetenekli çocukların vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç15 “Anneannemle vakit geçirmeyi seviyorum. Çünkü onunla çok iyi anlaşıyoruz ve

eğleniyoruz.”, Ç22 “Teyzem, çünkü o beni ailemden sonra en iyi dinleyen kişi ve çok sıcakkanlı.”, Ç27 “Arkadaşlarım, çünkü onlar beni ben de onları çok seviyorum. Birbirimizi anlıyoruz.”, Ç29 “Arkadaşımla. Çünkü o benim en yakınım, neredeyse her zaman aynı fikirde oluruz.”, Ç37 “Dayımla, çünkü beni dinler ben de onu dinlerim.”

“BİLSEM’e başladığınızdan bu yana ailenizin sizden beklentileri ve size karşı olan davranışları değişti mi? Değiştiyse bu hangi yönde oldu?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.33’te verilmiştir.

Tablo 4. 33. Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’e Başladıklarından Bu Yana Ebeveynlerinde Görülen Değişimler

Görülen Değişimler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Akademik başarının yükselmesi	Ç1, Ç9, Ç10, Ç14, Ç18, Ç26, Ç28, Ç30, Ç31, Ç39, Ç44, Ç45, Ç46, Ç53, Ç54, Ç57, Ç61, Ç62, Ç63, Ç67, Ç71, Ç72, Ç73, Ç76, Ç79, Ç80, Ç82, Ç85, Ç88, Ç99, Ç100, Ç103, Ç105, Ç110, Ç112, Ç115, Ç117, Ç119, Ç120, Ç122, Ç123, Ç128, Ç130	43	33.1
Daha çok ders çalışma	Ç12, Ç17, Ç27, Ç33, Ç36, Ç37, Ç49, Ç50, Ç51, Ç55, Ç56, Ç58, Ç64, Ç65, Ç70, Ç74, Ç77, Ç78, Ç81, Ç84, Ç90, Ç94, Ç97, Ç102, Ç106, Ç111, Ç114, Ç116, Ç118, Ç121, Ç126, Ç127, Ç129	33	25.4
Değişmedi	Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç13, Ç16, Ç19, Ç20, Ç22, Ç23, Ç24, Ç25, Ç32, Ç34, Ç40, Ç41, Ç60, Ç66, Ç83, Ç86, Ç87, Ç89, Ç91, Ç96, Ç98, Ç101, Ç109	30	23.1
Daha düzenli olma/ kurallı olma	Ç11, Ç15, Ç21, Ç29, Ç35, Ç38, Ç42, Ç43, Ç47, Ç48, Ç52, Ç59, Ç68, Ç69, Ç75, Ç92, Ç93, Ç95, Ç104, Ç107, Ç108, Ç113, Ç124, Ç125	24	18.4

Üstün yetenekli çocuklara “BİLSEM’e başladığınızdan bu yana ailenizin sizden beklentileri ve size karşı olan davranışları değişti mi? Değiştiyse bu değişim hangi

yönde oldu?” sorusu sorulduğunda çocuklar, en çok, akademik başarının yükselmesi (%33.1) yönünde görüş bildirmişlerdir. Verilen cevaplar sırasıyla daha çok ders çalışma beklentisi (%25.4), daha düzenli olma / kurallara uyma (%18.4) şeklindedir. Buna karşın beklenti yönünden bir değişiklik olmadığını (%23.1) ifade eden çocuklar da olmuştur.

Çocukların vermiş oldukları cevaplarından bazıları şu şekildedir: Ç15 *“Ailem çok değişti. Daha planlı olmam gerektiğini düşünüyorlar. Okuldan ya da BİLSEM’den dönünce belli bir süre ders çalışmam ve sonra yatmam gerektiğini düşünüyorlar. Ama ben bu kadar düzenli olmak istemiyorum.”*, Ç16 *“Önceden tek başıma vakit geçirdiğim zaman arkadaşım yok diye üzülüyorlardı. Artık bir şey demiyorlar. Kendi haline bıraktılar beni.”*, Ç21 *“Önceden sorumsuz olduğumu düşünüyorlardı. Ama şimdi her şeyi yapabileceğimi düşünüyorlar.”*, Ç26 *“Derslerimde yeterince başarılı olmadığımı düşünüyorlardı. Ama artık benden umutlular ve gurur duyuyorlar.”*, Ç27 *“Artık daha çok ders çalışmamı istiyorlar. Daha çok başarılı olmamı istiyorlar.”*

4.8. BİLSEM’e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’e İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular

BİLSEM’e devam eden üstün yetenekli çocuklarının BİLSEM’e ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak sorulan soru ve çocuklardan alınan cevaplara ait bulgular aşağıda sunulmuştur:

“BİLSEM’den kendi adınıza beklentileriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.34’te verilmiştir.

Tablo 4. 34. Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’den Kendi Adına Beklentileri

Çocukların BİLSEM’den Kendi Adına Beklentileri	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
BİLSEM’de geçirilen sürelerde düzenleme yapılması	Ç8, Ç12, Ç20, Ç23, Ç35, Ç36, Ç38, Ç40, Ç47, Ç49, Ç53, Ç56, Ç57, Ç58, Ç59, Ç62, Ç64, Ç67, Ç71, Ç74, Ç76, Ç79, Ç81, Ç82, Ç83, Ç89, Ç93, Ç95, Ç96, Ç100, Ç101, Ç103, Ç105,	41	31.5

	Ç114, Ç115, Ç116, Ç117, Ç118, Ç120, Ç121, Ç122		
Yeni laboratuvar ve atölyelerin eklenmesi	Ç3, Ç9, Ç13, Ç16, Ç19, Ç21, Ç25, Ç33, Ç34, Ç41, Ç52, Ç65, Ç73, Ç77, Ç84, Ç94, Ç98, Ç99, Ç107, Ç108, Ç109, Ç110, Ç113, Ç119	24	18.5
Daha çok proje hazırlama	Ç2, Ç7, Ç14, Ç22, Ç24, Ç37, Ç42, Ç43, Ç54, Ç55, Ç78, Ç86, Ç88, Ç91, Ç92, Ç124, Ç126, Ç127, Ç129, Ç130	20	15.4
Kapsamlı bir kütüphane	Ç10, Ç11, Ç18, Ç26, Ç27, Ç30, Ç39, Ç50, Ç51, Ç61, Ç68, Ç80, Ç85, Ç87, Ç97, Ç102, Ç104, Ç111, Ç112	19	14.6
Beklentim yok	Ç1, Ç4, Ç15, Ç29, Ç31, Ç32, Ç44, Ç45, Ç46, Ç60, Ç66, Ç69, Ç70, Ç123, Ç128	15	11.5
Bahçesinde vakit geçirilebilecek bir bahçe düzenlemesinin yapılması	Ç5, Ç6, Ç17, Ç28, Ç48, Ç63, Ç72, Ç75, Ç90, Ç106, Ç125	11	8.5

Üstün yetenekli çocukların kendileri adına BİLSEM’den beklentilerindeki ilk sırası kurumda geçirilen sürelerle ilgili düzenleme yapılması (%31.5) yer almaktadır. Bu beklentileri sırası ile yeni laboratuvar ve atölyelerin eklenmesi (%18.5), daha çok proje hazırlama (%15.4), kapsamlı bir kütüphaneye sahip olması (%14.6) ve bahçesinde vakit geçirilebilecek bir düzenlemenin yapılması (%8.5) takip etmektedir. Bunun yanı sıra hiçbir beklentisinin olmadığını (%11.5) çocukların olduğu da görülmüştür.

Çocukların vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç35 “Süreler daha uzun olabilir. Çünkü çok güzel vakit geçiriyorum.”, Ç27 “Kapsamlı bir kütüphanesi olmalı.”, Ç29 “Bence yeterince iyi, başka bir şeye gerek yok.”. Ç41 “Gökyüzü ve yıldız gözlemleri yapabileceğim bir laboratuvar eklenebilir.”, Ç124

“Proje hazırlamak ve yarışmalara katılmak çok heyecanlı. Sonuçları beklerken çok heyecanlanıyorum. Keşke daha fazla yarışmaya katılabilsen.”

4.9. BİLSEM’e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların İlgi ve Yönelimleri Doğrultusunda Belirlenen Yetenek Haritalarına Göre Yetenek Alanlarına Dair Bulgular

Çocukların ilgi alanlarını belirlemek için geliştirilmiş olan ölçeğe kendilerine en uygun olan cevabı işaretleyerek vermiş oldukları cevaplara göre belirlenen yetenek alanları ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. 35. 5. Sınıfa Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması

BİLSEM’de Tanılanan Alan	Aydın Yetenek Testi ile Tanılanan Alan	f	%
Genel Yetenek	Sözel- Dil Alanı	1	2.1
	Mantıksal- Matematik Alan	21	43.8
	Görsel- Uzamsal Alan	1	2.1
	Sosyal-İletişim Alanı	1	2.1
	Kişisel- Öze dönük Alan	10	20.8
	Bedensel- Kinestetik Alan	11	22.9
	Doğa Alanı	3	6.2
	TOPLAM	48	100
Müzik	Mantıksal- Matematik Alan	1	12.5
	Görsel- Uzamsal Alan	1	12.5
	İşitsel- Müzikal Alan	6	75.0
	TOPLAM	8	100
Resim	Görsel- Uzamsal Alan	4	50.0
	Bedensel- Kinestetik Alan	3	37.5
	Doğa Alanı	1	12.5
	TOPLAM	8	100

Tablo 4.35 incelendiğinde; üstün yetenekli çocukların BİLSEM’de tanılanan alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu sonuçlarına göre çıkan yetenek alanları karşılaştırılmıştır. Buna göre;

- BİLSEM’de genel yetenek alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun mantıksal-matematik (%43.8) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer alanların ise sırası ile bedensel- kinestetik (%22.9), kişisel – öze dönük (%20.8), doğa (%6.2), sözel- dil (%2.1), görsel- uzamsal (%2.1) ve sosyal-iletişim (%2.1) olduğu görülmektedir.
- BİLSEM’de müzik alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun işitsel-müzikal (%75.0) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer alanlar ise mantıksal- matematik (%12.5) ile görsel- uzamsal (%12.5) alanlardır.
- BİLSEM’de resim alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun görsel-uzamsal (%50.0) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer alanlar ise sırasıyla bedensel- kinestetik (%37.5) ile doğa (%12.5) alanlarıdır.

Tablo 4. 36. 6. Sınıfa Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması

BİLSEM’de Tanılanan Alan	Aydın Yetenek Testi ile Tanılanan Alan	f	%
Genel Yetenek	Mantıksal- Matematik Alan	12	60.0
	Sosyal-İletişim Alanı	1	5.0
	Kişisel- Öze dönük Alan	2	10.0
	Bedensel- Kinestetik Alan	5	25.0
	TOPLAM	20	100
Müzik	Görsel- Uzamsal Alan	1	11.1
	İşitsel- Müzikal Alan	8	88.9
	TOPLAM	9	100
Resim	Görsel- Uzamsal Alan	3	42.8
	Bedensel- Kinestetik Alan	2	28.6
	Kişisel- Öze dönük Alan	2	28.6
	TOPLAM	7	100

Tablo 4.36 incelendiğinde; üstün yetenekli çocukların BİLSEM’de tanılanan alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu sonuçlarına göre çıkan yetenek alanları karşılaştırılmıştır. Buna göre;

- BİLSEM’de genel yetenek alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun mantıksal-matematik (%60) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer

alanların ise sırası ile bedensel- kinestetik (%25.0), kişisel – öze dönük (%10.0) ve sosyal- iletişim (%5.0) alanları olduğu görülmektedir.

- BİLSEM’de müzik alanında tanılanan çocukların işitsel- müzikal (%88.9) alanda yetenekli olduğu sonucu elde edilmiştir. Diğer alan ise görsel- uzamsal (%11.1) alandır.
- BİLSEM’de resim alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun görsel-uzamsal (%42.8) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer alanlar ise bedensel- kinestetik (%28.6) ile kişisel- öze dönük (%28.6) alanlarıdır.

Tablo 4. 37. 7. Sınıfa Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması

BİLSEM’de Tanılanan Alan	Aydın Yetenek Testi ile Tanılanan Alan	f	%
Genel Yetenek	Mantıksal- Matematik Alan	6	46.1
	Kişisel- Öze dönük Alan	5	38.5
	Bedensel- Kinestetik Alan	1	7.7
	Doğa Alanı	1	7.7
	TOPLAM	13	100
Müzik	İşitsel- Müzikal Alan	1	100
	TOPLAM	1	100
Resim	Görsel- Uzamsal Alan	1	25.0
	Bedensel- Kinestetik Alan	2	50.0
	Doğa Alanı	1	25.0
	TOPLAM	4	100

Tablo 4.37 incelendiğinde; üstün yetenekli çocukların BİLSEM’de tanılanan alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu sonuçlarına göre çıkan yetenek alanları karşılaştırılmıştır. Buna göre;

- BİLSEM’de genel yetenek alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun mantıksal-matematik (%46.1) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer alanların ise sırası ile kişisel – öze dönük (%38.5), bedensel- kinestetik (%7.7) ve doğa (%7.7) alanları olduğu görülmektedir.
- BİLSEM’de müzik alanında tanılanan çocuğun işitsel- müzikal (%100) alanda yetenekli olduğu sonucuna varılmıştır.

- BİLSEM’de resim alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun bedensel-kinestetik (%50.0) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer alanlar ise görsel- uzamsal (%25.0) ile kişisel- öze dönük (%25.0) alanlarıdır.

Tablo 4. 38. 8. Sınıfa Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması

BİLSEM’de Tanılanan Alan	Aydın Yetenek Testi ile Tanılanan Alan	f	%
Genel Yetenek	Sözel- Dil Alanı	1	10.0
	Mantıksal- Matematik Alan	2	20.0
	Görsel- Uzamsal Alan	1	10.0
	İşitsel-Müzikal Alanı	2	20.0
	Bedensel- Kinestetik Alan	3	30.0
	Doğa Alanı	1	10.0
	TOPLAM	10	100
Müzik	İşitsel- Müzikal Alan	1	100
	TOPLAM	1	100
Resim	Bedensel- Kinestetik Alan	1	100
	TOPLAM	1	100

Tablo 4.38 incelendiğinde; üstün yetenekli çocukların BİLSEM’de tanılanan alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu sonuçlarına göre çıkan yetenek alanları karşılaştırılmıştır. Buna göre;

- BİLSEM’de genel yetenek alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun bedensel- kinestetik (%30) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer alanların ise sırası ile mantıksal-matematik (%20.0), işitsel- müzikal (%20.0), görsel – uzamsal (%10.0), sözel – dil (%10.0) ve doğa (%10.0) olduğu görülmektedir.
- BİLSEM’de müzik alanında tanılanan çocuğun işitsel- müzikal (%100) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır.
- BİLSEM’de resim alanında tanılanan çocuğun bedensel- kinestetik (%100) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.39. Deneme Grubunda Yer Alan Üstün Yetenekli Çocukların BİLSEM’de Tanılanan Alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgili Formu’na Göre Tanılanan Yetenek Alanlarının Karşılaştırılması

BİLSEM’de Tanılanan Alan	Aydın Yetenek Testi ile Tanılanan Alan	f	%
Genel Yetenek	Mantıksal- Matematik Alan	13	54.1
	İşitsel- Müzikal Alanı	1	4.2
	Kişisel- Öze dönük Alan	3	12.5
	Bedensel- Kinestetik Alan	6	25.0
	Görsel- Uzamsal Alan	1	4.2
	TOPLAM	24	100
Müzik	İşitsel- Müzikal Alan	6	100
	TOPLAM	6	100
Resim	Görsel- Uzamsal Alan	4	57.1
	Bedensel- Kinestetik Alan	2	28.6
	Kişisel- Öze dönük Alan	1	14.3
	TOPLAM	7	100

Tablo 4.39 incelendiğinde; deneme grubunda yer alan üstün yetenekli çocukların BİLSEM’de tanılanan alanları ile Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgili Formu sonuçlarına göre çıkan yetenek alanları karşılaştırılmıştır. Buna göre;

- BİLSEM’de genel yetenek alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun mantıksal-matematik (%54.1) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır. Diğer alanların ise sırası ile bedensel- kinestetik (%25.0), kişisel – öze dönük (%12.5), işitsel- müzikal (%4.2) ve görsel – uzamsal (%4.2) olduğu görülmektedir.
- BİLSEM’de müzik alanında tanılanan çocuğun işitsel- müzikal (%100) alanda yetenekli olduğu sonucu çıkmıştır.
- BİLSEM’de resim alanında tanılanan çocukların çoğunluğunun görsel – uzamsal (%57.1) alanda yetenekli olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer alanlar ise bedensel- kinestetik (%28.6) ile kişisel- öze dönük (%14.3) alanlarıdır.

4.10. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Verilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimine Olan Etkisine Dair Bulgular

Çocukları BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin ebeveynin çocuğuyla iletişimine yönelik bulgular aşağıda sunulmuştur:

4.10.1. Deneme ve Kontrol Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi (EÇİÖ) Ölçeği Ön test- Puan Ortalamalarına Dair Bulgular

Tablo 4. 40: Deneme ve Kontrol Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ve Alt Boyut Ön Test Puanlarına Ait Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Ön test	Deneme (n=37)		Kontrol (n=28)		t	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Paylaşım Açık Olma	4,76	1,16	7,00	1,54	-6,441	0,000***
Saygı Kabul	7,49	0,65	10,68	1,72	-9,316	0,000***
Duyarlılık	8,57	1,80	11,29	1,49	-6,478	0,000***
Problem Çözme	7,92	2,30	9,86	1,48	-3,883	0,000***
Engelsiz Dinleme	9,43	2,95	11,21	1,91	-2,947	0,005**
Toplam	38,16	4,98	50,04	2,77	-12,229	0,000***

Bağımsız örneklem t testi, * $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.01$, *** $p \leq 0.001$

Araştırmada Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyut ve toplam ön test ortalama puanı deney ve kontrol grupları arasında bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde;

Kontrol grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Paylaşım Açık Olma ön test ortalama puanı ($\bar{X}$: 7.00, SS: 1.54) anlamlı olarak deneme grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir ($t(63)$: -6.441, $p \leq 0.001$).

Kontrol grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Saygı Kabul ön test ortalama puanı ($\bar{X}$: 10.68, SS: 1.72)

anlamli olarak deneme grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir ($t(63): -9.316, p \leq 0.001$).

Kontrol grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin ocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Duyarlılık ön test ortalama puanı ($\bar{X}: 11.29, SS: 1.49$) anlamli olarak deneme grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir ($t(63): -6.478, p \leq 0.001$).

Kontrol grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin ocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Problem özme ön test ortalama puanı ($\bar{X}: 9.86, SS: 1.48$) anlamli olarak deneme grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir ($t(63): -3.883, p \leq 0.001$).

Kontrol grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin ocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Engelsiz Dinleme ön test ortalama puanı ($\bar{X}: 11.21, SS: 1.91$) anlamli olarak deneme grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir ($t(63): -2.947, p \leq 0.01$).

Kontrol grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin ocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) genel ön test ortalama puanı ($\bar{X}: 50.04, SS: 2.77$) anlamli olarak deneme grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir ($t(63): -12.229, p \leq 0.001$).

4.10.2. Deneme Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin ocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) Ön test- Son test Puan Ortalamalarına Dair Bulgular

Tablo 4. 41. Deneme Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin çocuğuyla iletişimi Ölçeği Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Bağımlı Örneklem t Testi ile Karşılaştırması

		N	$\bar{X}$	SS	t	p
Paylaşıma Açık Olma	Ön Test	37	4,76	1,16	-4,354	0,000***
	Son Test	37	6,51	2,04		
Saygı Kabul	Ön Test	37	7,49	0,65	-5,190	0,000***
	Son Test	37	9,73	2,61		
Duyarlılık	Ön Test	37	8,57	1,80	-5,303	0,000***

	Son Test	37	11,08	2,14		
Problem Çözme	Ön Test	37	7,92	2,30	-2,864	0,007**
	Son Test	37	9,59	2,13		
Engelsiz Dinleme	Ön Test	37	9,43	2,95	-3,211	0,003**
	Son Test	37	11,41	2,57		
Toplam	Ön Test	37	38,16	4,98	-5,726	0,000***
	Son Test	37	48,32	8,75		

Bağımlı örneklem t testi, * $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.01$, *** $p \leq 0.001$

Araştırmada deneme grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyut ve toplam ön test-son test ortalama puanları arasında bağımlı örneklem t testi ile değerlendirildiğinde,

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Paylaşım Açık olma son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 6.51, SS : 2.04) anlamlı olarak ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 4.76, SS : 1.16) yüksek olduğu görülmektedir ($t(36)$: -4.354, $p \leq 0.001$).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Saygı Kabul son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 9.73, SS : 2.61) anlamlı olarak ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 7.49, SS : 0.65) yüksek olduğu görülmektedir ($t(36)$: -5.190, $p \leq 0.001$).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Duyarlılık son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 11.08, SS : 2.14) anlamlı olarak ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 8.57, SS : 1.80) yüksek olduğu görülmektedir ($t(36)$: -5.303, $p \leq 0.001$).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Problem Çözme son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 9.59, SS : 2.13) anlamlı olarak ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 7.92, SS : 2.30) yüksek olduğu görülmektedir ($t(36)$: -2.864, $p \leq 0.01$).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Engelsiz Dinleme son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 11.41, SS : 2.57) anlamlı olarak ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 9.43, SS : 2.95) yüksek olduğu görülmektedir ($t(36)$: -3.211, $p \leq 0.01$).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlar toplamı son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 48.32, SS : 8.75) anlamlı olarak ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 38.16, SS : 4.98) yüksek olduğu görülmektedir ($t(36)$: -5.726, $p \leq 0.001$).

4.10.3. Kontrol Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) Ön test- Son test Puan Ortalamalarına Dair Bulgular

Tablo 4. 42. Kontrol Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Bağımlı Örneklem t Testi ile Karşılaştırması

		N	$\bar{X}$	SS	t	p
Paylaşım Açık Olma	Ön Test	28	7.00	1.54	-1.996	0.056
	Son Test	28	7.21	1.47		
Saygı Kabul	Ön Test	28	10.68	1.72	-2.045	0.050*
	Son Test	28	11.14	1.72		
Duyarlılık	Ön Test	28	11.29	1.49	-0.902	0.375
	Son Test	28	11.39	1.31		
Problem Çözme	Ön Test	28	9.86	1.48	-0.795	0.433
	Son Test	28	10.04	1.32		
Engelsiz Dinleme	Ön Test	28	11.21	1.91	-3.341	0.002**
	Son Test	28	12.18	2.18		
Toplam	Ön Test	28	50.04	2.77	-3.809	0.001***
	Son Test	28	51.96	1.77		

Bağımlı örneklem t testi, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyut ve toplam ön test-son test ortalama puanları arasında bağımlı örneklem t testi ile değerlendirildiğinde,

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Paylaşım Açık Olma son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 7.21, SS: 1.47) ile ön test ortalama puanı ($\bar{X}$: 7.00, SS: 1.54) arasında anlamlı fark görülmemektedir (t(27): -1.996, p>0.05).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Saygı Kabul son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 11.14, SS: 1.72) anlamlı olarak ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 10.68, SS: 1.72) yüksek olduğu görülmektedir (t(27): -2.045, p≤0.05).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Duyarlılık son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 11.39, SS: 1.31) ile ön test ortalama puanı ($\bar{X}$: 11.29, SS: 1.49) arasında anlamlı fark görülmemektedir (t(27): -0.902, p>0.05).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Problem Çözme son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 10.04, SS : 1.32) ile ön test ortalama puanı ($\bar{X}$: 9.86, SS : 1.48) arasında anlamlı fark görülmemektedir ($t(27)$: -0.795, $p>0.05$).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Engelsiz Dinleme son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 12.18, SS : 2.18) anlamlı olarak ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 11.21, SS : 1.91) yüksek olduğu görülmektedir ($t(27)$: -3.341, $p\leq 0.01$).

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) toplam son test ortalama puanı ($\bar{X}$: 51.96, SS : 1.77) anlamlı olarak toplam ön test ortalama puanından ($\bar{X}$: 50.04, SS : 2.77) yüksek olduğu görülmektedir ($t(27)$: -3.809, $p\leq 0.001$).

4.10.4. Deneme Grubu Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) Ön test – Son test Fark Puan Ortalamaları ile Kontrol Grubu Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) Ön test – Son test Fark Puan Ortalamalarına Dair Bulgular

Tablo 4. 43. Deneme ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) ve Alt Boyut Ön test – Son test Fark Ortalama Puanlarına Ait Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Ön test – Son test Fark Puan	Deneme (n=37)		Kontrol (n=28)		t	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Paylaşım Açık Olma	1.76	2.45	.21	.57	3.695	.001***
Saygı Kabul	2.24	2.63	.46	1.20	3.644	.001***
Duyarlılık	2.51	2.88	.11	.63	4.924	.000***
Problem Çözme	1.68	3.56	.18	1.19	2.389	.021*
Engelsiz Dinleme	1.97	3.74	.96	1.53	1.486	.144
Toplam	10.16	10.79	1.93	2.68	4.461	.000***

Bağımlı örneklem t testi, * $p\leq 0.05$, ** $p\leq 0.01$, *** $p\leq 0.001$

Araştırmada Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyut ve toplam ön test – son test fark ortalama puanı deneme ve kontrol grupları arasında bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde;

Deneme grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Paylaşım Açık Olma ön test – son test fark ortalama puanı ($\bar{X}$: 1.76, SS : 2.45) anlamlı olarak kontrol grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından ($\bar{X}$: .21, SS : .57) yüksek olduğu görölmektedir ($t(63)$: 3.695, $p \leq 0.001$).

Deneme grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Saygı Kabul ön test – son test fark ortalama puanı ($\bar{X}$: 2.24, SS : 2.63) anlamlı olarak kontrol grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından ($\bar{X}$: .46, SS : 1.20) yüksek olduğu görölmektedir ($t(63)$: 3.644, $p \leq 0.001$).

Deneme grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Duyarlılık ön test – son test fark ortalama puanı ($\bar{X}$: 2.51, SS : 2.88) anlamlı olarak kontrol grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından ($\bar{X}$: .11, SS : .63) yüksek olduğu görölmektedir ($t(63)$: 4.924, $p \leq 0.001$).

Deneme grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Problem Çözme ön test – son test fark ortalama puanı ($\bar{X}$: 1.68, SS : 3.56) anlamlı olarak kontrol grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından ($\bar{X}$: .18, SS : 1.19) yüksek olduğu görölmektedir ($t(63)$: 2.389, $p \leq 0.05$).

Deneme grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutlarından Engelsiz Dinleme ön test – son test fark ortalama puanı ($\bar{X}$: 1.97, SS : 3.74) ile kontrol grubundaki ebeveynlerin ön test – son test fark ortalama puanı ($\bar{X}$: .96, SS : 1.53) arasında anlamlı bir fark görölmemektedir. ($t(63)$: 1.486, $p > 0.05$).

Deneme grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) toplamda ön test – son test fark ortalama puanı ($\bar{X}$: 10.16, SS : 10.79) anlamlı olarak kontrol grubundaki ebeveynlerin ortalama puanından ($\bar{X}$: 1.93, SS : 2.68) yüksek olduğu görölmektedir. ($t(63)$: 4.461, $p \leq 0.001$).

4.11. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Üstün Yetenekli Çocuklar ile Ebeveynleri Arasındaki Etkileşim Üzerine Etkisine Dair Bulgular

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine uygulanan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin üstün yetenekli çocuklar ile ebeveynleri arasındaki etkileşimlerine yönelik bulgular aşağıda verilmiştir:

4.11.1. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarıyla Yaşadıkları Sorunlara Dair Bulgular

Aile Destek Eğitimi Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında ebeveynlere *“Çocuğunuzda problem olarak tanımladığınız davranışlar nelerdir? Bu problemlerle nasıl baş ediyorsunuz?”* sorusu sorulmuştur. Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.44'te verilmiştir.

Tablo 4. 44. Aile Destek Eğitimi Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Ebeveynlerin Çocuklarında Problem Olarak Tanımladıkları Davranışlar

Eğitim Öncesinde Problem Olarak Tanımlanan Davranış	Görüşme Yapılan Ebeveyn	f	%	Eğitim Sonrasında Problem Olarak Tanımlanan Davranış	Görüşme Yapılan Ebeveyn	f	%
Mükemmeliyetçilik	E1, E2, E8, E11, E12, E14, E19, E32, E37	9	24.3	Mükemmeliyetçilik	E12, E32	2	5.4
Karanlık ortamda uyuyamama / korkular	E4, E6, E10, E26, E27, E30	6	16.2	Karanlık ortamda uyuyamama / korkular	Tanımlanmadı		
Ödev yapmak istememe	E7, E20, E29, E35, E36	5	13.5	Ödev yapmak istememe	E7, E20, E36	3	8.1
Tırnak yeme	E9, E13, E23, E34	4	10.8	Tırnak yeme	Tanımlanmadı		
İnatçılık	E17, E18, E22, E25	4	10.8	İnatçılık	Tanımlanmadı		
Alınganlık	E5, E16, E28	3	8.2	Alınganlık	Tanımlanmadı		

Sakarlık	E3, E15	2	5.4	Sakarlık	Tanımlanmadı		
Aşırı duygusallık	E21, E33	2	5.4	Aşırı duygusallık	E21	1	2.7
Sürekli mutsuzluk, memnuniyetsizlik hali	E24, E31	2	5.4	Sürekli mutsuzluk, memnuniyetsizlik hali	Tanımlanmadı		
				Problem davranış yok	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E8, E9, E10, E11, E13, E14, E15, E16, E17, E18, E19, E22, E23, E24, E25, E26, E27, E28, E29, E30, E31, E33, E34, E35, E37	31	83.8

Deneme grubunda yer alan ebeveynlere, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde üstün yetenekli çocuklarında problem olarak tanımladıkları davranışlar sorulduğunda ebeveynler, çocuklarının mükemmeliyetçi (%24.3) olmalarını ilk sırada ifade etmişlerdir. Bu davranışları sırası ile karanlık ortamda uyuyamama / korkular (%16.2), ödev yapmak istememe (%13.5), tırnak yeme (%10.8), inatlaşma (%10.8), alınganlık (%8.2), sakarlık (%5.4), aşırı duygusallık (%5.4) ve depresyon hali (%5.4) takip etmektedir.

Deneme grubunda yer alan ebeveynlere, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) sonrasında üstün yetenekli çocuklarında problem olarak tanımladıkları davranışlar sorulduğunda ise ebeveynler, büyük çoğunlukla (%83.8) çocuklarında problem olarak tanımlayacakları davranışların olmadığını ifade etmişlerdir. Problem olarak tanımlanan davranışlar ödev yapmak istememe (%8.1), mükemmeliyetçilik (%5.4) ve aşırı duygusallıktır (%2.7).

Tablo 4. 45. Üstün Yetenekli Çocuklarda Problem Olarak Tanımlanan Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri

Eğitim öncesinde Problemlerle Baş Etme Yöntemleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%	Eğitim Sonrasında Problemlerle Baş Etme Yöntemleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Örnek gösterme	E1, E4, E10, E14, E15, E19, E24, E29, E30, E32, E35	11	29.8	Tanımlanmadı			
Görmezden gelme / problemi yok sayma	E5, E7, E11, E18, E21, E26, E27, E28	8	21.6	Görmezden gelme / problemi yok sayma	E21	1	2.7
Baş edemediğini düşünerek pes etme	E2, E3, E9, E20, E25, E36, E37	7	18.9	Baş edemediğini düşünerek pes etme	E3, E20, E25	3	8.1
Gözdağı verme	E12, E17, E22, E23, E33, E34	6	16.2	Tanımlanmadı			
Karşılıklı konuşarak çözüme	E6, E8, E13, E16, E31	5	13.5	Karşılıklı konuşarak çözüme	E1, E2, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E10, E11, E12, E13, E14, E15, E16, E17, E18, E19, E22, E23, E24, E26, E27, E28, E29, E30, E31, E32, E33, E34, E35, E36, E37	32	89.2

Ebeveynlerin, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde üstün yetenekli çocuklarında problem olarak tanımladıkları davranışlarla baş etmede en çok başvurdukları yöntemi çevrelerinden örnekler verme (%29.8) olarak tanımlamışlardır. Bu yöntemleri sırasıyla görmezden gelme / yok sayma (%21.6), baş edemediğini düşünerek pes etme (%18.9), gözdağı verme (%16.2) ve karşılıklı konuşarak çözüme (%13.5) izlemiştir.

Ebeveynlerin Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde ilgili soruya vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E7 “Eskiden okula gitmek ve ödev yapmak istemezdi. Gerçek hayattan örnekler vererek okula gitmek ve ödev yapmak

zorunda olduğunu yıllarca anlattık. Davranışlarında değişiklik olmayınca artık görmezden geliyoruz.”, E13 “Tırnak yeme başladı son zamanlarda. Bir de ışıksız ortamda uyuyamıyor. Bu davranışların onun yaşında normal olduğunu, onun yaşlarındaki çocuklarda bu durumun olduğunu söylüyoruz. Anlayışlı olmaya çalışıyoruz.”, E22 “Biraz inatçılık var. Bu gibi durumlarda susmasını söyleyerek başa çıkıyoruz.”, E25 “İnatlaşma var. Genellikle baş edemiyoruz.”

Ebeveynlerin, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) sonrasında üstün yetenekli çocuklarında problem olarak tanımladıkları davranışlarla baş etmede en çok başvurdukları yöntemi karşılıklı konuşarak çözme (%89.2) olarak tanımlamışlardır. Bunun yanı sıra baş edemediğini düşünerek pes eden (%8.1) ve görmezden geldiğini (%2.7) ifade eden ebeveynlerin olduğu da görülmektedir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E21 “Çok hassas bir çocuk. Her sözden etkileniyor. Konuşuyoruz sürekli, ama her zaman etkili olmuyor. O zaman da kendi haline bırakıyoruz.”, E3 “Hata ve eksiklere hiç tahammülü yok. Hep en iyisini yapmak zorunda, en başarılı o olmak zorunda. Onu da böyle kabul ettik ne yapalım.”, E4 “Artık rahatız çok şükür, önceden yanında biri olmadan uyuyamazdı. Başkalarını örnek gösterirdik, artık konuşuyoruz. Bu da etkili oldu.”

Tablolardan anlaşılacağı üzere ebeveynlerin, eğitimler öncesinde problem olarak tanımladıkları davranışlarda eğitim sonrasında azalma gözlenmiştir. Ebeveynlerin eğitim sonrasında problem davranışlarla baş etmede karşılıklı konuşarak problemi çözme yolunu tercih ettikleri gözlenmiştir.

Aile Destek Eğitimi Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında ebeveynlere “Çocuğunuzla günlük yaşamda yaşadığınız güçlükler nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.46’ da verilmiştir.

Tablo 4. 46. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Günlük Yaşamda Yaşadıkları Güçlükler

Eğitim Öncesinde Yaşanan Güçlükler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%	Eğitim Öncesinde Yaşanan Güçlükler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Sorumluluklarını Yerine Getirme	E2, E3, E4, E5, E7, E8, E9, E12, E13, E14, E16, E19, E24, E26, E30, E33, E34	17	45.9	Sorumluluklarını Yerine Getirme	E12, E30, E33	3	8.1
Kurallara Uyma	E1, E6, E10, E11, E15, E20, E21, E23, E27, E28, E29, E31, E32, E37	14	37.9	Kurallara Uyma	E20, E21, E28, E32	4	10.8
İnatçılık	E17, E18, E22, E25, E35, E36	6	16.2	İnatçılık	Tanımlanmadı		
				Yaşanılan Güçlük Yok	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E10, E11, E13, E14, E15, E16, E17, E18, E19, E22, E23, E24, E25, E26, E27, E29, E31, E34, E35, E36, E37	30	81.1

Ebeveynler, eğitim öncesinde, üstün yetenekli olan çocuklarıyla günlük yaşamda yaşadıkları güçlüklerin sorumluluklarını yerine getirme (%45.9), kurallara uyma (%37.9) ve inatçılık (%16.2) olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu durumlar hakkında ebeveynlerin verdikleri cevaplar şu şekildedir: E4 “Aile içinde herkesin yapabileceklerine göre görevi var. En basitinden herkes yatağını toplamalı. Ama bu kadar basit bir iş bile büyük tartışmalara neden oluyor.”, E6 “İstedığımız çok şey değil aslına bakılırsa, yemek saatinde herkes sofrada olsun. İlla hatırlatmak gerek, illa kızmak gerek. Yoksa gelinmiyor o sofraya.”, E35 “Kafasında

plan kurar. O planı bizim de yapmamızı ister. Bazen olmayacak şeyler istiyor. Olmayacağını söyleyince olasıya kadar diretiyor.”

Ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu (%81.1) eğitim sonrasında güçlük yaşamadıklarını ifade ederlerken kurallara uyma (%10.8) ve sorumluluklarını yerine getirmeye (%8.1) yönelik güçlük yaşadığını belirten ebeveynler de olmuştur.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E21 *“Şimdilerde iyiyiz. Tabletteki saat kuralı artık eskisi kadar esnetilmiyor.”* E13 *“Hep şikâyet ederdi evde ona iş yaptırdığım için. Yardım etmenin adı işti yani. Artık sadece kendisini ilgilendiren şeyleri istiyoruz, mesela sadece odasıyla ilgilensin. İşleri azaltmak işe yaradı. Odasının her şeyi ona ait.”*

4.11.2. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Ebeveynlerin Üstün Yetenekli Çocuklarıyla İletişimlerinde Yaşadıkları Sorunlara Dair Bulgular

Aile Destek Eğitimi Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında ebeveynlere *“Çocuğunuzla iletişiminizde zayıf ve geliştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz yönleriniz nelerdir?”* sorusu sorulmuştur. Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 4.47’de yer almaktadır.

Tablo 4. 47. Ebeveynlerin Çocuklarıyla İletişimlerinde Zayıf ve Geliştirilmesi Gerektiğini Düşündükleri Yönleri

Ebeveynlerin Eğitim Öncesinde Çocuklarıyla İletişimlerinde Zayıf ve Geliştirilmesi Gerektiğini Düşündükleri Yönleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%	Ebeveynlerin Eğitim Sonrasında Çocuklarıyla İletişimlerinde Zayıf ve Geliştirilmesi Gerektiğini Düşündükleri Yönleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Kural koyma / uygulama	E1, E6, E10, E11, E15, E19, E21,	12	32.4	Kural koyma / uygulama	E6, E19, E29	3	8.1

	E23, E28, E29, E31, E32						
Nasıl yaklaşılacağını bilme	E13, E14, E17, E18, E30, E33, E34, E35, E36, E37	10	27.1	Nasıl yaklaşılacağını bilme	E18, E33, E35	3	8.1
Sorumluluklarını bildirme	E2, E3, E4, E5, E7, E16, E22, E24	8	21.6	Tanımlanmadı			
Çocuğun duygularını anlama	E8, E9, E12, E20, E25, E26, E27	7	18.9	Tanımlanmadı			
				Geliştirilmesi gerektiği düşünülen yönler yok	E1, E2, E3, E4, E5, E7, E8, E9, E10, E11, E12, E13, E14, E15, E16, E17, E20, E21, E22, E23, E24, E25, E26, E27, E28, E30, E31, E32, E34, E36, E37	31	83.8

Ebeveynler, eğitim öncesinde, üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde zayıf ve geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri özelliklerin başında kural koyma / uygulama (%32.4) olduğunu ifade etmişlerdir. Bu özellikleri sırasıyla çocuklarına nasıl yaklaşacaklarını bilme (%27.1), çocuklara sorumluluklarını bildirme (%21.6) ve çocuğun duygularını anlama (%18.9) takip etmektedir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E15 “*Aile içinde kurallar koymaya çalışıyoruz. Ama bu kuralları her zaman harfiyen uygulayamıyoruz. Böyle olunca Ş.... kurallara uymaya karşı çıkıyor. Cezaya başvurduğumuz zamanlar olabiliyor, ama nadir...*”, E13 “*Ergenlik döneminde olması bizi çok zorluyor. Bazen bir büyük gibi bazen yaşından bile küçük gibi davranıyor. Dakikası dakikasını tutmuyor. Nasıl davranacağımızı şaşırıyoruz.*”, E2 “*Bir öğrenci*

olarak yerine getirmesi gereken sorumlulukları var, mesela ders programını takip ederek kitaplarını okula götürmesi gibi. Ama bunu çoğu zaman ben hatırlatırım, kontrol ederim, koymamışsa çantasını ben hazır ederim.”, E12 “Duyguları o kadar hızlı değişiyor ki yetişemiyoruz. Şaka yaptığını sanıyoruz ama yapmıyor oluyor. Dengeyi kurmak gerçekten çok çok zormuş. Diğer arkadaşları da böyle mi merak ediyorum.”

Ebeveynler, eğitim sonrasında, üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimde zayıf oldukları ve geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri özellikler arasında kural koyma / uygulama (%8.1) ve çocuğuna nasıl yaklaşılacağını bilme (%8.1) olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun dışında kalan ebeveynlerin tümü ilgili soruya çocuklarıyla iletişimlerinde geliştirilmesi gereken yönlerinin olmadığı (%83.8) cevabını vermişlerdir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: E19 *“Kurallar zaman zaman sorun oluyor. Ama zaman içerisinde düzeleceğini düşünüyorum.”* E18 *“Arada gel gitleri oluyor. Bazen konuşarak çözülüyor ama bazen ben de taşıyorum. Son birkaç zamandır azaldı gibi. En azından artık nasıl yaklaşacağımızı biliyoruz.”*, E20 *“Ufak tefek sorunlar oluyor arada ama eksiyle kıyaslayınca şimdi yok desem yeri.”*

Tablodan anlaşılacağı üzere ebeveynlerin, eğitimler öncesinde iletişimlerinde zayıf ve geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri yönlerinde eğitim sonrasında azalma gözlenmiştir. Ebeveynlerin büyük çoğunluğu eğitim sonrasında iletişimlerinde geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri yönlerin olmadığını belirtmişlerdir.

Aile Destek Eğitimi Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında ebeveynlere **“Çocuğunuzla iletişiminizde engel olduğunuzu düşündüğünüz yönleriniz nelerdir?”** sorusu sorulmuştur. Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 4.48’de yer almaktadır.

Tablo 4. 48. Ebeveynlerin Çocuklarıyla İletişimlerinde Engel Olduğunu Düşündükleri Yönleri

Ebeveynlerin Eğitim Öncesinde Çocuklarıyla İletişimindeki Engelleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%	Ebeveynlerin Eğitim Sonrasında Çocuklarıyla İletişimindeki Engelleri	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Emir verme	E4, E6, E9, E11, E16, E17, E18, E23, E24, E26, E27, E29, E32, E33, E34, E36	16	43.3	Emir verme	E6, E11, E16, E27, E34, E36	6	16.2
Örnek gösterme	E1, E7, E8, E13, E14, E15, E19, E25	8	21.6	Tanımlanmadı			
Konuyu değiştirme	E2, E3, E12, E21, E22, E35, E37	7	18.9	Tanımlanmadı			
Eleştirme / yargılama	E5, E10, E20, E28, E30, E31	6	16.2	Tanımlanmadı			
				İletişim engeli yok	E1, E2, E3, E4, E5, E7, E8, E9, E10, E12, E13, E14, E15, E17, E18, E19, E20, E21, E22, E23, E24, E25, E26, E28, E29, E30, E31, E32, E33, E35, E37	31	83.8

Ebeveynler, eğitim öncesinde, üstün yetenekli çocuklarıyla aralarındaki iletişim engellerinde ilk sırada emir vermenin (%43.3) olduğunu ifade etmişlerdir. Bu engelleri sırasıyla örnek gösterme (%21.6), konuyu değiştirme (%18.9) ve eleştirme / yargılama (%16.2) takip etmektedir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir: E11 “*Konuşurken genelde yapması ve yapmaması gereken şeyleri hatırlatırım. A.... bundan hiç hoşlanmaz. Yap dediklerimi yapmaz ama neyi yapma dediysem gider onu yapar.*”, E7 “*Aynı yaşta*

kuzenleri var. Bazen ister istemez onlarla kıyaslıyorum. Doğru davranışları öğrenmesi için onları örnek verdiğim olur.”, E21 “İlgi alanları çok değişken. Yetişemiyorum. Zorlandığımda başka şeylerden bahsederek dikkatini dağıtmaya çalışıyorum. Anladığı zaman babasına anlatmaya gider.”, E31 “Hatalı yanımı bilirim. Yaptıklarını biraz sert eleştiriyorum. Ama bir daha yapmaması için.”

Eğitim sonrasında, ebeveynlerin sadece %16.2’si üstün yetenekli çocuklarıyla aralarındaki iletişim engelinin emir verme olduğunu belirtmişlerdir. Bunun dışında kalan ebeveynler (%83.8) iletişim engellerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablodan anlaşılacağı üzere ebeveynlerin, eğitimler öncesinde çocuklarıyla iletişimlerinde engel olarak tanımladıkları yönlerinde eğitim sonrasında azalma gözlenmiştir.

4.11.3. Ebeveynlerin Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)’nin Etkililiğine İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular

Aile Destek Eğitimi Programı (ADEP) sonrasında ebeveynlere “*Katıldığınız aile eğitim programı çocuğunuzla ilişkilerinize nasıl yansdı?*” sorusu sorulmuştur. Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 4.49’da yer almaktadır.

Tablo 4. 49. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)’nin Ebeveynlerin Çocuklarıyla İlişkilerine Yansıma Şekli

Aile Eğitiminin İlişkilere Yansıma Şekli	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Olumlu	E1, E2, E3, E5, E6, E7, E8, E9, E11, E12, E13, E14, E17, E18, E19, E20, E21, E22, E24, E25, E26, E27, E28, E29, E30, E31, E32, E33, E34, E35, E37	31	83.8
Değişiklik olmadı	E4, E10, E15, E16, E23, E36	6	16.2

Deneme grubunda yer alan ebeveynlere verilen aile eğitimin, aile içerisindeki ilişkilerine yansıma şeklini ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu olumlu (%83.8) olarak ifade ederken bir kısmı ise değişiklik olmadığını (%16.2) ifade etmişlerdir.

Olumlu yansıdığını ifade eden ebeveynlerden gelen cevapların bazıları şu şekildedir: E19 “*Artık çocuğumun özelliklerini biliyorum. Yaptığı her davranış artık daha mantıklı geliyor.*”, E21 “*Daha sakin yaklaşabiliyoruz olaylara, çatışmalarımız bitti diyemem ama ciddi şekilde azaldı.*”, E33 “*Önceleri çocuğumun bizi kızdırmak için öyle davrandığını düşünüyordum, aslında öyle değilmiş. Yanlış davranan bizmişiz.*”, E35 “*Çocuğumu dinlemeyi öğrendim. Aslında birbirimizi dinlese hiç sorun yaşanmazmış.*”, E23 “*Bana pek bir şey kattığını düşünmüyorum.*”

“*Aile eğitimi öncesinde doğru olduğuna inandığınız, aile eğitimi sonrasında doğru olmadığını fark ettiğiniz davranışlar nelerdir?*” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.50’de verilmiştir.

Tablo 4. 50. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) ile Ebeveynlerde Değişen Davranışlar

Değiştirilen Davranışlar	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Katı kurallar koyma	E6, E11, E17, E20, E25	5	13.5
Gelişimsel özelliklerini göz ardı etme	E5, E7, E13, E19, E21, E24, E28, E29, E31, E32, E35	11	29.7
Sen dili kullanımı	E2, E3, E4, E8, E9, E10, E12, E14, E18, E22, E26, E27, E30, E33, E34, E37	16	43.3
Yok	E1, E15, E16, E23, E36	5	13.5

Ebeveynler, aile eğitimleri öncesinde doğru olduğuna inandıkları ancak aile eğitimleri sonrasında değiştirdikleri özellikleri sen dili kullanma (%43.3), çocuklarının gelişimsel özelliklerini göz ardı etme (%29.7) ve katı kural koyma (%13.5) olarak tanımlamışlardır. Bunların yanı sıra eğitim öncesi doğru olduklarını düşündükleri ve eğitim sonrasında doğru olmadığını fark ettikleri davranışların olmadığını (%13.5) ifade eden ebeveynler de olmuştur.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: E11 “*Katı kurallar koyunca iyi anne-baba olunmuyormuş. Bundan sonra kuralları birlikte*

belirleyeceğiz.”, E13 “Kendinden büyüklerle konuşmayı hep severdi. Arkadaşları ile oynamasını tembihlerdim. Bundan sonra kiminle isterse konuşabilir.”, E28 “Çocuğun üzerinde çalış baskısı kurarak notlarının yükselmesini beklemek hataymış. Bundan sonra çalışma planını kendisinin yapmasını sağlayacağım.”, E32 “Artık çocuğumuzun özelliklerini, yapmasını istemediğimiz şeyleri neden yaptığını biliyoruz. Bu eğitim hepimize iyi geldi.”, E34 “Çocuğumuza hep yapması gerekenlerin talimatlarını verdik bu zamana kadar ve yapmadı. Olması gereken bizim yap dememiz yerine onu neden yapması gerektiğini anlatmamızmış.”, E15 “Bence çok ciddi sorun olacak bir davranışımız yok.”

“Aile eğitim programı tekrarlansa hangi konuların ele alınmasını istersiniz?”

sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.51 verilmiştir.

Tablo 4. 51. Aile Eğitimlerinin Tekrarlanması Durumunda Ele Alınması İstenen Konular

Ele Alınması İstenen Konular	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
Meslek seçiminde yönlendirme	E5, E9, E10, E13, E15, E16, E17, E20, E23, E25, E28, E29, E31, E32, E33, E35	16	43.2
Çocuklar arası ilişkiler	E3, E4, E6, E7, E11, E14, E19, E21, E22, E27, E36	11	29.8
Çocuklar ile yapılabilecek etkinlikler / okunabilecek kitaplar / izlenebilecek filmler	E1, E2, E18, E24, E26, E34	6	16.2
Kaliteli zaman geçirme	E8, E12, E30, E37	4	10.8

Deneme grubunda yer alan ebeveynler, aile eğitimlerinin tekrarlanması durumunda meslek seçimine yönelik yönlendirme (%43.2), çocuklar arası ilişkiler (%29.8), çocuklarıyla birlikte yapabilecekleri etkinlikler (%16.2) ve kaliteli zaman geçirme (%10.8) konularında eğitimlerin gerçekleştirilmesini talep etmişlerdir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: E29 “İyi bir mesleğe sahip olmasını istiyoruz. Aslında kararı kendisine bıraktık. Ama anne baba olarak nasıl yönlendireceğimizi bilmek isteriz.”, E3 “Kardeşler arasında denge kurmakta zorlandığım zamanlar oluyor. Hangisinin tarafını tutsam diğeri kırılıyor.”, E8 “Çalışma şartlarından dolayı ailecek geçirdiğimiz vakitler pek olmuyor. Genelde hafta sonlarımız boş. Bazen hiçbir şey yapmadan koskoca gün bitiyor.”

“Aile eğitime yönelik görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.52’de verilmiştir.

Tablo 4. 52. Ebeveynlerin Aile Eğitime Yönelik Görüşleri

Aile Eğitime İlişkin Görüşler	Görüşme Yapılan Ebeveynler	f	%
İletişim engellerini fark etme	E2, E3, E8, E9, E11, E12, E14, E15, E18, E19, E22, E23, E26, E27, E30, E36, E37	17	45.9
Çocuklarının özelliklerine yönelik farkındalığın artması	E5, E7, E13, E16, E21, E24, E28, E29, E31, E32, E35	11	29.7
Sorunların çözümüne ilişkin fikir sahibi olma	E1, E4, E6, E10, E17, E20, E25, E33, E34	9	24.4

Aile eğitimlerine katılan ebeveynlerin tümü olumlu görüş bildirmişlerdir. Ebeveynler görüşlerini iletişim engellerini fark edip tekrarlamamaya çaba gösterme (%45.9), çocuklarının özelliklerine yönelik farkındalıklarının artması (%29.7), karşılaşılan sorunların nasıl çözüleceği hakkında fikir sahibi olma (%24.4) yönünde farkındalıklarının artması olarak belirtilmiştir.

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: E26 “Ne kadar yoğun olsa da anne babalar çocuklarını “gerçekten” dinlemek için vakit ayırmalılarmış.”, E31 “Yeteneklerinin zaten farkındaydık, farklı özelliklerinin de olduğunu görmüş olduk.”, E4 “Sorun varsa çözüm de vardır.”

4.11.4. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynleriyle Yaşadıkları Sorunlara Dair Bulgular

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında üstün yetenekli çocuklara sorulan “*Ailenizle en çok sorun yaşadığınız konular nelerdir? Bu sorunlara nasıl çözüm buluyorsunuz?*” sorusuna verilen cevaplara ilişkin bulgular şöyledir:

Tablo 4. 53. Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynleriyle Sorun Yaşadıkları Konular

Eğitim Öncesinde Sorun Yaşanılan Konular	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%	Eğitim Sonrasında Sorun Yaşanılan Konular	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Ödev yapma	Ç3, Ç7, Ç16, Ç20, Ç26, Ç29, Ç34, Ç35, Ç36	9	24.3	Ödev yapma	Ç3, Ç20, Ç34	3	8.1
Sorumlulukları yerine getirme	Ç2, Ç4, Ç9, Ç13, Ç22, Ç24	6	16.2	Sorumluluklarını yerine getirme	Ç4, Ç13, Ç24	3	8.1
Katı kurallar	Ç1, Ç5, Ç6, Ç8, Ç10, Ç11, Ç19 Ç28, Ç31, Ç32	10	27.1	Katı kurallar	Ç6, Ç19, Ç28	3	8.1
İletişim	Ç12, Ç14, Ç15, Ç17 Ç18, Ç21, Ç23, Ç25, Ç27, Ç30, Ç33, Ç37	12	32.4	İletişim	Ç2, Ç15, Ç33, Ç37	4	10.8
				Sorun yok	Ç1, Ç5, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10, Ç11, Ç12, Ç14, Ç16, Ç17, Ç18, Ç21, Ç22 Ç23, Ç25, Ç26, Ç27, Ç29, Ç30, Ç31, Ç32, Ç35, Ç36	24	64.9

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde üstün yetenekli çocukların ebeveynleri ile yaşadıkları sorunların başında iletişim (%32.4) gelmektedir. Bu sorunları sırasıyla katı kurallar (%27.1), ödev yapma (%24.3) ve sorumluluklarını yerine getirme (%16.2) izlemektedir.

Üstün yetenekli çocukların Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç12 “Annem anlattıklarımı çoğu zaman dinlemez. İşten gelince yorgun olur. Anlattıklarına hep tamam der.”, A10 “Sürekli nasıl davranmam gerektiğini söylerler. İstediklerini yaparsam bilgisayarda oyun oynamama izin verirler. Yapmazsam oyun oynayamam. Çok sıkıcı.”, A35 “Ödevler konusunda çok tartışırız. Ödevlerimi yapıyorum ama bu kadar sürede ödevler bitmez, diyorlar. Ama ben yapıyorum.”

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) programı sonrasında ise; üstün yetenekli çocuklar ebeveynleri ile yaşadıkları sorunları iletişim (%10.8), ödev yapma (%8.1), sorumluluklarını yerine getirme (%8.1) ve katı kurallar (%8.1) olarak tanımlamışlarken büyük bir çoğunluk (%64.9) sorun yaşamadığını ifade etmiştir.

Tablo 4. 54. Yaşanılan Sorunlara Bulunan Çözümler

Yaşanılan Sorunlara Bulunan Çözümler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%	Yaşanılan Sorunlara Bulunan Çözümler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Karşılıklı konuşarak çözme	Ç6, Ç8, Ç13, Ç19, Ç20, Ç27, Ç31	7	18.9	Karşılıklı konuşarak çözme	Ç1, Ç2, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10, Ç12, Ç13, Ç15, Ç16, Ç19, Ç20, Ç23, Ç24, Ç26, Ç27, Ç29, Ç30, Ç31, Ç34	23	62.2
Tartışma	A1, Ç14, Ç16, Ç18, Ç24, Ç25, Ç32, Ç34, Ç35	9	24.3	Tartışma	Ç14, Ç18, Ç25, Ç32, Ç35	5	13.5
Ceza alma	Ç9, Ç10, Ç12, Ç15, Ç17, Ç22, Ç29, Ç33, Ç36	9	24.3	Ceza alma	Ç17, Ç22, Ç33, Ç36	4	10.8
Görmezden gelme / problemi yok sayma	Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç7, Ç11, Ç21, Ç23, Ç26, Ç28, Ç30, Ç37	12	32.5	Görmezden gelme / problemi yok sayma	Ç3, Ç11, Ç21, Ç28, Ç37	5	13.5

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde üstün yetenekli çocukların ebeveynleri ile yaşadıkları sorunlara çözüm bulmanın başında görmezden

gelme/problemi yok sayma (%32.5) gelmektedir. Bu sorunları sırasıyla tartışma (%24.3), ceza alma (%24.3) ve karşılıklı konuşarak çözme (%18.9) takip etmektedir.

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) sonrasında ise; üstün yetenekli çocukların ebeveynleri ile yaşadıkları sorunlara çözüm bulmanın başında karşılıklı konuşarak çözme (%62.2) gelmektedir. Bu sorunları sırasıyla tartışma (%13.5), görmezden gelme/yok sayma (%13.5) ve ceza alma (%10.8) takip etmektedir.

Üstün yetenekli çocukların Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) sonrasında vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç9 “*Annem bağırcınca babam cep telefonumu alırdı, annen bağırdıysa haklıdır diyordu. Annem daha az bağılıyor. Telefonum çok fazla almıyorlar artık.*”, Ç3 “*Okulda bir şey olunca anneme anlatırım. Çocuğunuz olur öyle der. Bazen dinler ama çok nadir.*”, Ç24 “*Uyku saatlerime karışmalarını sevmiyorum. Nasılsa okul yok, geç kalkıyorum, evde kavga çıkıyor. Ama anlaştık, kahvaltımı kendim hazırlarsam annem karışmıyor*”.

4.11.5. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesinde ve Sonrasında Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynleriyle İletişimlerinde Yaşadıkları Sorunlara Dair Bulgular

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında üstün yetenekli çocuklara sorulan “*Ailenizle iletişiminizde yaşadığınız güçlükler nelerdir?*” sorusuna verilen cevaplara ilişkin bulgular şöyledir:

Tablo 4. 55. Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynleriyle İletişimlerinde Yaşadıkları Güçlükler

Eğitim Öncesinde Üstün Yetenekli Çocukların Aileleriyle İletişimindeki Güçlükler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%	Eğitim Sonrasında Üstün Yetenekli Çocukların Aileleriyle İletişimindeki Güçlükler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Kıyaslanma	Ç9, Ç10, Ç12, Ç15, Ç17, Ç22, Ç23, Ç26,	11	29.7	Kıyaslanma	Ç9, Ç26, Ç29	3	8.1

	Ç29, Ç33, Ç36						
Anlaşılmadığını düşünme	Ç1, Ç7, Ç8, Ç13, Ç14, Ç18, Ç21, Ç28, Ç31, Ç37	10	27.1	Anlaşılmadığını düşünme	Ç1, Ç13, Ç14, Ç21, Ç28	5	13.5
Konuyu değiştirme	Ç2, Ç3, Ç5, Ç11, Ç16, Ç27, Ç32	7	18.9	Konuyu değiştirme	Ç5, Ç11, Ç16	3	8.1
Öğüt verme	Ç6, Ç19, Ç24, Ç25, Ç30	5	13.5	Öğüt verme	Ç6, Ç19, Ç25, Ç30	4	10.8
Örnek gösterme	Ç4, Ç20, Ç34, Ç35	4	10.8	Örnek gösterme	Tanımlanmadı		
				İletişim gücü yok	Ç2, Ç3, Ç4, Ç7, Ç8, Ç10, Ç12, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç20, Ç23, Ç24, Ç27, Ç31, Ç32, Ç33, Ç34, Ç35, Ç36, Ç37	22	59.5

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde, üstün yetenekli çocuklar ebeveynleri ile iletişimlerinde yaşadıkları güçlükleri kıyaslanma (%29.7), anlaşılmadığını düşünme (%27.1), konuyu değiştirme (%18.9), öğüt verme (%13.5) ve örnek gösterme (%10.8) olarak ifade etmişlerdir.

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) sonrasında, üstün yetenekli çocuklar ebeveynleri ile iletişimlerinde yaşadıkları güçlükleri anlaşılmadığını düşünme (%13.5), öğüt verme (%10.8), konuyu değiştirme (%8.1) ve kıyaslanma (%8.1) olarak tanımlamışlarken büyük bir çoğunluk (%59.5) ebeveynleri ile iletişimlerinde engelin olmadığını ifade etmiştir.

Çocukların vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ç30 “Kendilerine dedemgil her şeyi almazlarmış da onlar bize alırlarmış. Şükretmeliymişiz. Bunu söylerler.”, Ç20 “Arkadaşının kızını söyler annem, odasında

saatlerce ders çalışmış. Kızı da hiç sevmem.”, Ç5 “Annem söz verir, sonra unuttur. Hatırlatınca ödevlerini yaptın mı bakalım sen, der bana.”, Ç23 “Sınıfım arkadaşım H..... ile aynı okuldayız. Annelerimiz de kanka. Sınav olunca hemen ararlar birbirlerini seninki kaç aldı benimki şunu aldı. H..... 'nin annesi de yapıyormuş. Keşke küsseler de rahatlasak.”

Aile eğitimleri ile, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özelliklerini fark etmeleri, iletişimi engelleyen durumlar ve aile içi çatışmaların nasıl çözümleneceği ile ilgili edinmiş oldukları bilgileri anne baba çocuk iletişimlerinde uygulamaları sayesinde iletişimlerinde yaşamış oldukları engellerin ortadan kalktığı ve durumun da üstün yetenekli çocuklar tarafından da olumlu yönde fark edildiği görülmektedir.

4.11.6. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrasında Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerinin Davranışlarında ve İletişimlerinde Gözlemledikleri Değişikliklere Dair Bulgular

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde ve sonrasında üstün yetenekli çocuklara ebeveynlerinin davranışlarında ve iletişimlerinde gözlemlemiş oldukları değişikliklere yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorular ve çocukların vermiş oldukları cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Anne babanızın aile eğitimlerine katılmasından bu yana onlarda gözlemlediğiniz değişiklikler nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.56’da verilmiştir.

Tablo 4. 56. Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerinde Gözlemledikleri Değişiklikler

Gözlenen Değişiklikler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Sağlıklı iletişim kurma	Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç7, Ç8, Ç10, Ç12, Ç15, Ç16, Ç18, Ç22, Ç23, Ç25, Ç27, Ç28, Ç29, Ç32, Ç33, Ç36	20	54.1

Çatışmaların azalması	Ç9, Ç11, Ç17, Ç20, Ç21, Ç24, Ç26, Ç31, Ç34, Ç35, Ç37	11	29.7
Değişiklik yok	Ç1, Ç6, Ç13, Ç14, Ç19, Ç30	6	16.2

Üstün yetenekli çocukların, ebeveynlerine verilen aile eğitimleri sonrasında anne babalarında gözlemledikleri değişiklikler sağlıklı iletişim kurma (%54.1) ve aile içi çatışmaların azalması (%29.7) yönünde olurken değişiklik olmadığını ifade eden (%16.2) çocuklar da olmuştur.

Üstün yetenekli çocukların vermiş oldukları cevaplardan bazıları şöyledir: Ç9 “Keşke bunlar hep olsa, artık daha az tartışıyoruz.”, Ç18 “Her zaman uygulamasalar bile fikrimi soruyorlar.”, Ç21 “Bana da az karışmaya başladılar.”, Ç25 “Annem ve babam değiştiler. Kurallarını yumuşatmaya başladılar.”

“Bu değişiklikler günlük yaşamınızda neleri değiştirdi? Günlük yaşantınıza neler kattı / kazandırdı?” sorusuna verilen cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4.57 verilmiştir.

Tablo 4. 57. Aile Eğitimleri Sonrasında Görülen Değişimlerin Günlük Yaşantıya Etkileri

Günlük Yaşantılara Etkiler	Görüşme Yapılan Çocuklar	f	%
Etkin iletişim kurulması	Ç2, Ç4, Ç8, Ç9, Ç10, Ç15, Ç17, Ç18, Ç20, Ç23, Ç24, Ç25, Ç27 Ç29, Ç31, Ç33, Ç32, Ç35	18	48.7
Birlikte yapılan etkinliklerin artması	Ç3, Ç6, Ç7, Ç11, Ç12, Ç16, Ç21, Ç22, Ç26, Ç28, Ç34, Ç36, Ç37	13	35.1
Değişiklik yok	Ç1, Ç6, Ç13, Ç14, Ç19, Ç30	6	16.2

Üstün yetenekli çocukların, ebeveynlerine verilen aile eğitimleri sonrasında ebeveynlerinde gözlemledikleri değişimlerin günlük yaşantılarına etkilerini etkin iletişim kurma (%48.7), birlikte yapılan etkinliklerin artması (%35.1) olarak tanımlarken değişiklik olmadığını ifade eden (%16.2) çocuklar da olmuştur.

Çocukların verdiği cevaplardan bazıları şöyledir: Ç2 “Her gün yarım saat “teknolojisiz saat” yapmaya karar verdik. Bir kere denedik. Günlük sohbeti aklımda ama farkı elimizde telefon yoktu.”, Ç7 “Annem ve babam işten gelince hala yorgunlar. Ama satranç oynayalım dediğimde olmaz demiyorlar.”, Ç6 “Ne değişecekti ki? Hep aynılar işte.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Yetenek haritaları belirlenen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen aile destek eğitiminin çocukların gereksinimlerine yönelik farkındalıklarına etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada: Bilim ve Sanat Merkezi'ne (BİLSEM) devam eden 5. – 8. sınıf üstün yetenekli çocukların gelişimsel özelliklerinin belirlenmesi, çocukların ilgi ve yönelimleri doğrultusunda yetenek haritalarının çıkartılarak yeteneklerinin tespit edilmesi ve bu doğrultuda gerekli yönlendirmelerin yapılması, üstün yetenekli çocukların ve bu çocukların ebeveynlerinin günlük yaşamda ve eğitim alanında karşılaştıkları sorunların belirlenmesi, aile içi iletişimde iletişim engellerinin tespit edilerek bu engellere çözüm önerilerinin sunulması, üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları sorunlarda destek almak istedikleri konuların tespit edilmesi, tespiti yapılan konuların ve sorunların çözümüne yönelik olarak geliştirilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) ile ebeveynlere eğitim verilerek eğitim sonrası üstün yetenekli çocukların ve bu çocukların ebeveynlerinin günlük yaşam ve eğitim alanları ile iletişim alanlarında oluşan farkındalıklarına yönelik bulgular bu bölümde tartışılarak yorumlanmıştır.

5.1. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Ebeveynlerden Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Üstün yetenekli çocuklar, gelişimsel özellikleri gereği, normal gelişim gösteren akranlarından belirgin şekilde farklılaşmaktadırlar. Bu farklılıklar, üstün yetenekli çocuk doğduğu andan itibaren kendisini göstermeye başlar. Hayatın başlangıcı ile ortaya çıkan bu durum, ayların ilerlemesi ile belirgin ve fark edilir hale gelmektedir.

Alan yazına bakıldığında; üstün yetenekli çocukların, küçük yaşlardan itibaren erken konuşma becerileri sergiledikleri yönünde bulgular mevcuttur. Dilin erken yaşlardan itibaren kazanılmış olması, üstün yeteneklilikte, erken ve dikkat çekici bir özelliktir. Dil gelişimi ile bilişsel gelişim arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda; sıra dışı olarak tanımlanan sözel becerilerin erken evrelerden itibaren gelişim göstermesi, çoğunlukla üstün yetenekliliğin en belirgin işaretlerinden ve özelliklerinden biri olarak görülmektedir. Ayrıca bu çocukların, yaşitlarına oranla

daha zengin kelime dağarcığına sahip oldukları bilinmekte ve gözlenmektedir (Dağlıoğlu, 2018; Davis ve Rimm, 2004; Levent, 2014). Üstün yetenekli çocukların konuşmaya erken başlamış olmalarının yanı sıra, hemen her yaşta, yaşlılarına oranla kelime dağarcıkları her zaman için daha ileri düzeyde olmuştur. Özellikle de soyut olan kelimeleri anlama, anlamlarını bilme ve uygun yerde kullanma noktasında yaşlılarından belirgin farklılıklar göstermektedirler (Enç, 2005).

Üstün yetenekli çocukların büyük bir çoğunluğu, yaşlılarından önce okumayı ve yazmayı öğrenerek, ilkokula bunları bilerek başlamaktadırlar (Dağlıoğlu, 2014; Levent, 2014). Üstün yetenekli çocuklarda dilin erken dönemlerde ortaya çıkması, oldukça dikkat çekici bir özelliktir. 2 yaşından itibaren, kapsamlı kelime dağarcığına sahip olma ve dilin aktif kullanımı ilgi çekecek oranda belirgindir. Bu becerinin gelişmiş olması, çoğunlukla üstün yetenekliliğin bir özelliği olarak nitelendirilmektedir (Alma, 2015). Üstün yetenekli çocukların konuşmayı kazanım dönemlerine bakıldığında, ki konuşmadan kastedilen genel anlamdan tek sözcüğün anlamına uygun kullanımıdır, akranlarına oranla 3-6 ay daha önceden kazandıkları görülmektedir (Metin, 1999). Bu verilerin yanı sıra, Terman' ın üstün yetenekliliğin en belirgin ve güvenilir belirtisi olarak konuşmayı işaret ettiği görülmektedir (Enç, 2005). Her ne kadar konuşma becerilerinin erken kazanımı üstün yetenekliliğin belirgin bir özelliği olarak görülse de, tek kriter olmadığı unutulmamalıdır. Çünkü, üstün yetenekli çocuklar arasında konuşmaya erken başlayan çocuklar olduğu kadar, normal gelişim gösteren akranları ile aynı yaşlarda bu beceriyi kazanan üstün yetenekli çocuklar da olabilmektedir; ya da bunun tam tersi, konuşmanın görülmesinin beklenen yaştan daha geç konuşanlar da olabilmektedir (Metin, 1999).

Üstün yetenekli çocukların diğer özellikleri arasında bilişsel becerilerine yönelik olanlar dikkat çekmektedir. Üstün yetenekli çocuklar, bebeklik dönemlerinden itibaren daha uzun süreli dikkate sahiptirler. Ayrıca mükemmel bir hafızaya sahip olma yine bu çocukların belirgin özellikleri arasında yer almaktadır (Alma, 2015; Davis ve Rimm, 2004; Ersoy ve Avcı, 2004; Harrison, 2010; Metin, 1999). Yukarıda belirtilmiş olan tüm özellikler, bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular ile örtüşmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar, meraklı olmaları ve çok soru sormaları ile de bilinmektedirler (Davis ve Rimm, 2004; Levent, 2014). Onların bu özellikleri,

akranlarından daha hızlı öğrenebilmelerini sağladıkları için yeni şeyleri öğrenmeye daha da istekli olmalarını ve bu istek de üstün yetenekli çocukların daha da meraklı olmalarını sağlar. Çünkü merak ettikleri çok fazla şey vardır. Meraklarını giderebilmek için çokça soru sorarlar. Sordukları bu sorular, ilgi duydukları alanlardaki bilgilerinin derinleşmesini sağlar (Özbay, 2013). Bu çalışma kapsamında da ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının özellikleri arasında belirtmiş oldukları çok soru sorma, meraklı olma, ilgi duydukları ve merak ettikleri alanlarda derinlemesine araştırma yapma özellikleri bu alanda yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Yapılan tüm bu çalışmalardan elde edilen veriler doğrultusunda; üstün yetenekli çocukların hızlı öğrendikleri, yeni şeyler öğrenmeye istekli oldukları ve öğrenmeyi seven bireyler olarak tanımlandıkları görülmektedir (Davis ve Rimm, 2004; Sak, 2012). Dil gelişimi ile bilişsel gelişimin paralel ilerlediği göz önünde bulundurulduğunda, çocukların erken evrede konuşmayı öğrenmeleri aynı zamanda bilişsel yönden de akranlarından belirgin şekilde ayrıştıklarını göstermektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, bu durumu doğrular niteliktedir.

Üstün yetenekli çocukların, psikomotor gelişim özelliklerine bakıldığında; akranlarından daha önce ve erken evrede yürüme becerilerini kazanmaktadırlar (Dağlıoğlu, 2014; Enç, 2005). Terman (1925) ve Cox (1977)'un yapmış oldukları çalışmalardan elde edilen bulgular da üstün yetenekli çocukların bir yaşından önce yürüdüklerini göstermektedir (Dağlıoğlu, 2014).

Bu araştırma kapsamında ebeveynler; güçlü hafızaya sahip olma, dikkat sürelerinin uzun olması, motor becerilerin erken kazanımı, dil ve iletişim becerilerinin gelişmiş olması gibi gelişimsel özellikler yönünde ebeveynlerin %45.4 oranında bilişsel özellikler, %24.7 oranında duygusal özellikler, %19.2 oranında dil becerileri ve %10.7 oranında motor beceriler alanlarında bebeklikten itibaren görülmeye başlayan ve hala devam etmekte olan belirgin özelliğe sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin belirtmiş oldukları tüm bu özellikler alan yazında yapılan çalışmalar ile örtüşür niteliktedir (Dağlıoğlu, 2018; Metin, 2019).

Üstün yetenekliliği derecelendirme ölçeğinin okul öncesi dönem uyarlamasını yapmış olan Alma (2015), üstün yetenek potansiyeli olan çocukların belirgin özelliklerinde duygusal, hassas, estetik algısı yüksek, hafızası kuvvetli, hayal gücü yüksek, yetenekli, uyumlu, sohbet etmeyi seven şeklinde sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmada da ebeveynler, çocuklarının, % 53.8 oranında bilişsel ve akademik yönden, %28.5 oranında duygusal özellikler yönünden, %17.7 oranında da sosyal ilişkiler yönünden belirgin özelliklere sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgular, ilgili çalışmada ulaşılan sonuçlar ile örtüşmektedir.

Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarının en çok matematik ve fen bilimleri (%70) alanlarında yetenekli olduklarını ifade etmişlerdir. İkinci sırada olarak da güzel sanatları (%30) içeren alanları ifade etmişlerdir. Alma (2015) tarafında yapılmış olan çalışmadan elde edilen bulgulara göre, ebeveynler, çocuklarının sanatsal alanlara özel ilgi duyduklarını ve bu alanlarda hobilere sahip olduklarını belirtilmektedir. Buradan çıkan sonuç, üstün yetenekli çocukların çok çeşitli ilgi alanlarına sahip olabileceklerini göstermektedir. Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynler, çocuklarının çeşitli olan bu ilgi alanlarındaki yeteneklerine dair sahip oldukları bilgileri de sayısal konulara ilgi duymaları (%34.7), meraklı olmaları (%33.9), resim ve müzik konularına ilgi duymaları (%15.3), hafıza ve zeka oyunlarına ilgi duymaları (%10.8) olarak tanımlarken yeterli bilgiye sahip olmadığını (%5.3) belirten az sayıda ebeveynin olduğu da görülmüştür.

Üstün yetenekli çocuklar, gelişimsel özellikleri gereği, normal gelişim gösteren akranlarına göre farklı istek ve ihtiyaçlara sahip olabilmektedirler. Düşünce yapılarında görülen farklılıklar, anne babalarıyla iletişim sorunları yaşamalarına neden olabilmektedir. Anne babalarının kendilerini anlamadıklarını düşünen ya da kendilerini ifade etmekte zorlanan çocukların aile içerisindeki bu durumları, aile dışındaki sosyal yaşantılarına da yansımaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının gelişimsel özellikleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları da bu durumun derinleşmesine neden olabilmektedir. Ebeveynlere, çocuklarının özellikleri hakkında nereden bilgi edindikleri sorulduğunda, ebeveynlerin, “sosyal medya ve internet” cevabını vermeleri, bilgiyi doğru ve sağlıklı kanallardan almadıklarını göstermektedir. Yetersiz ya da eksik olarak edinilen bilgiler kimi zaman iletişimi iyileştirmek yerine sekteye de

uğratabilmektedir. Ebeveynler çocuklarının özelliklerine ilişkin bilgileri çoğunlukla BİLSEM bünyesinde verilen eğitimler ve yapılan aile bilgilendirme toplantıları (%25.4) ile edindiklerini ifade etmişlerdir. Bilgi edinme kaynaklarını sırasıyla, üstün yetenekli çocuklarını kardeşleri ya da akranları ile kıyasladıkları gözlemlerden (%24.6), BİLSEM giriş sınavına yönlendirilmesi ile süreci araştırma esnasında bilgi edinme (%18.5), öğretmenlerin yapmış oldukları bilgilendirmeler (%15.4), sosyal medya ve internet (%13.1) oluştururken ebeveynlerin küçük bir kısmı (%3.0) yeterli bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Belur (2014)'un yapmış olduğu çalışmada da anne babaların bilgi edinmek için en çok yararlandığı kaynakların BİLSEM resmî web sayfası (%54) ve sınıf öğretmenleri aracılığıyla olduğu ifade edilmiştir. Bu da BİLSEM'lerin ebeveynlere, çocukları hakkında bilgi verme ve rehberlik etme konusunda etkili olduğu sonucunun çıkarılmasını sağlamaktadır.

Üstün yetenekli çocuklar, akranlarına göre ilgi alanları farklılık gösteren ve oldukça meraklı olan çocuklardır. Meraklarını giderebilmek için çokça soru sorar ve araştırma yaparlar. Öğrenme istekleri çok fazladır. Üstün yetenekli çocuklardaki bu öğrenme isteği; çocukların daha çok araştırmasına, sorgulamasına neden olmaktadır (Karakuş, 2010). Üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin karşılaştıkları güçlüklerin ele alındığı çalışmada çocukların, “neden, nasıl, niçin” türünden soruları çokça sordukları ve soruların mahiyetinin çok çeşitli konular oldukları görülmektedir (Karakuş, 2010). Alma (2015) tarafından yapılan çalışmadan elde edilen verilere göre çocukların en çok merak ettiği konular arasında “dinozorlar, hayvanlar-doğa, uzay, sayılar-rakamlar, kitaplar, tablet- bilgisayar ve oyunları” gibi konular yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında, ebeveynlerin en çok çocuklarının evren / canlılar (%52.4) hakkında sorular sorduklarını bulgusuna ulaşılmıştır. Bu soruları sırasıyla teknoloji (%28.4) ve sosyal bilimler (%14.6) alanları takip etmiştir. Bu bulgular da alan yazında görülen veriler ile eşleşir niteliktedir.

Üstün yetenekli çocukların bu şekilde çok ve çeşitli soru sormaları, ilgi duydukları ve merak ettikleri alanlarda derinlemesine bilgi sahibi olma isteklerinden kaynaklanmaktadır. Çocuklar bu meraklarını giderebilmek için çevrelerinde bulunan yetişkinlere çokça sorular sorarlar, merak ettikleri konular ile ilgili filmler ve belgeseller izlemeyi tercih ederler (Metin vd., 2018).

Ebeveynler, BİLSEM’de tanı alan üstün yetenekli çocuklarından mesleki anlamda beklenti içerisine girebilmektedir. Bu çalışma kapsamında ebeveynlerin bu beklentileri sonucunda çocuklarının en çok sağlık alanına (%38.5) yönelik tercihlerde bulunmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında elde edilen sonuçlar bu bulguları destekler niteliktedir (Dalgıç, 2017; Doğan, 2020).

Çocukların “üstün yetenekli” tanısını almaları, kimi zaman ebeveynin ve çevrelerinin çocuktan beklentisinin yükselmesine neden olmaktadır. Beklentinin yükselmesi de çocuk ile ebeveyn arasında sorunların yaşanmasına sebep olabilmektedir. Alan yazına bakıldığı zaman, çocukların üstün yetenekli tanısı aldıktan sonra ebeveynlerinin çocuklarına yönelik yaklaşım ve davranışlarında herhangi bir değişimin olmadığı yönünde bulgulara rastlanmaktadır (Çalışkan, 2017; Öpengin ve Sak, 2012). Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler de ebeveynlerin çocuklarının üstün yetenekli tanısı almalarından sonra hayatlarında herhangi bir değişikliğin olmadığı (%40) yönündedir. Bunun yanı sıra çocuklarının özgüvenlerinin arttığını (%26.2), çocuklarının yeteneklerinin farkına vardıklarını (%19.2) ve çocuklarına yönelik beklentilerinin arttığını (%14.6) ifade eden ebeveynlerin de olduğu görülmüştür.

Her ne kadar ebeveynler, tanı aldıktan sonra çocuklarına yönelik beklentilerinin değişmediğini belirtse de, sosyal çevrenin üstün yetenekli çocuktan beklentileri artmaktadır. Bu beklentinin en başında da yüksek akademik başarı (%49.3) gelmektedir. Ayrıca akademik yönden başarılı olmaları konusunda çocuklarının üzerinde baskı kurdukları (%16.9) görülmektedir. Bu karşın bu beklentilerin çocukları ile ilişkilerine etki etmediğini (%33.8) ifade eden ebeveynler de olmuştur.

Sosyal çevrenin üstün yetenekli çocuktan beklentisinin yükselmiş olması ebeveynlerin de çocuklarından beklentilerinin yükselmesine sebep olabilmektedir. Çevrenin beklentileri ile bağlantılı olarak çocuklarından beklentilerinin yükseldiğini ifade eden ebeveynler olduğu kadar, bu beklentinin çocuklarıyla ilişkilerine ve çocuklarından beklentilerine herhangi bir etkisinin olmadığını ifade eden ebeveynlerin olduğu da görülmektedir. Alan yazına bakıldığında da; ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarından başarı ve statü beklentisi içerisine girdiğini gösteren sonuçların olduğu görülmektedir (Dalgıç, 2017).

Ebeveynlerin, çocuklarının yönlendirilmesinde benimsedikleri yetiştirme tutumları bazen tutarsızlıklar içerebilmektedir. Çocuğuna nasıl yaklaşacağı konusunda kararsız kalan ebeveyn, farklı çocuk yetiştirme tutumlarını (demokratik tutum, otoriter tutum, tutarsız tutum gibi) bir arada kullanmayı deneyebilmektedir. Bu çalışmada ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun kendisini demokratik (%43.1) olarak tanımladıkları görülmektedir. Ebeveynler sırasıyla kendilerini disiplinli / otoriter (%23.9), aşırı korumacı / aşırı kuralcı (%14.6), hoşgörülü (%13.8) ve tutarsız tutum (%4.6) sergileyen olarak tanımlamaktadırlar. Benzer şekilde çocuklar da anne babalarına nasıl davranacakları konusunda kararsız kalmaktadırlar. Kararsızlık durumu, kendilerini ifade etmede yetersizlik hissetmelerine neden olmaktadır.

Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarının gelişimsel özelliklerindeki farklılıklardan dolayı zaman zaman sorunlar yaşayabilmektedirler. Alan yazında yaşanan bu sorunlara bakıldığı zaman; soru sorma ile ilgili yaşanan güçlükler, iletişim becerilerine yönelik güçlükler, örgün eğitime yönelik güçlükler, aileden kaynaklanan güçlükler gibi farklı kategorilerde gruplanabilmektedirler (Kahraman, 2016; Karakuş, 2010). Bu araştırma kapsamında da alan yazına paralel olarak ebeveynler üstün yetenekli çocuklarının çoğunlukla davranışlara yönelik alanda (%39.2) sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim alanına yönelik yaşanan sorunlar (%30.8) ve iletişime yönelik sorunlar (%16.2) olduğunu belirten ebeveynlerin yanı sıra sorun yaşamadığını (%13.8) ifade eden ebeveynlerin olduğu da çıkan sonuçlar arasında yer almaktadır.

Üstün yetenekli çocuklar, sahip oldukları gelişimsel özellikler nedeniyle asenkron gelişim özellikleri gösterebilmektedirler. Bu özellikleri, onların, kendilerinden yaşça büyük bireylerle daha rahat iletişim kurabilmelerini sağlamaktadır. Bu iletişim tercihleri aile içerisinde başlayarak sosyal çevreye de yansımaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, üstün yetenekli çocukların aile içerisinde en çok anneleri (%46.9) ile anlaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin çocuklarıyla daha fazla vakit geçirebilecek zamana sahip olmaları, anne – çocuk arasında bebeklikten itibaren kurulmuş olan duygusal bağın da bu sonucun çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bunları sırasıyla baba (%20.8), büyükanne/büyükbaba (%18.4), abla/ağabey (%8.5) ve yaşça kendilerinden küçük kardeşleri (%5.4)

izlemiştir. Ebeveynlere göre, üstün yetenekli çocukları aile dışında farklı yaş gruplarından olan bireylerle iletişim halindedirler. Bu bireyler, arkadaşlar, kuzenler ve kendisinden yaşça büyük herkes olabilmektedir. Alan yazına bakıldığında; üstün yetenekli çocukların, akranlarıyla zaman zaman sosyal ilişkilerinde sıkıntılar yaşadıkları görülebilmektedir. Bununla birlikte akran grupları içerisinde de sağlıklı iletişim becerileri sergiledikleri de görülmektedir (Alma, 2015). Alma tarafından yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, bu çocukların büyük bir çoğunluğunun akran gruplarında olumlu ilişkiler kurdukları görülmüştür. Bu çalışma kapsamında da ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarının, yaşça büyük herkesle anlaştığını (%47.7) ifade eden ebeveynler ilk sırada yer alırken, bunları sırasıyla arkadaşlar (%39.2) ve kuzenler (%13.1) izlemiştir. Elde edilen sonuç, Alma (2015)'nin çalışmasında elde edilen bulgular ile örtüşmektedir.

Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarının matematik (%34.6), fen bilimleri (%19.3), bilişim teknolojileri (%16.9), İngilizce (%15.4) ile görsel sanatlar / müzik (%13.8) derslerine ilgi duyduklarını belirtmişler ve bunun nedenleri olarak da öğretmenleri tarafından takdir görmelerinin (%33.9), araştırma yapabilmelerinin (%31.5) ve ilgi duymalarının (%19.2) etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Alan yazına bakıldığında; üstün yetenekli çocukların merak ve keşfetme duygularının yoğun olduğu, yeni şeyler keşfetmekten ve araştırmaktan keyif aldıkları görülmektedir (Metin vd., 2018).

Ebeveynler, çocuklarının devam ettiği kurum olan BİLSEM'e yönelik çocukları ve kendileri adına görüş ve beklentilere sahiptirler. Bu araştırmada ebeveynlerin BİLSEM'e yönelik görüşleri "kurumda verilen eğitime / kurumun fiziksel şartlarına / kurum personeline" ilişkin olmak üzere gruplanmıştır. Ebeveynlerin belirtmiş oldukları görüşler; kurumda verilen eğitime yönelik görüşler (%44.6), kurumun fiziki şartlarına ilişkin görüşler (%31.6) ve kurum personeline ilişkin görüşler (%23.8) olarak sıralanmıştır. Ebeveynlerin BİLSEM'e ilişkin görüşleriyle ilgili olarak alan yazın taraması yapıldığında çıkan sonuçlar şu şekildedir: Er Karataş (2013) BİLSEM'lerin üstün yetenekli çocukların akademik başarılarına katkı sağlamadığı, BİLSEM çalışma saatlerinin okul saatleri ile çakıştığı, BİLSEM'de uygulanan program sürelerinin, araç gereçlerin ve merkez dışında yer verilen etkinliklerin yetersiz olduğu, kurum bünyesinde uygulanan programların çocukların

potansiyellerine göre belirlenmediği; Çamdeviren (2014) BİLSEM'deki eğitim öğretim sürelerinin artırılması, üstün yetenekli çocukların daha gelişmiş araç gereçleri kullanmasına olanak sağlanması, merkez bünyesinde yapılan etkinliklerin hafta sonunda yer alması ve üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin çocukların özellikleri hakkında bilinçlendirilmesi gerektiği; Aydoğan (2019) BİLSEM'in fiziki ve donanım eksikliklerinin bulunması ve uygulama günleri ve saatleri konularında sorunlar yaşandığı, anne ve babaların tespit edilen bu sorunlarına karşı BİLSEM'in yeni bir binaya taşınması, BİLSEM bünyesinde kadrolu öğretmen sayısının artırılması, sosyal etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği; Güneş (2020), ebeveynlerin, BİLSEM öğretmenlerinin ve idarecilerin bilgi eksikliklerini gidermek için desteklenmeleri gerektiği; Ünsal vd., (2019) BİLSEM'in üstün yetenekli çocuklara düşünme becerilerini geliştirmeleri, çocukların proje geliştirmelerini desteklemeleri, çocukların yeteneklerini fark ederek geliştirmelerini sağlamaları yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Bu araştırmada da çocukları üstün yetenekli olan ebeveynlerin BİLSEM'den çocukları adına en büyük beklentileri akademik başarılarına katkı sağlayarak arttırması (%31.5) yönünde olmuştur. Bu beklentileri sırası ile hazırlanan projelerle çocukların araştırma çabalarının desteklenmesi (%20.0), toplumun ihtiyaç ve gereksinimlerinin farkında olarak çalışmalar yapma (%14.6), çocukların sevdikleri ve ilgi duydukları alanlarda gelişmeleri destekleme (%13.9), hazırlanan projelerle çocukların kendilerini uluslararası platformlarda tanıtabilmeleri (%11.5) izlemiştir. Bu olumlu beklentilerin yanı sıra BİLSEM'in çocuklarının gelişimlerini desteklemede yetersiz kaldığını (%8.5) ifade eden ebeveynlerin de olduğu görülmektedir. Ayrıca ebeveynler, BİLSEM'in çocuklarına yönelik sağlayacağı en büyük kazanımın, çocuklarının enerji ve potansiyellerinin olumlu yönde kullanmalarını sağlayacağı (%27.7) yönünde olacağını ifade etmişlerdir. Bu kazanımları sırası ile farkındalıkları yüksek bireyler olmaları (%20.0), sorgulama ve eleştirel düşünme becerileri gelişmiş (%16.9), henüz açığa çıkmamış gizli kalmış yetenek alanlarının ortaya çıkmalarını sağlama (%16.1), çocukların kendilerine olan güvenlerinin artması (% 10.8) izlerken bu zamana kadar çocuklarında ciddi bir gelişme görmediklerini düşündükleri için etkili bir kazanım sağlamayacağı (%8.5) yönünde görüş bildiren ebeveynlerin olduğu da görülmüştür. Elde edilen tüm bu sonuçlar, bu araştırma kapsamında elde edilen verilerle paralellik göstermektedir.

5.2. BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocuklardan Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Üstün yetenekli çocuklar, tüm gelişim alanlarında, normal gelişim gösteren akranlarından farklılaşmaktadırlar. Oluşan bu farklılık, üstün yetenekli çocukların kendilerini algılayışlarına da yansımaktadır. Üstün yetenekli çocuklar, kendilerinin, gelişimsel özellikleri (%52.4) ve akademik özellikleri (%33.8) açısından farklılıklarını ifade etmişlerken az sayıdaki üstün yetenekli çocuk normal gelişim gösteren akranları ile aralarında farklılık olmadığını (%13.8) belirtmişlerdir.

Kendi özelliklerinin farkında olan bu çocuklar, ilgi duydukları faaliyetler açısından da normal gelişim gösteren akranlarından farklılaşabilmektedirler. Resim yapma, kitap okuma, enstrüman çalma ve bulmaca çözme gibi aktiviteler bu çocukların yapmaktan hoşlandıkları faaliyetler arasında yer almaktadır. İlgili alan yazın tarandığında; Amerika Kütüphaneler Birliği verilerine göre, üstün yetenekli çocukların çoğunluğunun haftalık 25 sayfa ve üzerinde kitap okuyarak belirtilen sınıflama içerisinde orta düzey ve üstünde kitap okuyan okuyucu oldukları görülmektedir (Ogurlu, 2015). Bu çalışmadan elde edilen bulgular da, çocukların resim yapma (%23.9), kitap okuma (%15.4), enstrüman çalma (%13.1), akıl oyunları (%10.8), bilgisayar oyunları oynama (%10.0), futbol/voleybol / basketbol oynama / izleme (%9.2), bulmaca çözme (%9.2), belgesel / film izleme (%7.7) ve uçurtma uçurmadan (%0.7) hoşlandıkları yönündedir. Elde edilen sonuçlar ile belirtilen çalışma ile örtüşür niteliktedir.

Üstün yetenekli çocukların ilgi duydukları alanların geniş olması, bu alanlarda detaylı bilgi sahibi olmak istemeleri meslek seçimlerine de yansımaktadır. Üstün yetenekli çocukların meslek tercihlerine bakıldığı zaman; çocukların büyük çoğunluğunun (%33.1) sağlık alanında (doktor/veteriner/eczacı/diş hekimi) seçim yapmak istediklerini göstermektedir. Bu tercih sebebinin, üstün yetenekli çocukların fen ve matematik alanlarına olan ilgileri sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal alanları (%20.0), fen / mühendislik alanlarını (%19.2) seçmek istediklerini ya da bilim insanı (%7.7) olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı

sıra kararsız (%20.0) olduğunu belirten çocukların olduğu da görülmektedir. Alan yazına bakıldığı zaman üstün yetenekli çocukların meslek tercihlerinde ilk sırada doktorluk ve branşlarını seçmek istedikleri görülmektedir (Doğan, 2020). İlgili bulgu, bu araştırma kapsamında elde edilen veriyi destekler niteliktedir. Üstün yetenekli çocuklar arasında, ebeveynlerinin meslek seçimini kendi tercihlerine (%33.8) bıraktığını ifade edenler olmasının yanı sıra sağlık (%32.3) ve mühendislik (%23.9) alanlarında tercih yapmalarını isteyenlerin oldukları da görülmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar, ebeveynlerinin, anlayışlı (%36.9), özverili (%17.7), eğlenceli (%15.4) olma gibi özellikleri yönünden diğer ebeveynlerden farklılaştıklarını düşünmektedirler. Bunun yanı sıra ebeveynlerinin diğer ebeveynlerden farklılaşan özelliklerinin (%17.7) olmadığını ifade eden çocukların olduğu da görülmektedir. Bu durumun, üstün yetenekli çocukların ebeveynleri ile ilişkilerini algılayış şekilleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerinin özelliklerini bu şekilde belirten üstün yetenekli çocuklar, anne babalarının genel olarak değişmesini istedikleri özelliklerinin de bulunmadığını ifade etmişlerdir. Ancak az sayıdaki çocuk, anne ve babalarının kuralcı olma, sinirlilik hali, kardeşler arası ilgi ve daha anlayışlı olma gibi durumlarının değişmesini istedikleri yönde fikir beyan etmişlerdir. Şüphesiz ki aile ortamı, çocukların gelişimleri üzerinde olumlu ya da olumsuz doğrudan etkilere sahiptir. Ebeveynlerin çocukları için sunmuş oldukları ortam çocukların tüm gelişim alanlarına katkı sağlamaktadır. Aile ortamında sıcak ve samimi ilişkilerin kurulduğu, çocuklarının özelliklerinin farkında olarak gelişimlerini destekleyici ortamı sunan anne babalar, çocukları tarafından da pozitif kişilik özellikleri ile algılanacaklardır (Ataman, 2018).

Üstün yetenekli çocukların aile içerisinde kendilerine en yakın hissettikleri aile bireyi olarak annelerini gördüklerini (%49.2) ifade etmişlerdir. Anne ve çocuk arasında doğum öncesi dönemden başlayarak kurulan bağın bu tercihte etkili olduğu düşünülmektedir. Aile dışında en iyi anlaştıkları kişilere bakıldığında ise çoğunluğun arkadaşlardan (%38.4) oluştuğu görülmektedir. Her ne kadar akranlarından farklı gelişimsel özelliklere sahip olsa da, ortak ilgi alanlarının oluşu kurmuş oldukları iletişim üzerine doğrudan etki etmektedir (Ataman, 2018).

Üstün yetenekli olmak, bu tanıyı almış olan çocuklar için kimi zaman ebeveynlerin ve çevrenin beklentilerini karşılamak zorunda kalmak olabilmektedir. Üstün yetenekli çocuklar, tanı aldıktan ve BİLSEM’de eğitime başladıktan sonra ebeveynlerinin kendilerinden yüksek akademik beklenti içerisine girdiklerini (%33.1) ifade etmişlerdir. Daha çok ders çalışma beklentisi içerisinde olma (%25.4) da bu beklentiler arasında ikinci sırada yer almaktadır. Ebeveynlerdeki beklentilerin bu şekilde yükselmesindeki etkenlerden biri de şüphesiz ki çevrenin çocuktan beklentilerinin artmasıdır. Bu durum da anne-baba-çocuk ilişkisi üzerinde olumsuz yansımaktadır. Ebeveynlere sorulmuş olan soru ile çocuklara sorulmuş olan ilgili sorunun cevaplarının kendi içerisinde paralellik gösterdiği ve ebeveynlerin çocuklarından beklenti içerisinde oldukları ve bu durumun da üstün yetenekli çocuklar açısından da fark edildiği görülmektedir.

Son olarak üstün yetenekli çocukların BİLSEM’den beklentilerine bakıldığında; çocukların BİLSEM’de geçirilen sürelerde düzenlemenin yapılması yönünde taleplerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir (%31.5). Bu beklentileri laboratuvar ve atölyelerin artması ve daha fazla projelere yer verilmesi gibi beklentiler takip etmiştir. Epçaçan ve Oral (2019)’ın yapmış oldukları çalışmadan elde edilen sonuçlara göre üstün yetenekli çocuklar, BİLSEM’den, “nitelikli birey yetiştirme, tüm dersleri görme, öğretmen eksikliğinin giderilmesi, dil eğitimi” gibi beklentilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Buradan çıkan sonuç; çocukların öğrenim gördükleri BİLSEM’lerde kendi adlarına ihtiyaç duydukları/eksik gördükleri ya da geliştirilmesini istedikleri ve beklentileri farklılıklar göstermektedir.

5.3. BİLSEM’e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların İlgil ve Yönelimleri Doğrultusunda Belirlenen Yetenek Haritası Bulgularının Tartışılması

Alan yazına bakıldığı zaman, üstün yetenekli çocukların ilgi alanları belirlemeye yönelik benzer araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle de, araştırma kapsamında elde edilmiş olan bulguları bire bir karşılaştırmak için herhangi bir alan yazından yararlanılmamıştır.

Bu çalışma kapsamında Gardner'ın çoklu zekâ kuramından hareketle hazırlanmış olan Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu kullanılarak BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocukların BİLSEM'de tanılanan alanları ile yetenek haritaları arasındaki örtüşme durumuna bakılmıştır. Çıkan sonuçlar her bir yetenek alanı (genel yetenek / müzik / resim) içerisinde değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre çocukların BİLSEM'de eğitim aldıkları alanlar ile yetenek haritalarında çıkan ilgi alanlarının büyük oranda örtüştüğünü göstermektedir. Fakat BİLSEM'de sadece 3 alana yönelik (genel yetenek / müzik / resim) grupların oluşturulmuş olması ilgi alanları “sözel-dil, sosyal-iletişim, kişisel-öze dönük, bedensel-kinestetik ve doğa” olan üstün yetenekli çocukların da genel yetenek, müzik ve resim alanları içerisinde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Bu durum üstün yetenekli çocukların ilgi alanlarında yeterince desteklenememeleri sonucunu doğurabilmektedir. Bu nedenle BİLSEM bünyesinde çoklu zekâ alanları dikkate alınarak ilgi alanlarına yönelik yeni grupların oluşturulması, üstün yetenekli çocukların esas ilgi alanları doğrultusunda eğitim almalarına katkı sağlayacaktır.

Karakuş (2010) ile Epçaçan ve Oral (2019)'ın yapmış oldukları çalışmalarda üstün yetenekli çocukların BİLSEM'den beklentileri arasında “spor bölümünün açılması” yönünde talebin olduğu görülmektedir. Bu da üstün yetenekli çocukların yetenek haritalarına göre ve Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı'na göre alanlar dikkate alınarak BİLSEM'lerde gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiğinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kahraman ve Bedük (2014)'ün üstün yetenekli çocukların çoklu zekâ alanlarının farklı değişkenler açısından incelendiği çalışmalarından çıkan sonuçlar, üstün yetenekli çocukların yetenek alanlarının belirlenerek yönlendirilmesi, bu çocukların ilgi alanları doğrultusunda eğitim almalarına katkı sağlayacağı yönündedir. Üstün yetenekli çocuklar yeteneklerine göre ne kadar sağlıklı ve gerçekçi yönlendirilirse aldıkları eğitimlerden sağladıkları doyum da o denli artacak, kendilerini gerçekleştirmiş olmanın hazzını yaşayarak daha üretken olacaklardır. Yetenek alanı dışında yönlendirilen üstün yetenekli çocuk, var olan kapasitesini sonuna kadar ve etkili bir şekilde kullanamayabilir. Bu durumun çocuğun üretkenliğinin azalması ve hatta yok olması durumuna yol açabileceği düşünülmektedir.

5.4. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Hazırlanan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimine Etkisine Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu çalışma kapsamında deneme grubuna uygulanan Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)'nden alınan alt test ve toplam test puanları karşılaştırıldığında, ön test - son test arasında son testler lehine anlamlı fark görülmüştür (Tablo 4.41). Burada çıkan fark Kahraman (2016) tarafından yapılan çalışmada aynı ölçeğin kullanılması ile elde edilen deneme grubu ön test – son test sonuçları ile örtüşmektedir.

Kontrol grubuna uygulanan Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)'nden alınan alt test ve toplam test puanları karşılaştırıldığında; Paylaşma Açık Olma, Duyarlılık ve Problem Çözme alt test ön test- son test puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmezken, Saygı -Kabul, Engelsiz Dinleme ve toplam test ön test- son test puanları arasında son testler lehine anlamlı fark görülmüştür (Tablo 4.42). Bu sonuç Kahraman (2016) tarafından yapılan çalışmada aynı ölçeğin kullanılması ile elde edilen kontrol grubu ön test – son test karşılaştırma sonuçları ile örtüşmemektedir. Kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin Saygı – Kabul, Engelsiz Dinleme ve toplam son test puanlarında anlamlı artışın görülmesinin sebebi; tüm dünyayı etkisi altına alan ve ülkemizde de yoğun etkisinin görüldüğü pandemi süreci içerisinde, ailelerin evlerinde birbirleri ile daha yoğun vakit geçirmiş olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Anne babaların çalışma hayatlarındaki yoğunluğun azalmış olması aile içi iletişimin kısmen de olsa gelişmesine katkı sağladığı varsayılmaktadır.

Deneme grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt test ve toplam test ön test – son test fark ortalama puanları, anlamlı olarak kontrol grubundaki ebeveynlerin ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 4.43). Deneme grubu lehine oluşan bu farkın Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nden kaynaklandığı söylenebilir.

Alan yazına bakıldığı zaman; üstün yetenekli çocukların ebeveynleriyle olan iletişimlerini geliştirmeye yönelik benzer çalışmanın Kahraman (2016) tarafından yapıldığı görülmüştür. Bununla birlikte üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik olarak ebeveynlik davranışları üzerine farkındalık ya da beceri kazandırmayı

hedefleyen deneysel çalışmaların olduğu görmektedir (Kurtulmuş, 2010; Saranlı, 2011).

5.5. Çocukları BİLSEM'e Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Hazırlanan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin Üstün Yetenekli Çocuklar ile Ebeveynleri Arasındaki Etkileşime Etkisine Dair Bulguların Tartışılması

Yetenek haritaları belirlenen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen aile destek eğitiminin çocukların gereksinimlerine yönelik farkındalıklarına etkisinin incelendiği bu araştırmanın bulgularına göre; üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadıkları problemlerin çözümlerine yönelik olarak verilen aile destek eğitim programı sayesinde ve aile içi iletişimlerini geliştirmeye yönelik bilgi aktarımı, anne babaların deneyim ve fikir paylaşımında bulunmaları nedeniyle programa katılan ebeveynlere katkı sağladığı ve çocuklarıyla iletişimlerine olumlu (%83.8) yansıdığı görülmektedir. Alan yazına bakıldığında, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik olarak geliştirilmiş aile eğitim programları ile ilgili çalışmalara rastlanmıştır. Geliştirilmiş olan bu aile eğitim programlarında ailelerin ebeveyn öz-yeterliliklerine ve üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili farkındalıklarına etkisine (Ogurlu, 2016), ebeveynin çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik hazırlanan psiko - eğitim üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin ebeveyn-çocuk iletişimi üzerine etkisine (Kahraman, 2016), üstün yetenekli çocuğa sahip olan ebeveynlerin ebeveynlik öz yeterliliklerini artırmaya (Tortop, 2016) yönelik içeriklere yer verilmiş ve uygulanan eğitimlerin etkili oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Eğitim öncesinde ebeveynler, öncesinde üstün yetenekli çocuklarında problem olarak, çocuklarının mükemmeliyetçi (%24.3) olmalarını, karanlık ortamda uyuyamama / korkular (%16.2), ödev yapmak istememe (%13.5), tırnak yeme (%10.8), inatlaşma (%10.8), alınganlık (%8.2), sakarlık (%5.4), aşırı duygusallık (%5.4) ve depresyon hali (%5.4) olarak belirtmişlerken eğitim sonrasında, büyük çoğunlukla (%83.8) çocuklarında problem olarak tanımlayacakları davranışların olmadığını ifade etmişlerdir. Eğitim sonrasında problem olarak tanımlanan davranışlar ödev yapmak istememe (%8.1), mükemmeliyetçilik (%5.4) ve aşırı duygusallıktır (%2.7). Alan yazına bakıldığı zaman, üstün yetenekli çocuklarda problem olarak

tanımlanan davranışların mükemmeliyetçilik, aşırı duygusallık, korku/kaygı, değişken ruh hali gibi durumlar olduğu yönünde bulgular mevcuttur (Avcı, 2005; Altun ve Yazıcı, 2018). Verilen eğitim sonrasında ise, ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarında problem olarak tanımladıkları davranışların olmadığını (%83.8) ifade etmişlerdir. Bu durum verilen aile destek eğitiminin üstün yetenekli çocuklarda ebeveynleri tarafından tanımlanan problem davranışların ortadan kalması üzerinde etkili olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Ebeveynler tanımladıkları bu davranış problemleri ile başa çıkmada kullandıkları yöntemleri örnekler verme (%29.8), görmezden gelme / yok sayma (%21.6), baş edemediğini düşünerek pes etme (%18.9), gözdağı verme (%16.2) ve karşılıklı konuşarak çözme (%13.5) şeklinde tanımlarken eğitim sonrasında problem olarak tanımladıkları davranışlarla baş etmede en çok başvurdukları yöntemin karşılıklı konuşarak çözme (%89.2) olduğunu belirtmişlerdir. Bu değişimin, aile eğitimleri sayesinde ebeveynlerin etkili dinleme becerilerinin önemini farkına varmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Alan yazına bakıldığı zaman, etkili diyalog kurma- sürdürme, etkin dinleme (Robinson ve diğ., 2006; Kahraman, 2016) becerilerinin kullanılmasının üstün yetenekli çocuklarla yaşanan sorunların çözümlerinde etkili olduğu yönündeki bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular da bu çalışmadan elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Ebeveynler, eğitim öncesinde, üstün yetenekli olan çocuklarıyla günlük yaşamda yaşadıkları güçlüklerin sorumluluklarını yerine getirme (%45.9), kurallara uyma (%37.9) ve inatçılık (%16.2) olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışma kapsamında ebeveynler tarafından güçlük olarak tanımlanan durumlar Çamdeviren (2014)'in çalışmasında yer alan güçlüklerle örtüşmektedir. Çamdeviren (2014) de ilgili çalışmasında yaşanan güçlüklerin kuralları kabul etmeme, aşırı ısrar etme gibi durumlar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma kapsamında, eğitim sonrasında, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla günlük yaşamda büyük bir çoğunlukla (%81.1) güçlük yaşamadıklarını yönünde cevap verdikleri görülmüştür. Eğitim sonrasında görülen bu değişimin, eğitimler esnasında yapılan bilgilendirme ve yönlendirmelerin ebeveynler tarafından dikkate alınarak uygulanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Aile destek eğitimi öncesinde, ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde zayıf ve geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri özelliklerin başında kural koyma / uygulama (%32.4) olduğunu ifade etmişlerdir. Bu özellikleri sırasıyla çocuklarına nasıl yaklaşacaklarını bilememe (%27.1), çocuklara sorumluluklarını bildirme (%21.6) ve çocuğun duygularını anlama (%18.9) takip etmiştir. Eğitim sonrasında ise, üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimde zayıf oldukları ve geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri yönlerinin olmadığı (%83.8) cevabını vermişlerdir. Elde edilen bu sonuç, aile destek eğitim programı esnasında ele alınan iletişim konularının ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerine engel olan durumları fark ederek, iletişimlerini geliştirmek için üzerlerine düşenleri yapmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Işık ve Metin (2020) tarafından yapılan çalışmada, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde kendilerine düşen sorumluluklar arasında, çocukların yaşlarına uygun sorumluluklar verme, çocukların özelliklerinin farkında olarak bu doğrultuda çocuğa yönlendirmelerde bulunma yer almaktadır. Işık ve Metin (2020) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile bu çalışmadan elde edilen bulgular birbirini destekler niteliktedir.

Ebeveynler, eğitim öncesinde, üstün yetenekli çocuklarıyla aralarındaki iletişim engellerinde ilk sırada emir vermenin (%43.3) olduğunu ifade etmişlerdir. Bu engelleri sırasıyla örnek gösterme (%21.6), konuyu değiştirme (%18.9) ve eleştirme / yargılama (%16.2) takip etmektedir. Eğitim sonrasında ise, ebeveynlerin büyük çoğunluğu (%83.8) iletişim engellerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Sonucun bu yönde çıkmasında, aile destek eğitim programı içerisinde yer verilen aile içi iletişim ve aile içi iletişimin önemi konularının etkisinin olduğu düşünülmektedir. Kahraman (2016) da üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik olarak hazırlamış olduğu psiko eğitim sonrasında ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla aralarında var olan iletişim engellerinin ortadan kalktığı sonucuna ulaşmıştır. Elde edilmiş olan sonuç, bu çalışmanın bulguları ile örtüşür niteliktedir.

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde, ebeveynler üstün yetenekli çocuklarıyla sen dili kullanımı (%43.3), çocuklarının gelişimsel özelliklerini göz ardı etme (%29.7) ve katı kurallar koyarak (%13.5) iletişimlerini sürdürmenin doğru olduklarını düşünürlerken, aile eğitimleri sonrasında bu davranışlarının doğru olmadığını fark ettiklerini ifade etmişlerdir. Eğitim programı içerisinde yer verilen

üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri, anne – baba tutumları, aile içi iletişim ve önemi, anne- baba – çocuk çatışmaları oturumlarının bu konuda etkili olduğu düşünülmektedir. Alan yazında da ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimlerini sağlıklı ve etkili bir şekilde yürütebilmeleri için çocukların gelişimsel özelliklerini bilme, aile için iletişimin önemi, anne – baba tutumları gibi konulara yer verilmesi dikkat çekmektedir (Ihlamur, 2017; Işık ve Metin, 2020; Saranlı, 2017).

Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynler, farklı dönemlerde farklı yönlendirmelere ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu durum ebeveynlerin destek almak istedikleri konulara göre değişkenlikler göstermektedir. Alan yazına bakıldığı zaman ebeveynlerin çocuklarına rehberlik etme (Ihlamur, 2017), çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun yönlendirme yapılması ve kardeşler arası ilişkiler (Öztabak, 2018), anne-baba-çocuk ilişkisinde sorunlar ve çözümleri (Altun ve Yazıcı, 2018) gibi konularda desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu araştırmada da ebeveynler mesleki yönlendirme (%43.2), kardeşler arası ilişkiler (%29.78), çocuklar ile yapılabilecek etkinlikler (%16.2) ile kaliteli zaman geçirme (%10.8) konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Eğitim sonrasında, Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'na katılan üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin aile eğitimine yönelik görüşleri alınmıştır. Aile eğitimlerine katılan ebeveynler, eğitim ile ilgili görüşlerini çocuklarının özelliklerine yönelik farkındalıklarının artması (%29.7), iletişim engellerini fark edip tekrarlamamaya çaba gösterme (%45.9), karşılaşılan sorunların nasıl çözüleceği hakkında fikir sahibi olma (%24.4) yönünde olduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda; ebeveynleri Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'na katılan üstün yetenekli çocuklar da ebeveynlerinde gözlemledikleri değişikliklerin sağlıklı iletişim kurma (%54.1) ve aile içi çatışmaların azalması (%29.7) şeklinde kendilerine yansıdıklarını ifade etmişlerdir. Üstün yetenekli çocuklar ve bu çocukların ebeveynlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda, bu araştırma kapsamında geliştirilmiş olan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nın üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimlerine olumlu şekilde yansıdığı ve bu değişimin de üstün yetenekli çocuklar tarafından da fark edilebildiği yönünde değerlendirme yapılabilir. Alan yazın incelendiğinde, üstün yetenekli çocukların

ebeveynlerine verilen aile eğitimlerinin etkililiğinin çocukların gözünden değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan, bu çalışmanın bulgularının alan yazına katkı sağlayacağı da düşünülmektedir. Buna karşın, aile eğitimleri sonrasında çocuklarıyla iletişimlerinin olumlu yönde değiştiğinin ebeveynlerin ifadeleriyle belirtildiği çalışmaların olduğu görülmektedir (Ihlamur, 2017; Kahraman, 2016; Saranlı, 2017).

Üstün yetenekli çocuklar ve ebeveynlerinin yaşadıkları sorunların büyük bir çoğunluğu iletişimden kaynaklanmaktadır. Aydoğan (2019) yapmış olduğu çalışmada yaşanan bu sorunların kardeşler arası uyumsuzluklar, arkadaş edinememe, mükemmeliyetçi olma, çok fazla soru sorma, aşırı merak duygusu, kuralları kabul etmeme, aşırı memnuniyetsizlik gibi sorunlar olduğunu ifade etmiştir. Belirtilen bu sorunların çözümlerine ilişkin olarak da anne – baba – çocuk iletişiminde uygun tekniklerin öğretilmesi, eğitim sürecinde ebeveynlerin daha aktif rol alması, uzman yardımı ve desteğini alması, zaman yönetimi, çocuklarla bireysel görüşmelerin okullarda yapılması gibi bulgulara yer vermiştir. Bu araştırmada da üstün yetenekli çocuklar, ebeveynleri ile sıklıkla iletişim (%32.4) sorunları yaşadıkları ifade etmişlerdir. Ebeveynlerinin katı kurallar koymaları (%27.1), ödev yapma (%24.3) ve sorumluluklarını yerine getirme (%16.2) noktalarında da sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Verilen aile eğitimleri sonrasında belirtmiş oldukları bu sorunların büyük çoğunluğunun ortadan kalktığı (%64.9) yine çocukların ifadeleri arasında yer almaktadır. Bu da verilen aile eğitimlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmasını sağlamaktadır.

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde üstün yetenekli çocuklar ile ebeveynleri arasında yaşanan sorunlara çözüm bulmanın başında görmezden gelme/problemi yok sayma (%32.5) gelmiştir. Bunları tartışma (%24.3), ceza alma (%24.3) ve karşılıklı konuşarak çözme (%18.9) izlemiştir. Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) sonrasında ise; üstün yetenekli çocuklar, ebeveynleri ile yaşadıkları sorunlara çözüm bulmanın başında karşılıklı konuşarak çözmenin (%62.2) geldiğini belirtmişlerdir. Ortaya çıkan bu sonucun, ebeveynlere, anne – baba – çocuk çatışmaları konusunda verilen bilgilerle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Kahraman (2016) tarafından üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik hazırlanan psiko eğitim çalışmasında, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla aralarında olan sorunların

çözümünde etkin dinlemenin ve iletişime açık olmanın, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesindeki önemin sorunlara çözüm bulmada etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Kahraman (2016) tarafından elde edilen tüm bulgular, bu çalışmanın bulguları ile örtüşür niteliktedir.

Üstün yetenekli çocuklar ebeveynleri ile en çok “başkalarıyla kıyaslanma” (%29.7), ardından da anlaşılmadığını düşünme (%27.1), konuyu değiştirme (%18.9), öğüt verme (%13.5) ve örnek gösterme (%10.8) konularında güçlükler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerine verilen eğitim sonrasında ise üstün yetenekli çocukların büyük bir çoğunluğu (%59.5) belirtilen durumların ortadan kalktığını ifade etmiştir. Bu sonucun ebeveynlerin katıldıkları aile eğitim programında edindikleri bilgileri çocuklarıyla iletişimlerinde etkin bir şekilde kullanmalarından kaynaklandığı varsayılmaktadır. Işık ve Metin (2020) yapmış oldukları çalışmanın sonucunda ebeveynlere, çocuklarını akranları ya da kardeşleri ile kıyaslamama, diğer çocukları örnek gösterme gibi davranışlardan kaçınmaları önerilerinde bulunmuştur. Bu sayede çocukları ile aralarında yaşanan sorunların en aza ineceği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Üstün yetenekli çocuklar, ebeveynlerinin aile eğitimlerine katılmalarından sonra ebeveynleri ile daha sağlıklı iletişim kurduklarını (%54.1) ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra aile içi çatışmaların azalması (%29.7) yönünde görüş bildiren çocukların olduğu da görülmüştür. Bu durumun da, ebeveynlerin eğitimlerde yer verilen hususların üzerinde hassasiyetle durmuş olabileceklerinden kaynaklandığı varsayılmaktadır. Bu sayede yapılan aile eğitiminin ebeveynlerin davranışları üzerinde etkili olduğu ve bu değişimin çocuklar tarafından da gözlenebildiği sonucuna varılabilir. Alan yazına bakıldığı zaman, bu çalışmadan elde edilen bulguları destekler nitelikte sonuçların olduğu görülmüştür. Kahraman (2016) ve Kalem (2019) yapmış oldukları çalışmalarında, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen aile içi iletişime yönelik eğitimlerin anne – baba – çocuk iletişimleri üzerinde etkili olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

16 oturum olarak düzenlenen ve üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik olarak geliştirilmiş olan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP), ebeveynlerin çocukları ile etkileşimlerindeki davranışları üzerinde olumlu yönde değişikliğin

oluşmasına katkı sağlamıştır. Bu değişim, üstün yetenekli çocukların eğitim öncesinde ve eğitim sonrasında belirttikleri ifadelerden de anlaşılmaktadır. Aynı zamanda ebeveynlerine verilen aile destek eğitim programının çocuklar üzerinde olumlu yansımalarının olduğunu da bir göstergesidir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmanın amacı; yetenek haritaları belirlenen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine verilen aile destek eğitiminin çocukların gereksinimlerine yönelik farkındalıklarına etkisinin incelenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda, çalışmadan elde edilen bulguların sonuçları şu şekildedir:

- Çocukları BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuklarının normal gelişim gösteren akranlarından bilişsel, duygusal, dil ve motor gelişim özellikleri yönlerinden farklı olduklarını ve bu alanlarda üstün yetenekli çocuklarını akranlarından farklı kılan güçlü hafızaya sahip olma, kendilerini ifade etmede yetenekli olma, özgüvenin yüksek olması ve motor becerilerinin daha erken evrelerden itibaren gelişmeye başlamış olması gibi özelliklere sahip olduklarını bildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynler, ayrıca, üstün yetenekli çocuklarının, estetik algılarının yüksek olması, yeni bilgileri öğrenmeye istekli olmaları ve sosyal ilişkilerinin güçlü olması gibi özelliklerinin, çocuklarının en belirgin özellikleri arasında yer aldığını ifade etmişlerdir.
- Ebeveynlerin, çocuklarının fen matematik alanları ile görsel sanatlar alanlarında yetenekli olduklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ebeveynler, çocuklarının yetenekli oldukları alanlara dair sahip oldukları bilgilerin çok meraklı olmalarından, sayısal ve fen bilimleri ile resim ve müzik konularına ilgi duymalarından, hafıza ve zekâ oyunlarından hoşlanmalarından kaynaklandığını belirtmişlerdir.
- Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarına dair sahip oldukları bilgilere BİLSEM giriş sınavı öncesinde yönlendirme, BİLSEM bünyesinde verilen eğitimler, öğretmen bilgilendirmeleri, kıyaslama yapmaları ile sosyal medya ve internet aracılığıyla ulaştıklarını ifade etmişlerdir.

- Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarının en çok evren/canlılar, teknoloji ve sosyal bilimler alanlarındaki konulara yönelik sorular sorduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra çocuklarının gereksiz/yersiz/saçma olarak nitelendirdikleri sorularının soyut kavramlara, merak ettikleri konulara dair olabildiklerini belirtmişlerken, bu yönde sorularının olmadığını belirten ebeveynlerin olduğu da görülmüştür.
- Ebeveynler, çocuklarının sahip oldukları özellikleri gereği en çok sağlık ile fen ve mühendislik alanlarına yönelik meslek tercihinde bulunmaları yönünde isteklerinin olduğunu belirtmişlerdir.
- Çocuklarının üstün yetenekli tanısı aldıktan sonra hayatlarında değişiklik olmadığını belirten ebeveynlerin yanı sıra, çocuklarının özgüvenlerinin arttığı, çocuklarında var olan yeteneklerin farkına vardıklarını ve çocuklarından beklentilerini yükselten ebeveynlerin olduğu da görülmüştür.
- Sosyal çevrenin üstün yetenekli çocukları merhametli, sorumluluk sahibi, yaşının üzerinde olgunluğa sahip ve akranlarından daha zeki olduklarını düşündükleri yönünde sonuca ulaşılmıştır. Ayrıca, çocukların üstün yetenekli tanısını almaları ile birlikte çevrenin çocuktan yüksek akademik başarı beklentisi içerisine girmesine, örnek davranış sergilemelerinin beklenmesine, her alanda yetenekli olmalarına ve popüler mesleğe sahip olmaları yönünde beklentilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Çevrenin bu beklentilerin de ebeveynler tarafından çocuktan beklentinin yükselmesi, akademik yönden daha başarılı olmalarının beklenmesi yönünde değişikliklere neden olabildiği gibi çocukları ile ilişkilerine etki etmediğini belirten ebeveynlerin olduğu da görülmüştür.
- Ebeveynlerin BİLSEM'e yönelik görüşlerinin kurumda verilen eğitime, kurumun fiziki şartlarına ve kurum personeline ilişkin olarak gruplanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynler bu görüşler doğrultusunda, BİLSEM'in çocuklarının akademik başarılarına katkı sağlamalarını, ilgi duydukları alanlardaki gelişimlerini desteklemelerini, hazırlanan projeler ile uluslararası platformlarda yer almalarını istedikleri yönünde beklentilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocukların, gelişimsel ve akademik özellikleri yönünden akranlarından farklılaştıklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Üstün yetenekli çocuklar, resim yapmaktan, kitap okumaktan, enstrüman çalmaktan, bilgisayar oyunları oynamaktan, belgesel / film izlemekten hoşlandıklarını ifade etmişlerdir.
- Üstün yetenekli çocukların meslek tercihlerini sağlık, fen – mühendislik ve sosyal alanlardan yana kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerinin beklentilerinin de sağlık ve fen – mühendislik alanlarından yana olduğunu belirten çocukların olmasının yanı sıra, meslek seçimlerini çocuklarının tercihlerine bırakan ebeveynlerin olduğu da çocuklar tarafından ifade edilmiştir.
- Üstün yetenekli çocuklar, ebeveynlerinin anlayışlı, eğlenceli, özverili olma gibi olumlu ve sinirli/kızgın/aşırı kuralcı olma gibi olumsuz olarak nitelendirdikleri özellikleri ile diğer ebeveynlerden farklı olduklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinde değiştirmek istedikleri bir özelliğin olmadığını ifade ettikleri de görülmüştür.
- Üstün yetenekli çocuklar aile içerisinde sırasıyla en çok anne, baba ve yaşça büyük kardeşleri ile aile dışında ise en çok arkadaşları ile iyi anlaştıklarını ifade etmişlerdir.
- Üstün yetenekli çocuklar, BİLSEM'e başladıktan sonra ebeveynlerinin akademik yönden daha başarılı olmalarını, daha çok ders çalışmalarını ve daha düzenli olmalarını istedikleri yönünde beklentilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra ebeveynlerinin beklentilerinde değişiklik olmadığını ifade eden çocukların olduğu da görülmüştür.
- BİLSEM'e devam eden genel yetenek alanında eğitim gören üstün yetenekli çocukların yetenek haritalarına göre belirlenen ilgi alanlarının mantık – matematik alanında yoğunlaştığı görülmüştür.
- BİLSEM'e devam eden müzik alanında eğitim gören üstün yetenekli çocukların yetenek haritalarına göre belirlenen ilgi alanlarının işitsel – müzikal alanda yoğunlaştığı görülmektedir.

- BİLSEM'e devam eden resim alanında eğitim gören üstün yetenekli çocukların yetenek haritalarına göre belirlenen ilgi alanlarının görsel – uzamsal alanda yoğunlaştığı görülmektedir.
- Yetenek haritaları raporlarına göre, sözel – dil, sosyal – iletişim, kişisel – öze dönük, bedensel – kinestetik ve doğa alanlarında ilgileri olan üstün yetenekli çocukların olduğu belirlenmiştir.
- Deneme grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)'nden elde edilen ön test – son test sonuçlarına göre çocukları BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlere verilen Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin üstün yetenekli çocuklar ile ebeveynleri arasındaki iletişimlerinde olumlu yönde değişim sağladığı ve bu değişimin çocuklar tarafından da fark edildiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Kontrol grubuna uygulanan Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)'nin Paylaşım Açık Olma, Duyarlılık ve Problem Çözme alt test ön test- son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ancak Saygı -Kabul, Engelsiz Dinleme ve toplam test ön test- son test puanları arasında son testler lehine anlamlı farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Son olarak deneme grubundaki ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt test ve toplam test ön test – son test fark ortalama puanları ile kontrol grubundaki ebeveynlerin alt test ve toplam test ön test – son test fark ortalama puanları arasında deneme grubu lehine anlamlı farklılığın olduğu sonucu elde edilmiştir.
- Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, kendilerine verilen aile eğitimleri öncesinde, çocuklarında mükemmeliyetçi olma, karanlık ortamda uyuyamama / korkular, ödev yapmak istememe, inatlaşma, alınganlık, aşırı duygusallık ve depresyon hali durumlarını problem olarak tanımlarken eğitim sonrasında büyük çoğunluğun problem olarak tanımladıkları davranışların olmadığını ifade ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynler belirtmiş oldukları bu problemler başa çıkmada, eğitim öncesinde, örnek verme, görmezden gelme / yok sayma, baş edemediğini düşünerek pes etme ve göz dağı vermeyi kullandıklarını ifade etmişlerken, eğitim sonrasında sorunlarla başa çıkmada karşılıklı konuşma yöntemini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Ebeveynler eğitim öncesinde, çocuklarıyla günlük yaşamda yaşadıkları güçlükleri sorumluluklarını yerine getirme, kurallara uyma ve inatçılık olarak ifade etmişlerken, eğitim sonrasında ebeveynlerin büyük çoğunluğu güçlük yaşamadıkları yönünde bildirimde bulunmuşlardır.
- Ebeveynler eğitim öncesinde kural koyma / uygulama, çocuklarına nasıl yaklaşacaklarını bilememe, çocuklarına sorumluluklarını bildirme ve çocuklarının duygularını anlama noktasında zayıf olduklarını ve bu yönlerinin geliştirilmesi gerektiğini düşündüklerini ifade etmişlerken, eğitim sonrasında üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimde zayıf oldukları ve geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri yönlerinin olmadığını ifade etmişlerdir. İletişim engeli olarak da emir verme, örnek gösterme, konuyu değiştirme ve eleştirme / yargılama durumlarının olduğunu ifade ederlerken, eğitim sonrasında iletişim engellerinin olmadığını belirtmişlerdir.
- Ebeveynler, eğitim öncesinde, sen dili kullanımının çocuklarının gelişimsel özelliklerini göz ardı etmenin ve katı kurallar koyarak iletişimlerini sürdürmenin doğru olduklarını düşündüklerini belirtirlerken, aile eğitimleri sonrasında bu davranışlarının doğru olmadığını fark ettiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, ebeveynler, sonraki düzenlenecek aile eğitimlerinde mesleki yönlendirme, kardeşler arası ilişkiler, çocuklar ile yapılabilecek etkinlikler ile kaliteli zaman geçirme konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.
- Üstün yetenekli çocuklar, aile eğitimleri öncesinde ebeveynleri ile sıklıkla iletişim sorunları, ebeveynlerinin katı kurallar koymaları, ödev yapma ve sorumluluklarını yerine getirme noktalarında da sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerken, aile eğitimleri sonrasında belirtmiş oldukları bu sorunların büyük çoğunluğunun ortadan kalktığı sonucuna ulaşmıştır.
- Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) öncesinde üstün yetenekli çocuklar ile ebeveynleri arasında yaşanan sorunlara çözüm bulmanın başında görmezden gelme/problemi yok sayma, tartışma ve ceza alma yönünde olduğunu belirtmişlerken; Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) sonrasında ise; karşılıklı konuşarak çözme yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir.

- Üstün yetenekli çocuklar, ebeveynlerinin aile eğitimlerine katılmalarından önce yukarıda belirtmiş oldukları durumların ortadan kalktığını belirtmişler ve aile eğitimlerinden sonra ebeveynleri ile daha sağlıklı iletişim kurma ve aile içi çatışmalarda azalma olduğu yönünde görüşlerini bildirmişlerdir.
- Hem BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli çocuklarla hem de bu çocukların ebeveynleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sonucunda, ebeveynlere yönelik olarak hazırlanmış Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin, ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimleri üzerinde olumlu etkilerinin olduğu, bu etkilerin ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerine yansıdığı ve bu sayede de üstün yetenekli çocuklar tarafından fark edilebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynler, çocukları ile olan iletişimleri konusunda zaman zaman desteğe ihtiyaç duyabilmektedirler. Belirli aralıklarla üstün yetenekli çocukların ebeveynlerin ihtiyaç duydukları alanlarda desteklenmeleri üstün yetenekli çocuk – ebeveyn etkileşiminde büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan bakıldığında; üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin ihtiyaç duydukları konuların belirlenmesinde objektif ölçüm araçları geliştirilerek ebeveynlerin ihtiyaç duydukları konuların tespitleri daha kısa sürede yapılabilir. Bu sayede, aile eğitimlerinin etkililiği daha net ortaya konulabilir.
- Hazırlanan aile eğitim programlarına üstün yetenekli çocukların da aktif olarak katılabilecekleri oturumların eklenmesi, üstün yetenekli çocukların da kendilerini sürecin bir parçası olarak hissetmelerini sağlayacağından, eğitimlerin etkililiği daha uzun süreli olabilir.
- BİLSEM'de eğitim gören üstün yetenekli çocuklar için oluşturulan alanların çoklu zekâ kuramında yer alan yetenek alanlarına göre düzenlenerek, üstün çocukların çok yönlü ve ilgi alanlarına doğrultusunda desteklenmelerine yönelik düzenlemelere ilişkin öneriler raporlaştırılarak Millî Eğitim Bakanlığı'na sunulabilir.

- Üstün yetenekli çocukların ilgi ve yönelimleri doğrultusunda hazırlanan raporlara göre, bu çocukların mesleki yönlendirmeleri erken evrelerden itibaren yapılabilir. Bu sayede hem üstün yetenekli çocukların hem de ebeveynlerinin çocuklar hakkında gerçekçi hedefler koyarak sağlıklı bir şekilde mesleki yönlendirmeleri sağlanabilir.
- Üstün yetenekli çocukların çok yönlü ve ilgi ve yönelim alanlarına göre destekleyen BİLSEM'lerde ebeveynlerin ihtiyaçlarına göre eğitimlere yer verilmesi çocukların gelişmelerini olumlu yönde destekleyebilir.
- 2020 yılında pandemi koşulları ve tedbirleri gereği, eğitimler yüz yüze planlanmasına rağmen online olarak yapılmak durumunda kalmıştır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda; bu çalışmada uygulanan Aile Destek Eğitim Programı (ADEP)'nin hedeflerini içeren bir aile eğitiminin yüz yüze yapılmasının etkilerinin neler olacağını tespit etmek adına böyle bir düzenlemenin yapılması da önerilmektedir.
- Bu araştırma kapsamında 5.-8. sınıf üstün yetenekli çocuklar ve bu çocukların ebeveynleri ile çalışılmıştır. İlköğretim çağında olan üstün yetenekli çocuklar ve bu çocukların ebeveynlerinin iletişim ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik çalışmalar yapılarak, ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları iletişim sorunları ortaya çıkmadan gerekli yönlendirmelerin yapılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akar, İ.& Şengil Akar, Ş. (2012). İlköğretim Okullarında Görev Yapmakta Olan Öğretmenlerin Üstün Yetenek Kavramı Hakkındaki Görüşleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2).
- Akarsu, F. (2004). *Üstün Yetenekliler, Birinci Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları,
- Alakoç Pirpir, D. (2011). *Anne Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Temel Eğitime Hazır Bulunuşluk Düzeyine Etkisinin İncelenmesi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alemdar, M. (2009). *Erken Çocukluk Dönemindeki Üstün Yetenekli Çocukların Belirlenmesinde Ebeveyn, Öğretmen ve Uzman Görüşlerinin Karşılaştırılması*. Ankara; Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altun, F.& Yazıcı, H. (2018). Türkiye'deki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik İhtiyaçları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(2) 355-378.
- Amend, E.R. vd., (2016). *Üstün Yetenekli Çocuklar, Uzmanlar ve Aileler İçin El Kitabı*, (Edt. Uyaroğlu, B., Bülbün Aktı, B.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Anagün, Ş.S. (2013). Görüşme. S. Baştürk içinde, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 299- 325). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Aral, N. & Kılınç, F.E. (2015). Aile Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler. Aksoy, A.B. içinde *Aile Eğitimi ve Katılımı*. Ankara: Hedef CS Yayıncılık.
- Arı, R. (2018). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Arslan, E. (2012). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Maya Akademi.
- Ataman, A. (2011). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık,

- Ataman, A. (2012). *Üstün Yetenekli Çocuk Kimdir? Geleceğin Mimarları Üstün Yetenekliler Sempozyumu*. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi.
- Ataman, A. (2018). *Üstün Zekâlı/Üstün Yetenekli Çocuk ve Aile*, Ataman, A. içinde *Üstün Zekâlılar ve Üstün Yetenekliler Konusunda Bilinmesi Gerekenler*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Ataman, A. B. (2008). *Üstün Yetenekli Çocuklarda Aile Ortamının Bazı demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: İstanbul Bilsen Örneği*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcı, A. (2005). *Anne-Babaların Üstün Yetenekli Çocuklarının Farkındalıklarına İlişkin Görüşlerin İncelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, O. (2021). Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu'nun Geliştirilmesi, *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 54-78.
- Aydoğan, H. (2019). *Bilim ve Sanat Merkezine Devam Eden Üstün Yetenekli Öğrencilerin Anne ve Babalarının Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi (Bitlis İli Örneği)*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakioğlu, A. & Levent, F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde Türkiye için Öneriler. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 31-44.
- Balat, G.U. (2012). Okul Öncesi Eğitimde Anlatım, Tartışma, Soru-Cevap, Örnek Olay, Gezi-Gözlem ve Gösteri Öğretim Yöntemleri, Zembat, R. içinde *Okul Öncesinde Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başaran, İ.E. (2010). *Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*. Ankara: Yargıcı.
- Baykoç, N. (2005). Üstün Yeteneklilerin Eğitimleri ve Bilim Sanat Merkezleri. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 84-89.

- Baykoç Dönmez, N. (2009). *Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitim*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Baykoç Dönmez, N. (2011). *Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri*. Ankara: Eğiten Kitap,
- Baxter, H.J.D. (2001). *The Implementation Of A Family Education Program By The British Columbia Schizophrenia Society. Master Thesis*. The University of Northern British Columbia.
- Beauducel, A., Brocke, B. & Liepmann, D. (2001). Perspectives on Fluid and Crystallized Intelligence: Facets for Verbal, Numerical, and Figural Intelligence. *Personality and Individual Differences*, 30 (977-994).
- Bedur, A. (2014). *BİLSEM' e Kayıt Hakkı Kazanan ve Kazanamayan Öğrencilerin Anne/Babalarının Rehberlik Gereksinimlerinin İncelenmesi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bencik Kangal, S. & Arı, M. (2013). Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Ahlaki Yargı Düzeylerine Yaratıcı Drama Programlarının Etkisinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38 (170).
- Bildiren, A. & Öznacar, M.D. (2012). *Üstün Zekalı Öğrencilerin Eğitimi ve Eğitsel Bilim Etkinlikleri*, Ankara: Anı Yayıncılık,
- Bildiren, A. & Uzun, M. (2007). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Belirlenmesine Yönelik Bir Tanılama Yönteminin Kullanılabilirliğinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2).
- Birinci Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu (1991). *Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı*, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, S & Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (22. Baskı)*, Ankara: Pegem A,

- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel veri toplama araçları. M. Metin içinde, *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 337-371), Ankara: Pegem.
- Clark, B. (2015). *Üstün Zekalı Olarak Büyüme. Evde ve Okulda Çocukların Potansiyellerini Geliştirmek*. Kaya, F., Ogurlu, Ü., içinde *Üstün Zekalı Olarak Büyüme. Evde ve Okulda Çocukların Potansiyellerini Geliştirmek* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Colangelo, N., & Dettman, D. (1983). A Review of Research on Parents and Families of Gifted Children. *Exceptional Education*, 50, 20-27.
- Cutts, N.E. & Moseley, N. (2004). *Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Çağdaş, A., Şahin Seçer, Z. (2006). *Anne-Baba Eğitimi, 2. Basım*. Ankara: Kök Yayıncılık,
- Çağlar, D. (2004). *Üstün zekâlı çocukların özellikleri*. A. E. Bilgili & M. R. Şirin içinde, *1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı* (s. 111-126). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çalışkan, M. (2017). *Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ailelerin Aile İşlevselliği*, Erzurum: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çamdeviren, Ş. (2014). *Bilim ve Sanat Merkezine (BİLSEM) Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler (Sakarya İli Örneği)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çavuşoğlu, M.&Semerci, N. (2015). Anne Babaların BİLSEM'e Devam Eden Özel Yetenekli Çocuklarına İlişkin Görüşleri (Bartın İli Örneği). *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 325-335.
- Çalışkan, M. (2017). *Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ailelerin Aile İşlevselliği*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12.09.2019).

- Dağlıoğlu, E. (1995). *İlkokul 2. – 5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Dağlıoğlu, H. (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Öğretmen Yeterlilikleri ve Özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 186(36), 72-84.
- Dağlıoğlu, H. & Alemdar, M. (2010). Üstün Yetenekli Bir Çocuğun Ebeveyni Olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 849-860.
- Dağlıoğlu, H. E. (2018). Erken Çocuklukta Üstün Zekâ/Üstün Yetenek, Ataman, A. içinde *Üstün Zekalılar ve Üstün Yetenekliler Konusunda Bilinmesi Gerekenler*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Dalgıç, N.Ş. (2017). *Üstün Yetenekli veya Zekalı Çocuğa Sahip Anne-Babaların Karşılaştıkları Sorunların ve Beklentilerin Belirlenmesi*. Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Davaslıgil, Ü. (2000). Üstün Çocuklara Sahip Ailelerin Eğitimi, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu* (ss. 142-148). Ankara.
- Davis, D.A.& Rimm, S.B. (2004). *Education of the Gifted and Talented*. Boston, MA: Pearson Education Press, Ed.5.
- Demirel, Ö. (2005). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme: Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde Program Geliştirme: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ş. (2008). *Abraham Tannenbaum'un Üstün Yetenek Sınıflandırmasına Giren Örnek Yetenek Türlerinin Toplumsal Değeri Üzerine Bir Araştırma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Demirel, Ş. & Sak, U. (2011). Yetenek Hiyerarşisi: Üstün Yetenek Türlerinin Toplumsal Değerleri Üzerine Bir Araştırma. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 61-76.
- Demirel Gürbüz, Ş., Ayas, M.B. (2014). Üstün Zekalılar ve Eğitimleri, Vuran, S. içinde *Özel Eğitim*. Ankara: Maya Akademi.
- Dere, Z. (2019). Yaşamın İlk Yıllarında Bilişsel Gelişim. H.G. Ogelman içinde, *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Doğan, S. (2015). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, A. (2020). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Meslek Tercihleri. *Turkish Studies – Educational Sciences*. 15(5), 3277-3300.
- Doğan, S. & Kesici, Ş. (2015). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 45-81.
- Dönmezler, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*, 2. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duru, M.K. (2007). *İlköğretim Fen Bilgisi Dersinde Beyin Fırtınası ile Öğretim Başarıya, Kavram Öğrenmeye ve Bilişüstü Becerilere Etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Enç, M. (2005). *Üstün Beyin Gücü*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Epçaçan, U. & Oral, B. (2019). Özel Yetenekli Öğrencilerin BİLSEM'deki Öğretim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13, 139-166.

- Er Karataş, H. (2013). *Öğretmen, Anne-Baba ve Öğrenci Görüşlerine Göre Bilim ve Sanat Merkezlerinin Öğrencilerin Okuldaki Akademik ve Sosyal-Duygusal Gelişimlerine Etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erdem, S. (2015). *Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Süreçlerinde Kültürel ve Sosyal Sermaye: Ankara Bilsen Örneği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erden, S. (2017). *Özel Yetenekli Çocukların Ebeveyni Olmak*. İstanbul: Pusula Ümraniye Yayınları.
- Erkan, S. (2010). Aile ve Aile Eğitimi ile İlgili Temel Kavramlar. Z. F. Temel içinde *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersay, E. (2013). Aile Eğitim Programlarının Planlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi. Temel, Z.F. içinde *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersoy, E. (2013). Nicel Araştırma Yöntemleri. S. Baştürk içinde, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 339- 373). Ankara: Vize Yayıncılık
- Ersoy, Ö. & Avcı, N. (2004). *Özel Eğitim*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Ersoy, Ö. & Tezel Şahin, F. (1999). 0-6 Yaş Döneminde Aile Eğitiminin Önemi. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 1(1), 58-62.
- Girgin, D. (2019). Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Öğrenci Ailelerinin Çocuklarının Gelişimlerine İlişkin İhtiyaçları. *Turkish Studies Educational Science*, 14(5), 2293-2319.
- Güneş, E. (2020). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Okul Sosyal Hizmetini İlgilendiren Problemleri Üzerine Bir Araştırma*. Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Goff, K. & Torrance, E.P. (1999). Discovering and Developing Giftedness Through Mentoring. *Gifted Child Today*, 22(3), s.52-53.
- Grybek, D.D. (1997). Mentoring The Gifted and Talented. *Preventing School Failure*, 41(3), 115-118.
- Güçyeter, Ş. (2018). *Tüm Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitime Giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B. & Taşğın, S. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Güler, T. (2009). Okul Öncesi Eğitimde Ailenin Önemi ve Okul Aile İşbirliği. Haktanır, G. içinde, *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürdal, A., Çağlar, A. & Şahin, F. (2001). Fen Eğitimi İlkeler Stratejiler ve Yöntemler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayını*, 102.
- Gürel, E. & Tat, M. (2010). Çoklu Zekâ Kuramı: Tekli Zekâ Anlayışından Çoklu Zekâ Yaklaşımına. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 336-356.
- Harrison, C. (2004). Giftedness in Early Childhood: Search for Complexity and Connection. *Roeper Review*, 26 (2), 78-84.
- Ihlamur, Ş. (2017). *Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ailelerin Danışmanlık İhtiyaçlarının Saptanması*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Işık, E.&Metin,E.N. (2020). Üstün Yeteneğin Güçlükleriyle Baş Etmede Aileye Düşen Sorumluluklar. *Çocuk ve Medeniyet*, 5(10) 297-317.
- Jost, M. (2006). *İleri Zekâlı Çocukları Tespit Etmek ve Desteklemek*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Kafadar, H. (2004). *Akıcı Zekanın Performans Zekâ, Sözel Zekâ, Yönetici İşlevler, Çalışma Belleği, Seçici Dikkat ve Kısa Süreli Bellek Süreçlerinden Yordanması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kahraman, S.& Bedük, Ş.B. (2014). Üstün Zekalı/ Yetenekli 6., 7., 8. Sınıf Öğrencilerinin Çoklu Zekâ Alanlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*. 2(1), 58-73.
- Kahraman, S. (2016). *Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirmeye Yönelik Psikoeğitim Programının Etkisinin İncelenmesi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahraman, S. & Tanrıku, T. (2019). Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirmeye Yönelik Psiko-Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, Vol 9, Issue 1, 32-46.
- Kalem, M. (2019). *Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Eğitim Programının Etkililiği*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karabey, B. & Yürümezoğlu, K. (2015). Yaratıcılık ve Üstün Yetenekliliğin Zekâ Kuramları Açısından Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40.
- Karabulut, R. (2019). *Türkiye'de Üstün Yetenekliler Eğitiminin Tarihi Süreci*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Karabulut, R. (2020). *Dünden Bugüne Üstün Yetenekliler Eğitimi*. Ankara: Hedef CS Yayıncılık.
- Karabulut, R. & Ekici, İ. (2020). Üstün Yetenekli Çocuklar. Karabulut, R. içinde *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Karadağ, A. (2009). *Okul Öncesinde Çoklu Zekâ*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Karakuş, F. (2010). Üstün Yeteneklilerin Ana- Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler. *Mersin Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127-144.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.

- Kaynak Özmen, S. (2013). Anne- Baba Eğitimi Programının Çocuklardaki Davranış Sorunları ve Anne- Babaların Depresyon Düzeylerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 98-113.
- Küçükahmet, L. (2006). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Landau, E., & Weissler, K. (1993). Parental Environment in Families with Gifted and Nongifted Children. *The Journal of psychology*, 127(2), 129-142.
- Levent, F. (2011). *Üstün Yeteneklilerin Eğitimine Yönelik Görüş ve Politikaların İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Levent, F. (2014). *Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak (Üstün Yetenekli Çocuklar Sarmalında Aile, Eğitim Sistemi ve Toplum)*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Marland, S.P. (1972). *Education of the Gifted and Talented*. Washington, DC: Government Printing Office.
- MEB (1991). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyon Raporu*. Ankara: Yaygın Eğitim Enstitüsü Raporu.
- MEB (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Çocuklar MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi)*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (1994). *Temel Kabiliyetler Testi Yaş 5-7. Türkiye Standardizasyonu ve Norm Çalışması*, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2001). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf Erişim Tarihi: 12.10.2020.
- MEB (2009). *Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Çocuklar*. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C3%9Cst%C3%BCn%20Zek%C3%A2%20ve%20%C3%96zel%20Yetenekliler.pdf, Erişim Tarihi: 11.10.2020.

- MEB (2014). *Özel Yetenekli Çocuklar Aile Kılavuzu*. https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/ozelegitim/aile_kilavuzu/aile_kilavuzu.pdf, Erişim Tarihi: 11.10.2020.
- MEB, (2016). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. *Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, 79(2710), 448-474.
- Metin, N. (1999). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Ankara: Özaşama Matbaacılık,
- Metin, N., Şenol, F.B. & İnce, E. (2017). Öğretmen Adaylarının Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimlerine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 10(1).
- Metin, N.M., Dağlıoğlu, H.E. & Saranlı, A.G. (2018). *Çocuk Gelişimi Bakış Açısıyla Üstün Yetenekli Çocuklar*. Ankara: Hedef CS Yayıncılık,
- Mertol, H. & Zorlu, K. (2015). Üstün Zekâlı Çocukların Hayallerindeki Şehir Tasarımları. *İdealkent Dergisi*, 6 (17), 270-281.
- Neihart, M. (2007). The Socioaffective Impact of Acceleration and Ability Grouping: Recommendations for Best Practice. *Gifted Child Quarterly*, 51 (4), 330-341.
- Ogurlu, Ü. (2014). Üstün Zekalı ve Yetenekli Öğrencilerin Okuma İlgisi, Tutumu ve Eleştirel Okuma Becerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 15 (2). 29-41.
- Ogurlu, Ü. (2016). Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelere Yönelik Eğitim Programının Ailelerin Ebeveyn Öz-Yeterliliklerine ve Farkındalıklarına Etkisi, *Milli Eğitim*, 209.
- Oktay, S. (2019). *Akıcı Zekanın Kişilik Özelliklerini Yordama Gücü*. Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Öpengin, E. & Sak, U. (2012). Üstün Zekalı Öğrencilerin Bakış Açısıyla Üstün Zekâ Etiketinin Öğrencilerin Çeşitli Algıları Üzerine Etkileri. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 37-59.

- Özbyay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- Özgen, M. (2019). *Yönetim Bilimi Açısından Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Aile Ortamının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsoy, Y. (2002). *Özel Eğitime Giriş*. Karatepe Ankara: Yayınları.
- Öztabak, M.Ü. (2018). Özel / Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerine Yönelik Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 9(17).
- Plucker, J. A., & Callahan, C. M. (2008). *Critical Issues and Practices in Gifted Education: What the Research Says*. Waco: Prufrock Press.
- Sak, U. (2007). *Üstün Zekâlılar*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sak, U. (2010). *Üstün Zekâlılar, Özellikleri, Tanılanmaları, Eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Sak, U. (2012). Üstün Zekalı Öğrenciler. Diken, H.İ. içinde *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sak, U. (2017). *Üstün Zekâlılar Özellikleri, Tanılanmaları, Eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- San Bayhan, P. & Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Saranlı A., G. & Metin, N. (2012). Üstün Yetenekli Çocuklarda Gözlenen Sosyal-Duygusal Sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45 (1), 139-163.
- Saranlı, A.G. & Metin, N. (2014). SENG Üstün Yetenekliler Aile Eğitim Modelinin Üstün Yetenekli Çocuklar ve Ailelerine Etkileri, *Eğitim ve Bilim*, 39(175), 1-13.

- Saranlı, A.G. (2017). Research on Coping Methods and Support Systems of Parents of Gifted Children in Turkey. *Journal of Education and Future*, (11), 1–13.
- Sarar, M. (2018). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Üstün Yetenekliler Eğitimine İlişkin Öz Yeterlik Düzeyleri ve Üstün Yeteneklilerin Eğitimine Yönelik Algı ve Bilgisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarı, H.&Öğülmüş, K. (2014). Bilim ve Sanat Merkezlerinde (BİLSEM) Karşılaşılan Sorunların Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2).
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü.& Çatalbaş, G. (2019). Velilerin Gözüyle Bilem. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1) 114-133.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Shipstead, Z., Harrison, T.L.& Engle, R.W. Working Memory Capacity and Fluid Intelligence: Maintenance and Disengagement. *Perspectives on Psychological Science*, 11(6), 771- 799.
- Simonton, D.K. (2001). Talent Development as a Multidimensional Multiplicative and Dynamic Process, *Current Directions in Psychological Science*, 10, 39-43.
- Sohrabi, R., Aghapour, M. & Rostami, H. (2013). Inclination to Forgiveness and Marital Satisfaction Regarding to Mediator Attachment Styles'Role. *Social and Behavioral Sciences* 84,1622-1624.
- Sternberg, R. & Davidson, J.E. (2005). *Conceptions of Giftedness*. New York: Cambridge University Press,
- Şahin, F. (2012). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Tanılanmasında Türkiye’de Mevcut Durum. *Geleceğin Mimarları Üstün Yetenekliler Sempozyumu*, s. 45-48, Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu.

- Şahin, F. (2013). The Scale for Rating the Behavioral Characteristics of Gifted and Talend Student: Study of Factor Structure, Reliability and Validity. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 38 119-132.
- Şahin, S. Atasoy, B. & Somyürek, S. (2010). Öğretmen Eğitiminde Örnek Olay Yöntemi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 253-277.
- TDK (2020). <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 26.11.2020.
- Tezel Şahin, F. & Özyürek, A. (2010). Anne-Baba Eğitimi ve Türkiye’de Uygulanan Aile Eğitim Programları. T. Güler içinde *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tohum, M. & Tortop, H.S. (2018). Üstün / Özel Yetenekli Çocuklarda Mutluluk. *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 4 (5), 90-99.
- Toplu, E. (2013). *Üstün Yetenekli Ergenlerde Görülen Mükemmeliyetçi Tutumlar ve Problem Çözme Becerilerinin Psikolojik İyilik Hali İle İlişkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tortop, H.S. & Eker, C. (2014). Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarında Öz-düzenlemeli Öğrenme Neden Yer Almalıdır? *Üstün Yetenekliler Eğitimi Dergisi*, 2(1), 23-41.
- Tortop, H.S.& Sarar, M. (2018). Üstün Yetenekliler Eğitimine İlişkin Bilgi Testi Geliştirme ve Algı Ölçeği Adaptasyon Çalışması. *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 5(1) 108-129.
- Tortop, H.S. (2016). Tecrübe Etkileşimi Vasatında Araştırmalarla Zenginleştirilmiş Uygulamalı (TEVAZU) Üstün Yetenekliler Aile Eğitim Programının Etkililiğinin Araştırılması. *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 3(1), 87-98.
- Uçar Çabuk, F. (2017). *Ebeveyn Çocuk İletişimi Eğitim Programı’nın Anne Baba Çocuk İlişkisine ve İletişimine Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Uz, Ö. (2009). *Programlı Öğretim ile İşbirlikli Öğrenme Yaklaşımının 7. Sınıf Öğrencilerin Akademik Başarısı ve Fen Tutumuna Etkisi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uzunboylu, H. & Hürsen, Ç. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ünal, F. (2015). Aile Eğitimi. Aksoy, A.B. içinde *Aile Eğitimi ve Katılımı*. Ankara: Hedef CS Yayıncılık.
- Ünsal, S., Çetin, A.& Yoğurtçu, M. (2019). Üstün Yetenekli Öğrenci Velilerinin Bilim ve Sanat Merkezinden Beklentilerinin Karşılama Düzeyleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19(4), 1306-1321.
- Yıldırım, F. (2012). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Ailelerinde Duygusal ve Davranışsal Özellikler*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, D. (2015). *Üstün Yetenekliler İçin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayınları.

EKLER

EK 1: Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Görüşlerini Belirleme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi anabilim dalında “Yetenek Haritaları Belirlenen Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerine Verilen Aile Destek Eğitiminin Çocukların Gereksinimlerine Yönelik Farkındalıklarına Etkisinin İncelenmesi” adlı doktora tezi kapsamında yapılmaktadır. Çalışmanın amacı; BİLSEM’e devam eden 5.-8. sınıf üstün yetenekli çocukların ve bu çocukların ailelerinin günlük yaşam ve iletişim alanlarında karşılaştıkları güçlükleri belirlemek, güçlüklerin çözümlerine yönelik olarak geliştirilen aile eğitim programının etkisini ortaya koymak ve üstün yetenekli çocukların yetenek haritaları ile çocukların ilgi alanlarına göre yönlendirilmeleri konusunda aileleri bilgilendirmektir. Bu nedenle sorulara vereceğiniz cevaplar büyük önem arz etmektedir. Verilen cevaplar sadece adı geçen çalışma kapsamında kullanılacak olup üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Katkılarınızda dolayı teşekkür ederim.

Özlem YILMAZ DEMİREL

KİŞİSEL BİLGİLER

Annenin yaşı:

Annenin öğrenim durumu:

Annenin mesleği:

Annenin gelir düzeyi:

Babanın yaşı:

Babanın öğrenim durumu:

Babanın mesleği:

Babanın gelir düzeyi:

1. Bebeklikten itibaren çocuğunuzda gözlemlediğiniz ve hala devam eden en belirgin özelliği / davranışı nedir?
2. Çocuğunuzun yaşlılarından farklı kıldığını düşündüğünüz özellikleri nelerdir?
3. Size göre çocuğunuzun en belirgin özellikleri nelerdir?
4. Çocuğunuzun yetenekli olduğunu düşündüğünüz alanlar nelerdir?
5. Üstün yetenekli çocukların yetenek ve özelliklerine dair sahip olduğunuz bilgiler nelerdir? Bu bilgileri hangi kaynaklardan edindiniz?
6. Çocuğunuzun ilgi duyduğu faaliyet alanları nelerdir?
7. Çocuğunuzun devam ettiği sanatsal / sportif faaliyetler nelerdir?
8. Çocuğunuzun en çok soru sorduğu konular nelerdir?
9. Çocuğunuzun “gereksiz/yersiz/saçma” olarak tanımlayabileceğiniz soruları nelerdir?
10. Çocuğunuzun hangi mesleği seçmesini / yönelmesini istersiniz?
11. Çocuğunuz üstün yetenekli tanısı aldığından beri hayatınızda olan değişiklikler nelerdir?
12. Çevrenizin üstün yetenekli çocuğunuzla ilgili görüş / düşünce / beklentileri nelerdir? Bu durumlar çocuğunuzla olan ilişkinize nasıl yansıyor?
13. Çocuk yetiştirme tutumunuzu nasıl tanımlarsınız (demokratik / otoriter gibi)?
14. Çocuğunuzla yaşadığınız sorunlar nelerdir?
15. Çocuğunuz aile içerisinde en çok kiminle vakit geçirir? Sizce bunun nedeni ne olabilir?
16. Çocuğunuzun aile dışında en iyi anlaştığı kişiler kimlerdir? Sizce bunun nedeni ne olabilir?
17. Çocuğunuzun arkadaş tercihleri nasıldır? Arkadaşları hangi yaş grubundandır?
18. Çocuğunuzun okulda en çok sevdiği ders hangisidir? Sizce bu dersi sevmesinin nedeni ne olabilir?
19. BİLSEM’e ilişkin görüş ve beklentileriniz nelerdir?
20. BİLSEM’den çocuğunuza yönelik beklentileriniz nelerdir?
21. BİLSEM’in çocuğunuza sağlayacağı kazanımların neler olduğunu düşünüyorsunuz?

EK 2: Üstün Yetenekli Çocukların Görüşlerini Belirleme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi anabilim dalında “Yetenek Haritaları Belirlenen Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerine Verilen Aile Destek Eğitiminin Çocukların Gereksinimlerine Yönelik Farkındalıklarına Etkisinin İncelenmesi” adlı doktora tezi kapsamında yapılmaktadır. Çalışmanın amacı; BİLSEM’e devam eden 5.-8. sınıf üstün yetenekli çocukların ve bu çocukların ailelerinin günlük yaşam ve iletişim alanlarında karşılaştıkları güçlükleri belirlemek, güçlüklerin çözümlerine yönelik olarak geliştirilen aile eğitim programının etkisini ortaya koymak ve üstün yetenekli çocukların yetenek haritaları ile çocukların ilgi alanlarına göre yönlendirilmeleri konusunda aileleri bilgilendirmektir. Bu nedenle sorulara vereceğiniz cevaplar büyük önem arz etmektedir. Verilen cevaplar sadece adı geçen çalışma kapsamında kullanılacak olup üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Katkılarınızda dolayı teşekkür ederim.

Özlem YILMAZ DEMİREL

KİŞİSEL BİLGİLER

Çocuğun yaşı:

Çocuğun cinsiyeti:

Öğrenim gördüğü sınıf:

BİLSEM’e devam etme süresi:

Kardeş sayısı:

1. Sizi yaşıtlarınızdan “farklı” kıldığını düşündüğünüz özellikleriniz var mı? Neden böyle düşünüyorsunuz?
2. Yapmaktan hoşlandığınız / ilgi duyduğunuz faaliyetler nelerdir?
3. Hangi mesleği seçmek istersiniz?
4. Ailenizin meslek seçiminize yönelik beklentileri nelerdir?
5. Ailenizi diğer ailelerden farklı kıldığını düşündüğünüz özellikler nelerdir?
6. Anne babanızın nasıl bir ebeveyn olmasını istersiniz?
(Keşke annem..... çünkü.....)
7. Keşke babam..... çünkü.....)
8. Aile içerisinde kendinize en yakın hissettiğiniz aile bireyi kimdir? Neden böyle düşünüyorsunuz?
9. Aile üyeleri dışında en iyi anlaştığınız bireyler kimlerdir? Neden böyle düşünüyorsunuz?
10. BİLSEM’e başladığınızdan bu yana ailenizin sizden beklentileri ve size karşı olan davranışları değişti mi? Değiştiyse bu hangi yönde oldu?

EK 3: Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği *

Ad-Soyad:						
Anketi dolduran: ☐ Anne ☐ Baba						
Yaş:						
Öğrenim durumu:						
3	Çocuğumla kurduğum iletişimin niteliği, onu disipline etmemi kolaylaştırır.					
5	Çocuğum için koyduğum kuralları onun anlayacağı şekilde açıklarım					
10	Çocuğum beni dinlemediğinde ona gözdağı vererek konuşurum.					
11	Çocuğum düşüncelerini benimle paylaşır.					
12	Çocuğumla iletişimi aksatacak engelleri kullanmaktan kaçınırım.					

- Her bir alt ölçek için birer madde tabloda verilmiştir.

EK 4: Aydın Yetenek Testi Ortaokul İlgi Formu

AÇIKLAMA

Bu test, senin baskın olan ilgi ve yönelimlerinizi belirlemeyi amaçlamaktadır. Testte beceri ve ilgi alanlarıyla ilgili ifadeler yer almaktadır. Senden, bu ifadeleri dikkatle okuman ve kendin için ne kadar uygun olduğunu işaretlemen istenmektedir. İfadeleri dikkatle okuyup seni en doğru yansıttığını düşündüğün cevapları vermen çok önemlidir.

Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakma. Katkıların için teşekkür ederiz.

YAŞ :

CİNSİYET :

ÖĞRENCİ ADI-SOYADI :

SINIF : (5) (6) (7) (8)

TESTİ NASIL CEVAPLAMALISIN?

Testteki her ifadeyi okuduktan sonra karşısındaki puanlardan sana en uygun geleni işaretlemelisin. Puanların anlamları şöyledir:

- (5) Tamamen bana uygun
- (4) Bana çoğu zaman/genellikle uygun
- (3) Bana zaman zaman/biraz uygun
- (2) Bana çok az uygun
- (1) Bana hiç uygun değil

NO	MADDELER	PUANLAMA				
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1.	Televizyonda müzikle ilgili bir programı izlemeyi tercih ederim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
2.	Televizyonda, görsel sanatlarla (resim, heykel, sinema vb.) ile ilgili bir programı izlemeyi tercih ederim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3.	Televizyonda insanların yaşadığı sorunlarla ilgili bir programı izlemeyi tercih ederim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4.	Televizyonda dil konusunda yapılan bir programı (bilgi yarışmaları, tartışma vb.) izlemeyi tercih ederim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
5.	Bulmaca çözmekten hoşlanırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
6.	Resim yapmak ve bir şeyler karalamaktan hoşlanırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
7.	Yeni bir şarkıyı öğrenmekten hoşlanırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
8.	Arkadaşlarımla birlikte vakit geçirmekten hoşlanırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
9.	Görsel sanatlarla ilgili etkinliklere (resim sergisi, fotoğraf sergisi, heykel sergisi vb.) katılmayı severim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
10.	Sporla ilgili etkinliklere katılmayı severim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)

EK 5: Aile Gereksinimlerini Belirleme Formu

Sayın Katılımcı,

Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) kapsamında, eğitim programına dahil edilmesini istediğinin konularla ilgili çizelge hazırlanmıştır. Belirtilen konulardan programa dahil edilmesini istedikleriniz ile ilgili satırın sütununu önem sırasına göre numaralandırınız. Belirtilen konu başlıklarında dışındaki önerilerinizi “DİĞER” sütununa ekleyiniz.

Konular	Önem Sırası
Zaman Yönetimi	
Stresle Başa Çıkma	
Kriz Yönetimi	
Karakter ve Değer Eğitimi	
Sağlık	

EK 6: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Aile Görüşme Formu

1. Çocuğunuzda problem olarak tanımladığınız davranışlar nelerdir? Bu problemlerle nasıl baş ediyorsunuz?
2. Çocuğunuzla günlük yaşamda yaşadığınız güçlükler nelerdir?
3. Çocuğunuzla iletişiminizde zayıf ve geliştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz yönleriniz nelerdir?
4. Çocuğunuzla iletişiminizde engel olduğunu düşündüğünüz yönleriniz nelerdir?

**EK 7: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Öncesi Üstün Yetenekli Çocuk
Görüşme Formu**

1. Ailenizle en çok sorun yaşadığınız konular nelerdir? Bu sorunlara nasıl çözüm buluyorsunuz?
2. Ailenizle iletişiminde yaşadığınız güçlükler nelerdir?

EK 8: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Aile Görüşme Formu

1. Çocuğunuzda problem olarak tanımladığınız davranışlar nelerdir? Bu problemlerle nasıl baş ediyorsunuz?
2. Çocuğunuzla günlük yaşamda yaşadığınız güçlükler nelerdir?
3. Çocuğunuzla iletişiminizde zayıf ve geliştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz yönleriniz nelerdir?
4. Çocuğunuzla iletişiminizde engel olduğunu düşündüğünüz yönleriniz nelerdir?
5. Katıldığınız aile eğitim programı çocuğunuzla ilişkileriniz nasıl yansıdı?
6. Aile eğitimi öncesinde doğru olduğuna inandığımız, aile eğitimi sonrasında doğru olmadığını fark ettiğiniz davranışlar nelerdir?
7. Aile eğitim programı tekrarlansa hangi konuların ele alınmasını istersiniz?
8. Aile eğitimine yönelik görüşleriniz nelerdir?

EK 9: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Sonrası Üstün Yetenekli Çocuk Görüşme Formu

1. Ailenizle en çok sorun yaşadığınız konular nelerdir? Bu sorunlara nasıl çözüm buluyorsunuz?
2. Ailenizle iletişiminizde yaşadığınız güçlükler nelerdir?
3. Anne babanızın aile eğitimlerine katılmasından bu yana onlarda gözlemlediğiniz değişiklikler nelerdir?
4. Bu değişiklikler günlük yaşantınızda neleri değiştirdi? Günlük yaşantınıza neler kattı/neler kazandırdı?

EK 10: Aile Destek Eğitim Programı (ADEP) Örnek Oturum (6. Oturum)**UYGULAMA TARİHİ:****UYGULAMA YERİ:** Karaman Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)**KATILIMCI GRUBUN ÖZELLİKLERİ:** Çocukları BİLSEM' e Devam Eden 5. – 8. Sınıf Üstün Yetenekli Çocukların Aileleri**UYGULAMA SORUMLUSU:** Uzman Özlem YILMAZ DEMİREL

EĞİTİM KONUSU / İÇERİĞİ	Aile İçi İletişim ve Aile İçi İletişimin Önemi
HEDEFLER	DAVRANIŞLAR
<p>1. Aile içi iletişimin önemini ve gerekliliğini fark edebilme</p> <p>2. Aile içi iletişimi kolaylaştıran ve zorlaştıran etkenleri fark edebilme</p>	<p>1. Aile içi iletişimin önemini açıklama</p> <p>2. Aile içi etkili iletişimi oluşturan öğeleri tanımlama</p> <p>3. Aile içi iletişimi olumlu etkileyen etmenleri ifade etme</p> <p>4. Aile içi iletişimi olumsuz etkileyen etmenleri ifade etme</p> <p>1. Anne-babaya ait nedenleri söyleme</p> <p>2. Çocuğa ait nedenleri söyleme</p> <p>3. Çevreye ait nedenleri söyleme</p>

<p>ETKİNLİKLER</p> <p>Aile İçi Olumlu Davranışları Sergileme ve Olumsuz Davranışlardan Kaçınma</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Oturumun başlangıcında, bir önceki oturum (Anne – Baba Tutumları) ile ilgili ebeveynlerin geçen sürede yaptıkları hakkında konuşulur. ❖ Ebeveynlerin deneyimlerini diğer ebeveynlere aktarmaları ve fikir alışverişinde bulunmaları sağlanır. ❖ Eğitimci tüm paylaşımları özetleyerek ilgili oturuma geçiş sağlar. ❖ Beyin Fırtınası tekniği ile aile içinde olumlu iletişim ve olumsuz iletişim örneklerinin neler olabileceği sorulur. ❖ Verilen her bir örnek yazılır. ❖ Yazılanlar olumlu ve olumsuz olmak üzere gruplanır. ❖ Bunların neden olumlu ve olumsuz oldukları hakkında fikirler alınır. ❖ Ardından “Aile İçi İletişimin Önemi ve Gerekliliği” adlı sunuma geçilir. ❖ Sunumun bitiminde, anlatılanlardan yola çıkılarak, sunuma geçilmeden önce olumlu ve olumsuz olarak gruplanan durumlardan, aile içi iletişime yönelik olumsuz örnekler için çözüm önerileri sunulur. ❖ Yapılan etkinliğin ardından aile içi iletişimde dikkat edilmesi gereken noktalar üzerinde tartışılır. ❖ Yapılan etkinliklerin ardından eğitimci oturumun kısa bir özetini yapar ve çocukları ile iletişimde (bir sonraki oturuma kadar) nelerin değiştiğinin bir sonraki oturumda değerlendirileceği belirtilerek bu konuda yapılabilecek iletişim örnekleri sunar. Bir sonraki oturum tarihi belirtilerek oturum sonlandırılır.
<p>OTURUMDA KULLANILACAK YÖNTEM VE TEKNİKLER</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Grupla Tartışma ❖ Soru-cevap ❖ Beyin Fırtınası ❖ Anlatım
<p>OTURUMDA KULLANILACAK ARAÇ- GEREÇLER</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Bilgisayar ❖ Kalem ❖ Kâğıt

<p style="text-align: center;">SONUÇ VE DEĞERLENDİRME</p>	<p>Programın Değerlendirilmesi: Programda yer alan etkinlikler belirlenen hedeflere ulaşmayı sağlayacak şekilde seçilmiştir. Seçilen yöntem ve teknikler oturumun amacı doğrultusunda ve uygulanabilir niteliktedir.</p> <p>Ebeveynlerin Değerlendirilmesi: Oturum sonunda, oturumun değerlendirilmesi için ebeveynlere şu sorular yöneltilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aile içi iletişimi olumlu yönde geliştiren etmenleri artırmak için neler yapılabilir? • Aile içi iletişimi olumsuz yönde etkileyen etmenlerin çözümüne yönelik neler yapılabilir? • Aile içi iletişimi zorlaştıran anne-babaya ait etmenlerin çözümüne yönelik neler yapılabilir? • Aile içi iletişimi zorlaştıran çocuğa ait etmenlerin çözümüne yönelik neler yapılabilir? • Aile içi iletişimi zorlaştıran çevreye ait etmenlerin çözümüne yönelik neler yapılabilir? <p>Ebeveynler yapılan etkinliğe aktif katılım sağlamıştır. Her bir ebeveyn görüşlerini ifade etmiştir. Ebeveynlerin grup dinamiğine uyum sağladıkları ve kendilerini rahat ifade ettikleri gözlenmiştir.</p>
<p>EV ÖDEVİ</p>	<p>Hafta boyunca çocuğunuzla yaşadığınız iletişim sorununu / sorunlarını tanımlayınız. Nasıl çözüme ulaştırdığınızı, çözüm önerileri ile birlikte not ederek bir sonraki oturumda grubun diğer üyeleri ile paylaşınız.</p>